PENTEKOSTAL HAREKET VE AFRİKA'DAKİ MİSYON FAALİYETLERİ

Dr. Özlem TOPCAN

BERİKAN YAYINEVİ

PENTEKOSTAL HAREKET VE AFRİKA'DAKİ MİSYON FAALİYETLERİ

Dr. Özlem TOPCAN

Ankara – 2018

Bu kitabın tüm hakları yazarına ve yayıncısına aittir.

PENTEKOSTAL HAREKET VE AFRİKA'DAKİ MİSYON FAALİYETLERİ

Dr. Özlem TOPCAN

ISBN: 978-605-7501-40-0

Genel Yayın Yönetmeni
Cuma AĞCA

Sayfa Düzeni / Kapak
Hakan ONAT

Baskı & Cilt
Berikan Matbaacılık / Gersan-ANKARA
Matbaa Sertifika No: 13642

YAYINEVİ
BERİKAN YAYINEVİ
Kültür Mah. Kızılırmak Cad. Gonca Apt. No: 61/6
Çankaya-Kızılay/ANKARA
Tel: (0312) 232 62 18 Fax: (0312) 232 14 9

ÖNSÖZ

Pentekostalizm, Kuzey Amerika'da Afrika kökenli vaiz William J. Seymour'un öncülüğünde 20. yüzyılın ilk yıllarında ortaya çıkmış dini bir harekettir. Protestan Hıristiyanlığın Evanjelik kanadı içinde ortaya çıkan bu hareket, teslisin üçüncü unsuru olan Kutsal Ruh'un doğrudan deneyimlenmesi olgusuna önem vermektedir. Bu akıma göre Kutsal Ruh'ta vaftiz olanlar, diğer bir ifadeyle Kutsal Ruh ile dolanlar, farklı dillerde konuşmak (glossolalia), şifa bahşetmek, kehanette bulunmak, yeryüzünde tanrısal hizmet yapabilecek kadar güçlenmek ve kötülüğe karşı koymak gibi armağanlara sahip olabilmektedir.

Pentekostal hareketin amacı, bir nevi "Hıristiyan Asr-ı Saadet'ine" dönmektir. Bu ancak, dünya genelinde ilk dönem Hıristiyanlığa tekrar dönme arzusunu canlandırmakla mümkün olacaktır. Pentekostalizm çok kültürlü bir yapıya sahiptir ve bu hareket, mezhepler üstü olarak kabul görmektedir. Pentekostal hareketin içinde yer almak, aynı zamanda küresel bir hareketin parçası olmak demektir. Bu hareketin mensupları hareketin sağladığı eğitim, teknoloji ve refah gibi pek çok avantajlardan yararlanırken aynı zamanda kazançlarının %10'unu bağış olarak Kiliseye vermektedir. Hareketin faaliyet tarzındaki en çarpıcı özelliği, "yedi dağ teolojisi" olarak adlandırılan toplumun tüm dinamiklerine *(iş dünyası, devlet, medya, sanat, eğitim, aile ve din)* nüfuz etmesidir.

Pentekostalizm; manevi güce yaptığı vurgu, bireysel manevi tecrübeyi ön plana çıkarması, geniş izleyici kitlesini cezbeden coşkulu ibadet biçimi, mensuplarının pek çoğunun gençler ve kadınlardan oluşması gibi özellikleriyle bilimsel açıdan incelemeye değer bir hareket konumundadır. Bu hareket, özellikle üçüncü dünya ülkelerinde göstermiş olduğu hızlı yayılım ve siyasi faaliyetleri sebebiyle son zamanlarda oldukça dikkat çekmektedir. En önemli karakteristik özelliği bulunduğu bölgenin

mevcut gelenek ve formlarına nüfuz ederek hızlı bir yayılım sağlayabilmesidir.

Pentekostalizmin Hıristiyanlık içerisinde günden güne güçlenen misyonu düşünüldüğünde, Sahra çölünün güneyinde Hıristiyanlığın hızlı yayılımının nedenlerini anlayabilmek adına, Pentekostal Hıristiyanlığın tarihsel süreci, Afrika kıtasına olan etkisi ve gelecekteki pozisyonu hakkında değerlendirme yapılması Dinler Tarihi bakımından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca son zamanlarda Türkiye'nin Afrika açılımı ve bu kıtadaki ülkelerle siyasi ve ekonomik düzeyde ilişkilerini geliştirme arayışı Afrika'ya yönelik çalışmaların önemini arttırmış bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin köklü üniversitelerinde Afrika Çalışmaları Merkezleri kurulmuş ve Afrika ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Yine bu kapsamda Afrika'daki dini inanış ve yaşayış ile ilgili araştırmalara da ihtiyaç duyulmuştur.

Yukarıda bahsettiğimiz gerekçelerle Afrika'da çok hızlı yayılan Pentekostal hareketle ilgili çalışmaların gereklilik arz ettiği anlaşılmaktadır. Konunun bu önemine rağmen ülkemizde sadece 2008 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitisü'nde, Tuğba Demirtaş tarafından hazırlanmış *"Pentekostalist Kilise; Doğuşu, İnanç, İbadet ve Ritüelleri,"* isimli yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Söz konusu çalışmanın pentekostalizmin geneli ile ilgili olduğunu ve Afrika ile ilgili herhangi bir bilgiyi içermediğini gördük. Bu sebeple Pentekostal hareketin, Afrika kıtasındaki ve özellikle Nijerya'daki faaliyetlerini araştırma konusu olarak ele almaya karar verdik. Ancak Pentekostal hareketin bütün bir Afrika kıtasındaki faaliyetlerini ele almak bir doktora tezinin kapsamını aşacağı için, çalışmamızı Afrika'nın en başat ülkelerinden biri olan Nijerya ile sınırlamayı tercih ettik.

Çalışmamızla ile ilgili araştırmayı yaparken başta Hristiyanların en temel kaynağı olan Kitab-ı Mukaddes olmak üzere Pentekostal Kilise mensuplarının kaleme aldığı eserler ve konuyla ilgili akademisyenler tarafından yapılan çalışmalar temel

kaynaklarımızı oluşturmuştur. Ancak bu eserlerin Türkiye şartlarında önemli bir kısmına ulaşma imkânı olmadığı için çalışmayla ile ilgili araştırmaların bir kısmı TÜBİTAK desteği ile İngiltere'de Birmingham Üniversitesi Pentekostal ve Karizmatik Çalışmalar Merkezi'nde Prof. Dr. Allan Anderson'ın danışmanlığında yapılmıştır. Araştırmamızda, Dinler Tarihinin tarihsel metodu esas alınmış ve bu çerçevede Pentekostal hareketin Nijerya'daki faaliyetleri tarihsel seyir içerisinde ortaya konmuştur. Elde edilen bu veriler objektif bir biçimde betimlenmiştir.

Çalışmamız, giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş kısmında; hareketin kendisine temel aldığı Pentekost kavramı ve konuyla ilgili diğer kavramlar konunun daha iyi anlaşılması için tek tek açıklanmaya çalışılmıştır. Amerika'nın dini anlayışında yaşanan değişim ve gelişime büyük etkileri olan I. ve II. Büyük Uyanışın, Pentekostalizmin doğuşundaki rolü irdelenmiştir. Bu hareketin düşünce yapısını oluşturan dini akımların etkileri ve yeni bir akım olarak Pentekostalizmin ortaya çıkış süreci incelenmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde Pentekostal Kiliselerin teolojisi, cemaat yapısı, ibadet ve ritüelleri üzerinde durulmuştur. Bu çervede Pentekostalizmin temel doktrini olan "Kutsal Ruh Vaftizi" ve buna bağlı olarak "Ruhsal Bağışlar" meselesine değindikten sonra hareketin benimsediği ibadet ve ritüeller ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, Pentekostal Hareketin Nijerya'ya sirayet etmesi ve buradaki yerel hareketlerle etkileşimi ve tarihsel gelişim süreci ele alınmıştır. Bu çerçevede Pentekostal hareketin gelişimi Klasik, Karizmatik ve Neo-Karizmatik olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Hareketin tarihsel süreç içinde evrilmesi olarak değerlendirilen her dönemin kendi temel anlayışları ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Sonuç bölümünde ise, konunun genel bir analizi yapılarak tespitler ve değerlendirmeler ortaya konmuştur.

Çalışmamın bütün aşamalarında verdiği destek ve yardımlarından dolayı danışmanım Prof. Dr. Ali İsra Güngör'e ayrıca Prof. Dr. Nahide Bozkurt'a, Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu'na, İngiltere'deki çalışmalarımda yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Allan Anderson'a, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen eşim Yusuf Topcan'a, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Aysel Baynal Eltayeb ve son olarak yurtdışında araştırma ve çalışmalarıma imkân sağlayan TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım.

Özlem Topcan
Ankara – 2018

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **VII**
KISALTMALAR ..... **XI**
GİRİŞ
A- ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, METODU VE KAYNAKLARI **1**
1. Araştırmanın Konusu 1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 2
3. Araştırmanın Metodu ve Sınırlılıkları 5
4. Araştırmanın Kaynakları 6
B- PENTEKOSTAL DÜŞÜNCENİN KAYNAKLARI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE PENTEKOSTALİZM'İN ORTAYA ÇIKIŞI **9**
1. KUTSAL RUH 9
1.1. Kutsal Kitapta Kutsal Ruh 9
1.2. Kilise Babalarına Göre Kutsal Ruh 12
1.3. Konsil Kararlarında Kutsal Ruh 14
1.4. Müstakil Papalık Genelgelerine Göre Kutsal Ruh 17
2. PENTEKOST GÜNÜ 20
3. PENTEKOSTAL TEOLOJİNİN DOĞUŞUNA ETKİ EDEN AKIMLAR 25
3.1. Metodist Akım 29
3.2. Kutsallık Hareketi ve Öncüleri 32
3.3. Edward Irving Hareketi 36
3.4. Keswick Yüce Yaşam Hareketi 37
3.5. Şifa Hareketi 38
4. PENTEKOSTAL HAREKETİN KURUCULARI VE PENTEKOSTALİZMİN 42
DOĞUŞU 42
4.1. Charles Fox Parham (1873- 1929) 42
4.2. William Seymour ve Azusa Caddesi Uyanışı **45**
5. PENTEKOSTALİZM **49**

I. BÖLÜM

1. PENTEKOSTAL KİLİSELERİN TEOLOJİSİ, ÖĞRETİLERİ, UYGULAMALARI VE CEMAAT YAPISI 53
1.1. PENTEKOSTAL HAREKETİN TEOLOJİK YAKLAŞIMLARI ...53
1.1.1. Kutsal Kitap Anlayışı 54
1.1.2. Teslis ve Kristoloji Anlayışı 60
1.1.3. Kutsal Ruh Vaftizi 64
1.1.4. Ruhsal Armağanlar 68
1.1.4.1. Şifa Bahşetme 71
1.1.4.2. Kötü Ruhları Defetme 72
1.1.4.3. Dillerde Konuşma 75
1.1.4.4. Kehanette Bulunma ve Peygamberlik 77
1.1.5. Kurtuluş 78
1.1.5.1. Aklanma 79
1.1.5.2. Kutsallık 80
1.1.6. Sakrament Anlayışı 83
1.1.6.1. Vaftiz 84
1.1.6.2. Evharistiya Ayini 85
1.1.7. Eskatoloji 87

2. PENTEKOSTAL KİLİSELERİN CEMAAT YAPISI, İBADET UYGULAMALARI VE MİSYON ANLAYIŞI 91
2.1. Kilise 91
2.2. Kiliselerin Cemaat Yapısı ve Yönetimi 93
2.2.1. Kilisede Liderlik Anlayışı ve Görevleri 97
2.2.1.1. Havari (Apostle) 101
2.2.1.2. Peygamberlik (Prophet) 102
2.2.1.3. Müjdeci (Evanjelist) 104
2.2.1.4. Papaz (Pastor) 104
2.2.1.5. Öğretmen 105
2.2.2. Yerel Kiliseler 106
2.2.3. Mega Kiliseler 109
2.3. Kiliselerin Finansal Kaynakları 112
2.4. Pentekostal Kiliselerde İbadet ve Ritüeller 117

2.5. Kiliselerin Sosyal ve Politik Hayattaki Yeri....121
2.6. Misyon ve Evanjelizm....128
3. PENTEKOSTAL AHLAK, KİMLİK VE KADIN....130
3.1. Ahlak....130
3.2. Kimlik....133
3.3. Kadın....138

II. BÖLÜM

NİJERYA'DA PENTEKOSTAL HRİSTİYANLIĞIN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ....143
1- İLK DÖNEM - KLASİK PENTEKOSTAL HAREKET (1918-1950)....144
1.2. Bağımsız Afrika Kiliseleri....153
1.3. Pentekostalizmin Nijerya'da Doğuşu....156
1.3.1. Aladura Hareketleri....156
1.3.1.1. Garrick Braide Hareketi....158
1.3.1.2. Elmas Cemiyet Hareketi (The Precious Stone Movement/Diamond Society)....161
1.3.1.3. Keruvlar ve Seraflar Toplum Hareketi (Cherubim and Seraphim)....163
1.3.1.4. Rabbin Kilisesi Hareketi (The Church Of The Lord)...166
1.3.1.5. Apostolik Kilise Hareketi (The Christ Apostolic Church)....168
1.3.2. Aladura Pentekostal Hristiyanlığı....172
1.3.3 Batı Merkezli Klasik Pentekostal Kiliselerin Nijerya'daki Faaliyetleri....178
1.3.3.1. Apostolik Kilise (The Apostolic Church)....179
1.3.3.2. Tanrı Toplulukları (The Assemblies Of God)....181
1.3.3.3. İncil Kilisesi (Foursquare Gospel Church)....184
2. II. DÖNEM – KARİZMATİK PENTEKOSTAL HAREKET (1960-1980)....186
2.1. Karizmatik Pentekostal Hareketin Ortaya Çıkışı....186
2.1.1. Uluslararası Hristiyan Öğrenci Organizasyonları....188

2.1.1.1. Öğrenci Hristiyan Hareketi (Student Christian Movement) 189
2.1.1.2. Hristiyan Birliği (Christian Union) 191
2.1.1.3. Kitabı Mukaddes Birliği (Scripture Union) 192
2.2. Uluslararası Öğrenci Organizasyonlarının Faaliyetleri ve Karizmatik Pentekostal Hareketin Nijerya'da Gelişmesi 195
3. III. DÖNEM - NEO-KARİZMATİK PENTEKOSTAL HAREKET (1980-GÜNÜMÜZ) 199
3.1. Neo-Karizmatik Pentekostal Hareketin Ortaya Çıkışı 200
3.1.1. Neo-Karizmatik Pentekostal Hareketin Temel Öğretileri 202
3.1.1.1. Hâkimiyet Teolojisi (Dominionism) 203
3.1.1.2. Refah Müjdesi (Prosperity Gospel) 206
3.2 Neo-Karizmatik Pentekostal Kiliseler 211
3.2.1. Redeemed Christian Church Of God (RCCG) 213
3.2.2. Deeper Life Bible Church (DLBC) 220
3.2.3. Winner's Chapel Living Faith Church (WCLFC) 224
SONUÇ 228
KAYNAKÇA 236

KISALTMALAR

AGN	Assemblies of God Nigeria
CAC	Christ Apostolic Church
CAN	Christian Association of Nigeria
CJC	Church of Jesus Christ
CMS	Church Missionary Society
CRM	Christ the Redeemer's Ministries
CSM	Christian Student Movement
CU	Christian Union
DLBC	Deeper Life Bible Church
FGC	Foursquare Gospel Church
FHI	Family Health International
IMF	International Monetary Fund
INT	Institute for National Transformation
IRC	International Red Cross
IVF	Inter-Varsity Fellowship of Evangelical Unions
NYSC	National Youth Service Corp
OIC	Organisation of Islamic Countries
PFN	The Pentecostal Fellowship of Nigeria
RAPAC	Redeemed AIDS Program Action Commitee
RCCF	Redeemed Christian Corpers Fellowship
RCF	Redeemed Christian Fellowship
RCCG	Redeemed Christian Church of God
SCM	Student Christian Movement
SU	Scripture Union
TAC	The Apostolic Church
WCLCF	Winners' Chapel Living Faith Church
WATC	The World Action Team for Christ

GİRİŞ

A- ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, METODU VE KAYNAKLARI

1. Araştırmanın Konusu

Araştırmamızın konusu, Protestan Hıristiyanlığın evanjelik kanadı içinde bir kilise ailesi olarak ortaya çıkan ve günümüzde Hristiyanlığın yayılımı noktasında başat bir rol üstlenen Pentekostal dini harekettir. Kutsal Ruh aracılığıyla ruhsal aydınlanma ya da yeniden doğuşa vurgu yapan Pentekostal hareketin tarihi, teolojik ve sosyal arka planı 19. yüzyılda Amerika'nın dini anlayışında önemli etkileri olan uyanış hareketleri içinde filizlenmiştir. Pentekostal hareket 1906 yılında Los Angeles'da Afro-Amerikalı William Joseph Seymour'un önderliğinde büyük bir kitle hareketine dönüşmüş, hareketin başlangıç noktası olmuş ve buradan tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Bazı kaynaklar bu hareketin yakın bir gelecekte Hıristiyan dini grupları arasında en kalabalık cemaat olacağını iddia etmektedir. Bu nedenle hareketin tarihsel süreç içinde ortaya çıkışını, temel teolojik unsurlarını ve örgütlenme yapısını anlamaya çalışmak ilk hareket noktamızı oluşturmaktadır.

Kuruluşundan günümüze gelişim sürecinde, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda farklı stratejiler geliştirdiği gözlemlenen bu hareketin en önemli karakteristik özelliği bulunduğu bölgenin mevcut gelenek ve formlarına nüfuz ederek hızlı bir yayılım sağlayabilmesidir. Özellikle güney yarımkürede üçüncü dünya ülkelerinde göstermiş olduğu hızlı yayılım ve siyasi faaliyetleri sebebiyle son zamanlarda oldukça dikkat çekmektedir. Bu nedenle Nijerya özelinden hareketle Afrika kıtasında Pentekostal Hıristiyanlığın artışını anlamaya çalışmak araştırmamızın ikinci kısmını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede araştırmamızın temel konusunu Pentekostal hareketin ortaya çıkışı, tarihsel gelişimi, inanış ve ibadet anlayışları ve Nijerya bağlamında Afrika kıtasındaki faaliyetleri teşkil etmektedir.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Teslisin üçüncü şahsı olan Kutsal Ruh'un doğrudan deneyimlenmesi olgusuna önem veren Pentekostalizmin doktrin temeli Kutsal Ruh vaftizi ve Ruhsal bağışlarla elde edilen manevi güce dayanır. Bu akıma göre Kutsal Ruh'ta vaftiz olanlar, diğer bir ifadeyle Kutsal Ruh ile dolanlar, farklı dillerde konuşmak (glossolalia), şifa bahşetmek, kehanette bulunmak, yeryüzünde tanrısal hizmet yapabilecek kadar güçlenmek ve kötülüğe karşı koymak gibi armağanlara sahip olabilmektedir. Baba ve Oğul'un ayrılmaz bir parçası olan Kutsal Ruh, Tanrı'nın yeryüzündeki varlığıdır.

Kutsal Kitaba dayalı aile ve toplumsal yaşamı sağlamlaştıran sıkı bir ahlak anlayışını benimseyen Pentekostallerin tek amacı, bir nevi "Asr-ı Saadet'e" dönmektir. Onlara göre bu ancak, Hristiyan düşüncesine hariçten karışan yabancı unsurların temizlenmesi ve ilk dönem Hristiyanlığına tekrar dönebilme arzusunu canlandırmak ile mümkün olacaktır. Hareketin mensupları, Pentekost gününde Kutsal Ruh'un havariler üzerine inmesiyle gerçekleşen mucizenin günümüzde de gerçekleşeceği inancını taşırlar.

Bu akımın dikkat çeken en çarpıcı özelliği "yedi dağ teolojisi" ya da "hâkimiyet teolojisi" olarak adlandırılan toplumun tüm dinamiklerine (iş dünyası, devlet, medya, sanat, eğitim, aile ve din) nüfuz etmesidir. Dünyanın her tarafına kilise inşa etmekle birlikte farklı iş alanlarına yatırım yapan Pentekostaller, bir nevi girişimci imparatorluk oluşturma peşindedir. Öyle ki kendi kiliseleri, okulları, üniversiteleri, alışveriş merkezleri, radyo ve televizyon kanalları ile birlikte bulundukları

coğrafyanın siyaset sahnesinde sesini duyurmayı başardıkları anlaşılmaktadır.

Temel motif olarak Kutsal Ruh'ta yeniden doğuşu vurgulayan Pentekostalizm, sadece kendi içinde sınırlı kalan bir kilise ya da hareket olmaktan ziyade çok kültürlü bir yapıya sahiptir ve mezhepler üstü olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla tüm etnik gruplara mensup insanlar arasında benimsenmiştir. Kutsal Ruh'un vaftizi ile elde edilen manevi güce yaptıkları vurguları, geliştirdikleri bireysel manevi tecrübeleri, farklı dillerde konuşma deneyimleri (glossolalia), sosyal adalet ve toplumsal değişime katkı sağlamaları, geniş izleyici kitlesini cezbeden coşkulu ibadet biçimleri**,** bu hareketin anlayışını, teşkilatlanma biçimini ve teolojik yaklaşımlarını incelenmeye değer kılmıştır. Aynı zamanda İletişim teknolojilerini etkin kullanmaları, küreselleşme eğiliminde olmaları, eğitime büyük önem vermeleri ve bu alanda başarılı olmaları, küresel ihtiyaç doğrultusunda toplumun gereksinimlerine cevap vermeleri, birbirinden farklı coğrafyalarda hızlı bir yayılım seyri göstermeleri onları daha ilgi çekici hale getirmektedir.

Kendilerini Tanrı'nın hizmetkârı olarak gören Pentekostaller, Hıristiyanlığı yaymak için ulusal sınırların ötesinde dünyada mümkün olduğunca fazla insana ulaşıp onların ruhlarını Tanrı'ya kavuşturma eğilimindedir. Dolayısıyla bu hareketin içinde yer almak aynı zamanda küresel bir hareketin parçası olmak demektir. Küresel düzlemde grup anlayışı güç duygusunu pekiştirmektedir. Dini amaçla yapılan göçler mensuplarının kimlik anlayışlarını yerellikten çıkarıp uluslararası bir düzleme taşımaktadır.

Bugün Hıristiyanlığın dünya genelinde yayılımı noktasında önemli bir rol üstlenen Pentekostal hareketin temel özelliklerinin ortaya konması ve Afrika kıtasındaki faaliyet şekilleri bu çalışmanın temel amacıdır. Bu amaçla konunun; Nijerya özelinde tarihsel gelişim süreci analizi yapılmış, Pentekostal

hareketin bölgeye nasıl nüfuz ettiği, Nijerya'da kurulan Pentekostal kiliselerin mahiyeti ve yapısı, ibadet anlayışı, şekilleri ve dinamikleri en temel yönleriyle değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca bu hareketin gelecekteki durumu ve Nijerya başta olmak üzere Afrika kıtasına olan etkisi hakkında değerlendirme yapılması, Dinler Tarihi bakımından önem arz etmektedir.

Washington'da kurulan ve şimdi dünyanın önde gelen bağımsız araştırma kuruluşlarından biri kabul edilen Pew Forumu'n 2011 verilerine göre, son yüzyılda dünya genelinde Hıristiyan nüfusunun yaklaşık dört kat arttığı anlaşılmaktadır. En çarpıcı artışı ise Sahra altı ülkelerinde görmekteyiz. Şöyle ki 1910 yılında bu bölgenin Hristiyan nüfusu %9'luk bir dilime tekabül ederken 2010 yılında bu oran %63'e yükselmiştir. Neredeyse Avrupa'daki Hristiyan nüfus oranına yaklaşmıştır. Yine bu son yüzyılda dünya genelinde Hristiyan nüfusunun kuzey yarımkürede azalırken güney yarımkürede yükselişe geçtiği anlaşılmaktadır. (1910 Kuzey yarımkürede %82.2 Güney yarımkürede %17.8 iken 2010 yılında kuzey yarımkürede % 39.2, güney yarımkürede %60.8) Nitekim bu durum sayısal anlamda Hristiyanlığın ağırlık merkezinin güney yarımküreye kaydığını göstermektedir.

Sahra çölünün güneyinde Hıristiyanlığın hızlı artışını anlayabilmek için Pentekostal Hıristiyanlığın tarihsel sürecini Afrika bağlamında incelemek gerekmektedir. Nijerya, Hıristiyan nüfus dağılımına göre Kongo ve Etiyopya'dan sonra nüfusun en yoğun olduğu üçüncü büyük Afrika ülkesidir. Yaklaşık 80.510.000 Hristiyan nüfusuna sahiptir. Bu oranın 60 milyonu Protestan, 20 milyonu Katolik ve 750 bini ise diğer gruplara mensuptur. Araştırmanın ileri safhalarında görüleceği üzere, Nijerya'da Pentekostal Kiliseler özellikle 1970'lerden sonra hızlı bir artış seyri göstermekte ve Hristiyan yayılımında en etkili grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bugün Türkiye'nin Afrika'ya açılımının gerekli olduğu anlaşılmış olup Afrika kıtasındaki ülkelerle bu noktada sadece siyasi ve ekonomik alanda değil, aynı zamanda kültürel alanda da ilişkilerin geliştirilmesi hususunda adımlar atılmaya başlandığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu coğrafyadaki ülkelerin durumlarının anlaşılabilmesi için dini perspektifin ihmal edilmemesi gerekmektedir. Afrika'ya son zamanlarda yüzünü çeviren Türkiye'nin, ekonomik ve siyasi olarak Afrika ile ilişkilerinin daha iyi bir seviyeye çıkabilmesi için bölgeye yönelik akademik araştırmalara önem vermesi gerekmektedir. Bu çalışmaların yapılması bölgeyle doğrudan bağ kurma imkânı sağlayacaktır. Yapılacak araştırma aynı zamanda Afrika'nın özellikle Nijerya bölgesinin inanç kültürüne, geleneklerine ve günümüzdeki Müslüman-Hıristiyan ilişkilerine ışık tutmayı hedeflemektedir.

Türkiye'nin köklü üniversitelerinde Afrika Çalışmaları merkezleri kurulmaktadır. Bu merkezlerde Afrika ülkeleri konusunda disiplinler arası bir yaklaşımın benimsendiği akademik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanda yapacağımız araştırmanın Afrika Çalışmalarına önemli katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Bunun için araştırma süresince "Pentekostal Hareket ve Nijerya Bağlamında Afrika'daki Misyon Faaliyetleri" hakkında yabancı kaynaklar taranarak bilgilerin literatürümüze kazandırılması ve Türkiye'de bu konuda sınırlı düzeyde mevcut olan çalışmalara katkı sağlamak araştırmanın bir diğer önemli amacını oluşturmaktadır.

3. Araştırmanın Metodu ve Sınırlılıkları

Araştırma, Pentekostalizmin ve onun Afrika yayılımını ortaya koyabilmek için tarihsel süreç içinde kuruluşu, gelişimi ve geldiği noktayı Dinler Tarihi'nin 'Betimleyici Metodu' kullanılarak yapılmıştır. Bunun yanında araştırmamızda Dinler Tarihi'nin karşılaştırma ve fenomenoloji yöntemleri uygulanmıştır. Bu amaçla literatür taraması yapılarak konuyla ilgili kavramsal

çerçeve oluşturulmaya çalışılmış, araştırmayı temellendirmek amacıyla yurt içinde ve yurt dışında yürütülen benzer araştırmalar taranmış ve kaynaklar incelenmiştir.

Tarihsel analiz yapılırken bu hareketin kurucularının anlayışları, toplumsal hareketler, kiliseler ve faaliyetleri, yerel inanışlar, teşkilatlanma biçimi, hareketin temel anlayışı ve teolojik yaklaşımları ele alınmıştır. 18. yüzyılda John Wesley'in öncülük ettiği Metodist Akım ve Kutsallık Hareketi Pentekostalizmin doğuşunda belirleyici faktör olmuştur. Bu tarihsel gerçekliklerin incelenmesi ve araştırılması Pentekostal Hareketin teolojik kökleri, kimliği ve karakterinin anlaşılmasında büyük önem taşımaktadır. Pentekostal hareketin ortaya çıkısından sonraki yaşanan süreçte sosyal ve teolojik nedenlerle yaşanan bölünme süreçleri dikkate alınmamıştır. Ayrıca hareketin Afrika yayılımı sadece Nijerya bağlamında araştırılmış ve diğer Afrika ülkeleri çalışma konusunun kapsamı dışında bırakılmıştır.

Toplumun ihtiyaçları doğrultusunda farklı stratejiler geliştirdiği gözlenen hareketin karakteri ve misyon stratejisi her dönem farklılık göstermektedir. Pentekostal hareketin tarihsel süreç içindeki gelişimi Klasik, Karizmatik ve Neo-Karizmatik olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılmaktadır. Dolayısıyla bu durum hareketin mutasyonu ve evrilmesi olarak değerlendirilebilir. Bu amaca matuf Nijerya'da Pentekostal Hristiyanlığın tarihsel gelişim sürecini ortaya koymak için her dönem kendi içerisinde ve konjonktüründe ele alınmaya çalışılmıştır.

4. Araştırmanın Kaynakları

Ülkemizde Pentekostalizm ve Pentekostalizmin dünyanın farklı coğrafyalarındaki faaliyetleri ile ilgili herhangi bir çalışmanın olmadığını tespit ettik. Türkiye'de tez düzeyinde yapılmış *"Pentekostalist Kilise; doğuşu, inanç, ibadet ve ritüelleri," (Ankara 2008)* isimli tek akademik çalışmanın ise Pentekostalizmin geneli ile ilgili olduğunu ve Afrika ile ilgili herhangi bir bilgiyi

içermediğini gördük. Dolayısıyla bu alanda önceden Türkçe olarak yeterince çalışma yapılmamış olması kuramsal çerçeve ve kaynak temininde ülkemizde karşılaşılan güçlükler araştırmayı zorlaştırmıştır. Bu nedenle konumuzun araştırılması ve çalışılması TÜBİTAK desteği ile İngiltere'de Birmingham Üniversitesi Pentekostal ve Karizmatik Çalışmalar Merkezinde Prof. Dr. Allan Anderson'nın danışmanlığında yapılmıştır.

Araştırmayı yaparken başta Hristiyanların en temel kaynağı olan Kitab-ı Mukaddes olmak üzere Pentekostal Kilise mensuplarının kaleme aldığı eserler ve konuyla ilgili akademisyenler tarafından yapılan çalışmalar temel kaynaklarımızı oluşturmuştur. Nijerya'da Klasik Pentekostal döneme ait ortaya çıkan tablo kısmi arşive dayalıdır. Birmingham Üniversitesinde Özel Koleksiyon ve Selly Oak Kampüsünde Harold Turner Koleksiyonunda yer alan dökümanlar, misyoner Avrupalı ve Afrikalı din adamları tarafından yazılmıştır. Tarihin vuku bulduğu süreç içinde ilk elden yazılan bu verilere başvurulmuştur.

II. Dönem olarak adlandırılan Karizmatik hareket Kuzey Amerika etkisiyle dünya genelinde ortaya çıkmıştır. Bu hareket Hristiyanlıkta adı geçen tüm kiliseleri (Protestan, Katolik ve Ortodoks) etkilemiştir. 1975 yılına kadar hemen her mezhebin içinde karizmatik bir kanat oluşmuştur. Karizmatik Hristiyanlığın Nijerya'da hızla yayılmasında pek çok etken vardır. Bu yükselişi hızlandıran en önemli stratejilerden biri ülkenin içinde bulunduğu sosyo-politik ve ekonomik koşullar içinde gelişen toplumsal ihtiyaçlara alternatif çözümler üretmesi olmuştur. 1970'lerde iletişim teknolojilerinin en iyi şekilde kullanılmaya başlanması yayılımın hız kazanmasını sağlamıştır. Matthew Ojo, Richard Burgess, Ogbu Kalu, Ruth Marshall-Fratani ve Rosalind Hackett, karizmatik hareketin kaynağını ve gelişimini oldukça detaylı olarak inceleyen akademik araştırmacılardır. Bu kısımda onların çalışmalarına ağırlık verilmiş ve Karizmatik dönemde ortaya çıkan dini uyanış hareketleri incelenmiştir.

Pentekostalizmin güney yarımkürede hızla yayılması teoloji, din çalışmaları, misyon, sosyoloji, antropoloji ve politik bilimler gibi alanlardaki araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Amerika'da 1970 yılında Pentekostal Çalışmalar Toplumu "Society of Pentecostal Studies" (SPS) kurulmuştur. "Pneuma" isimli bir dergi yayınlayan kuruluş yılda bir kez dünyanın farklı bölgelerinden katılımın olduğu bir konferans düzenlemektedir. (http://www.sps-usa.org/ ile https://www.facebook.com/spsusa web adreslerinden takip edilebilmektedir.) İngiltere Birmingham Üniversitesi'nde Teoloji ve Din Bölümünde Pentekostal ve Karizmatik Çalışmalar Merkezi bulunmaktadır. Nijerya'da Jos Üniversitesi'nde geçtiğimiz günlerde Din Çalışmaları Bölümünde Nijerya Pentekostal ve Karizmatik Araştırma Merkezi kurulmuştur. Yakında Journal of Pentecostal Studies isimli derginin yayınlanması planlanmaktadır.

Amsterdam, Birmingham, Heidelberg ve Uppsala gibi Avrupa Üniversiteleri, Global Pentekostalizm Üzerine Avrupa Araştırma Ağı "European Research Network on Global Pentecostalism" (GloPent) kurmuşlardır. Yıllık konferans düzenlemekte ve PentecoStudies isimli dergi yayınlamaktadırlar. Glopent (http://www.glopent.net/) olarak adlandırılan Global Pentekostalizm üzerine Avrupa Araştırmaları sitesinden makalelere, en son konu ile ilgili yayımlanan kitaplara, konferanslara ulaşılabilmektedir. Pentekostalizm ile ilgili diğer yayınlanan dergiler şunlardır; İngiltere'de Journal of Pentecostal Theology, Filipinliler tarafından Asian Journal of Pentecostal Studies ve Journal of European Pentecostal Theological Association.

B- PENTEKOSTAL DÜŞÜNCENİN KAYNAKLARI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE PENTEKOSTALİZM'İN ORTAYA ÇIKIŞI

1. KUTSAL RUH

Hıristiyanlığın Tanrı tasavvurunun temelinde teslis inancı vardır. Bu inanca göre Tanrı Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olmak üzere üç şahıstan oluşmaktadır.[1] Teslisin üçüncü şahsını oluşturan Kutsal Ruh, Tanrı ile kişisel bir deneyime vurgu yapan Pentekostal hareketin temel fenomenidir. Dolayısıyla Kutsal Ruh'un etrafında şekillenen Pentekostal hareketin daha iyi anlaşılması için Kutsal Ruh'un mahiyeti ve kutsama konusundaki faaliyetlerinin ortaya konulması gerekmektedir.

1.1. Kutsal Kitapta Kutsal Ruh

Kutsal Kitapta ruh kavramı İbranice "ruah" ve Grekçe "pneuma" kelimelerine tekabül etmektedir. Bu kelimelerle rüzgâr, nefes ve ruh kastedilmektedir. Ruh kavramı kutsal metinlerde ilk kez Eski Ahit'in Yaradılış bölümünde geçer. Söz konusu bölümde Tanrı'nın ruhu etkin bir güç ve yaşamın kaynağı olarak değerlendirilir.[2] Ruh'un varlığı Tanrı'nın lütfu, adalet, barış ve doğruluk[3] tezahürleriyle ilişkilendirilir.[4]

Temel gayesi İnsanlığa hayat vermek olan Kutsal Ruh'un pek çok faaliyetleri bulunmaktadır. O, insanları Tanrı'ya hizmet etmesi için güçlendirir. Bilindiği üzere Eski Ahit'te yer alan Yeşu, Hâkimler, Saul ve Davut gibi İsrail'e önderlik eden liderler, Tanrı'nın Ruhu tarafından güçlendirilerek İsrail'i düşmanlarından kurtarırlar. Buna ilaveten inananları güçlendiren Kutsal Ruh,

[1] Abdurrahman Küçük-Günay Tümer-Mehmet Alparslan Küçük, Dinler Tarihi, Berikan Yayınevi, Ankara 2011, s.367.
[2] Yaratılış 1:2; 2:7; 6:3; Mezmurlar 33:4; 104:30.
[3] Yeşaya 32:14-18.
[4] G.W. Bromiler, "Holy Spirit", The International Standard Bible Encyclopedia, Vol.4, William B. Eerdmans Publishing Co., Michigan 1982, s.730.

onları düşmanlarından korur ve onlara yardım eder.[5] Örneğin Saul, Davut'u öldürmeye çalışırken Tanrı'nın Ruhu onu koruyarak Saul ve adamlarına da peygamberlik[6] bahşeder.[7] Bununla birlikte Kutsal Ruh peygamberlere ilham verir ve onların yaşamlarında tezahür eder. Örneğin peygamber Yeşaya, Rab'bin Ruh'unun üzerinde olduğunu ifade eder.[8] Kral Davut'un ise son sözleri şöyledir: "RAB'bin Ruhu benim aracılığımla konuşuyor, sözü dilimin ucundadır."[9] Yusuf, Firavun'un düşlerini yorumlar yorumlamaz, Firavun etrafındakilere onun Tanrı Ruhuna sahip olduğunu dile getirir.[10]

Kutsal Ruh Yeni Ahit'te ise İsa'nın doğumu ve vaftizi ile ilgili pek çok anlatıda yer alır. Örneğin Meryem'in İsa'ya bakire olarak gebe kalmasını Kutsal Ruh sağlar. Tanrı, bir meleği Meryem'e gönderir ve bir çocuğa gebe kalacağını ve adının İsa olacağını bildirir.[11] Yahya kendisinin insanları suyla vaftiz ettiğini ama kendisinden sonra gelenin ateş ve Kutsal Ruh ile vaftiz edeceğini bildirir.[12] İsa, Yahya tarafından vaftiz edildikten sonra Kutsal Ruh gökten güvercin şeklinde üzerine iner. 'Sen benim sevgili Oğlum'sun, senden hoşnudum' diyen bir ses duyulur.[13] Bu olaydan sonra İsa, kırk gün süreyle İblis tarafından denenir ve daha sonra Ruh'un gücüyle mesh edildikten sonra İsa Mesih olarak hizmetine başlar. Bu gelişmelerin ardından İsa öğrencilerine Kutsal Ruh ile vaftiz edileceklerini müjdeler.[14] *"Kutsal Ruh*

[5] Yeşaya 63:11-14; Hagay 2:5.
[6] I Samuel 19:20-23.
[7] Mark W. Christy, "The Role of the Holy Spirit in Missions from a Biblical Perspective", Roy Fish School of Evangelism and Missions Southwestern Baptist Theological Seminary, 21 Nisan 2009, s.8.
[8] Yeşaya 61:1.
[9] II Samuel 23:2.
[10] Yaradılış 41:38.
[11] Matta 1:20; Luka 1:26-32.
[12] Matta 3:11; Markos 1:8.
[13] Luka 3:21,22.
[14] Elçilerin İşleri 10:37; Elçilerin İşleri 1:4-5.

üzerinize inince güç alacaksınız. Yeruşalim'de, bütün Yahudiye ve Samiriye'de ve dünyanın dört bucağında benim tanıklarım olacaksınız."[15] Dolayısıyla Kutsal Ruh vaftizi, Tanrı'nın tanığı olabilmek ve O'na hizmet edebilmek için güçle kuşanmak anlamına gelir.[16] Daha sonra hepsi Pentekost günü Kutsal Ruh'la vaftiz olur[17], İncil'i vaaz etmeye başlar ve çok sayıda mucize gerçekleştirirler.[18]

Tövbe ve iman her ne kadar insani unsurlar olarak görünse de kaynağını Kutsal Ruh'tan alır. Tövbe ve iman Tanrı'nın inayetini değişim vasıtası ile tecrübe eden insanlara Kutsal Ruh tarafından armağan edilir (Efesliler 2:8). Aksi takdirde, insanlar kendi çabalarıyla kendi kurtuluşlarını haklı çıkaracaklarını iddia edebilirler. Değişim sırasında İsa'nın Tanrı olduğunu Kutsal Ruh itiraf ettirir (I.Korintliler 12:3).Kutsal Ruh'un etkisi olmadan hiç kimsenin kalbi Tanrı'ya dönmez (Romalılar 2:29). Bu nedenle kurtuluş süreci Kutsal Ruh'un çalışmalarına bağlıdır. O sadece insanların kalbini değiştirmez, aynı zamanda inananların kalbinde yer alır.[19]

Kutsal Ruh havarilere müjdeyi tüm insanlara duyurmaları için güç verir. Yani Hıristiyanlaştırma faaliyetlerinde havarilere rehberlik eder.[20] "…gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin."[21] ifadeleri bununla ilgilidir. Kutsal Ruh'un liderleri seçme, yetkilendirme, atama ve yönlendirme rolü vardır. Hatta Pavlus, tüm inananların Hıristiyanlığa hizmet etmek için Kutsal Ruh

[15] Elçilerin İşleri 1:8.
[16] F.F. Bruce, "Luke's Presentation of the Spirit in Acts", Criswell Theological Review, 5.1 (1990), s.16.
[17] Elçilerin İşleri 2 :43.
[18] F.F. Bruce, s.19.
[19] Mark W. Christy, "The Role of the Holy Spirit in Missions from a Biblical Perspective", s.15
[20] Mehmet Aydın, "Kutsal Ruh", Ansiklopedik Dinler Sözlüğü, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2005, s.438.
[21] Matta 28:19.

tarafından yetkilendirildiğini ifade eder. Antakya'daki kilisede Pavlus ve Barnaba'yı misyoner olarak Tanrı'nın Ruh'u görevlendirir ve Kilise de onların Kutsal Ruh tarafından yetkilendirildiğini doğrular.[22] Misyonerin başlıca görevi, Kutsal Ruh'un talimatlarına duyarlı ve itaatkâr davranmaktır. Öyle ki Kutsal Ruh bir taraftan misyon stratejisini kontrol ederken diğer taraftan misyonerin her adımını yönlendiren bir misyon yöneticisi olarak görev yapar.[23]

1.2. Kilise Babalarına Göre Kutsal Ruh

Hıristiyanlık tarihinde teslis inancının oluşumu sırasında Kutsal Ruh'a ilişkin iki temel kavram çelişki arz etmiştir. Bir taraftan Tanrı'nın bir armağanı olarak görülen Kutsal Ruh, diğer taraftan Tanrı'nın varlığının bir biçimi olarak anlaşılmıştır. Gnostisizm ve Tanrı tanımazlığa karşı savaşan kilise babaları öncelikle kutsal metinlerde Kutsal Ruh çalışmalarına odaklanmışlardır. Dolayısıyla Tanrı gerçeği ve kutsal metinlerin yetkisinin Ruh'un gücü ve tanrısallığından geldiğini öğretmişlerdir.

İlk Kilise babalarından Irenaeus'un (120-200) eserleri ilk dönem Hıristiyan teolojisinin şekillenmesine katkı sağlamıştır. Irenaeus, kutsal metinleri referans göstererek dünyanın yaratılmasında Ruh'un rolünü belirtmiştir. Oğul ve Kutsal Ruh dünyanın yaratılmasına iştirak etmiş, kutsal metinlerin ilham kaynağı olmuştur. Tanrı'nın taş tabletlere on emri yazdıran parmağı Kutsal Ruh, İsa'nın üzerine indiğinde tüm insanlığı kutsamıştır. Irenaeus, Ruh'u tıpkı Baba ve Oğul gibi bir "şahsiyet" olarak görmüştür. O, Tanrı'nın "iki eli" olarak nitelendirdiği Mesih ve Ruh'u tek bir Tanrı'nın farklı görünümleri olarak yorumlamıştır. Böylece, inanalar için Mesih'in çarmıhtaki nesnel hizmeti ile

[22] I.Korintliler 12; Elçilerin İşleri 13:1-3.
[23] Mark W. Christy, "The Role of the Holy Spirit in Missions from a Biblical Perspective", s.27.

inananlar arasında Kutsal Ruh'un öznel hizmeti arasında bir tezat oluşturmuştur.[24] Montanus ve takipçileri Kutsal Ruh'un bu öznel hizmetini daha ileriye taşıyarak kendilerinin vahiy aldıklarını iddia etmişlerdir. Kendilerinin vecd halinde Ruh'u tecrübe ettiklerini, o sırada çılgınca konuşmaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden ikinci yüzyılda ortaya çıkan Montanus hareketinin mensuplarının ruhsal armağanları deneyimlediği anlaşılmaktadır.[25]

Üçüncü yüzyılın sonuna doğru Kilise, teslis ile ilgili sorunlara daha fazla ehemmiyet göstermeye başlamıştır. Zira Tanrı üç şahıstır öğretisi üç Tanrı vardır anlamında kullanılmıştır. Bu çok yönlü eğilimi düzeltmek için Tanrı'nın birliğini tehlikeye atacak düşünceleri reddeden iki tür monarşianizm ortaya çıkmıştır. İlki Samsatlı Pavlus'un dinamik monarşianizmidir. O, Kutsal Ruhu, Baba Tanrı tarafından benimsenen Oğul ve ilahi bir etki olarak değerlendirmiş, ilk kez Oğul ile Baba'nın aynı "öz"den (homoousios) olduğunu dile getirmiş ve Tanrı'yı birlemiştir. İkinci olarak, Praxeas, Noetus ve Sabellius ise bir Tanrı'da üç fonksiyonun ya da üç şahsın bulunduğunu savunmuşlardır. Onlara göre Tanrı Bir'dir ve tarihsel süreç içinde üç isimle tezahür etmiştir. Modalizm olarak da adlandırılan bu düşünce Tertullian tarafından "Baba'nın çarmıha gerilmesi ve Paraklit'i uzaklaştırması" şeklinde alaya alınmıştır.[26]

Latin Kilise Babası Tertullian'nın (160-220) düşünceleri klasik teslis inancının (tres personae, una substantia) oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ona göre teslisin her bir unsuru özde bir ancak farklı şahsiyetlere sahiptir. Baba yaratıcı, Oğul

[24] Bkz: C. Frederick Lo, "Gregory Nazianzen's Pneumatology Completes the 4th Century Trinitarian Theology", University of IIIinois & The Johns Hopkins University, Charlotte, North Carolina 2011, s.3.
[25] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, Cambridge, England, 2016, s.19.
[26] C. Frederick Lo, "Gregory Nazianzen's Pneumatology Completes the 4th Century Trinitarian Theology",s.4.

kurtarıcı, Kutsal Ruh kutsayıcı şeklinde her birinin farklı fonksiyonları vardır.[27] Doğu Kilisesinin en önemli teoloğu olarak kabul edilen Origen ise hiyerarşik bir teslis anlayışına sahiptir. O, teslisi oluşturan unsurların farklı şahsiyetlere, aynı öze sahip olduğunu ancak tanrılıklarının aynı seviyede olmadığını savunmuştur. Ona göre, gökleri, yeri ve her şeyi yaratan sadece tek bir Tanrı vardır. Oğul ve Kutsal Ruh da olmak üzere her şey O'ndan zuhur etmiştir. Oğul, O'nun enkarnasyonu ve ezeli bilgeliğidir ve Baba'dan daha az olmakla birlikte tüm yaratılanlardan üstündür. Origen, yaradılışın Baba'dan, akılcı varlıkların Oğul'dan, azizlerin kutsallığının ise Kutsal Ruh'tan kaynaklandığını belirtmiştir. Oğul'un ikincil konumunda ısrar eden Origen, kutsama faaliyetleriyle sınırlandırdığı Kutsal Ruh'u da üçüncül konumda görmüştür.[28] Origen'in öğretileri 4. yüzyıldan itibaren Doğu Kiliselerinin pneumatoloji konusundaki fikirlerinin başlangıç noktası olmuş ve Arianizm akımının gelişmesinde etkili olmuştur.

1.3. Konsil Kararlarında Kutsal Ruh

İmparator Konstantinos Teslis konusundaki teolojik tartışmaları sonlandırmak için 325 yılında İznik'te bir konsilin toplanmasına karar vermiştir. 318 piskoposun bir araya geldiği bu konsilde teslisin ilk iki unsuru olan Baba ve Oğul arasındaki ilişki tartışılmıştır. Hıristiyan teoloğu Arius, Baba'nın mutlak ve ezeli olduğunu Oğul'un ise ezeli olmadığını zira Baba tarafından yaratılmış bir varlık olduğunu savunmuştur. Yapılan oylama neticesinde Arius'un tezi reddedilmiş, Baba ile aynı öze sahip olduğu düşünülen İsa'nın tanrı olduğu kabul görmüştür. Ancak teslis hususundaki teolojik tartışmalar sonlanmamıştır. Bu kez de Kilise, Kutsal Ruh'un teslisteki konumunu sorgulamaya

[27] Van Oort, "The Holy Spirit and Early Church: Doctrine & Confession", Theological Studies, 67(3), 2011, s.2.
[28] Origen, First Principles, ed. G.W. Butterworth, Harper & Row Publishers, New York 1966, s. 33.

başlamıştır. Bu süreçte bazıları O'nun yaratıldığını, bazıları Baba ve Oğul'dan daha düşük bir derecede tanrı olduğunu, bazıları ise tanrı ile yaratık arasında bir şey olduğunu düşünmüşlerdir.[29]

Kutsal Ruh doktrini üzerine Athanasius, Basil ve Gregory Nazianzen gibi teologların geliştirdikleri fikirler etkili olmuş ve İstanbul Konsilinde alınacak kararların alt yapısını oluşturmuştur. Bu teologlar Kutsal Ruh doktrinine ilişkin teolojik ve ontolojik kavramları geliştirip teslis anlayışının oluşmasını sağlamışlardır.

Athanasius Alexandria (296-373) Kutsal Ruh doktrini hususunda Baba ve Oğul'un aynı öz'den ve töz'den (homoousios) olduğunu vurgulamıştır. Ona göre, Oğul, Baba ile aynı öz'den ise, Kutsal Ruh da Oğul ile aynı öz'dendir. Baba ve Oğul ile yakın ilişkisi O'nun ontolojik olarak tanrı olduğunun kanıtıdır. Kutsal Ruh, tanrılık, güç ve saygınlık açısından Baba ve Oğula eşittir. O'nun tanrılığını reddetmek Oğul'u inkâr etmektir ve küfürdür. Athanasius Kutsal Ruh'un ontolojisinin Mesih'ten kaynaklandığını ifade etmiş, Origen gibi Kutsal Ruh'u Oğul'a tabi kılmıştır. Ona göre Kutsal Ruh Oğul'dan ayrı, Oğul da Baba'dan ayrı düşünülemez.[30]

Athanasius'dan sonra Kapadokya babası olarak bilinen Basil of Caesarea (329-379) da Kutsal Ruh'un ilahlığı konusunda ısrar etmiş ve Kutsal Kitap öğretileriyle açıklamaya çalışmıştır. Ona göre vaftizde olduğu gibi gerçek ibadette de üçleme olmalıdır. O, aksi takdirde Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla uygulanan vaftizin gerçekleşmeyeceğini ifade etmiştir. Kutsal Ruh'un faaliyetleri Tanrı'nın görevidir zira O, yaşamın kaynağı (Yuhanna 7:39) ve ölümlü bedenlere hayat verendir (Romalılar 8:11). Basil'e göre teslisin her bir unsuru aynı amaca hizmet

[29] C. Frederick Lo, "Gregory Nazianzen's Pneumatology Completes the 4th Century Trinitarian Theology",s.5-6.
[30] C. Frederick Lo, s.11-12.

eden ve farklı rollere sahip şahsiyetlerdir. Tanrı'nın kurtuluş düzeninde Baba planlayan, Oğul uygulayan, Kutsal Ruh ise eksiksiz tamamlayandır. O'nun varlığı olmadan inananlar ibadet edemezler. Zira Tanrı'nın kiliseye vahyi Baba, Oğul ve Ruh'tan gelmektedir. Kutsal Ruh, Oğul ve Baba'yı bilmek için bir araçtır. Başka bir ifadeyle Tanrının epistemolojisidir. Baba'yı Oğul'dan başkası bilemez[31] ve kimse Kutsal Ruh olmadan İsa'nın Tanrı olduğunu söyleyemez. Dolayısıyla inananlara nüfuz eden Kutsal Ruh, Baba ve Oğul'un bilinmesini sağlar. Basil, Kutsal Ruh'un Baba'dan geldiğini ancak bu oluşun muğlak olduğunu ifade etmiştir. Athanasius'dan farklı olarak Basil, Oğul'u Ruh'tan ayırmış ve inananların iç dünyasında Ruh'un kendine özgü faaliyetlerini vurgulamıştır.[32]

Kutsal Ruh doktrininin oluşmasına katkı sağlayan ve Kapadokya babası olarak bilinen Gregory of Nazianzus (330 - 389) da Kutsal Ruh'un ilahi bir şahsiyet olduğunu ortaya koymak için Athanasius ve Basil gibi aynı temalara vurgu yapmıştır. Gregory, Kutsal Ruh'un Baba'ya ya da Oğul'a tabi kılınmasına karşı çıkmış, diğerlerinden farklı olarak Kutsal Ruh'un kişiliği ve kişisel faaliyetlerine daha fazla vurgu yapmış ve O'nun tam bir ilahi varlık olduğunu savunmuştur.[33]

İznik Konsilinden sonra tesliste konumu sorgulanan Kutsal Ruh'un 381 yılında İstanbul'da toplanan ikinci bir ekümenik konsilde Oğul gibi ilahi bir tabiata sahip olduğu ve Baba'dan sudur ettiği görüşü kabul edilmiştir. İlahlığın tek kaynağının Baba olduğu düşüncesi, Yuhanna İncilinde yer alan "Ama Baba'nın benim adımla göndereceği Yardımcı, Kutsal Ruh, size her şeyi

[31] Matta 11:27.
[32] Basil of Caesare, "from On the Holy Spirit", ed. Eugene F. Rogers, The Holy Spirit: Classic and Contemporary Readings, Wiley-Blackwell, UK 2009, s.142-144; C. Frederick Lo, s.14-16.
[33] C. Frederick Lo, s.19.

öğretecek, bütün söylediklerimi size hatırlatacak"[34] ve "Baba'dan size göndereceğim Yardımcı, yani Baba'dan çıkan Gerçeğin Ruhu geldiği zaman, bana tanıklık edecek"[35] cümleleri referans gösterilerek kabul edilmiştir. Ancak III. Toledo Konsilinde (589) "ve Oğul'dan" (filioque) takısı sonradan iman esaslarına eklenmiş ve bu durum Katolikler ve Ortodokslar arasında anlaşmazlığa neden olmuştur. Katolikler, Kutsal Ruh'un hem Baba'dan hem de Oğul'dan, Ortodokslar ise sadece Baba'dan geldiğini kabul etmiştir.[36]

1.4. Müstakil Papalık Genelgelerine Göre Kutsal Ruh

Katolik Kilisesinde Kutsal Gelenek, Kutsal Kitap ve Magisterium birbirine bağlı ayrılmaz bir bütündür ve Kutsal Ruh'un koruması altındadır.[37] Hiyerarşik kutsal güç modeline göre yapılanan Kilise doktrinlerine göre, inananlar Kutsal Ruh'u konfirmasyon ve vaftiz sakramentleri yoluyla elde edebilir.[38] Dolayısıyla kilise otoritesi altında bulunan Kutsal Ruh'un işlevi bir nevi kurumsallaşmış, kilise öğretilerinin ve normlarının garantörü olmuştur.

Katoliklerin Kutsal Ruh'u kendi kurumları, ayinleri ve sakramentleriyle ilişkilendirme gayretlerine karşı Protestanlar ise Kutsal Ruh'un kilise aracılığına ve yetkisine ihtiyaç duyulmadan herkes tarafından deneyimlenebileceğini vurgulamış, Tanrı ve insanlar arasındaki rahip, piskopos ve din adamları gibi tüm aracı varlıkları ortadan kaldırmışlardır.[39] Alman mistisizm geleneğinden etkilenen Luther, her ne kadar inanan bireyin

[34] Yuhanna 14:26.
[35] Yuhanna 15:26.
[36] Ahmet Hikmet Eroğlu, "Doğu Batı Kiliselerinin Ayrılış Sebepleri", Dini Araştırmalar, Eylül-Aralık, 1999, C.2 (5), s.409-411.
[37] The Catechism of the Catholic Church, No.95.
[38] The Catechism of the Catholic Church, No.1302.
[39] William J. Wright, Martin Luther's Understanding of God's Two Kingdoms, Baker Academic, Michigan 2010, s.134.

Tanrı'nın lütfunu içinde hissetmesinin önemli olduğunu ifade etmiş ve tüm inananların rahipliğini ilan etmiş olsa da, ruhani bir Hıristiyanlık yerine Katolik Hıristiyanlığın genel özelliklerini korumuştur. Luther'in bu tutumu nedeniyle düş kırıklığına uğrayan Sebastian Franck (1499-1542) ve onun gibi bazı reformcular tinsellik arayışı içinde olmuş, birbirlerini destekleyip geliştirebilecekleri kendi küçük gruplarını kurmuşlardır. Onların bu düşünceleri 17. ve 18. yüzyıllarda Prusya'daki Lutherci Kiliselerde yaygınlaşan Pietizm akımına esin kaynağı olmuştur. Bu akım ise Metodizmin kurucusu John Wesley (1703-91) üzerinde çok tesirli olmuştur. Teolojik kökleri Wesley'in öğretilerine dayanan Pentekostal Hıristiyanlık Tanrı'nın gücü olan Kutsal Ruh'a aşırı vurgu yapmıştır.[40]

20. yüzyılda Kutsal Ruh'a vurgu yapan mistik eğilimler en başarılı Hıristiyanlık anlayış biçimi olmuştur. Öyle ki Pentekostal Hıristiyanlığın içinde gelişen Karizmatik Hıristiyanlığın yükselişi de diğer mezheplerde ciddi çöküşün yarattığı boşluğu doldurmuştur. Bu durum Katolik Kilisesinin Kutsal Ruh'un işlevine ilişkin anlayışının yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur.[41] Katolik Kilisesinde konuya ilişkin en belirgin dönüş II. Vatikan Konsilinde (1962-65) gerçekleşmiştir. Papa XXIII John bu konsilin yeni bir Pentekost gibi olması gerektiğini ve Kutsal Ruh Konsili olarak da adlandırılabileceğini ifade etmiştir. II. Vatikan Konsilinde Kutsal Ruh doktrini konusunda en önemli döküman Lumen Gentium'dur.[42] Bu dökümana göre Pentekost günü gönderilen Kutsal Ruh hem Baba'nın hem de Oğul'un Ruh'udur ve onların ayrılmaz bir parçasıdır. İnananların yüreğinde ve kilisede yaşayan Kutsal Ruh insanları hakikate yöneltecek, birlik

[40] Linda Woodhead, Hıristiyanlık, çev. Sevda Çalışkan, Dost Kitabevi, Ankara 2004, s. 113.
[41] Linda Woodhead, s.187.
[42] Veli-Matti Karkkainen, The Holy Spirit: A Guide to Christian Theology, Westminster John Knox Press, Kentucy, 2012, s.80.

sağlayacak ve armağanlarıyla donatacaktır. Bu yaklaşımla Kutsal Ruh daha fazla yaşamın içine çekilmiştir.[43]

Kutsal Ruh'un yüceltildiği bu dökümanda üç önemli konuya vurgu yapılmıştır. İlk olarak Kutsal Ruh'un bireysel deneyimi ön plana çıkarılmıştır. Eski skolastik teolojinin tersine "yukarıdan" gelen yüce güç, "içten" yani yürekten gelen bir güce dönüşmüştür. Kutsal Ruh herkes için her yerdedir, dolayısıyla insan yaşamına doğrudan girebilir ve hiç kimsenin aracılığına ihtiyaç duyulmadan herkes tarafından deneyimlenebilir. Böylece inanan her birey Tanrı'nın gücü olan Kutsal Ruh'un kendisine ilham olduğunu ve Tanrı'nın gücüne sahip olduğunu düşünebilir.[44]

İkinci olarak "koinonia" kavramı tekrar gündeme taşınarak Kutsal Ruh'un birleştirici rolü vurgulanır. Kelime olarak birlik, ortaklık, katılım anlamına gelen bu kavram ortak gerçekliğin ruhsal paylaşımı anlamına gelmektedir. Özellikle Tanrı yaşamına ve Hıristiyan toplumuna katılım arasındaki temel bağın önemini belirtir. Tanrı'nın evlatlarının manevi birliğini sağlayan Kutsal Ruh'un görevi, insanları kilisede yani Mesih'in bedeninde bir araya getirmektir. Kilise insanları, Kutsal Ruh'un gücüyle Mesih'te Tanrı ile hayat veren bir ilişkiye yönlendirir. Bu nedenle hayat, sevgi ve hakikatin topluluğudur. Vaftiz ile başlayan kilise yaşamı Hıristiyan kimliğini oluşturur ve bu ruhani topluluğun birliğini Kutsal Ruh'un gücü sağlamaktadır.[45]

Kutsal Ruh'un görevine ilişkin vurgulanan son husus ise ruhsal armağanlardır (Charism). Yaşamın kaynağı olan Kutsal Ruh, insanları kutsar, yönlendirir ve çeşitli armağanlarla donatır. Peygamberlik, havarilik, şifa, dillerde konuşma gibi Ruh'un karizmatik armağanları kilisede kurtuluşun sağlanmasına

[43] Lumen Gentium, Bölüm I. No.4.
[44] Veli-Matti Karkkainen, s.81.
[45] Richard R. Gaillardetz & Catherine E. Clifford, Keys to the Council: Unlocking the Teaching of Vatican II, Liturgical Press, Minnesota, 2012, s. 59-60.

yardımcı olur.[46] Kutsal Ruh bu armağanları dilediği gibi dağıtır.[47] Öyle ki bu armağanlarla donatılan kişiler çeşitli görevler ve dini hizmetler için güçle kuşanmış olurlar. Kutsal Ruh'un rehberliği ve gücü sayesinde karizmatik insanlar öldükten sonra değil ölmeden önce azizlik mertebesine yükselir ve dini görevlerini gerçekleştirirler. Bu anlayış çerçevesinde kilise, karizmalar vasıtasıyla kendisine bir misyon tayin etmekten ziyade kendisini misyon olarak tanımlar. Bu sebeple misyonerlik yaşam ve faaliyetlerinde kritik bir rol üstlenen Kutsal Ruh, dünya genelinde kilisenin misyonunu gerçekleştirmesine yardımcı olacaktır.

Anlaşılacağı üzere Katolik Kilisesi her ne kadar karizmaların havariler ile sonlandığını ifade etmiş olsa da, II. Vatikan Konsilinde, inanan her bireyi Kutsal Ruh'un tapınağı[48] olarak tanımlamış ve imanlı herkesin karizmaları alabileceğini açıklamıştır. Bunun yanı sıra, inananları sadece sakramentleri yoluyla değil aynı zamanda armağanlarıyla kutsallaştıran Kutsal Ruh'un misyonerlik faaliyetindeki rolü vurgulanmış ve kutsalı doğrudan deneyimleyen insanların dünyayı Tanrı'nın standartlarına yaklaştırmak için daha çok çalışmaları teşvik edilmiştir.[49]

2. PENTEKOST GÜNÜ

Kelime olarak Grekçe pentecoste "ellinci gün" anlamına gelmekte ve Yahudi ve Hıristiyan bayramlarını ifade etmektedir.[50] Pentekost Yahudilikte Fısıh'tan yedi hafta sonra Haftalar Bayramı (Şavuot)[51] olarak kutlanılırken, Hıristiyanlıkta İsa'nın Çarmıha gerilmesinden sonraki ellinci güne tekabül

[46] Lumen Gentium, Bölüm II. No.12.
[47] Korintliler 12:11.
[48] Korintliler 3:16; 6:19.
[49] Lumen Gentium, Bölüm II. No.12.
[50] George D. Dragas, "Pentecost", Encyclopedia of Early Christianity Second Edition, Ed. By Everett Ferguson, New York: Rotledge, 1999, s. 893.
[51] Mısırdan Çıkış, 34:22; Tesniye, 16:10.

etmektedir.[52] Ancak bu iki bayramın kutlanış amaçları tamamen farklıdır.

Yahudi geleneğine Şavuot esas itibariyle hasat bayramı olarak kutlanmaktadır. Bilindiği üzere Şavuot, Hasat zamanında biçilen buğdayın ekmek olarak RAB'be sunulduğu tarım bayramıdır.[53] Tahıl hasadı arpanın olgunlaşması ile Fısıh'ın ikinci günü başlamaktadır. O gün Tanrı'ya şükretmek için bir demet arpa (omer) tapınağa getirilmekte ve Şavuot'a kadar 49 gün sayılmaktadır. Bu dönem Sefirat Ha-Omer olarak adlandırılmaktadır. Yedi hafta sonra son tahılın olgunlaşması ile buğday hasadı yapılmaktadır. Tanah'ta Şavuot bayramı için Hag Ha-Katzir (Hasat bayramı), Hag Ha-Shavout (Haftalar bayramı) Hag Ha-Bikkurim (ilk ürünler bayramı) gibi isimler de kullanılmaktadır.[54]

Başlangıçta Tanah'ta tarımsal anlamıyla kutlanması dikkat çeken Şavuot bayramı sonraki dönemlerde farklı bir anlam daha kazanmıştır. Bu bayram Mısır'dan çıktıktan yedi hafta sonra Sina dağında Tora'nın Musa'ya verilmesi amacıyla kutlanmaya başlanmıştır.[55] Tora Festivali Şavuot, aynı zamanda Z'man Maten Toratenu olarak da bilinmektedir. Anlamı yasaların verilme zamanıdır. Şavuot günü Tanrı Musa ile Sina dağında konuşmuş ve On Emri İsrailoğullarına vermiştir.[56]

Şavuot bayramının ikinci anlamının ortaya çıkması Hıristiyanlığın ilk dönemlerine rastlamaktadır. Hıristiyanlara göre, Tanrı Sina dağında İsrail oğullarıyla yaptığı antlaşmayı Pentekost günü İsa'nın havarileriyle de gerçekleştirmiştir.[57] Pavlus'un

[52] Anderson F. Russell, Lectionary Preaching Workbook: Series V, Cycle A, Lima, Ohio: CSS Publishing Company, 2007, s.209.
[53] Levililer, 23: 16-17.
[54] Epstein, s.69.
[55] Arye Fota, Judaism, Oxford: Heinemann Education, 1995, s.52.
[56] Morris Epstein, All about Jewish Holidays and Customs, USA: Ktav Publishing House, 1970, S.69.
[57] Kevin Quast, "Pentecost", Religions of the World: A Comprehensive Encyclopedia of Beliefs and Practices 2010 (ed) Melton, J. Gordon & Martin

Korintlilere yazmış olduğu ikinci mektubunda yer alan şu ifadelerle bu iki Pentekost gününe değindiği görülmektedir: "Ölümle sonuçlanan hizmet, yani taş üzerine harf harf yazılan yasa yücelik içinde geldiyse –öyle ki, Israil oğulları geçici olan parlaklığından ötürü Musa'nın yüzüne bakamadılar- Ruh'a dayalı hizmetin yücelik içinde olacağı daha kesin değil mi?"[58]

Yahudilikte olduğu gibi Hıristiyanlıkta da pentekost yılın en önemli bayramı olarak kutlanır. İsa ölümünün ardından üçüncü gün dirilir ve kırk gün süreyle yeryüzünde Tanrı'nın egemenliğine ilişkin öğretilerde bulunur.[59] Bu süre zarfında İsa öğrencilerine Kutsal Ruh'u verir[60] ve daha sonra Kutsal Ruh ile vaftiz edileceklerini şöyle müjdeler: Bunun üzerine öğrencileri İsa göğe çıktıktan on gün sonra yani Pentekost günü Kutsal Ruh ile vaftiz olurlar. Kutsal Kitap bu olayı şöyle anlatır:

"Pentekost günü geldiğinde bütün imanlılar bir arada bulunuyordu. Ansızın gökten, güçlü bir rüzgârın esişini andıran bir ses geldi ve bulundukları evi tümüyle doldurdu. Ateşten dillere benzer bir şeylerin dağılıp her birinin üzerine indiğini gördüler. İmanlıların hepsi Kutsal Ruh'la doldular, Ruh'un onları konuşturduğu başka dillerle konuşmaya başladılar."[61]

Pentekost günü verilen Kutsal Ruh'un varlığına ilişkin belirtiler, Pentekostaller açısından üç şekilde yorumlanır. İlk olarak şiddetli esen rüzgâr, Tanrı'nın varlığı ve gücü anlamına gelir. Daha sonra ateşin bir bütün olarak görünmesi Kutsal Ruh'un tapınağı olarak kabul edilen kilisenin varlığına tekabül eder ve ateşin dillere benzer bir şekilde dağılıp her bir inananın üzerine inmesi onları ayrı ayrı Kutsal Ruh'un tapınağı yapar. Bu nedenle

Baumann. 2nd edition, ABC-CLIO Santa Barbara, California. Denver, Colorado. Oxford, England, s.216.

[58] II. Korintliler, 3:7-8.

[59] Elçilerin İşleri 1:3.

[60] Yuhanna 20:22.

[61] Elçilerin İşleri 2:1-4.

her bir Hıristiyan kendi Pentekost gününü deneyimlemelidir. Ruh'un varlığına ilişkin son belirti ise her birinin farklı dillerde konuşmalarıdır. Pentekostaller farklı dillerde konuşmayı Kutsal Ruh vaftizinin kanıtı olarak görmektedirler.[62]

Pentekostal hareketin temel doktrini olarak kabul edilen Kutsal Ruh vaftizi inancına ilk referans Pentekost günü gösterilir. Bilindiği üzere Pentekostaller bu deneyime ilişkin dört farklı referans daha gösterirler.[63] İlk olarak Samiriyeliler iman etmelerinin ardından Petrus ve Yuhanna'nın kendilerine el koymaları ile Kutsal Ruh vaftizini tecrübe ederler.[64] İkinci olarak Rab, Hanya'yı Tarsuslu Saul'ün yanına gönderir. Saul, Hananya'nın kendisine el koyması ile Kutsal Ruh ile dolar ve görmeyen gözleri görmeye başlar.[65] Konuya ilişkin üçüncü referans Petrus'un Kornelyus ve ev halkına Müjde'yi bildirdiği sırada Kutsal Ruh konuşmayı dinleyen herkesin üzerine iner ve farklı dillerde konuşmaya başlarlar.[66] Son referans ise Pavlus'un Efes'teki öğrencilerinin üzerine ellerini koymasıyla her biri Kutsal Ruh'la dolar ve bunun bir işareti olarak farklı dillerde konuşurlar ve peygamberlik etmeye başlarlar.[67]

Pentekostal hareketin temel doktrini Pentekost gününde Kutsal Ruh'un havariler üzerine inmesiyle elde edilen Kutsal Ruh vaftizidir. İsa'nın dirilişinden 50 gün sonra Kutsal Ruh havarilerin üzerine ateşe benzer diller şeklinde inmiştir. Bu tecrübenin kanıtı olarak havariler farklı dillerde konuşmaya başlamıştır. O gün İsa'ya tanıklık edenler, hastaları iyileştirmek,

[62] Allan Thomas Loder, "An Examination of the Classical Pentecostal Doctrine of the Baptism in the Holy Spirit in the Light of the Pentecostal Position on the Sources of Theology", Faculty of Providence Theological Seminary, 2000, s. 78.
[63] Grenz, s. 419.
[64] Elçilerin İşleri 8:15-17.
[65] Elçilerin İşleri 9:17.
[66] Elçilerin İşleri 10:44-47.
[67] Elçilerin İşleri 19:6.

mucizeler göstermek ve Tanrı'ya hizmet edebilmek için güçle kuşanmıştır.[68] Kutsal Ruh vaftizi aynı zamanda Eski Ahit'te peygamber Yoel tarafından bildirilen bir vaattir. *"Ondan sonra bütün insanların üzerine Ruhumu dökeceğim. Oğullarınız, kızlarınız peygamberlikte bulunacaklar. Yaşlılarınız düşler, Gençleriniz görümler görecek. O günler kadın, erkek kullarınızın üzerine de Ruhum'u dökeceğim."* Pentekostaller bu kehanetten yola çıkarak Tanrı'nın Ruh'unu Pentekost gününde olduğu gibi günümüzde de insanların üzerine dökeceğini iddia ederler. Peygamber Yoel aracılığıyla bildirilen bu kutsama Petrus'un Pentekost günü yaptığı şu konuşmada da vurgulanır;

"Ey Yahudiler ve Yeruşalim'de bulunan herkes, bu durumu size açıklayayım. Sözlerime kulak verin. Bu adamlar sandığınız gibi sarhoş değiller. Saat sabahın dokuzu! Bu gördüğünüz, Peygamber Yoel aracılığıyla önceden bildirilen olaylardır: 'Son günlerde, diyor Tanrı, Bütün insanların üzerine Ruhum'u dökeceğim. Oğullarınız kızlarınız peygamberlikte bulunacaklar. Gençleriniz görümler, Yaşlılarınız düşler görecek. O günler kadın, erkek Kullarımın üzerime Ruhum'u dökeceğim, Onlar da peygamberlik edecekler."[69]

Petrus, Pentekost günü yaşanan Kutsal Ruh vaftizi tecrübesini Tanrı'nın Yoel peygamber aracılığıyla önceden bildirdiğini ve Kutsal Ruh vaftizini cinsiyet, yaş ve ırk ayrımcılığı gözetmeksizin herkesin alabileceğini ifade eder. Pentekostaller bu kehanetten yola çıkarak Kutsal Ruh vaftizi ve ruhsal bağışların günümüzde de alınabileceğini iddia ederler. Son günleri yaşadıklarına inanan Pentekostaller Mesih'in dönüşünün yakın olduğunu vurgular ve ivedilikle İncil'in tüm dünyaya bildirilmesini

[68] Stanley J. Grenz, Theology for the Community of God, Wm. Eerdsman Publishing, Michigan&Cambridge, 2000, s. 418.
[69] Elçilerin İşleri 2:14-18.

arzularlar. Dolayısıyla son günlerin ruhu, Pentekost ruhudur ve apostolik misyon olarak değerlendirilir.[70]

Sonuçta "50. Gün" anlamına gelen pentekost[71] Fısıh'tan elli gün sonra kutlanır. Kutsal Ruh'un Pentekost günü gelişi ile Hıristiyan Kilisesi kurulmuştur. O gün yaklaşık 3000 kişi vaftiz edilmiştir.[72] Hepsi Mesih İsa'da tek bir beden olmuştur.[73] Bu nedenle Pentekost, Hıristiyanlar için hem Kutsal Ruh'un inişi hem de kilisenin kuruluşu nedeniyle yeni bir başlangıcı temsil etmektedir. Bu bayramın ilk olarak ne zaman kutlanıldığı bilinmemektedir. Ancak Rum Ortodoks Kilisesinin Epistola Apostolorum adlı çalışmasında II. yüzyılda kutlanıldığına dair anlatımlar mevcuttur.[74]

3. PENTEKOSTAL TEOLOJİNİN DOĞUŞUNA ETKİ EDEN AKIMLAR

Pentekostal hareketin teolojik köklerinin anlaşılması açısından, Kuzey Amerika'nın yaygın dinsel geleneği olarak ortaya çıkan ve bünyesinde onlarca farklı Kilise grubunu barındıran Amerika Protestanlığı belirleyici niteliktedir. 18. ve 19. yüzyıllarda Kuzey Amerika'nın yaygın dini inanışı olan Protestan Hıristiyanlıkta çeşitli siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlere dayalı dinsel uyanış hareketleri ortaya çıkmıştır.[75]

---

[70] Amos Yong, The Hermeneutical Spirit: Theological Interpretation and Scriptural Imagination fort he 21st Century, Wift and Stock Publishers, USA, 2017, s. 126.

[71] Pentecost, geleneksel olarak yeni vaftiz olanların beyaz cüppe giymesinden dolayı İngiltere ve diğer Anglikan kiliselerinde (Whitsunday, White Sunday) Beyaz Pazar olarak da adlandırılmaktadır. Bkz."Pentecost", Merriam-Webster's Encyclopedia of World Religions, Ed. By Wendy Doniger, USA 1999, s.849.

[72] Elcilerin Isleri, 2:41.

[73] I. Korintliler, .12:12-13.

[74] bkz. "Pentecost", Merriam-Webster's Encyclopedia of World Religions, Ed. By Wendy Doniger, USA 1999, s.849.

[75] Erwin Fahlbusch, "Revivals", The Encyclopedia of Christianity, Volume 4, Eerdsman Publishing Company, Netherlands 2005, s.680.

Bu bağlamda İlk Büyük Uyanış hareketi[76] (I. Great Awakening) 1740 ve 1743 yılları arasında İngiliz Evanjelist George Whitefiled (1715-1779) ve Kalvinist rahip Jonathan Edwards'ın (1703-1758) verdikleri vaazlarla başlamıştır.[77] Vaazlarında Tanrı'nın kendisini çağırdığını ifade eden Whitefield; ilk olarak Amerika'nın Georgia Eyaleti'nde vaaz vermeye başlamış, kolonileri baştan sona dolaşarak binlerce kişiye ulaşmış ve kitleleri etkilemeyi başarmıştır. Onun başlatmış olduğu bu dini uyanış hareketi, kısa zamanda Kuzey Amerika'ya yayılmaya başlamıştır.[78] Döneminin en iyi ilahiyatçısı olarak nitelendirilen Edwards ise; Geleneksel Kalvinizm ve bireysel dindarlığı etkili bir şekilde harmanlayarak Tanrı ile bireysel bağların kurulabileceğini vurgulamıştır. Onların çalışmaları Kuzey Amerika'daki Anglikan Mezhebi bünyesinde Baptist ve Metodistlerin ortaya çıkışı ve gelişiminde etkili olmuştur. Mevcut dini otoriteye muhalif olarak ortaya çıkan uyanış hareketi kiliselerin birbirine üstünlük sağlamadığı bir zemin yaratmış, bireysel dindarlığı (pietism) ön plana çıkarmış, özellikle eşitliğe, bireyselliğe yapmış olduğu vurgularla bağımsız bir Amerika'nın kuruluşuna zemin hazırlamıştır.[79]

1790 ve 1850 yılları arasında gerçekleşen II. Büyük Uyanış (II. Great Awakening) köleliğin kaldırılması gibi önemli sosyal reformlarla birlikte Amerika'nın dini kültürünü şekillendirmiştir.[80]

---

[76] Büyük uyanış hareketi (I.Great Awakening) Protestanlığın içinde dini uyanış hareketlerini destekleyen reformcular ve mevcut sisteme bağlı muhafazakârlar arasında bir bölünmeye neden olmuştur. Bu bağlamda reformcular mevcut Protestanlığa muhalif, ruhani deneyimleri vurgulayan evanjelik uyanışçılar olarak tanımlanmaktadır. (Bkz. Timothy Beal, Religion in America: A Very Short Introduction, Oxford, New York, 2008, s.75).

[77] Mary Jo Weaver - David Brakke, Introduction to Christianity, Wadsworth, USA, 2009, s.113.

[78] Timothy L. Hall, American Religious Leaders, Facts on File, New York, 2003, s.377.

[79] Baptist and Methodist Faiths in America, Ed. by Julie Ingersoll - Melton J. Gordon, Shoreline Publishing Group, New York, 2003, s.21-23.

[80] Veronica Donahue DiConti, "Second Great Awakening", Paul A. Djupe & Laura R. Olson, Encyclopaedia of American Religion and Politics, Facts On File, New York, 2003, s.407.

İlk olarak, New England'da Kongregasyonalist Kiliselerde başlayan uyanış daha sonra Metodist, Presbiteryen ve Baptist kiliselerini de yörüngesine alarak tüm Amerika'ya yayılmıştır.[81] Özellikle 19. yüzyılda Baptist ve Metodistler güçlenerek Amerika Protestanlığının öncüleri olmuşlardır. Protestan Reform geleneğinin içinde filizlenen Büyük Uyanış aynı zamanda Amerikan Evanjelikalizminin doğuşuna da tanıklık etmiştir.[82] Uyanışçı vaizler düzenledikleri kamp toplantılarında kurtuluşun Tanrı tarafından önceden tayin edildiği "Kalvinci Kader" anlayışının yerine, bireysel kurtuluşun kazanıldığı "yeniden doğuş"[83] ve "ihtida" (bireysel hidayet) tecrübesine vurgu yapmışlardır.[84]

II. Büyük Uyanış sırasında Metodist ve Baptist kiliselerin içindeki bazı radikal gruplar Hıristiyanlığın özüne dönmek olarak ifade edilen "Restorasyonizm" vurgusunda bulunmuşlardır. Bu grupların en önde gelen restorasyoncuları Alexander Campbell ve Barton W. Stone gibi şahıslar mezhepsel öğreti ve örgütlenmeye karşı çıkmış ve İsa'nın Havarileri (Disciples of Christ) adlı bir cemaat oluşturmuşlardır. Campbell ve Stone bu bağlamda kuzey Amerika'nın batı kesimlerinde vaazlar verirken, daha az göze çarpan Connexion (Christian Connection) adında başka bir grup ise New England olarak bilinen doğu bölgelerinde bu düşünceleri yaymaya çalışmıştır. Bunların ortak noktası, Hıristiyanlığın özünde olmayan hususların kiliselere nüfuz etmesi sebebiyle ilk dönem Hıristiyanlığını yeniden canlandırmaktır.[85]

Amerika'daki II. Büyük Uyanış hareketinde Hıristiyanlığın özüne dönme düşüncesi yanında kıyametin yaklaştığı ve çok

[81] Julie R. Nelson, "Second Great Awakening", Junius P. Rodriguez, The Historical Encyclopaedia of World Slavery, 1 (7), ABC-CLIO, California, s.568.
[82] Baptist and Methodist Faiths in America, s.24-25.
[83] Yeniden doğuş, bireysel hidayete ve ruhsal deneyime dayalı bir anlayıştır. (Bkz. Yuhanna, 3:3-8).
[84] Mary Jo Weaver - David Brakke, s. 113.
[85] Maya George, Faith and Philosophy of Christianity, Singhal Print Media, Delhi, 2009, s.38.

yakında Tanrı'nın Krallığı'nın kurulacağı, Mesih İsa'nın tekrar yeryüzüne dönerek bin yıllık bir krallık kuracağı şeklindeki "Millenarianizm" anlayışı öne çıkmıştır. Bu anlayışa bağlı olarak da İsa'nın milenyumdan önce mi, yoksa sonra mı geleceği hususunda tartışmalar yaşanmıştır. İsa'nın milenyumdan önce geleceğine inananlar pre-millennialistler, sonra geleceğini inananlar ise post-millennialistler olarak adlandırılmıştır. İç Savaş ve I. Dünya Savaşı'ndan önce, Amerika'da Mesih'in dönüşüyle gerçekleşecek bin yıllık huzur dönemini ifade eden post-millennialists anlayış benimsenirken, 19. yüzyılın sonunda İsa'nın bin yıllık hükümranlıktan önce geleceğini ifade eden pre-millennialists anlayış hâkim olmuştur.[86]

20. Yüzyılın ilk yıllarında Protestan camiası içinde Nelson Darby'nin (1800-1882) fikirlerinden esinlenen Evanjelik fundamentalistler, "Premillenial Dispensational" anlayışını geliştirmişlerdir. Bu anlayışa göre; insanlık tarihi kargaşa ve felaketlerin yaşandığı yedi döneme ayrılmıştır. Bu dönemler ve dönemleri sona erdiren olaylar şu şekilde ifade edilmiştir: 1) Masumiyet dönemi: Düşüşle, 2) Bilinç dönemi: Tufanla; 3) Nuh'un yasasını kapsayan yönetim dönemi: Babil, 4) Ahid dönemi: Mısır'da esaretle; 5) Yasa dönemi olarak nitelenen beşinci dönem İsa'nın kabul edilmemesiyle sonuçlanmıştır. 6) Lütuf dönemi: İçinde bulunduğumuz bu dönem, karışıklık ve kargaşa ile sonuçlanacaktır. 7) Barış Dönemi: İsa'nın gelip bin yıllık krallığını kuracağı dönemdir.[87] İsa Mesih'in geleceğine inananlar, her an hazır bulunmalı ve Hıristiyanlığı mümkün olduğu kadar yaymalıdır. Darby'nin öğretisi neticesinde gelişen bireysel kutsallık ve

[86] "Millennialism", Encyclopaedia of Religions in American Politics, Ed. by Joffrey D. Schultz, John G. West, Jain Maclean, The Oryx Press, USA 1999, s.162.
[87] Joe Newman, Race and Assemblies of God Church, Cambria Press, New York, 2007, s. 42; Glenn W. Shuck "Christian Dispensationalism", The Oxford Handbook of Millennialism, s.3.

evanjelik faaliyetlerin hız kazanması anlayışı Pentekostal düşüncenin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.[88]

Genel olarak uyanış hareketlerinin Pentekostalizm açısından dört önemli işlevi olduğu ifade edilmektedir. İlk olarak, Hıristiyanlığın doğuşundan bu yana geçen tarihsel süreçte bir gelenek yığınının oluştuğu ve nesilden nesile aktarılan bu geleneğin terk edilerek Pentekost Gününe, yani Hıristiyanlığın ilk yıllarına dönüşle mükemmel bir Hristiyanlığın mümkün olacağı vurgusu yapılmıştır. İkincisi, Hıristiyan birliği ve samimiyetine vurgu yaparak Mesih'te bir olma gayesini hatırlatmıştır. Üçüncüsü, Amerikalı restorasyoncular eskatolojik meselelere dört elle sarılmıştır. Son olarak, Pentekostalizmi etkileyen restorasyon vurgusu ise mezhep anlayışına ve gruplaşmaya dayalı kilise otoritesine karşı çıkma eğiliminde olmuştur.[89]

Pentekostal hareketin temel teolojik unsurlarının ortaya çıkmasında aktif rol alan devrin bazı uyanışçı grupları olmuştur. Bu yeniden uyanışçı grupların etkili oldukları en önemli konu kurtuluş için başlı başına bir unsur olan Kutsal Ruh vaftizidir. Hareketin teolojik unsurlarının oluşumunda etkisi olan grupları şöyle sıralayabiliriz;

3.1. Metodist Akım

Pentekostalizmin teolojik kökleri Metodizm'in öncüsü John Wesley'in (1703-1791) öğretilerine dayanmaktadır. "Hıristiyan Mükemmelliği"ni doktrin olarak geliştiren John Wesley,[90]

[88] Edith L. Blumhofer, Restoring the Faith: The Assemblies of God, Pentecostalism, and American Culture, The University of IIIinois Press, Chicago, 1993, s.16.

[89] Blumhofer, s.13-14.

[90] Alman Pietizm'inden esinlenmiş Moravya hareketi Wesley ve Metodist canlanma üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Duygulara değer veren Pietizm, insanların Tanrı ile iletişime geçmesini teşvik etmiştir. Wesley'in İngiltere'de Moravyalılarla irtibatı, onun yaşadığı manevi ihtida deneyimine rehberlik etmiştir. (Allan Anderson, "The Future of Protestantism: The Rise of

iman ile aklanma ve manevi ihtida tecrübesini öne çıkarmaktadır. Ona göre, Hıristiyanlar Tanrı'nın lütfu ile vaftizde aklandıktan sonra ikinci bir ilahi lütuf da elde edebilir. Bu anlamda tüm Hıristiyanların amacı mükemmelliği aramak olmalıdır.[91]

Wesley'in 24 Mayıs 1738 yılında Londra'da Aldersgate caddesinde düzenlenen Fetter Lane Society toplantısında bir manevi ihtida deneyimi yaşaması onun hayatında dönüm noktası olmuştur. Kendisinin de deneyimlemiş olduğu kutsanma doktrini iki aşamada gerçekleşmektedir. Bunlar, ilk dönüşümü sağlayan arınma ya da ibra (justification) ve Hıristiyan'ı mükemmelleştiren kutsanma (sanctification) tecrübeleridir.[92] Wesley'e[93] göre günahkâr bir kimse ilk önce İsa'ya inanarak tüm günahlarından arınmakta adeta yeniden doğmaktadır. Ancak bu kişi her ne kadar günahlarından temizlenmiş olsa bile Âdem'den miras kalan günahkâr tabiatı tamamen yok olmadığı için özünde var olan günahkâr tabiatın etkisi altında kalmaya devam etmektedir. İnsanın bu günahkâr fıtratının tamamen yok olması için ikinci aşama gerekmektedir. Kutsal Ruh'un yardımıyla kazanılan

Pentecostalism", The Blackwell Companion to Protestantism, Ed. by Alister E. McGrath, Darren C. Marks, 2004, s.442).

[91] The Encyclopedia of World Religions, Ed. by Ellwood, Robert S., Alles, Gregory D. DJW BOOKS LLC, New York, 2007, s.204

[92] Milton V. Backman, "The Holiness Pentecostal Movement", Christian Churches of America, Docs: Curric: 352ChrHist: "BACKMPentecostal.doc", 29/12/2014, s.1

[93] Bireylerin bilinçli din anlayışına sahip olmasına önem veren Wesley'in teoloji inancının gelişiminde Reformist Protestan geleneğinin yanı sıra, içinde yetişmiş olduğu Anglo-Katolik geleneğin nüvelerini görmek mümkündür. Nitekim o, 17. yüzyılda İngiltere'nin sosyal, dini ve politik yaşamına egemen olan ve sadece seçilmişlerin kurtulacağını savunan Kalvinist kader anlayışına karşı çıkmıştır. Wesley, insanın iradesinin davranışlarında etkili olduğunu ileri sürmüş ve kurtuluş için kimsenin ayrıcalıklı olamayacağını, Mesih'in herkes için öldüğünü, bu nedenle de Kalvin'in savunduğu gibi sadece seçilmişlerin değil, bütün insanların kendi çalışmaları ve gayretleriyle Mesih'in bütün insanlar için gerçekleştirdiği kurtuluştan yararlanabileceğini savunmuştur. (Vinson Synan, The Holiness Pentecostal Tradition: Charismatic Movements in the Twentieth Century, Eerdsmans Publishing Co. Michigan 1997, s. 2).

bu ikinci aşama, kişinin düşüncelerini arzularını temizleyerek mükemmelleşmesini ve nihai kutsamayı elde etmesini sağlamaktadır.[94] Wesley'in "Hıristiyan mükemmelliği, "kalp temizliği", "mükemmel aşk", "nihai kutsama" gibi farklı isimler de verdiği kutsama doktrini Pentekostalizmin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Bu kavram daha sonra Wesley'in takipçileri tarafından Kutsal Ruh Vaftizi olarak ifade edilmiştir.[95]

Wesley'in yakın çalışma arkadaşı John William Fletcher, "*Checks to Antinomianism"* adlı kitabında mükemmellik deneyimi için ilk kez "Kutsal Ruh Vaftizi" terimini kullanarak Pentekostal kavramların oluşumuna katkı sağlamıştır.[96] Fletcher, Hıristiyan mükemmelliği deneyimini Kutsal Ruh'a ulaşmak olarak belirtmiştir.[97] O, Wesley'in ikinci lütuf ya da Hıristiyan mükemmelliği olarak adlandırdığı nihai kutsama doktrinini yeniden yorumlayarak üç önemli katkı sağlamıştır. İlk olarak Kutsal Ruh'un gücüne erişen inananları "Kutsal Hıristiyanlar", bu güce nail olmayanları ise "Sıradan Hıristiyanlar" olarak nitelemiştir. İkinci olarak, nihai kutsama aşamasını "Kutsal Ruh Vaftizi" olarak adlandırması Pentekostal Hristiyanlığın omurgası olan Kutsal Ruh Vaftizi doktrininin teolojik taslağını inşa etmiştir.[98] Son olarak ise Fletcher, kurtuluşun tarihsel süreç içinde üç aşamada gerçekleştiğini ifade etmiştir. İlki Eski Ahitte ifadesini bulan "Baba dönemi", ikincisi Yeni Ahitte ifadesini bulan "Oğul dönemi", üçüncü aşama ise Tanrı'nın Ruh'unun Kilisede aktif olduğu "Kutsal Ruh

[94] Ali İsra Güngör, Evanjelikler, İlgi Kültür Sanat, İstanbul, 2016, s.85.
[95] Flynn, James T., Tjiong, Wie L., West, Russell W., A Well - Furnished Heart, XulonPress, USA 2002, s.20.
[96]Bkz. Walter J. Hollenweger, Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide, Hendrickson Publishers, Massachusetts 1997, s. 151.
[97] Allan T. Loader, An Examination of the Classical Pentecostal Doctrine of the Baptism in the Holy Spirit: In Light of the Pentecostal Position on the Sources of the Theology, Faculty of Providence Theological Seminary, National Library of Canada 2000, s. 28.
http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk2/ftp01/MQ46226.pdf
[98] Allan T. Loader, s. 29.

dönemi'dir."[99] Fletcher'a göre her dönem, Hıristiyanlığın bir evresine tekabül etmekte ve inanan bireyin yaşamında yeniden hâsıl olması gerektiğine inanmaktadır. Böylece Fletcher inanan her bireyi, Kutsal Ruh Vaftizini bizzat yaşama hususunda cesaretlendirmiştir. Her ne kadar Wesley'in Hıristiyanlık mükemmelliği doktrinini yeniden yorumlayan Fletcher'ın görüşleri Methodizm'in ilk yıllarında ilgi görmese de, 19. yüzyılda kutsallık teolojisinin gelişmesinde etkili olmuştur.[100]

3.2. Kutsallık Hareketi ve Öncüleri

Metodizm'in içinde Wesley'in mükemmellik doktrini hususunda mutabakat sağlanamadığından dolayı kutuplaşmalar olmuştur. Teoloji ve dünyevilik hususunda modern liberal fikirlerin yayılımını da beraberinde getiren bu hoşnutsuzluk, Kutsallık hareketinin oluşumuna zemin hazırlamıştır.[101] 1844 yılında Metodist Kilise, The Wesleyan Methodist Church ve Free Methodist Church olmak üzere iki kola ayrılmıştır. Nihai kutsama öğretisini savunan The Wesleyan Methodist Church, 1867 yılında New Jersey eyaletinin Vineland bölgesinde ulusal kutsallık kamp toplantıları düzenlemiştir. Özellikle 1868 yılında Manheim şehrinde yapılan ulusal kamp toplantısı Kongregasyonalist, Presbiteryen, Baptist ve Quaker gibi grupların katılımı açısından oldukça önemli olmuştur.[102] Bu toplantılar her yıl düzenlenerek kutsallık akımının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu grubun yayınladığı Christian Witness and Advocate of Bible Holiness gibi periyodik yayınlar sayesinde kutsallık hareketi büyük kalabalıkların ilgisini çekmiş, yerel ve bölgesel kutsallık

[99] Kent Hodge, Christ in You: An Introduction to the New Covenant and the Christian Life, AuthorHouse, Bloomington Indiana, 2009, s.148.
[100]Russell Sharrock, Spiritual Warfare: A Struggle for Truth, Lulu Enterprises, Morrisville 2007, s.112.
[101] Sharrock, s.116.
[102] Melvin E. Dieter, The Holiness Revival of the Nineteenth Century: 2nd Ed., Scarecrow Press, USA 1996, s. 89.

kuruluşları oluşturulmuştur. Ayrıca bu uyanış Metodizm'in de ötesine geçerek 1875 yılında başta İngiltere olmak üzere, dünyanın her yerine yayılmaya başlamıştır. [103]

19. yüzyılın sonunda Wesleyci Metodist Kilise içinden yayılan Kutsallık hareketi Pentekostal hareketin oluşumuna önemli bir katkı sağlamıştır. Bu yüzyılın sonlarına doğru African American Church of God in Christ (1897), Pentekostal Holiness Church (1898), Church of God of Cleveland, Tennessee gibi ilk Pentekostal Kiliseler ortaya çıkmaya başlamıştır.[104] Wesley'in izinden giden Phobe Palmer, John Morgan, Asa Mahan ve Charles G. Finney gibi kutsallık öncüleri, onun Kutsal Ruh'la kutsanma doktrinini daha da ileriye taşıyarak, bu düşünceleri farklı şekillerde ifade etmişlerdir.[105]

Phoebe Palmer (1807-1874), Wesley'in nihai kutsama doktrini deneyiminin sadece imanla anlık alınabileceğini iddia etmiştir.[106] O, 1830'larda kız kardeşi Sarah Lankford ile "Salı toplantıları" olarak bilinen haftalık dua toplantıları düzenlemiştir. Bu toplantılar Metodizm akımı içindeki uyanışın merkezi haline gelmiştir. Bu faaliyetleriyle Palmer, kısa sürede grubun lideri haline gelmiş, pek çok farklı mezhepten gelen insanı etrafında toplamıştır.[107]

Palmer 1850'li yılların sonuna doğru nihai kutsama doktrinini açıklamak için "Pentekostal dil" kullanmaya başlamıştır. O, 1859'da yayınladığı Baba'nın Vaadi (The Promise of the Father) adlı kitabında kutsallığı "ilahi güç" (the power from on high)

[103] R. G. Robbins, Pentecostalism in America, Greenwood Publishing Group, California 2010, s.3.
[104] Roberts Liardon, ed. 2006., The Azusa Street Revival, Destiny Image, USA, s. 32.
[105] Allan T. Loader, s. 29-30.
[106] Vinson Synan, The Century of the Holy Spirit, Thomas Nelson, Nashville, Tennessee, 2001, s. 27.
[107] Donald Dayton, American Holiness Movement: A Bibliographic Introduction, First Fruits Press, Wilmore Kentucky 2012, s. 9.

olarak belirtmiştir. Ayrıca o, nihai kutsama ile eş anlamlı "Kutsal Ruh vaftizi" ifadesini kullanmaya başlamıştır.[108]

Palmer'e göre bir kimsenin kutsallık yolunda uzun süre mücadele etmesi ve beklemesine gerek yoktur. Onun "kısa yol" ya da "sunak teolojisi" (altar theology) öğretisi, nihai kutsama, iman ve tanıklık (testimony) gibi birbirini takip eden üç adımdan oluşmaktadır. Bu süreç aynı zamanda kutsallığın ne olduğu, nasıl kazanıldığı ya da kaybedildiği anlayışını ortaya koymaktadır. Palmer'e göre ilk olarak kişi sunaktaki her şeyin üzerine ant içerek[109] kendini tamamıyla Tanrı'ya adamalıdır. Sunak ise Mesih'in kendisidir. Eğer kişi tüm yaşamını sunağa, yani Mesih'e adar ve Tanrı'ya tam bir teslimiyet gösterirse hemen o anda kutsallığı kazanabilir. Ancak bunun için kişi sadece günahları terk etmekle yetinmemeli, yaşam şekliyle de tam bir teslimiyet ve bağlılık içinde, Tanrı'nın hizmetinde olmalıdır.[110]

Palmer'in kısa yol öğretisinin ikinci adımı ise imanın tatbik edilmesidir. İman, Kutsal Kitap'ta yer alan Tanrı'nın sözüne inanmak ve vaatlerini benimsemektir. Her kim kendini Tanrı'ya adarsa, Tanrı onun yanında olacağını vaat etmektedir. İnanan bu vaatlere sahip olduğuna göre, ruhunu ve bedenini arındırmalı ve kutsallıkta yetkinleşmelidir.[111] Palmer'e göre imanla Kutsal Ruh vaftizi her an elde edilebilir. Ancak iman eksikliği olan, nihai kutsanma lütfuna erişemez.[112]

Palmer'in kurtuluş teminatı olarak gösterdiği nihai kutsanma doktrinin son adımı tanıklık, yani halkın huzurunda imanın tasdik edilmesidir. Kutsal Ruh vaftizini deneyimleyen kişi, Tanrı'nın vaadini gerçekleştirdiğine dair halk huzurunda tanıklığını itiraf etmelidir. Diğer insanları cesaretlendirmek adına

[108] Allan T. Loader, s. 32.
[109] Matta, 23:19-20.
[110] Allan T. Loader, s. 33.
[111] II. Korintliler, 6:16- 7:1.
[112] Vinson Synan, The Holiness Pentecostal Tradition, s. 27.

yapılan bu olumlu itiraf hayati önem taşımaktadır. Zira o, kalpleriyle inananların bunu ağızlarıyla tasdik etmeleri gerektiğine inanmaktadır.[113]

Kutsallık hareketine etki eden ikinci önemli isim Oberlin Üniversitesinde Profesör olarak görev yapan John Morgan'dır (1802-1884). O, 1845 yılında *Oberlin Quarterly Review* dergisinde yayınlanan Kutsal Ruh'un Bağışları (The Gift of the Holy Spirit) adlı makalesinde nihai kutsanmayı Kutsal Ruh vaftizi olarak tanımlamıştır.[114] Morgan'a göre, ilahi kudrete fiilen tanıklık edilen Kutsal Ruh vaftizi, inananlar için ihtida sonrası yaşanan bir deneyimdir ve bu deneyim sayesinde Tanrı ile daha samimi bir bağ kurulmaktadır. Morgan'ın nihai kutsanma doktrinine katkısı, ilahi kudrete tanıklık eden yani Kutsal Ruh ile vaftiz olan kişinin kendisini Tanrı'nın hizmetine adadığını dile getirmek olmuştur.[115]

Fikirleriyle kutsallık hareketine öncülük eden üçüncü önemli şahıs Asa Mahan'dır (1799-1889). O, 1839 yılında yayınladığı Hıristiyan Mükemmelliği Doktrini (Scripture Doctrine of Christian Perfection) adlı kitabında Wesley'in nihai kutsanma teolojisini savunmuş ve Kutsal Ruh'a vurgu yapmadan kristolojik terimlerle nihai kutsanma anlayışını dile getirmiştir. Ancak o, aynı kitabı 1870 yılında Kutsal Ruh Vaftizi (The Baptism of the Holy Spirit) başlığı altında tekrar yayınlamış ve buradaki bazı düşüncelerini değiştirmiştir.[116] Mahan ilk kitapta nihai kutsanma doktrinini, insanın irade ve çabasına bağlı bir deneyim

[113] Elaine A. Heath, Naked Faith: The Mystical Theology of Phobe Palmer, James Clarke & Co, Cambridge, 2009, s. 26.
[114] James Robinson, Divine Healing: The Formative Years: 1830-1890: Theological Roots in the Transatlantic World, Pickwick Publications, Eugene, Oregon, 2011, s.139.
[115] Allan T. Loader, s. 34.
[116] Donald W. Dayton, "Asa Mahan and the Development of American Holiness Theology", Wesleyen Theological Journal, Vol.9(1), Spring 1974, pp. 60-69, s. 60-61.

olarak görürken, ikinci baskıda Tanrı'nın takva sahiplerinin kalbine, Ruh'unu ihsan etmesi olarak yorumlamıştır.[117] Palmer'in öğretisini savunan Mahan onun nihai kutsanma doktrininin daha iyi anlaşılması için üç önemli katkıda bulunmuştur. Mahan ilk olarak John William Fletcher gibi kurtuluşun tarihsel süreç içinde üç aşamada gerçekleştiğini ifade etmiştir. İkinci olarak kutsallık vaizleri tarafından öğretilen nihai kutsanma doktrini için temel kaynağın Elçilerin İşleri Kitabı olduğunu ifade etmiştir. Son olarak ise Ruh'la vaftiz olan kişinin Hıristiyanlığa hizmet için "güç" ve yetki ile donatılması Morgan gibi Mahan'ın da nihai kutsanma doktrininin temel odağı olmuştur. Wesley'in ikinci lütuf tecrübesi olan Kutsal Ruh vaftizi, Mahan tarafından iç temizliği kadar "ilahi lütfun tecellisi" olarak tasvir edilmiştir.[118]

Fikirleriyle kutsallık hareketinin doğuşuna etki eden son önemli figür Charles G. Finney (1792-1875) ise Metodist teolojinin şekillenmesine katkıda bulunmuş ve modern pentekostalizm ile Wesleyanizm arasında tarihsel bir köprü görevi görmüştür. Onun eserleri hala pentekostal çevrelerde etkisini sürdürmeye devam etmektedir. İnsan iradesini ön plana çıkaran Finney, bireyin Tanrı'ya itaat etmemesinin günahkâr doğasından ziyade isteksiz olmasından kaynaklandığını ifade etmiş ve iman noktasında irade gösteren bireyin kurtuluşa erişebileceğini belirtmiştir.[119]

3.3. Edward Irving Hareketi

Dönemin en önemli ve popüler vaizlerinden biri olan Edward Irving'in (1792-1834), Pentekostal teolojinin oluşmasına katkı sağlayan en etkili düşüncesi Kutsal Ruh vaftizinin alameti olarak kabul edilen Ruhsal bağışlara yapmış olduğu

[117] Vinson Synan, s. 28.
[118] Allan T. Loader, s. 35,36.
[119] Briane K. Turley, A Wheel Within a Wheel: Sothern Methodism and Georgia Holiness, Mercer University Press, Georgia 1999, s.48; Allan T. Loader, s. 37.

vurgudur.[120] Glossolalia ve şifa üzerine yaptığı vaazlarında, Elçilerin İşleri kitabının 2:38-39 öğretisine odaklanarak ve I. Korintliler kitabının 12. bölümüne vurgu yaparak herkesin Kutsal Ruh armağanını alabileceğini vurgulamıştır.[121]

Irving, Kutsal Ruh vaftizinin inananları günahkârlıktan kurtaracak bir deneyim olduğunu savunmuştur. O, hastalıkların, işlenen günahlar sebebiyle ortaya çıktığını ve ancak doğru iman ile üstesinden gelinebileceğine inanmıştır. Ona göre İsa, annesinden getirmiş olduğu günahkâr bir tabiata sahiptir. Kutsal Ruh'un sunduğu şifa, onun bu tabiattan kurtulmasını ve günahsız bir yaşam sürmesini sağlamıştır. Bu nedenle Irving, inananların günahkâr tabiattan kurtulabilmek için Kutsal Ruh vaftizini tecrübe etmeleri gerektiğini belirtmiştir.[122] O, bu görüşlerinden dolayı heretik olarak yaftalanmış ve Presbiteryen Kilisesinden ayrılmak zorunda kalmış ve 1832 yılında Evrensel Apostolik Kilisesini (Catholic Apostolic Church) kurmuştur. Her ne kadar bu kilise 20. yüzyılın ilk yıllarında varlık gösteremese de Pentekostal hareketin mihenk taşı olan Kutsal Ruh vaftizinin elde edildiğinin alameti olarak kabul edilen farklı dillerde konuşma, glossolalia, "Irving hareketi"nin bir özelliği olarak hafızalara yerleşmiştir.[123]

3.4. Keswick Yüce Yaşam Hareketi

Adını 1875 yılında İngiltere'nin Keswick kasabasında yapılan yüce yaşam konferanslarından alan Keswick Hareketi, Amerika'daki kutsallık hareketinin temel doktrini olan nihai kutsanma öğretisinin 1870 yıllarında İngiltere'de yayılmasına

[120] Robert R. Owens, The Azusa Street Revival, xulonpress, USA 2005, s. 25.
[121]Derek Vireeland, "Edward Irving: Preacher, Prophet&Charismatic Theologian", The Pneuma Review, s.3, Pneumareview.com/Edward-irving-preacher-prophet, 11.15.2016.
[122] Derek Vireeland, s.5.
[123] James T. Flynn, Wie L. Tjiong, Russell W. West., A Well - Furnished Heart, s. 21.

dayanmaktadır.[124] Bu hareketin esin kaynağı William Edward Boardman'ın (1810-1886) 1858 yılında yayınlanan "*Yüce Hıristiyan Yaşamı" (The Higher Christian Life)* adlı eseridir. Amerika'da oldukça ilgi gören bu kitap İngiltere'ye yayılarak Keswick Hareketinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Boardman'ın fikirleri, Robert Pearsall Smith ve Hannah Whitall Smith çiftinin yapmış olduğu çalışmalar sonucunda İngiltere'de yayılmıştır.[125]

Keswick akımı, kutsallık hareketi tarafından vurgulanan nihai kutsanma anlayışını yeniden şekillendirmiştir. Keswick anlayışının oluşturduğu temel farklılık kutsanma doktrininin ikinci basamağı olan nihai kutsanma aşamasında günahın tanımlanması hususunda ortaya çıkmıştır.[126] Keswick öğretisi, ani bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşen geleneksel kutsanma anlayışını reddetmiş ve bunun yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu savunmuştur. Bu hareketin mensupları, günahın yok olmayacağını, ancak üstesinden gelinebileceğini, bunun da ancak Kutsal Ruh'un gücü sayesinde muzaffer bir yaşam sürdürerek sağlanabileceğini dile getirmiştir.[127]

3.5. Şifa Hareketi

Geleneksel Hıristiyan anlayışında azizlerin eylemlerine dayanan şifa mucizeleri genel kabul görmekle birlikte, Reformasyon Kiliseleri söz konusu şifa uygulamalarını reddetmiş ve bu anlayışı bir "hurafe" olarak değerlendirmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda baskın olan rasyonalist anlayış da bu tür bir şifa anlayışından uzak durmuştur. Ancak Anabaptist ve Kuveykır gibi

[124] W. Ralp Thompson, "An Appraisal of the Keswick and Wesleyan Contemporary Positions", Wesleyan Theological Journal, Ed. by Charles W. Carter, Vol.1, Spring 1966, s. 12.
[125] W. Ralp Thompson, s.13.
[126] J. Robertson McQuilkin, "The Keswick Perspective", Five Views on Sanctification, Ed. by Melvin Easterday Dieter, 1987, Zondervan Corporation, Michigan, s. 156.
[127] W. Ralph Thompson, s.16.

radikal grupların iman yoluyla şifa uygulamalarını tekrar gündeme getirmesiyle, 19. yüzyılın sonunda ilahi şifa anlayışını savunan Protestan gruplar artmaya başlamıştır.[128] Bunlardan biri olan Pentekostal grup, apostolik gücün Yeni Ahit döneminde olduğu gibi bugün de geçerli olduğunu, dolayısıyla apostolik mucizelerin bugün de geçerli olması gerektiğini savunmuştur.[129] Bu akımın mensupları Kutsal Ruh aracılığıyla bahşedilen ilahi şifanın Mesih tarafından kiliseye emanet edildiğini ve bunun günümüzde de kilisenin meşru bir görevi olduğuna inanmıştır. Bu düşünceyle onlar günümüzde de Mesih İsa'ya iman ve niyazla şifanın elde edilebileceğini savunmuştur.[130]

Protestan dünyasında şifacılık (dua vs. ile şifa bahşetme) düşüncesinin ön plana çıkmasına ve başlı başına bir harekete dönüşmesine katkı sağlayan önemli şahsiyetler olmuştur. Bunlardan biri olan Güney Almanya'da Lutheran papazı Johann Christoph Blumhardt (1805-1880), Bad Boll olarak adlandırılan bir şifa merkezi kurmuş, otuz yıl boyunca dünyanın farklı ülkelerinden fiziksel ve ruhsal yenilenme isteyen insanlara hizmet etmiştir.[131] Aynı şekilde İsviçre'de Dorothea Trudel (1813-1862) ve Samuel Zeller (1834-1912) Elim adında ilahi şifa merkezi kurmuşlardır. Blumhardt ve Trudel'in başlatmış olduğu bu girişim, yüzyılın ortalarında tüm ingilizce konuşulan ülkelerde duyulmuştur. Boston'da Piskopos hekim ve Kutsallık Hareketinin önemli şahsiyeti Charles Cullis, 1873 yılında İsviçre ziyaretinde şifa toplantılarında hasta için dua etmeye başlamıştır. Cullis'ten etkilenen Presbiteryen A. B. Simpson, İncil'i dört temel unsur üzerine kurgulayarak İsa'nın ilahi şifa kaynağı olduğunu

[128] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s. 30-31.
[129] I. Korintliler, 12:4-11.
[130] Keith Warrington, "Healing", Handbook of Pentecostal Christianity, Ed. by Adam Stewart, Northern University Press, USA, 2012, s. 100.
[131] Edith L. Blumhofer, The Assemblies of God: A Chapter in the Story of American Pentecostalism, Gospel Publishing House, Missouri, V.1, 1941, s. 27.

vurgulamak istemiştir. "Fourfold Gospel" adını verdiği İsa merkezli anlayışa göre, İsa kurtarıcı, kutsayıcı, şifacı ve gelecek Kral'dır. Simpson'ın ileri sürdüğü bu teolojik kavram daha sonra Pentekostal doktrinin temel unsuru haline gelmiştir.[132]

Şifa anlayışını ön plana çıkaran diğer önemli şahsiyet John Alexander Dowie (1847-1907), 1885 yılında dini görevini Yeni Zellanda'da sürdürürken hayatının dönüm noktası olarak kabul edilen bir deneyim yaşamıştır. Dowie, ateşli salgın hastalığa yakalanan bir kızın yanına oturmuş ve onun iyileşmesi için dua etmeye başlamıştır. O, bu kızın iyileşmesi üzerine hastalığın geçmesinde dualaların etkili olduğu kanaatine kapılmıştır. Dowie hastaların şifa bulmasında duanın önemine inandıktan sonra 1888 yılında Amerika'ya göç ederek 1890 yılında İlahi Şifa Derneğini (Divine Healing Association) kurmuştur.[133] 1894 yılında ise dua ve vaazlarını içeren Şifa Yaprakları (Leaves of Healing) adlı dergiyi yayınlamaya başlamış ve Şikago'da pek çok şifa evi kurmuştur.[134]

Dowie, 1901 yılında kendisini Eski Ahit'te geçen Peygamber Malaki'nin bildirdiği "Yasa'nın Habercisi" İlya Peygamber gibi görmüş ve kendisini İsa'nın ikinci gelişi için düzeni sağlayacak İlya peygamber olarak ilan etmiştir.[135] Bütünüyle dualist bir yaklaşıma sahip olan Dowie hastalıkların ifritten, şifanın ise Tanrı'dan geldiğini ve inanan kişinin ilaç ile işinin olmayacağını ifade etmiştir. O, Hıristiyan Evrensel Apostolik Kilisesi (Christian

[132] Bernie A. Van De Walle, The Hearth of the Gospel: A. B. Simpson, the Fourfold Gospel and Late Nineteenth Century Evangelic Theology, Pickwick Publications, USA, 2009, s. 21

[133] Rolling G. Grams, Stewards of Grace: A Reflective, Mission Biography of Eugene and Phyllis Grams in South Africa 1951-1962, Wipf & Stock Publishers, USA, 2010, s.18.

[134] Edith L. Blumhofer, s. 32.

[135] Vinson Synan, The Holiness pentecostal Tradition, s. 81.

Catholic Apostolic Church)[136] mensuplarının yaşayabileceği bir cemiyet oluşturmaya çalışmıştır. Bu amaçla da Chicago'da 6500 dönümlük bir araziye doktor, hastane, ilaç, dans salonları ve tütünün olmadığı "Zion" adında bir şehir inşa ettirmiştir. Milyonlarca insan Pazar ayinlerine katılmak için bu şehre akın etmiştir.[137]

Şifa hareketi Dowie'den sonra da Kuzey Amerika'daki etkinliğini devam ettirmiş, özellikle 1947-58 yılları arasında William Branham (1909-65) ve Oral Roberts (1918-2009) gibi şifacı evanjelikler Amerikan toplumunda etkili olmuştur. Bu şahıslar radyo ve televizyon programlarıyla geniş halk kitlelerini etkilemiş ve şifacı söylemleriyle Pentekostal hareketin gelişimine hız kazandırmışlardır. Aynı dönemlerde ve sonrasında A.A. Allen (1911-70), Tommy Hicks (1909-73) ve T.L. Osborne (1923-) gibi şifacı evanjelikler de ABD ve dünyanın değişik yerlerinde şifacı söylemleriyle Pentekostal anlayışın gelişmesini desteklemişlerdir.[138] Böylece 20. yüzyılın ilk yıllarında Pentekostal bülten ve dergiler, fiziksel şifa bulan ve kötü ruhların esaretinden kurtulan insanların anlatımlarıyla dolmuştur. Bu şifacı evanjelikler tarafından sürekli vurgulanan olağanüstü mucizeler, özellikle üçüncü dünya ülkelerinde Pentekostal Kiliselerin hızla yayılımına neden olmuştur.[139]

---

[136] Dowie'nin 1896 yılında kurmuş olduğu Hristiyan Evrensel Apostolik Kilisesi, Roma Katolik Kilisesi ile karıştırılmamalıdır. Dowie "Katolik" terimini İsa'nın evrensel mesajının temsilcisi olma anlamında benimsemiştir. Hatta 1904 yılında İsa Mesih'in ilk havarisi olduğunu iddia etmiştir. (Randall Balmer, Encyclopedia of Evangelicalism, Baylor University Press, USA, 2004, s. 157).

[137] William K. Kay, Pentecostalism: A very Short Introduction, Oxford, New York 2011, s. 14.

[138] Henry I. Lederle, Theology with Spirit: The Future of the Pentecostal and Charismatic Movements in the 21st Century, World&Spirit Press, Oklahoma, 2010, s. 62.

[139] Allan Anderson, To the Ends of the Earth: Pentecostalism and Transformation of World Christianity, Oxford University Press, New York, 2013, s. 153.

4. PENTEKOSTAL HAREKETİN KURUCULARI VE PENTEKOSTALİZMİN DOĞUŞU

Pentekostal hareket, Charles Fox Parham ve William Seymour gibi iki önemli şahsiyet sayesinde kuruluş aşamasını tamamlamıştır. Kutsal Ruh vaftizinin dillerde konuşma bağışı ile kanıtlandığını iddia eden Parham'ın doktrini, öğrencisi Seymour'un çabalarıyla 1906 yılında Azusa Caddesi Uyanışı (Azusa Street Revival) olarak adlandırılan ve Kutsal Ruh'un indiğini iddia eden gelişmeyle sonuçlanmış ve böylece Pentekostal hareket ortaya çıkmıştır. Bu iki önderden Parham, hareketi ortaya çıkaran kişi olurken, Seymour ise hareketin toplumda yer edinmesini ve daha da güçlenerek uluslararası bir boyut kazanmasını sağlamıştır.[140]

4.1. Charles Fox Parham (1873- 1929)

Charles Fox Parham; Pentekostal doktrini formüle eden, hareketin teolojik kurucusu olarak bilinmektedir. O, 1873 yılında Amerika'nın Iowa Eyaletinin Muscatine şehrinde doğmuş ve çocukluk döneminde ağır hastalıklarla mücadele etmiştir.[141] Parham, sağlık sorunlarına rağmen ilk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra, 1890 yılında Metodist Kilisesine bağlı Southwest Kansas Kolejinde eğitimine başlamış, ancak sağlığının kötüye gitmesinden dolayı okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Parham hastalıkla mücadele ettiği günlerde İncil'de Mesih'in insanlara şifa bahşetmesi ile ilgili bölümleri okumaya başlamış, Mesih'in kendisine de şifa bahşedeceğine inanmış, şeytanın kendisini ilaçlara yönlendirerek dini görevini yapmasını engellediğini düşünmüş ve hastalığın Tanrı'dan uzaklaşmanın bir cezası olduğu kanısına varmıştır. Bu inançla o, çözümün sadece Tanrı'ya yakararak sağlanacağına inanmıştır.[142]

---

[140] Vinson Synan, The Century of the Holy Spirit, s. 42.
[141] Douglas Jacobsen, Thinking in the Spirit: Theologies of the Early Pentecostal Movement, Indiana University Press, Bloomington, USA, 2003, s. 21.
[142] Vinson Synon, The Century of the Holy Spirit, s. 43.

Parham her ne kadar yaşadığı hastalıklardan dolayı iyi bir eğitim almamış olsa da 1893 yılında Metodist Kilisesinde vaiz olarak göreve başlamıştır. İlk vaazında David Baker isimli bir Kuveykır ile tanışmış ve onun fikirlerinden oldukça etkilenmiştir. Günahkâr için geleneksel ebedi ceza doktrininin Kutsal Kitap temelli olmadığı, günahkârın ebedi cezadan ziyade işlediği günah kadar cezalandırılması gerektiğini ifade eden Baker'ın düşünceleri Parham'ın konuyla ilgili olan görüşlerinin değişmesine neden olmuştur.[143]

Fikirlerinin değişmesi sebebiyle 1895 yılında Metodist Kilisesinden istifa eden Parham ateşli romatizma hastalığından kurtularak şifa bulmuş ve ardından kendisi de şifa bahşetme hizmetlerine başlamıştır. 1898 yılında Kansas eyaletinin başkenti Topeka'ya taşınmış, burada Beytel Healing Home adında bir şifa evi açtıktan sonra bu konudaki fikirlerini insanlara ulaştırmak amacıyla The Apostolic Faith adında bir dergi yayınlamaya başlamıştır.[144] Yürüttüğü bu faaliyetler sonucunda Parham'ın Topeka'da yıldızı parlamış, Beytel şifa evinin başarısı neticesinde 1900 yıllarında Emporia, Eskridge ve Ottawa'da da yeni şifa evleri açmıştır.[145]

Parham fikirlerini biçimlendirdiği dönemde sadece David Baker'dan değil, aynı zamanda ilahi şifa ve manevi ihya düşüncesini savunan Frank Sandford'dan (1862-1948) da etkilenmiştir. 1895'de pek çok Pentekostal önderin eğitim aldığı Kutsal Ruh ve Kitab-ı Mukaddes okulunu kurmuş olan Standford, burada bazı öğrencilerde ortaya çıkan farklı dillerde konuşma bağışını, İsa'nın yakın bir zamanda döneceğinin kanıtı olarak

[143] James R. Goff, Fields White Unto Harvest: Charles F. Parham and The Missionary Origins of Pentecostalism, Goff, USA, 1988, s.35.
[144] Allan Anderson, "Charles Fox Parham", Handbook of Pentecostal Christianity, Ed. by Adam Stewart, Northern University Press, USA, 2012, s. 166.
[145] James R. Goff, s. 45.

yorumlamıştır. Parham,[146] Standford'un bu yorumlarından ve Mesih'in gelişiyle ilişkili premillennialist düşüncelerinden oldukça etkilenmiştir.[147]

Parham, şifacılığının yanı sıra Hıristiyan kutsal metinlerini tetkike yönelik faaliyetler de yürütmüş ve bu çerçevede 1900 yılında Kansas Topeka'da Beytel Kitab-ı Mukaddes adlı bir okul açmıştır. Tek ders kitabının Kitab-ı Mukaddes olduğu bu okulda, öğrencilerine kutsallık doktrininin temel özelliklerini öğretmiştir. Bu doktrinin özü, Kutsal Ruh vaftizi ve onun kanıtı olan dillerde konuşma bağışıdır.[148] Nitekim 1900 yılının son gecesi 31 Aralık'da Parham ve öğrencileri Kutsal Ruh bağışını alma ümidiyle dua gecesi düzenlemişlerdir. Bu toplantıda Agnes Ozman isimli kadın öğrenci, Ruh'un armağanını alabilmek için hocasından ellerini başına koymasını istemiştir. Parham'ın bunu yapması üzerine, iddiaya göre Agnes adlı kadın farklı dillerde konuşma mucizesini yaşamıştır. Bu kadının yaşadığı mucizeyi diğer öğrencilerin yaşadığı mucizeler takip etmiştir. Aynı günlerde Parham'ın da Kutsal Ruh vaftizinin kanıtı olarak İsveç dili konuştuğu iddia edilmiştir.[149]

Parham'ın Havarisel İnanç olarak tanımladığı bu yeni hareket kısa zamanda dikkatleri üstüne çekmeyi başarmıştır.

---

[146] Parham; Sandford'un Mesih İsa'nın gelişi ile ilgili fikirleri yanında onun Anglo-Israil teorisinden de etkilenmiştir. Bu teoriye göre, beyaz Anglo-Sakson Protestanların (özellikle İngiltere ve Amerika) soyu İsrail'in kayıp kabilelerinden gelmektedir. "İsa'nın gelini" olarak adlandırılan bu bir grup elit Hristiyan, milenyumun yeni düzenini oluşturacaktır. Amerikalı Hıristiyanların en önemli görevi, İsa'nın gelişinden önce İncil'in mesajını tüm dünyaya yaymak olacaktır. Bu nedenle, kıyametten önce kayıp nesilleri de kazanarak bu büyük görev yerine getirilecektir. İsa'nın gelini olarak adlandırılan bu elit Hristiyanlar görevlerini en iyi şekilde icra etmek için Tanrı'dan bir armağan alacaklardır. Nitekim misyoner ve evanjelikleri üstün güçle donatacak bu armağan Kutsal Ruh Vaftizidir. (James R. Goff, s. 57).

[147] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s. 34.

[148] Charles R. Fox, Jr., William J. Seymour: A Critical Investigation of His Soteriology, ProQuest LLC, Michigan, 2009, s. 78.

[149] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s. 35.

Ardından 1905 yılında Texas eyaletinin Houston şehrine yakın kasabalarda bir dizi "Havarisel İnanç Kilisesi" kurmuştur. Tarihin hızlı bir şekilde sona yaklaştığını ve bu dönemin en önemli işaretinin dillerde konuşma mucizesi olduğuna inanan Parham, ilk Hıristiyan Kilisesinin havarisel inancını yeniden ihya etmeye çalışmıştır.[150] Ancak o, 1907 yılında eşcinsellikle suçlanarak tutuklanmış ve yeterli delil bulunmadığından dolayı serbest bırakılmıştır. Parham, saygınlığını zedeleyen bu ithamdan sonra etkinliğini büyük oranda kaybetmiş, 56 yaşında hayata veda etmiştir.[151]

4.2. William Seymour ve Azusa Caddesi Uyanışı

William J. Seymour, 2 Mayıs 1870 yılında Lousiana eyaletinin Centerville şehrinde siyahi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.[152] Bu bölgede Fransız göçmenlerin etkisi nedeniyle Katolikliğin yaygın olduğu bilinmektedir. Seymour, Afrika kökenli yerel inançların (mucizeler, şifa, görünmeyen ruhlar, kendinden geçme, yüce ruh gibi) bazı motiflerinin Katolik inancı ile iç içe geçtiği bir ortamda yetişmiş ve resmi bir eğitim almaksızın okumayı kendi çabasıyla öğrenmiştir.[153]

1895 yılında Indianapolis'e giden Seymour, burada siyahilerin yer aldığı Metodist Episkopalyan Kilisesine katılmıştır.[154] Ancak o, ırk ayrımcılığının günden güne artması, mensup olduğu Kilisenin ırkçılığa yenik düşmesi ve hatta toplumda siyahların linç edilmeye başlanması nedeniyle 1900 yılında Ohio eyaletinin

150 Charles R. Fox, Jr., s. 79.
151 Robert Liardon, The Azusa Street Revival, s. 83-85.
152 Cecil M. Robeck, The Azusa Street Mission and Revival: The Birth of Global Pentecostal Movement, Thomas Nelsons Inc., USA, 2006, s.19.
153 Vinson Synan & Charles R. Fox (Jr), William J. Seymour: Pioneer of the Azusa Street Revival, Bridge-Lagos, USA, 2012, s. 24.
154 Otis G. Clark & Gwyneth Williams, The Azusa Outpouring: Unleashing the Holy Spirit, Signs, Wonders & Miracles, Author House, USA, 2011, s.12.

Cincinnati kentine taşınmıştır.[155] Genelde ırklar arası uzlaşı arayışında olan Seymour, "Akşam Işığı Azizleri" (Evening Light Saints) adlı, farklı ekonomik ve etnik kökenden insanları içinde barındıran uyanışçı bir gruba dâhil olmuştur.[156] Kutsallık akımının bütün özelliklerini ihtiva eden bu grubun, sınıf, cinsiyet ve ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmayı hedefleyen öğretileri, Seymour'un teolojik formasyonu ve gelecekteki hizmeti açısından oldukça etkili olmuştur.[157]

Seymour birkaç yıl sonra Houston'a seyahat etmiş ve burada kendisini Charles Fox Parham ile tanıştıracak Lucy Farrow isimli kadın bir papazın yönettiği Kutsallık Kilisesine katılmıştır.[158] Lucy'nin yardımı sayesinde Parham'ı ziyaret ederek onun öğrencisi olmak istemiştir. Seymour'daki manevi açlığı gören Parham, o dönemin yasaları gereği beyazlarla aynı ortamda bulunması yasak olduğu için ders verdiği sınıfın bitişiğindeki odada dersleri dinlemesine müsaade etmiştir. Seymour bir süre Parham'dan ders aldıktan sonra 1906 yılında Los Angeles'da vaaz vermeye davet edilmiş ve Parham'ın da masraflarını karşılaması üzerine oraya gitmiştir.[159]

Seymour, hocası Parham'dan öğrendiği - imanla aklanma, kutsanma, Kutsal Ruh vaftizi, dillerde konuşma bağışı, ilahi şifa ve İsa'nın ikinci gelişi - gibi fikirlerle dolu olarak Los Angelas'a varmış[160] ve ilk vaazını Storefront Kilisesinde vermiştir. Ancak onun Kutsal Ruh vaftizi kanıtı olarak sadece dillerde konuşma

[155] Vinson Synan & Charles R. Fox, William J. Seymour: Pioneer of the Azusa Street Revival, s. 33.
[156] Timothy Earl Fulop & Albert J. Raboteaou, African-American Religion: Interpretive Essays in History and Culture, Routledge, New York, 1997, s. 302.
[157] Vinson Synan & Charles R. Fox (Jr), s. 49.
[158] Harold D. Hunter & Cecil M. Robeck (ed), The Azusa Street Revival and Its Legacy, Wipf&Stock Publishers, Eugene, 2006, s. 36.
[159] Robert Liardon, s. 79.
[160] R. Michael Thornton, Fire in the Carolinas: The Revival Legacy of G. B. Cashwell and A. B. Crumpler, Creation House, Florida 2014, s.143.

bağışı üzerine vurgu yapmasından hoşnut olmayan kilise yönetimi kapısını Seymour'a kapatmıştır. Bunun üzerine Seymour, dua toplantılarını Bonnie Brae caddesinde oturan Asberry ailesinin evinde organize etmeye başlamıştır.[161]

İddiaya göre Seymour ve yedi arkadaşı bu evde yaptıkları dua toplantılarında Kutsal Ruh vaftizini dillerde konuşma bağışıyla birlikte deneyimlemişlerdir.[162] Bu yedi kişiden biri, sonradan Seymour ile evlenecek olan Jenny Moore, daha önce hiç piyano çalmamış olmasına rağmen Kutsal Ruh vaftizinden sonra piyano çalarak İbranice şarkı söylemeye başlamıştır. Katılımcılar tarafından her tarafa yayılan bu haber, pek çok insanın dikkatini çekmiş ve Seymour'un vaazını dinlemek için bu evin önünde kalabalıklar birikmeye başlamıştır.[163] Bunun üzerine Seymour ve arkadaşları daha büyük bir yer aramaya başlamış ve Azusa Caddesinde 312 numarada bulunan metruk bir binayı satın almışlardır. Havarisel İnanç misyonunun doğduğu bu mekânda 14 Nisan 1906 yılında ilk ayin yapılmıştır.[164]

Azusa Caddesi uyanışı, başlangıçta yoksul, eğitimsiz siyahilerin ve işçi sınıfının dikkatini çekmiş, ancak kısa süre içinde farklı ekonomik ve etnik kökene sahip insanlar tarafından da kabul görmüş ve kitlelere nüfuz edebilen bir harekete dönüşmüştür. Azusa caddesinde dini uyanış niteliğinde yapılan toplantıların dikkat çekmesi pek çok etkene bağlıdır. Bunlardan en önemlisi o dönemde nadir olarak görülen ırk entegrasyonunu sağlamış olmasıdır. Seymour liderliği altında siyah ve beyaz ırkların kaynaştığı, hatta en fazla kadınların görev aldığı büyük bir grup oluşturmuştur. Diğer taraftan 18 Nisan'da meydana gelen San Francisco depremi uyanışa hız kazandıran ikinci etken olmuştur.

---

161 Harvey Cox, Fire From Heaven: The Rise of Pentecostal Spirituality and the Reshaping of Religion in the Twenty-first Century, Cassell, London, 1996, s. 54.
162 Edith L. Blumhofer, s. 98.
163 Vinson Synon, The Century of the Holy Spirit, s. 49.
164 Harvey Cox, s. 56.

Bu deprem, evanjeliklerin dile getirdiği son günlerin yaklaşmış olduğu ve Mesih İsa'nın dönüşünün çok yakın olduğu şeklindeki söylemlerin halk kitleleri nezdinde yayılmasını sağlamıştır.[165]

Azusa uyanışının dikkatleri üzerine çekmesinde tesirli olan son etken, Seymour'un, 1906 yılında uyanışı müjdeleyen "Havarisel İnanç" (The Apostolic Faith) adında bir dergi yayınlamaya başlaması olmuştur. İlk sayısında 5.000 adet basılan derginin iki yıl sonraki tirajı 50.000'e ulaşarak uyanışın dikkat çekmesine hayli katkı sağlamış ve dünyanın en ücra köşesindeki Hıristiyanları haberdar etmiştir. Sonuçta Los Angeles'ın farklı bölgelerinde açılan Pentekostal Uyanış merkezleri Ruh ile vaftiz olmak için kıtalar arası ziyaretçi akınına uğramıştır.[166] Azusa uyanışına karşı olan yoğun ilgi üç yıl kadar devam etmiştir. Seymour faaliyetlerini üstadı olarak gördüğü Charles Parham adına yürütmüş ve Havarisel İnanç adlı bu akımın asıl lideri olarak onu göstermiştir. 1906 Kasım ayında Azusa uyanışını ziyaret etmek için Los Angeles'a gelen Parham, gördükleri karşısında şaşkınlığa uğramış ve Seymour'un öğreti ve uygulamalarına eleştirilerde bulunmuştur. Onun bu eleştirileri, hareketin yöneticileri tarafından kovulmasına neden olmuş ve hareketin liderliği William Seymour'a geçmiştir. Parham sayesinde Teksas, Missouri, Kansas ve Arkansas'a tesir ederek bölgesel bir hareket olan Pentekostalizm, Seymour'un liderliği ile Azusa caddesinde uluslararası bir boyut kazanmıştır. Küresel yayılımı başlatan Azusa uyanışı aynı zamanda Pentekostal Hıristiyanlığın ilk dönemini oluşturan Klasik Pentekostalizmin ortaya çıkışını sağlamıştır.[167]

[165] Robert Mapes Anderson, Vision of the Disinherited: The Making of American Pentecostalism, Oxford University Press, New York, 1979, s. 67.
[166] Donald E. Miller, Kimon H. Sargeant, Richard Flory (ed), Spirit and Power: The Growth and Global Impact of Pentecostalism, Oxford, New York, 2013, s.50.
[167] Robert Liardon, s. 188-189.

5. PENTEKOSTALİZM

Pentekostalizm kavramı en kısa tanımı ile Kutsal Ruh'un yaşam içinde aktif katılımını ve karizmatik deneyimlerini vurgulayan dini bir hareketi ifade eder. Hıristiyanlık tarihi boyunca Kutsal Ruh'un sağladığı bağışlarla bireysel ve toplumsal olağanüstülüklerin yaşanacağı kabul edilmekle birlikte 1906 tarihinde Afro-Amerikalı vaiz William Seymour tarafından başlatılan Azusa Caddesi dini uyanış söylemi ile birlikte Pentekostalizm belirli bir akımın adı olmuştur. Pentekostalizm olarak adlandırılan bu akımın temeli, yukarıda anlatmış olduğumuz Pentekost günü Kutsal Ruh ile dolma ve bu Ruh'un bağışlarıyla mucizeler gösterme anlayışı olmuştur.[168] Temel öğretisi Kutsal Ruh vaftizi ile elde edilen manevi güce dayanan bu akımın mensuplarına göre, İsa'nın havarileri Pentekost günü nasıl Kutsal Ruh tarafından vaftiz edildilerse, Azusa Caddesinde toplanan azizler de aynı dini tecrübe ile kutsanmışlardır.[169] Pentekostaller bu durumu Eski Ahit'in Yoel kitabındaki "son yağmur" kehanetiyle bağdaştırmıştır. Onlara göre "İlk yağmur" İsa'dan sonraki günlerde Kutsal Ruh'un havarilerin üzerine inmesiyle gerçekleşmiştir. "Son yağmur" ise Kutsal Ruh'un Azusa caddesindeki Hıristiyanların üzerine inmesiyle başlamıştır.[170]

Pentekostalizm, 20. yüzyılın en önemli dini akımları arasında yer almış ve Protestan Hıristiyanlığın evanjelik kanadı içinde bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Bir dini ihya hareketi olarak ortaya çıkan Pentekostalizm, bir fenomen olarak zengin doktrin, ritüel, strateji ve organizasyon birikimlerine sahiptir. Bu karmaşık yapısı nedeniyle de tarihsel süreç içerisinde

[168] Peter Althouse, The Ideological Development of "power" in Early American Pentecostalism: A Historical, Theological and Sociological Study, Edwin Mellen Press, 2010, s.17.
[169] Peter Hocken, The Challenges of the Pentecostal, Charismatic and Messianic Jewish Movements, England and USA Ashgate Publishing, 2009, s.4.
[170] Charles H. Lippy, Peter W Williams, Encyclopedia of Religion in America, CQ Press, Washington, Vol.4, 2010, s. 288.

incelenerek anlaşılması gerekmektedir. Pentekostalizmi tarihsel süreç içerisinde ele alanlar, bu hareketin gelişim seyrini Klasik, Karizmatik ve Neo-Karizmatik Pentekostalizm olmak üzere üç ana dönemde incelemektedir.[171] Terim olarak Pentekostalizm, bu üç dönemi farklı alt gruplarıyla birlikte altında barındıran bir şemsiye niteliğindedir.[172]

İlk dönem olarak adlandırılan Klasik Pentekostalizm, 1906-9 yıllarında Afro-Amerikalı vaiz William Seymour'un çabalarıyla Los Angeles'da Azusa Caddesi uyanışıyla tarih sahnesine çıkmış, hareketin başlangıç noktası olmuş ve buradan Afrika, Asya ve Latin Amerika'ya yayılmaya başlamıştır. Tanrı Toplulukları (Assemblies of God) ve Mesihteki Tanrı Kilisesi (Church of God in Christ) en önemli Klasik Pentekostal Gruplar'dandır.

Pentekostalizmin tarihsel süreç içinde ikinci dönemini oluşturan Karizmatik hareket, 1961 yılında California eyaletinin Van Nuys şehrinde St. Markos Episkopalyen Kilisesinin papazı Dennis Bennet'ın Kutsal Ruh Vaftizini tecrübe ettiği iddiasıyla başlamıştır. Time ve Newsweek gibi dergilerde bu deneyimin haber olarak yayınlanması bu akımın diğer Kiliselere de hızla sıçramasına neden olmuştur. Böylece karizmatik eğilimler Protestan, Katolik, Ortodoks ve bağımsız kiliseleri etkilemiş ve sonuçta 1975 yılına kadar Amerika'da hemen her dini grubun içinde karizmatik bir kanat oluşmuştur.[173]

Pentekostal düşüncenin üçüncü dönemi olarak tanımlanan Neo-Karizmatik Pentekostalizm ise bağımsız kiliselerden oluşan karizmatik eksenli bir dini hareket olarak görülmektedir. Neo-Karizmatik Kiliselerin üçüncü dalga olarak ifade edilmesi

[171] Studying Global Pentekostalism: Theories and Methods, (ed.), Anderson, Allan - Michael Bergunder - Andre Droogers - Cornelis Van der Laan, University of California Press, London, England, 2010, s.1.
[172] Katherine Attanasi - Amos Yong, Christianities of the World: Pentecostalism and Prosperity: The Social Economics of the Global Charismatic Movement. Palgrave Macmillan, Basingstoke, Hampshine, 2012, s. 2.
[173] Peter Hocken, s.56.

ilk kez 1980'lerde "Fuller Seminary" adlı bir teoloji okulunda ders veren C. Peter Wagner tarafından ortaya atılmıştır. Bu yeni hareket Vineyard Hıristiyan Kilisesinin (Vineyard Christian Church) kurucusu ve Fuller Seminary okulunda Profesör John Wimber'in (1937-97) "İşaretler ve Mucizeler" (Sign and Wonders) öğretisine dayanmaktadır. Bu öğreti, Kutsal Ruh vaftizinin tezahürü olarak dillerde konuşma bağışının yanı sıra şifa, cin çıkartma ve kehanette bulunma gibi mucizelerin de gerçekleşebileceğini vurgulamaktadır.[174]

[174] Allan Anderson, "The Future of Protestantism: The Rise of Pentecostalism", s.449.

I. BÖLÜM

1. PENTEKOSTAL KİLİSELERİN TEOLOJİSİ, ÖĞRETİLERİ, UYGULAMALARI VE CEMAAT YAPISI

1.1. PENTEKOSTAL HAREKETİN TEOLOJİK YAKLAŞIMLARI

Pentekostalizm Kutsal Ruh vaftizi, ruhsal bağışlar, kurtuluş ve İsa'nın ikinci gelişi olmak üzere dört temel öğretiye sahiptir. Bu öğretiler arasında Kutsal Ruh vaftizi ve ruhsal bağışlar (karizmalar) inancının, Pentekostalleri diğer Hıristiyan gruplarından ayıran en önemli özellik olduğu kabul edilir.[175] Pentekostallere göre, Kutsal Ruh vaftizi kurtuluş için esastır ve hiç kimse tüm varlığını Tanrı'ya adamaksızın kurtuluşa erişemez. Bu inanç ve fikirler sadece dini hayatla sınırlı kalmayıp pratik hayatı da etkilemektedir. Zira Pentekostal hareketler teolojiden ziyade günlük yaşama ilişkin Hıristiyan inanç ve pratiklerine odaklanmaktadır. Toplumun sosyal ve ekonomik durumunu etkileyen bu inanç ve öğretiler aynı zamanda Pentekostal hareketin yaşam gücünü ve birliğini oluşturmaktadır.

Pentekostaller genellikle teolojiye şüpheli yaklaşımları nedeniyle öğretilerini sistemli bir hale getirmezler. Hatta bunu, Hıristiyanları yanlış yönlendirmek için Şeytan'ın bir aracı olarak değerlendirirler. Pentekostal doktrinler kaynağını Kutsal Kitap metinlerinin literal okunuşundan almaktadır. Kutsal Kitabın bireysel olarak yorumlanabileceğini savunan Pentekostaller çalışmalarını yoğun bir şekilde Kutsal Kitap üzerine odaklandırırlar. Uyguladıkları pratikler ve öğretiler Apostolik Hıristiyanlığın ihyası olarak düşünülmektedir. Bütün Pentekostaller; İnkarnasyon (vücut bulma) Teslis, kutsal metinlerin vahiy kaynaklı olduğu, Tanrı'nın egemenliği, İsa'nın ölümü ve dirilişi, Mesih'in

---

[175] William A. Dyness, Veli-Matti Karkkainen, Global Dictionary of Theology: A Resource for the Worldwide Church, InterVarsity Press, USA 2008, s.95.

döneceği beklentisi şeklindeki Hıristiyanlığın temel doktrinleri üzerinde mutabıktırlar. Hatta bu temel doktrinlere aşırı vurgu yaptıklarından dolayı Pentekostaller yeni bir hareket haline gelmişlerdir.[176]

1.1.1. Kutsal Kitap Anlayışı

Tüm Pentekostal Kiliseler, Yeni ve Eski Ahit bölümlerini içeren Kutsal Kitabı yegâne ilham edilmiş Tanrı kelamı, yanılmaz ilahi otorite ve yaşanılmış deneyimlerin sözlü ifadesi olarak kabul ederler. Tanrı'nın rehberliğinde gönderilen Kutsal Kitap, kelimesi kelimesine doğrudur ve Tanrı vahyidir.[177] Tanrı hakkında en önemli bilgi kaynağı olarak görülen Kutsal Kitabın temel gayesi Tanrı ile insanlar arasındaki iletişimin gelişmesine yardımcı olmak, Tanrı'nın hizmetinde ve Mesih'e yakın olmaktır. Pentekostallerin Kutsal Kitap'a verdikleri özel önem onların bu konudaki teolojik yaklaşımlarına yansımıştır. Onlar Kutsal metinleri doktrinin ayrıntılarını tanımlamasından ziyade iman ve ibadette otorite rehber, deneyim ve eylem kaynağı olarak telakki ederler. Nitekim onlara göre Kutsal Kitap, dini kaidelerin yer aldığı veri tabanı olmaktan ziyade, bireyi Tanrı'ya yönlendiren, doğruyu bulmasını ve Tanrı'ya yakışır insan olmasını sağlayan bir rehber metin niteliği taşır. Bu nedenle Kutsal Kitap'ın ihlaslı ve ilmi olarak çalışılıp okunması her inananın görevidir. Tanrı'nın iradesini ve karakterini ihtiva eden Kutsal Kitap, ilahi yaratıcıyla karşılaşma yeridir. Tanrı'nın sözleri insanların ihtiyaçlarına rehberlik etmektedir. Pentekostaller, modern çevirileri yapılmış olsa da Kutsal Kitap'ın 1611 yılında yapılan King James İncil'inin resmi nüshasını tercih ederler.[178]

---

176 Matthews A. Ojo, The End-Time Army, African World Press, Eritrea, 2006, s.191.
177 Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, SCM Press LTD, London, 1972, s.291.
178 Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, T&T Clark, London, 2008, s.188.

Pentekostal hermenötiğin temel prensibine göre, kutsal metinleri anlamak, yorumlamak ve hayata uygulamak için Kutsal Ruh'un rehberliği gerekmektedir. Bu yaklaşımın temelinde kutsal kitabın anlaşılır olduğu ve Kutsal Ruh tarafından aydınlanan kişinin Kutsal Kitabı tefsir edeceği düşüncesi yer almaktadır.[179] Nitekim Kutsal Ruh, yorum sürecinde metinle yorumcu arasında ortaya çıkan derin tarihsel ve kültürel uçuruma bir köprü oluşturmaktadır. Dolayısıyla Tanrısal tezahüre açık olan bir kimse aynı zamanda kutsal metinlerle ilgili açık bir görüş sahibi olmaktadır. Kutsal Ruh'un ışığı altında yorumlanan Tanrı sözü bugünkü durum için de geçerlidir. Pentekostaller tarafından benimsenen ve kutsal metinlerin objektif literal anlamının ötesine uzanan bu metot, metnin literal anlamının olduğu kadar manevi anlamının da olduğunu ortaya koymaktadır. Bu derin manevi yoruma, salt insan aklından ziyade Kutsal Ruh tarafından ulaşılmakta ve sadece iman gözüyle görülebilmektedir.[180] Diyalojik niteliğe sahip Pentekostal hermenötik açısından Kutsal Kitabı anlama ve yorumlama iman neticesinde gerçekleşmektedir. Bu anlayışın yansıması sübjektif bir yaklaşımı da beraberinde getirmektedir. "Tanrının kendisini sevenler için hazırladıklarını hiçbir göz görmedi, hiçbir kulak duymadı, hiçbir insan yüreği kavramadı. Oysa Tanrı Ruh aracılığıyla bunları bize açıkladı. Çünkü ruh her şeyi, Tanrı'nın derin düşüncelerini bile araştırır."[181] Cümleleri bu anlayışın temelini oluşturur.

Dünya genelinde Pentekostalizm konusunda uzman olarak tanınan teolog ve yazar Walter Jacob Hollenweger, sıradan bir Pentekostalin en temel görevinin bireysel olarak Kutsal

[179] Mehmet Alparslan Küçük, Kutsal Kitap Anlayışı, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009, s.126.
[180] French L. Arrington, "Feedback: Pentecostal Hermeneutics, The Use of Bible by Pentecostals", PNEUMA: The journal of Society for Pentecostal Studies, Vol. 16 (1), 1994, pp.101-107, s.104-105.
[181] I Korintliler 2:9-10.

Kitabı okumak ve üzerinde çalışmak olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, Kutsal Kitaba oldukça tutkun olan Pentekostaller onu her gün okur ve pek çok bölümünü içselleştirirler.[182] Onlar kutsal metinleri genellikle İsa'nın yaşamı, ilk Hıristiyan teolojisi ya da İsrail'in tarihini öğrenmekten ziyade Tanrı ile karşılaşma olasılığı duygusuyla okurlar. Örneğin Pavlus'un I. Korintlilere mektubunu okurken Pavlus'un misyonu ve hizmeti döneminde olgunlaşmamış bir toplum için verdiği mücadeleyi öğrenmekten ziyade Mesih'in bedeninde görevlerini yerine getirmek için esinlenmeyi ve metindeki sözcüklerin dışında Tanrı'nın kendileri için söyleyebileceklerine vakıf olma ümidiyle okurlar. Kutsal Kitap Tanrı'ya ulaşmanın yoludur ve kendi gerçekliğini bilmektir. Pentekostal Kutsal Kitap okuma geleneği, kutsal metinlerin tarihsel bağlamda ne anlama geldiğinden ziyade metnin okuyucu için ne anlama geldiği ve nasıl uygulanabileceği noktasına odaklanmaktır. Her okuyucu kendi yaşam ekseninde yorumlarını geliştirmektedir. Kutsal Kitabı okurken yaratıcıyla diyalog içinde metinlere kendi sorunlarını, ihtiyaçlarını aktarır ve metinlerde kendilerini bulurlar. Tanrı kelamı onlar için yaşayan gerçeklerdir. Böylece onlar kutsal metinlerle kendi dünyalarını inşa etmekte ve yaşamlarının madde ve manada yöneticisi kılmaktadırlar.[183]

Pentekostaller, insanların yaşamında etkin bir Tanrı tasvir eden Kutsal Kitap anlatılarına özellikle itibar etmektedirler. Geçmişte Tanrı'nın nasıl etkin olduğu örneklerini içeren bu anlatılar aynı zamanda bugünün normatif teolojik değerlerini oluşturmaktadır. Onlar genellikle Tanrı ile insanların karşılaştıkları eğitici bölümleri tercih etmektedirler. Bu nedenle, Ulûhiyetle karşı karşıya gelme teolojisine vakıf olabilmek için mektuplardan

[182] Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, SCM Press LTD, London, 1972, s.292.
[183] Andrew Davies, "What Does it Mean to Read the Bible as A Pentecostal", Brill: Journal of Pentecostal Theology, Vol.18, 2009, pp.216-229, s. 221-223.

ziyade İnciller ve Elçilerin İşleri bölümlerine ağırlık verilmektedir. Din ve dünya ayrımının söz konusu olmadığı Eski Ahit'te, her şey en ince ayrıntısına kadar ilahi hükümlerle belirtilmiştir. Bu açıdan yaklaşıldığında Pentekostallerde de kuralların ihlali durumunda cezaların belirtildiği ve hayatın her alanına ilahi yasalarla müdahale edildiği Yahudi din anlayışına benzer bir eğilim söz konusudur. Bazen kendi yolculuklarını, İsrail halkının Mısır'dan vaat edilen topraklara ya da ilk kilisenin Yeruşalim'den dünyanın en uzak diyarlarına yaptığı yolculukla paralellik taşıdığı noktasında özdeşleştirmektedirler. Bu yolculuğun temel gayesi Tanrı'yı bulmaktır. Pentekostaller kendilerini Tanrı yolunda Tanrı'ya ulaşmak isteyen yolcular olarak tanımlamaktadırlar. Pentekostallere göre Kutsal Kitap önem teşkil eden tüm soruların cevabını içermektedir. Bu nedenle ona sadece okunması, inanılması ve itaat edilmesi gerekmektedir.[184]

Kutsal Kitabın her sayfasında harikalar ve mucizeler eşliğinde Tanrı vardır ve özü itibariyle betimleyicidir. Bu nedenle herhangi bir Pentekostalin görevi Kutsal Kitapta yer alan deneyimlerde ya da hikâyelerde kanıt aramaktan ziyade onları anlamak ve özümsemektir. Teolojik açıdan muhafazakâr Hıristiyan grupların aksine bilinçsizce Kutsal Kitap savunuculuğu yapmazlar. Onlar için inanç, anlayış ya da zekâdan kaynaklanmaz. O, iman eden her Hıristiyanın yaşamında Tanrı'nın varlığı olarak ortaya çıkar.[185] Dolayısıyla Pentekostal Kutsal Kitap Okullarının temel görevi evrimci teorilere ve Kutsal Kitap tenkitlerine karşı manevi bir duvar oluşturmaktır. Natüralist ve insan merkezli seküler üniversitelerin aksine Pentekostal Kutsal Kitap Okulları modernizmden uzak, doğaüstü ve Tanrı merkezlidir. Pentekostallere göre bugün Hıristiyan Kiliselerinde etkisi olan

[184] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, T&T Clark, London, 2008, s.189.
[185] Scott A. Ellington, "Pentecostalism and The authority of Scripture", Journal of Pentecostal Theology, Vol.9, 1996, pp.16-38, s.18.

modernizm Kutsal Kitabı tahrip etme potansiyeliyle oldukça tehlikelidir. Bu nedenle vaaz kürsüsü tehlikeli öğretilere karşı korunmalıdır. Modern Kutsal Kitap tenkitleri insanları kiliselerden uzaklaştırmakta ve dine karşı yabancılaştırmakla kalmayıp teolojinin tahribine neden olmaktadır. En iyi yapılacak şey tenkitlerden uzak kalmak ve gerçekleri kabul etmektir. Kutsal Kitap tenkitleri gittikçe felaket bir boyut kazanmakta ve teoloji tahsili yapan pek çok kişi imanlarını kaybetmektedir. Modern teoloji Pentekostaller tarafından şeytanın ilham ettiği hilkat garibesi olarak görülmektedir.[186]

Bilindiği üzere Kutsal Kitap okuma metodu genellikle tümdengelim ve tümevarım yöntemleri kullanılarak sağduyu ve akıl yürütmeye dayanır. Bu kapsamda bilgiler toparlanır, analiz edilir ve doktrinel olarak sentezlenir. Ancak Pentekostaller Elçilerin İşleri Kitabında anlatılan Pentekost gününden yola çıkarak kendilerine özgü Kutsal Kitap Okuma Metodu'nu geliştirmişlerdir. Toplum ve kimlik konusunda model alınan bu özgün hikâye, Pentekostal toplumun dünya görüşünü oluşturmaktadır. Bu yaklaşım muhalif çevrelerde pietist, basite indirgeme, metin merkezli ve saf aklın eleştirisi olarak değerlendirilmektedir.[187]

Pentekostaller açısından Pentekost Günü'nün Kutsal Kitapta yer aldığı şekliyle okunması ve yorumlanması üç ayrı değişkenlik ihtiva etmektedir. İlk olarak, Pentekost günü Tanrı insanların üzerine ruhunu dökmüştür. Kutsal Ruh ile dolan insanlar farklı dillerde konuşmaya başlamışlardır.[188] İlk kilise bu ari topluluğun bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Ancak topluluk havarilerin ölümünden sonra ilk kilise prensiplerinden ve

[186] Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, SCM Press LTD, London, 1972, s.293.
[187] Kenneth J. Archer, A Pentecostal Hermeneutic for the Twenty-First Century: Spirit, Scripture and Community, T&T Clark International, London, New York, 2004, s.124.
[188] Elçilerin İşleri 2:4.

inançlarından uzaklaşmaya başlamıştır. İsa ve Havarilerinin uygulamalarından ve gerçeklerden uzaklaşmaları neticesinde bu topluluk bozulmuştur. İkinci büyük değişkenlik ise Roma İmparatorluğu'nun Hıristiyanlığı kabul etmesidir. Bu süreçte Tanrı hiyerarşik Roma Kilisesinden Ruh'unu çekmiştir. Ortaçağın başlangıcı olarak kabul edilen bu uzun kuraklık döneminde yine de Tanrı'nın vefakâr, zulme uğramış inançlı kulları hep var olmuştur. Bu insanlar arasından özellikle John Wesley hikâyenin bu kısmını kapatmış ve kiliseyi Son Yağmur'a (Latter Rain) hazırlamıştır. Üçüncü değişken olarak kabul edilen Son Yağmur kehaneti Eski ve Yeni Ahit'te vaat edilen sözlerin Pentekostaller açısından yorumlanmasıdır. Kutsal Kitap'ta yer alan son yağmur[189] kehaneti Havarisel inancın yeniden oluşmasına katkı sağlamış ve Mesih'in yakın zamanda döneceğini vurgulamıştır. Bu kehanet Tanrı'nın Ruh'unu insanların üzerine dökeceği beklentisini oluşturmuştur. Bilindiği üzere Pentekostallere göre ilk yağmur Kutsal Ruh'un Pentekost günü inananların üzerine; son yağmur ise Pentekostal hareketin doğuşu olarak adlandırılan Azuza Cadde Misyonu'na inananların üzerine yağmıştır. Son yağmur terimi ilk olarak Azuza Cadde Uyanışı tarafından kendilerini tanımlamak ve hareketin doğasını ifade edebilmek için Pentekost günü referans alınarak kullanılmıştır. Dolayısıyla Kutsal Kitaptaki anlatım üzerine Pentekostal hermenötik yaklaşım havarisel inancın yeniden oluşturulmasına odaklanmaktadır. Tanrı'nın

[189] Kutsal Kitapta ifade edilen Son Yağmur kehaneti Pentekostal misyonun dayanağıdır; "Ey Siyon halkı, Tanrınız RAB 'de sevinç bulun, coşun. İlk yağmuru size tam ölçüsüyle veriyor; Daha önce olduğu gibi, İlk ve son yağmurları yağdırıyor." (Yoel :2:23)."Mülk edinmek için gideceğiniz ülke, çıkmış olduğunuz Mısır gibi değildir. Orada tohumunuzu eker, sebze bahçesi gibi zorlukla sulardınız. Mülk edinmek üzere gideceğiniz ülkenin ise dağları, dereleri vardır. Toprağı gökten yağan yağmurla sulanır. Orası Tanrınız RAB 'bin kayırdığı bir ülkedir. Tanrınız RAB orayı bütün yıl sürekli gözetir. Tanrınız RAB'bi sevmek, bütün yüreğinizle, bütün canınızla O'na kulluk etmek için bugün size bildirdiğim buyruklara iyice kulak verirseniz, RAB ülkenize ilk ve son yağmuru vaktinde yağdıracak." (Yasanın Tekrarı 11:10-15).

kendileriyle iletişime geçtiğinden dolayı kendilerini 'Son Yağmur'la ıslananlar olarak düşünen bu grup, Pentekost günü oluşturulan kilisenin bugün tahrifata uğradığını ve öze dönülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.[190]

1.1.2. Teslis ve Kristoloji Anlayışı

Tanrı'nın varlığını sorgulamadan kabul eden Pentekostaller inançlarını desteklemek için insan düşüncesi ve tecrübesine değer veren doğal teolojinin yanı sıra kozmolojik, estetik ve tinsel argümanlara başvururlar. Pentekostal inanca göre Tanrı yaratıcı (Mezmurlar 104:24), üstün (I. Krallar 8:27), sonsuz (Yeşaya 57:15), güvenilir (Tesniye 7:9), bilge (Mezmurlar 147:5), samimi (Çölde Sayım 23:19), sabırlı (Çölde Sayım 14:18), bağışlayıcı (Mezmular 103:8), adil (Mezmurlar 145:17), yüce (I. Timoteos 6:15), merhametli (I.Petrus 1:3), şefkatli (II. Samuel 22:36), her şeye gücü yeten (Yeremya 32:17), her yerde olan (Yeremya 23:23), her şeyi bilen (Mezmurlar 139:1-6) ve kutsaldır (Yeşaya 57:15; I.Petrus 1:15-16). Pentekostaller Tanrı'nın Mesih İsa aracılığıyla olduğu kadar, Kutsal Kitap, yaratılış, insan doğası ve vicdan vasıtasıyla da bilinmesi gerektiğine inanırlar. Onların Tanrı ile bağları Tanrı'nın evrendeki aktif, coşkulu, bilge etkinliklerine dayanmaktadır. Öyle ki Tanrı, tasavvur edilemeyeni yaratır, ansızın gösterir, izleyeni şaşırtır, ölüleri diriltir ve doğasıyla uyum içinde kurallarını koyar. Pentekostaller Tanrı'nın anlaşılmaz doğasını, olasılıklarını ve imkânsızlıklara yön veren yüceliğini kabul ederler. Onların nazarında Tanrı, övgüye ihtiyacı olduğu için bir düzen yaratmamıştır. Keza, mükemmel bir yaratıcı tarafından mükemmel bir şekilde yaratılan varlıklar, doğal olarak bu övgüyü hak etmektedir.[191]

---

[190] Kenneth J. Archer, A Pentecostal Hermeneutic for the Twenty-First Century: Spirit, Scripture and Community, s.116-118.

[191] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, T&T Clark, London, 2008, s.28-29.

Pentekostallerin hemen hepsi ana akım Hıristiyan akidesi olarak ifade edilen klasik teslis doktrinini kabul ederler.[192] 325 yılında İznik Konsilinde İsa'nın Tanrılık tabiatı, 381 yılında İstanbul Konsilinde ise Kutsal Ruh'un da İsa gibi Tanrılık tabiatına sahip olduğu açıklanmış ve "Üçte Bir, Birde Üç" olarak oluşturulan teslis doktrini benimsenmiştir. Bu formüle göre Tanrı Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olmak üzere aynı özden fakat üç ayrı ilahi şahsiyetten oluşmaktadır.[193] Pentekostal hareket içinde teslis doktrini üzerine ilk ihtilaf 1913 yılında Los Angeles yakınlarında düzenlenen Arroyo Seco Kampı Toplantısı'nda ortaya çıkmıştır. Bu toplantıda bir grup Pentekostal, Matta 28:19'da belirtilen Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına yapılan vaftizin geçersiz olduğunu, Elçilerin İşleri 2:38'de belirtildiği gibi 'İsa Mesih'in adıyla yapılması gerektiğini iddia etmişlerdir. Görüşlerinde ısrar eden bu grup 1916 yılında Tanrı Toplulukları (Assemblies of God) Kilisesinden ayrılarak Tekçi[194] "Oneness" Pentekostaller olarak anılmaya başlanmıştır.[195]

Pentekostaller, Kutsal Ruh vaftizine yaptıkları vurgu nedeniyle her ne kadar Ruh-merkezli olarak ifade edilseler de aynı zamanda İsa-merkezlidirler. Teolojik yapılanmanın merkezinde

---

[192] Frank D. Macchia, "The Oneneess-Trinitarian Pentecostal Dialogue: Exploring the Diversity of Apostolic Faith", Harvard Theological Review, 103:3, 2010, pp. 329-49, s.330.

[193] David Kemball-Cook, Is God a Trinity?, David Kambell – Cook, 2006, s.7-8.

[194] Tekçi Pentekostallere göre; Tanrı üç şahsiyetten ziyade tektir. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh Tanrı'nın tezahürü olarak kabul edilmektedir. Baba İsa'nın ilahi doğası, Oğul ise insani doğasıdır. Kutsal Ruh ise İsa'nın yeryüzünde tezahürü olarak anlaşılmaktadır. "Çünkü Tanrılığın bütün doluluğu bedence Mesih'te bulunuyor." Düşüncelerini desteklemek için Koloseliler 2:9 referans olarak gösterilmektedir. Tekçi Pentekostaller klasik teslis doktrinine karşı çıktıkları için teslis prensibiyle uygulanan vaftizi de onaylamamaktadır. Bu nedenle vaftiz ancak İsa adına yapılması gerekmektedir. Tekçilere göre teslis terminolojisi Kutsal Kitap'ta yer almamaktadır ve mantığa aykırıdır (Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.32).

[195] Nimi Wariboko, Amos Yong, ed., Paul Tillich and Pentecostal Theology: Spiritual Presence & Spiritual Power, Indiana University Press, USA, 2015, s.67.

Mesih İsa ve onun öğretileri vardır. İsa, kurtarıcı (saviour), şifacı (healer), kutsayıcı (Baptizer in the Spirit) ve yakında gelecek Kral'dır (Soon-Coming King). İsa, kendini insanlığın günahı için feda etmiştir. Bu fedakârlık Pavlus'un sözlerinde; "Evet, biz daha çaresizken Mesih belirlenen zamanda tanrısızlar için öldü."[196], "Mesihle birlikte çarmıha gerildim. Artık ben yaşamıyorum, Mesih bende yaşıyor. Şimdi bedende sürdürdüğüm yaşamı, beni seven ve benim için kendini feda eden Tanrı Oğluna imanla sürdürüyorum."[197] şeklinde ifade edilmektedir. Bilindiği üzere Kutsal Ruh'u Kiliseye veren de Mesih'tir. İbrahim'e verilen kutsama Mesih İsa aracılığıyla uluslara da vaat edilmiştir.[198] Nitekim Pentekostaller, Yeni Ahit'te Kutsal Ruh ile vaftiz edenin sadece Mesih olduğunu ifade ederler ve dört İncil'de yer alan konuyla ilgili şu ifadeleri öne çıkarırlar; "Gerçi ben sizi tövbe için suyla vaftiz ediyorum, ama benden sonra gelen benden daha güçlüdür. Ben O'nun çarıklarını çıkarmaya bile layık değilim. O sizi Kutsal Ruh'la ve ateşle vaftiz edecek."[199]

Geleneksel toplumlarda kontrol altına alınamayan kötü ve şeytani güçlerden kurtulma mücadelesi öne çıkmaktadır. Hıristiyanlığın mesajı insanları esareti altına alan bu kötü güçlere karşı mücadelede etkili olmuştur. Mesih ve Şeytanın karşı karşıya geldiği kozmik dünyada kurtuluş, çeşitli toplumların kültürel bağlamında yeni bir anlam kazanmıştır. Mesih'in çarmıhı ve ölümü şeytan ve kötü güçlere karşı zaferi garanti altına almıştır. Bu nedenle Pentekostal ve Karizmatikler evrenin efendisi olarak tasavvur ettikleri Mesih'in varlığına şehadet ederler.[200]

---

[196] Romalılar 5:6.
[197] Galatyalılar 2:20.
[198] Galatyalılar 3:14.
[199] Matta 3:11. Aynı ifadeler diğer İncil'lerde de yer almaktadır. Markos 1:8, Luka 3:16, Yuhanna 1:33.
[200] Sunday Babajide Komolafe, "The Changing Face of Christianity: Revisiting African Creativity", Missiology: An International Review, Vol. 32 (2), April 2004, pp.217-328, s.221.

Pentekostal teolojide Mesih'e dair konular özünde Ruh eksenli "pneumatolojik" anlayış kapsamında gelişmiştir. İsa'nın yaşamı ve misyonunda Kutsal Ruh'un etkin rolünü ifade etmek için Ruh eksenli Kristoloji anlamına gelen "Pneumatological Christology" ya da "Spirit Christology" kavramları kullanılmıştır.[201] Ruh eksenli Kristolojik anlayışı ihtiva eden bu anlayış, 451 yılında toplanan Kadıköy Konsil kararlarının da ötesine geçmiştir. Bu konsilde İsa'nın tek şahıs olarak hem ilahi hem de insani doğasının olduğu görüşü benimsenmiştir.[202] Ancak Pentekostallerin, İsa'nın insani doğasından ziyade daha çok ilahi doğasına odaklandığı görülmektedir.[203] Matta ve Luka İncillerinde İsa'nın doğumuna ilişkin anlatılar Pentekostal Ruh eksenli kristolojik anlayışı ihtiva etmektedir. Luka İncil'inde yer alan "Melek ona şöyle yanıt verdi: Kutsal Ruh senin üzerine gelecek, Yüceler Yücesi'nin gücü sana gölge salacak. Bunun için doğacak olana Kutsal, Tanrı Oğlu denecek."[204] ifadesi Kutsal Ruh'un Mesih'in doğumunda etkili olduğunu göstermektedir. Keza Matta İncil'inde İsa'nın doğumuna ilişkin daha belirgin ifadeler yer almaktadır. İlk olarak "Meryem'in Kutsal Ruh'tan gebe olduğu anlaşıldı."[205] ifadesi yer almaktadır. İkinci olarak ise Yusuf ondan gizlice ayrılmak isteği zaman melek onunla konuşarak "Meryem'i kendine eş olarak almaktan korkma. Çünkü onun rahminde oluşan Kutsal Ruh'tandır."[206] ifadesi bulunmaktadır. Sonuç olarak Tanrı Oğlu, Ruh'un varlığı neticesinde 'kutsal' olarak doğmuştur.

[201] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.51.
[202] The Acts of the Council of Chalcedon, Vol.45, trans. Richard Price & Michael Gaddis, Liverpool University Press, Liverpool, 2005, s. 28 http://ixoyc.net/data/fathers/624.pdf, 19.10.2015.
[203] Sammy G. Alfora, "Foundations for a Hispanic Pentecostal Christology: A Constructive and Liberative Approach", Center for Advanced Theological Studies, Fuller Theological Seminary, 2008, s.59-64.
[204] Luka 1:35.
[205] Matta 1:18.
[206] Matta 1:20.

Pentekostaller, Kutsal Ruh'un, İsa'nın doğumundan yaşamının sonuna kadar etkin olduğunu ısrarla vurgularlar. Bu anlayış çerçevesinde İsa ve Kutsal Ruh'un misyonları birbirine bağlı ve tamamen iç içe geçmiştir. İsa'nın varlığını Kutsal Ruh aracılığıyla deneyimledikleri için bugün Kutsal Ruh'un her tezahürü mecazi anlamda İsa'nın nefesi olarak algılanmaktadır.[207] Nitekim Kutsal Kitap'ta; "İsa '…söyledikten sonra onların üzerine üfleyerek, 'Kutsal Ruh'u alın! dedi.' "[208] ifadeleri yer almaktadır.

"İsa'nın bakireden doğumu" ve "kefareti" gibi iki ana akım kristoloji maddesi Pentekostal teoloji açısından oldukça önemlidir. Pentekostaller Mesih'in bakireden doğumunu şiddetle savunurlar. İsa, Meryem'in rahmine Kutsal Ruh tarafından konmuştur. "Eğer bakireden doğmasa insanlığı kurtaramazdı" anlayışının altında yatan temel faktör, cinsel tabu hususundaki eleştirel yaklaşımlardır. Mesih saf, günahsız kanını insanlık için dökmüş ve insanlığın günahına kefaret olarak çarmıha gerilmiş ve acı çekmiştir. Bu nedenle pek çok Pentekostal ilahi kitaplarında İsa'nın kanından övgüyle söz edilmektedir. [209] Neticede Pentekostal anlayışta, teslisin uknumlarından İsa Mesih ile Kutsal Ruh arasındaki yakın ilişkiye özel önem verilmektedir.

1.1.3. Kutsal Ruh Vaftizi

Kutsal Ruh vaftizi, inanan bireyin Tanrı ile iletişime geçmesi, yakınlaşması ve O'nun Ruh'u ile dolmasını ifade eden bir terimdir.[210] Mesih İsa'nın inananlara tebliğ ettiği, teslisin üçüncü unsuru, Kutsal Ruh,[211] Tanrı tarafından yeryüzüne

[207] Sammy G. Alfora, "Foundations for a Hispanic Pentecostal Christology: A Constructive and Liberative Approach", s.63-66.
[208] Yuhanna 20:22.
[209] Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, s.312.
[210] Ron Phillis, An Essential Guide to Baptism in the Holy Spirit, Florida, 2011, s.48.
[211] Tanrı Toplulukları "Assemblies of God" cemiyetinin içinden çıkan Tekçi Pentekostaller (Oneness Pentecostals) teslisçi anlayışı reddettiklerinden

gönderilmiştir.[212] Kutsal Ruh ve faaliyetleri, Pentekostal teolojinin en belirgin ve temel unsurudur. Öyle ki Pentekostaller, kendi aralarında her ne kadar farklı özelliklere sahip olsalar da, bireyin güçlenmesine ve olgunlaşmasına olanak sağlayan Kutsal Ruh vaftizi tüm grupların temel ortak özelliğidir. Onlar, bu deneyimin gerçekleştiği anda Tanrı'nın varlığının kanıtı olarak "işaretler ve mucizelerin" (sign and wonders) eşlik ettiğini savunurlar. Onlara göre bu durum Tanrı'nın her yerde olduğunun somut delilidir.[213]

Pentekostaller Kutsal Ruh vaftizini dillerde konuşma (glossolalia) bağışı ile tecrübe ederken, diğer cemaatler bu terimi sakrament adı altında yorumlamaktadır. Pentekostallerin kendi içinde de konuya ilişkin farklı yaklaşımları mevcuttur. Klasik Pentekostaller, Kutsal Ruh vaftizinin temel iki unsuru olduğunu belirtirler. İlk olarak; İsa'nın havarileri Kutsal Ruh ile dolmuşlar, ikincisi farklı dillerde konuşmaya başlamışlardır. Klasik Pentekostaller, Kutsal Ruh vaftizinin tek kanıtı olarak dillerde konuşma tecrübesini vurgularken Roma Katolik, Presbiteryen ve Lutheran gibi Karizmatik Pentekostaller, dillerde konuşmanın yanı sıra hastaları iyileştirme, ruhları ayırt etme ve ruhları ayırt etme gibi farklı tezahürlerin de gerçekleşebileceğini belirtmektedirler.[214]

---

dolayı Kutsal Ruh vaftizini onaylamazlarlar. Bu gruba göre Tanrı üç şahıstan ziyade tektir.. Baba İsa'nin ilahi doğası, Oğul ise İsa'nin insani doğasıdır. Kutsal Ruh ise İsa'nin yeryüzündeki tezahürü olarak anlaşılmaktadır. Onların tek Tanrı anlayışlarının sonucu olarak vaftizin ancak İsa adına yapılması gerektiğini savunmaktadırlar. Bkz. Frank D. Macchia, Baptized in the Spirit: A Global Pentecostal Theology, Zondervan, Michigan, 2006, s.20,21; Stan Schmidt, Beyond the Noises: A Poetic Devotional, Author House, USA, 2007, s.573.

[212] Pentekostallerin bu konudaki görüşlerinin dayanağı Galatyalılar, 4:6 cümleleridir. Burada; "Oğullar olduğunuz için Tanrı öz oğlunun "Abba! Baba!" diye seslenen Ruhu'nu yüreklerinize gönderdi" ifadeleri yer almaktadır.

[213] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, Cambridge University Press, UK, 2004, s.187.

[214] Dyness& Karkkainen, Global Dictionary of Theology: A Resource for the Worldwide Church, s.96.

Pentekostal anlayıştaki Kutsal Ruh vaftizi Hıristiyanlıktaki vaftiz sakramenti ile karıştırılmamalıdır. Su vaftizi ile Kutsal Ruh vaftizi birbirinden farklı deneyimlerdir. Vaftiz, bireyin Hıristiyanlığa kabulünü gösteren bir sakramenttir. Bu sakramenti yerine getiren birey günahlarından arınır, İsa'nın kurtarıcı olduğunu kabul eder ve kilise üyesi olur.[215] Kutsal Ruh vaftizi ise Mesih'e iman eden bireye dillerde konuşma tezahürünü de beraberinde getiren ilahi kudretin nüfuz etmesi ve birebir iletişime geçmesidir. Yahya, vaftiz ile ruhani bir deneyim olan Kutsal Ruh vaftizi arasındaki farkı şöyle ifade etmiştir; "Gerçi ben sizi tövbe için suyla vaftiz ediyorum, ama benden sonra gelen daha güçlüdür. Ben O'nun çarıklarını çıkarmaya bile layık değilim. O, sizi Kutsal Ruh'la ve ateşle vaftiz edecek." İsa göğe yükselmeden müjdeyi havarilerine vermiştir. "...Yahya suyla vaftiz etti, ama sizler bir kaç güne kadar Kutsal Ruh'la vaftiz edileceksiniz."[216] Nitekim Pentekost günü bütün imanlılar Kutsal Ruh tarafından vaftiz edilmişlerdir. O gün Tanrı'nın sevgisini insanlar üzerine akıtan Ruh farklı ırkların oluşturduğu bir Hıristiyan toplumu inşa etmiştir.[217] Pentekostallere göre, suyla vaftiz olan bir kimse aynı gün Kutsal Ruh ile vaftiz olup, kutsanabilmekte ve yeniden doğmaktadır.[218] Kutsal Ruh'un vaftizi ile kazanılan ruhani aydınlanma aynı zamanda kurtuluş gayesini de gerçekleştirmektedir. Kutsal Ruh'un gücünde yeni bir hayata kavuşan kimsenin artık sözde değil özde bir Hıristiyan olduğuna inanılmaktadır.[219]

Pentekostal doktrin esasları Kutsal Kitap merkezlidir.[220] Özellikle hareketin temel doktrini olarak kabul edilen Kutsal

[215] Juan Williams, Baptism of the Holy Spirit and Empowering of Believers: A Ministry Model, UMI, California, 2007, s.29.
[216] Elçilerin İşleri 1:5.
[217] French L. Arrington, "The Indwelling, Baptism, and Infilling with the Holy Spirit: A Differentation of Terms", Pneuma, 1981, Vol.3(1), pp.1-10, s.5.
[218] Matthews A. Ojo, The End-Time Army, African World Press, Eritrea, 2006, s.199.
[219] Matthews A. Ojo, The End-Time Army, s.196.
[220] Mark D. McLean, "Toward a Pentecostal Hermeneutic", Pneuma 1984, Vol.6(1), pp.35-56, s.35.

Ruh vaftizi, kaynağını Elçilerin İşleri Kitabından alır.[221] Kutsal Ruh vaftizi inancına ilk referans Pentekost günü gösterilir. Havariler o gün Kutsal Ruh tarafından vaftiz edilmişlerdir. Onlar Kutsal Ruh vaftizinin tezahürü olarak kabul edilen farklı dillerde konuşmaya başlamışlardır.[222] İkinci olarak, Samiriye halkı, Petrus ve Yuhanna'nın dua ederek ellerini onların üzerine koymalarıyla Kutsal Ruh vaftizini almışlardır.[223] Konuyla ilgili üçüncü referans ise, Hananya'nın ellerini Tarsuslu Saul'ün üzerine koyduktan sonra, Saul Kutsal Ruh ile dolmuş ve görmeyen gözleri yeniden görmeye başlamıştır.[224] Dördüncüsü, Petrus'un Kornelius ve yakın dostlarına vaaz verdiği sırada Kutsal Ruh hepsinin üzerine inmiş ve farklı dillerde konuşmaya başlamışlardır.[225] Son referans ise Pavlus Efes'e gittiğinde yalnızca İsa adına vaftiz edilen on iki öğrencinin üzerine ellerini koymasıyla Kutsal Ruh vaftizini aldıktan sonra onların farklı dillerde konuşup dini göreve başlamalarıdır.[226]

Pentekostal Kiliselerde Kutsal Ruh'un varlığı, toplumsal ve bireysel yaşamın her alanını kapsamaktadır. Tanrı'nın kudretini ve kurtuluşu insanlar arasında etkin kılan Kutsal Ruh, ölüm ve günahın esareti altında kalan insanların sonsuz yaşama iştirak etmesini ve Tanrı Krallığına girmesini sağlamaktadır.[227] Pentekostal dünya görüşüne göre teoloji, düşünce üretmekten ziyade aktif ve dinamik olarak yaşamın her alanında kendisini göstermelidir. Dürüst ve faziletli bir hayat anlayışı, bu tecrübenin zorunlu bir parçası olarak görülmektedir. Pentekostaller, Batı Hıristiyanlığının ibadetlerinde duygu ve hislere yeterince eğilim

[221] Merrill F. Unger, "The Baptism with the Holy Spirit", Bibliotheca Sacra, 1944, Vol.101(403), p.483-489, s.483.
[222] Elçilerin İşleri 2:1-13.
[223] Elçilerin İşleri 8:4-25.
[224] Elçilerin İşleri 9:17-18.
[225] Elçilerin İşleri 10:27-47.
[226] Elçilerin İşleri 19:1-7.
[227] Keith Warrington, "Holy Spirit", (ed) Adam Steward, Handbook of Pentecostal Christianity, NIU Press, US, 2012, s.121.

göstermediğinden dolayı çekiciliğini kaybettiğini, kendilerinin ise duyguları ön plana çıkaran Ruh vurgusu nedeniyle, Hıristiyanlığa yeni bir coşku kazandırdıklarını ifade ederler.[228]

1.1.4. Ruhsal Armağanlar

Kutsal Ruh vaftizinin tezahürü olarak görülen ruhsal armağanlar (Spiritual Gifts) kutsal metinlerde karizma (charismata) olarak geçmektedir. Grekçe bir terim olan "karizma" "kutsal armağan, manevi ihsan" anlamına gelmekte ve Yeni Ahit'te "lütuf" olarak ifade edilmektedir.[229] Pavlus'un I. Korintlilere yazmış olduğu mektubunda, ruhsal armağanların birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Ruh aracılığıyla bilgece konuşma, bilgi iletme, iman, hastaları iyileştirme, mucize yapma, peygamberlikte bulunma, ruhları ayırt etme, çeşitli dillerde konuşma ve bu dilleri çevirme yetenekleri verilmektedir.[230]

İlk dönem Kilisesi, Roma İmparatorluğu'nun zulüm ve baskıları altında uzun süre bu manevi deneyimi ve ruhsal armağanları muhafaza etmeye çalışmış, ancak Hıristiyanlık imparatorluğun resmi dini olduktan sonra bu olağanüstü gücün tecrübesi azalmış ve yerini, dini ayin, tören ve sakramentlere bırakmıştır.[231] Daha sonra II. yüzyılda ortaya çıkan Montanus Hareketi, Ruhsal armağanlara ilk dönemlerde olduğu gibi gereken önemin verilmesi gerektiğini savunmuştur. Montanus bir gün dua ederken ani bir şekilde titreyerek Kutsal Ruh vaftizini tecrübe etmiş, farklı dillerde konuşmaya başlamıştır. Kısa zamanda taraftar kitlesi oluşturan Montanus Hareketi, kiliseyi reforme etmek istemiş ve Mesih'in yakında geleceğini müjdelemiştir. Kehanette bulunma ve dillerde konuşma armağanlarının oldukça

[228] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s.197.
[229] Uche Aligwekwe, Charismata: The Power and the Witness, Creation House, UK, 2015, s.1.
[230] I. Korintliler 12:7-11.
[231] Vinson Synan, The Century of the Holy Spirit, s.18.

yaygın olduğu Montanus Hareketi, Eusebius (265-339) ve pek çok piskopos tarafından aşırıya kaçtıkları gerekçesi ile suçlanmıştır.[232]

Augustine (354-430), kilise babaları arasında ünlü ve etkili şahsiyetlerden biridir. O, Kutsal Ruh'u hem Tanrı'nın kendisi hem de Oğul'un hediyesi olarak ifade etmiştir. Kutsal Ruh, hem Baba'ya hem de Oğul'a denktir. Her ikisinden gelen Ruh özde Tanrı ile birdir. Kiliseye armağan edilen Ruh aynı zamanda armağan edenle eşittir. Bu nedenle Ruh'un görevi, insanların yüreklerine Tanrı'nın kanunlarını yazmak, günahları bağışlamak, Tanrı sevgisini ihsan etmektir. Augustine, Ruhsal Armağanlar'ın kilisede artık verilmediğine ancak şifa gibi mucizelerin devam ettiğine inanmıştır.[233]

Doğu Kiliselerinde Ruhsal Armağanlar konusu daha bireysel, mistik ve manastır içerisinde kalırken, Batı Kiliselerinde bu konu mercek altına alınmamıştır. Mısırlı rahip Pachomius, meleklerin dilinde konuştuğunu bildirmiştir. Basil of Caesarea (330-79), Mesih'in vasıtasıyla alınan Ruhsal Armağanlar hususunda çalışmalar yapmış, arkadaşı Gregory of Nazianzus (329-90) çalışmalarında Ruhsal Armağanlar'ın çeşitliliğinden ve ilahi şifa konusundan bahsetmiştir. Ortaçağ boyunca bu konu Ortodoks kiliselerinde teolojinin merkezinde yer almıştır. Skolastik felsefenin hâkim olduğu Batı Kiliselerinde ise dillerde konuşma bağışı Ruh'un alametinden ziyade kötü ruhların etkisi olarak algılanmıştır. [234]

Ortaçağ kilise tarihinde en önemli kadın mistik Hildegard of Bingen (1098-1179) karizmatik geleneği tecrübe etmiş ve farklı açılardan ifade etmeye çalışmıştır. Kilise hayatına sekiz

[232] Randy Colver, Lessons on the Charismata and the Gift Ministries, Zondervan Publishing House, Michigan, 2008, s.58.
[233] Mark J. Cartledge, Encountering the Spirit: The Charismatic Tradition, Darton, Longman and Todd, London, 2006, s.38.
[234] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s.21.

yaşında giren ve başrahibe olarak hayatını kiliseye adayan Bingen, kırk iki yaşında vecde gelmiş ve Tanrı'nın sözlerini bildirmiştir. Onun dilinden Tanrı'nın sözleri musikiye benzer bir şekilde dökülmüştür. Bingen, ilahi ve dini ezgiler yazmak için Ruh'un peygamberlere müzik ihsan ettiğine inanmıştır. Şeytani güçlerin üstesinden gelme olarak tanımladığı Ruh'un armağanlarını akıl, bilgi, sebat ve takva olarak ifade etmiştir.[235]

Protestanlığın ortaya çıktığı Reform döneminde ruhsal armağanlar konusu neredeyse hiç gündeme gelmemiştir. Hatta Martin Luther (1483-1546), dillerde konuşmanın Yahudilere verilen bir alamet olduğunu, ancak sona erdiğini ve Hıristiyanlığın mucizelere ihtiyacı kalmadığını belirtmiştir. Keza John Calvin (1509-64) de Tanrı'nın dillerde konuşma armağanını sadece İncil'in yabancı dillerde vaazını kolaylaştırmak nedeniyle verdiğini ve daha sonra mucizeleri kiliseden kaldırdığını ifade etmiştir. Anlaşılacağı üzere Katolik Kilisesi gibi Protestan kiliseleri de bu konuya ilgi göstermemiştir. [236]

Tarihin çeşitli dönemlerinde sönük kalan Ruhsal armağanlar, Protestanlığın radikal kolu Kuveykırlar tarafından tekrar gündeme getirilmiştir. Hareketin kurucusu George Fox (1624-90), Ruh'un insan kalbine nüfuz etmesini "içsel ışık" olarak vurgulamıştır. O, titreme, ani kasılma, ağlama, kehanette bulunma ve baygınlık gibi belirtileri Ruh'un alameti olarak yorumlamıştır. Fox, kendisine şifa, vaaz verme, kehanette bulunma ve bilgelik gibi Ruhsal armağanlar verildiğini iddia etmiştir. Onun "Mucizeler Kitabı" (Book of Miracles) adlı eserinde 150 kişiye şifa bahşettiği ifade edilmektedir.[237]

19. yüzyılda Ruhsal armağanlara vurgu, İskoç Presbiteryen Edward Irwing (1792-1834) tarafından devam etmiştir.

[235] Mark J. Cartledge, Encountering the Spirit: The Charismatic Tradition, 41.
[236] Anderson, 22; Vinson Synan, s.20-21.
[237] Donald G. Bloesche, The Holy Spirit: Works & Gifts, InterVarsity Press, UAS, 2000, s.146-147.

Dillerde konuşma ve kehanette bulunma gibi ruhsal armağanların kilise mensupları tarafından alındığı ifade edilmiştir. Ancak Kutsal Ruh ve Ruhsal armağanlara en büyük vurgu, 20. Yüzyılda ortaya çıkan modern Pentekostal hareket tarafından yapılmıştır.[238]

1.1.4.1. Şifa Bahşetme

Şifa, Tanrı'nın tabiatının tezahür ettiği ruhsal armağanlardan biridir ve Kutsal Ruh aracılığıyla Mesih tarafından kiliseye emanet edildiğine inanılmaktadır. Eski Ahit'te Tanrı'nın bir sıfatı olarak gösterilen şifa, İncillerde Mesih merkezlidir. Bilindiği üzere Mesih, şifacı, Tanrı Krallığını başlatacak kurtarıcı ve Tanrı Oğlu olarak ifade edilmektedir. Elçilerin İşleri Kitabında Petrus ve Pavlus'un aktarımlarına göre, ilk kilise döneminde şifa hizmetlerinin olduğu ve Mesih'in kilisede varlığının halen devam ettiği vurgulanmaktadır.[239] Pentekostaller, Mesih ve Kutsal Ruh'un, ruhsal, fiziksel, psikolojik hastalıkların yanı sıra işsizlik, alkolizm ve mahrumiyet gibi sosyal sorunlara da derman olduğuna inanırlar. Öyle ki bu durum Pentekostal hareketin küresel yayılımını etkin kılan en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir.[240]

Söz konusu bu temel faktör hedef aldığı toplumun kültürel ihtiyaçlarını desteklemektedir. Örneğin, Asya ve Afrika ülkelerinin kırsal kültüründe din adamları, hastalıkları iyileştirme, büyü ve kötü ruhlardan kurtarma gibi olağanüstü güçlere sahiptir. Bununla birlikte şifa, Afrika kilise ritüellerinin ve tüm dini yaşamın merkezinde yer alan en önemli unsurlardan biridir. Şifa, sıkıntı çeken toplumu bir araya getirmekle kalmaz aynı zamanda

[238] Gerald McDermott (ed). 2010. The Oxford Handbook of Evangelical Theology, Oxford, New York, s. 332.
[239] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.268.
[240] Matthias Deininger, Global Pentecostalism: An Inquiry into the Cultural Dimensions of Globalization, Anchor Academic Publishing, Hamburg, 2014, s.63.

olağanüstü gücü topluluğa yönlendirir ve ibadet esnasında katılımcının maneviyatını güçlendirecek enerjiyi sağlar. Afrika kilise mensupları, şifanın ancak iman yoluyla edinileceğine inanırlar. Zira onlara göre şeytan ve kötü ruhların neden olduğu hastalığın üstesinden Tanrı'ya ibadet ve dua edilerek gelinebilir.[241]

Nijerya'da büyü, sihir gibi inanışlar oldukça eskilere dayanmaktadır. Geleneksel inanışa göre hastalık, ölüm ve günah şeytan tarafından dünyaya getirilir. Temel amacı öldürmek ve yok etmek olan bu kötü güçlerin toplumda karşılığı keder, hastalık, yoksulluk ve zulümdür. Pentekostal Hıristiyanlığın bu inanışa karşı getirmiş olduğu antidot (panzehir) Mesih'in çarmıhta çektiği acıların şifa getirdiği anlayışıdır. Bu duruma göre Mesih'in izinden gidenler O'nun yaralarıyla şifa bulacaktır.[242] Pentekostal öğretilere göre ilahi şifa, bireysel ya da grup ibadetleri yoluyla elde edilebilir. Kötü ruhların esaretinden tamamıyla kurtulmanın yolu ise Kutsal Ruh ile vaftiz olmaktır. Kutsal Ruh ile vaftiz olan kişi hâlihazırda şifa gücüne sahip olur ve onu başka bir yerde aramasına gerek kalmaz. Zira Tanrı'nın ruhuna mekân olan beden hastalık barındırmaz.[243]

1.1.4.2. Kötü Ruhları Defetme

Pentekostallerin üzerinde durduğu bir başka konu, kötü ruhlar, şeytan ve meleklerin var olduğu fikridir. Onlar, hastalık, zina, boşanma gibi problemlerin temel kaynağının kötü ruhlar olduğu konusunda muhafazakâr evanjeliklerle hemfikirdir. Şeytan, Baba'ya yalan söyleyen, insanı kandıran ve cennetten kovulan meleklerin en büyüğüdür. İnsanın cennetten kovulmasına

[241] Cephas N. Omenyo, "New Wine in an Old Wine Bottle? Charismatic Healing in Mainline Churches in Ghana", ed. Candy Gunther Brown, Global Pentecostal and Charismatic Healing, Oxford, New York, 2011, s. 236-37.
[242] I. Petrus 2:24.
[243] Asonzeh Ukah, A New Paradigm of Pentecostal Power: A Study of the Redeemed Christian Church of God in Nigeria, Africa World Press, Eritrea, 2008, s.197-98.

neden olan şeytan, aynı zamanda tüm kötülüklerin kaynağıdır. Onun en önemli görevi, Mesih İsa'ya inananların imanına zarar vermek ve insanları hakikate yönelten Kutsal Ruh ile mücadele etmektir.[244] Pentekostaller, Mesih'in kıyamete kadar şeytana galip geldiğine ve kendilerini şeytana karşı koruduğuna inanırlar. Kutsal Kitap'ta kötü ruhların nereden geldiği açıkça ifade edilmemiştir. Ancak Pentekostaller onların cennetten kovulan melekler olduğu kanısındadırlar. Onların bu görüşlerinin kaynağı Kutsal Kitap'a dayanmaktadır. Burada, "...Ey lanetliler, çekilin önümden! İblisle, melekleri için hazırlanmış sönmez ateşe gidin!"[245], "Tanrı günah işleyen melekleri esirgemedi; onları cehenneme atıp karanlıkta zincire vurdu."[246], "Gökte savaş oldu. Mikail'le, melekleri ejderhayla savaştılar. Ejderha kendi melekleriyle birlikte karşı koydu, ama gücü yetmedi. Bu yüzden gökteki yerlerini yitirdiler. Büyük ejderha –iblis ya da şeytan denen, bütün dünyayı saptıran o eski yılan –melekleriyle birlikte yeryüzüne atıldı."[247] ifadeleri yer alır. Pentekostaller, bu kötü ruhlarla baş etmenin en iyi yolunun ruhsal mücadele, bireysel disiplin ve dua etmek olduğuna inanırlar. Onlar Tanrı'nın sağladığı bütün imkânları karanlık dünyanın güçlerine ve kötülüklerine karşı koyabilmek için kullanırlar.[248]

Kötü ruhlara karşı Yeni Ahit'te, İsa her zaman şeytana galip gelen bir kurtarıcı olarak gösterilmektedir. Pentekostaller, "Mesih, Babamız Tanrı'nın isteğine uyarak bizi şimdiki kötü çağdan kurtarmak için günahlarımıza karşılık kendini feda etti."[249] anlayışına ve düşüncesine yürekten inanmışlardır. Ancak bu durum kötü ruhların etkili olmayacağı ya da zarar vermeyeceği

[244] Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, s.377.
[245] Matta 25:41.
[246] II. Petrus 2:4.
[247] Vahiy 12:7-9.
[248] Efesliler 16:11-12.
[249] Galatyalilar 1:4, Efesliler 2:2, Korintliler 1:13.

anlamına gelmemektedir. Yeni Ahit'te pis ve çirkin olarak anlatılan kötü ruhların insan vücuduna girerek onları hastalandırdığına dair anlatımlar mevcuttur. Sağır ve dilsizlikten tutun da pek çok hastalığın müsebbibi kötü ruhlardır. Yeni Ahit'in naklettiğine göre İsa'nın bu tür hastalıkları iyileştirdiği anlatılmaktadır. Örneğin, kötü ruhun oğluna musallat olduğu bir baba oğlunu iyi etmesi için İsa'ya götürür. Ruhun esir aldığı çocuk, ağzından köpükler saçar, dişlerini gıcırdatır ve kaskatı kesilir. İsa, çocuğa yardım eder ve kötü ruh çocuğun içinden çıkar.[250] Burada hemen bir noktaya işaret etmek gerekir. Pentekostal Hıristiyanlığın kötü ruhları kovma geleneği, üçüncü dünya ülkelerinde de oldukça yaygındır. Hatta bu bölgelerde kolayca yayılmasında bu geleneğin tesiri vardır. Zira onlar için kötü ruhlar hayatın gerçeğidir. Örneğin, ölen ataların ruhları, geride kalanlara iyilik ya da kötülük getirebileceği gibi, yaşanan âlemde de varlığını sürdürmektedir.[251] Kötü ruhların faaliyetleri genellikle bireyin bedenine nüfuz etmesi ya da baskı uygulaması gibi iki kapsam altında değerlendirilmektedir. Tuhaf görüntü, öfke, huysuzluk, tüm bedeni kaplayan ağrı, kötü rüyalar, kadınlarda adet düzensizlikleri ve düşük yapma kötü ruhların musallat olmasının belirtileri olarak görülmektedir.

Şeytan çıkartma (exorcism) Klasik Pentekostallerden ziyade genellikle Karizmatik Pentekostaller arasında yaygındır. 1970'lerde Karizmatikler böyle bir fenomenin gerçekleşme ihtimalinin olabileceğini açıklamıştır. Öyle ki 1975 yılında Elim Pentekostal Kilisesi Yönetim Kurulu "Executive Council of the Elim Pentecostal Church" mensupları konuyu değerlendirmek üzere bir komite toplamıştır. Şeytan ve kötü ruhların, kilisenin düşmanı olduğu, insanları halen etkileyebilecekleri ve Mesih'in

[250] Markos 9:17-25.
[251] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.293-295.

aracılığıyla üstesinden gelinebileceğine dair kararlar alınmıştır.[252] Bu yöntem özellikle Nijerya'da bazı kongregasyonlar[253] tarafından sıkça uygulanmaktadır. Bu kiliselerde "Kurtuluş Saati" (Deliverance Hour) ya da "İman Seansı" (Faith Clinic) adı altında toplantılar düzenlenerek musallat olan kötü ruhların çıkartılması sayesinde insanların ruhu huzura kavuşturulur. Bunun yanı sıra hastalara şifa dertlilere deva sağlanır. Örneğin, kırık kalpler onarılır, hastalar şifa bulur, günahkâr kimse kutsal bir yaşama başlar.[254] Yine Nijerya'da Christian Pentecostal Mission kilisesinin kurucusu Ezekiel kilisede kötü ruhlardan arınma pratiğini yaygın hale getirmiştir. Ezekiel, Ruh'un etkin kıldığı her Hıristiyanın ruhları defetme kabiliyetinin olduğuna inanmaktadır. Karizmatiklere göre Kutsal Ruh vaftizini deneyimleyen herkes kötü ruhları kovma (exorcism), şifa ve vaaz vermek gibi Ruhsal bağışları alabilmektedir. Yine bu deneyimi yaşayan kişi yaş, cinsiyet ve bağlı bulunduğu zümre farklılığı gözetilmeden Tanrı'nın misyonu ve hizmeti için yetki sahibidir.[255]

1.1.4.3. Dillerde Konuşma

Grekçe "Glossolalia" (glossa 'tongue-dil' lalein 'to speak – konuşmak') sözcüğü bilinmeyen dillerde konuşmak anlamına gelir. Bu durum ilk kez Elçilerin İşleri Kitabında 2:1-4 yer alan Pentekost günü gerçekleşmiştir. O gün Kutsal Ruh'la dolan herkes farklı dillerde konuşmaya başlamıştır. Hatta elçiler Tanrı'nın

[252] Warrington, s.298.
[253] Deliverence Temple (Holiness Evangelical Church, Owerri), Dominion Cathedral (Christion Pentecostal Mission, Aba), Liberation Centre (Christian Pentecostal Mission, Aba), Victory Christian Cathedral (Victory Christian Mission, Enugu), Household Deliverance Church (Living World Ministries, Aba), Richard Burgess, "Nigerian Pentecostalism and Civic Engagement: Mission in the Midst of Poverty and Violence", TEA conference, Theological College of Northern Nigeria, Jos, Nigeria, 16 May 2012, pp. 29-42 www.tcnn.org/articles/RB58_Burgess.pdf, 07.01.2016 s.225-226.
[254] Burgess, s.227.
[255] Burgess, s.298.

görkemli işlerini anlatmak için farklı ulusların oluşturduğu kalabalığın dilinde konuşmaya başlamışlardır. Petrus müjdeyi anlatırken Kutsal Ruh aniden öteki ulusların üzerine de inmiş onlar da bilmedikleri dillerde konuşmaya başlamışlardır.[256] Yine buna benzer bir durum Pavlus'un Efes'e gittiğinde yaşanmıştır. O, Kutsal Ruh'u almaları için on iki öğrencisinin üzerine ellerini koyarak dua etmiştir. Onlar da o anda bilmedikleri dillerde konuşup peygamberlik etmeye başlamışlardır.[257] Pentekostaller, Kutsal Kitapta nakledilen bu anlatıları temel alarak Kutsal Ruh vaftizi teolojisini oluşturmuşlardır. Onlara göre, Tanrı'nın ruhuna sahip insanlar bilinmeyen dillerde konuşur.[258] Bu nedenle Kutsal Ruh vaftizinin ilk belirtisi dillerde konuşma armağanıdır.[259] Pavlus, dillerde konuşma deneyimini cemaati ya da bireyi aydınlatan ve geliştiren bir armağan (charisma) olarak ifade etmiştir. Kutsal Ruh, hamd, sena, şükür, dua ve övgü neticesinde alınan bir hediyedir ve Tanrı'nın sırlarını söyler. "...Ruh'un kendisi, sözle anlatılamaz iniltilerle bizim için aracılık eder."[260] ifadeleri bu anlayışın temelidir.

İlk Pentekostal misyonerler dillerde konuşma deneyimi sayesinde gittikleri ülkenin halkıyla kolayca iletişim kurabileceklerine inanmışlardır. Ancak bu durumun yeterli olmadığını anladıklarında yörenin dilini öğrenmeye çalışmışlardır. Pentekostal maneviyatın temel unsuru haline gelen dillerde konuşma 1960'lardan sonra Karizmatik Hareket ile birlikte diğer Hıristiyan grupları içinde cazip olmaya başlamıştır. Daha sonra bu anlayış sosyal bilimcilerin dikkatini çekmiş ve insan dili olup olmadığı (xenolalia), öğrenilip öğrenilemeyeceği hususunda araştırmalar yapılmıştır. Söz konusu tecrübe anlamsal bağlantı

256 Elçilerin İşleri 10:46.
257 Elçilerin İşleri 19:2.
258 I. Korintliler 14:2.
259 Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.84.
260 Romalılar 8:26; I.Korintliler 14:2.

içermeyen, kendi mecrasında geçerli ve özünden ziyade görünüşte dil olarak ifade edilmiştir. Teologlar tarafından yapılan yorumlar ise onun sevenler arasındaki samimiyeti ifade eden bir dil oyunu olduğudur. Aynı zamanda Tanrı'nın varlığının tezahürü olarak anlaşılan bu tecrübe estetik ve gizemli bir deneyim olarak değerlendirilmiştir.[261]

1.1.4.4. Kehanette Bulunma ve Peygamberlik

Grekçe "propheteuo" sözcüğünden gelen "peygamberlik", doğal yollarla bilinmesi mümkün olmayan şeylerin bildirilmesi anlamına gelmektedir. Peygamber, Tanrı adına konuşabilen ve O'nun mesajını aktaran kişidir. Dolayısıyla peygamber sözü, Tanrı Ruhunun gücü ve nefesidir.

Pentekostaller peygamberliğin Kutsal Ruh tarafından verilen bir armağan olduğunu ifade etmektedir. Onlara göre peygamberlik, bir sınıf ya da zümreye ait olmaktan ziyade sosyal, ekonomik, dini, kültürel statüsüne bakılmaksızın herkes için geçerlidir. Bu anlayış neticesinde "kilise insanlara aittir" ilkesi gelişmiştir. Temeli eşitliğe dayanan Hıristiyanlığa hizmet anlayışı kaynağını esas olarak Pentekost günü Petrus tarafından bildirilen Peygamber Yoel'in kehanetinden almaktadır.[262] Bu kehanete göre, Tanrı son günlerde bütün insanların üzerine ruhunu dökeceğini, gençlerin ve yaşlıların düşler göreceğini ve peygamberlikte bulunacağını bildirmektedir.[263] Dolayısıyla Tanrı'ya yönelmek, sevgisini kazanmaya çalışmak ve ruhsal armağanları gayretle istemek gerekmektedir.[264] Bu noktadan bakıldığında aslında her Pentekostal bir peygamber adayıdır. Yeni Ahit'te belirtilen kaidelere göre, Tanrı'dan ilham alan kişi, kendiliğinden

[261] Mark J. Cartledge "Glossolalia", ed. Adam Stewart, Handbook of Pentecostal Christianity, NIU Press, USA, 2012, s.94-5.
[262] Wolfgang Vondey, Pentecostalism; A Guide for the Perplexed, Bloomsbury t&tclark, London, New York, 2013, s.115-6.
[263] Elcilerin Isleri 2:17-18.
[264] I. Korintliler 14:1.

kimsenin anlamadığı dilde konuşmaya başlar. Zira Tanrı bu dili çevirebilen, yorumlayabilen insanlara seslenir.[265] Neticede bir değişim süreci ve diyalogu başlatabilen kişi yeni güçler elde etmekte ve peygamberlikte bulunabilmektedir.[266]

1.1.5. Kurtuluş

İlk Pentekostaller tarafından kabul gören ve Reform tecrübesine dayanan kurtuluş öğretisi, aklanma, kutsallık ve Kutsal Ruh vaftizi olmak üzere inayetin üç aşamasından oluşmaktaydı. Ancak 1910 yılında William H. Durham'ın "Calvary'de Nihai Görev" (Finished Work) adlı çalışması Pentekostaller arasında ihtilaf yaratmış, kurtuluş için gerekli inayetin üç aşamasının ikiye inmesine neden olmuştur. Durham'a göre, İsa'nın çarmıha gerilmesi ve ölümü insanoğlunun günahlarına kefaret olmuştur. Dolayısıyla her türlü günahın silindiği aklanma aşaması aynı zamanda kutsallığı da kapsamaktadır. Ona göre, inananlar ilk önce aklanmalı ve ardından Kutsal Ruh vaftizini almalıdır. Durham'ın İsa merkezli kurtuluş öğretisi Pentekostal Hareket içinde tartışmaya ve akabinde ayrılığa neden olmuştur. Bu yüzden Church of God of Cleveland, Tennessee, Pentecostal Holiness Church gibi Pentekostal gruplar, kutsallığı inayetin ikinci aşaması ve Kutsal Ruh vaftizinden önce ön koşul olarak görürken, Tekçi (Oneness) Pentekostaller, Keswick grubu ve dünya çapında 15 milyon mensubu ile en büyük Pentekostal grup olarak adlandırılan Tanrı Toplulukları "The Assemblies of God" Durham'ın İsa merkezli kurtuluş öğretisini benimsemiştir.[267]

[265] I. Korintliler 14:3-5.
[266] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.82.
[267] Stanley M. Horton, "The Pentecostal Perspective", ed. Stanley N. Gundry, Five Views on Sanctification, Zondervan, Michigan, 1987, s. 108-109.

1.1.5.1. Aklanma

Lütuf ve iman olmak üzere iki unsurdan oluşan aklanma, Tanrı'nın günahkâra bildirdiği doğru olma eylemidir.[268] Tanrı bağışlayıcıdır, lütuf sahibidir ve insanoğluna karşı cömerttir. Ancak Tanrı'nın lütfu imana bağlıdır. Tanrı, insanlar arasında hiçbir ayrım gözetmeksizin onları, İsa Mesih'e olan imanlarıyla aklar.[269] Lütuf, Tanrı'nın iradesidir ve insan yaşamının değişmesine olanak sağlar.[270] Öyle ki lütuf ve iman neticesinde aklanan kişi, İsa Mesih aracılığıyla Tanrı'yla barışmış olur. Böylece Mesih'in kanıyla aklanmış olan insanoğlu, O'nun aracılığıyla kurtuluşa erişmektedir.[271] Nitekim aklanma, İsa Mesih'in kanı aracılığıyla kazanılan Tanrı'nın lütfudur ve cömertliğidir. O'nun kanı, günahların bağışlanması için insanların uğruna akıtılmıştır. Pentekostallere göre insanlar İsa Mesih'te olan kurtuluşla Tanrı lütfuyla, karşılıksız olarak aklanırlar. Mesih'in ölümü insanoğlunun günahlarına kefaret olarak gerçekleşmiştir. İsa'ya iman edeni aklama eylemi aynı zamanda Tanrı'nın adaletini ve sonsuz sevgisini göstermektedir.[272] İmanla gelen aklanma neticesinde kişi tövbe eder ve günahlarının affı için İsa Mesih'in adıyla vaftiz olur. Vaftizin temeli olarak kabul edilen tövbe neticesinde, insan ve Tanrı arasında bireysel bir bağ oluşur. Tövbe eden ve Mesih'e iman eden kişinin günahları bağışlanır ve Kutsal Ruh armağanını alır.[273] Ruh'un armağanını alan kişi İsa Mesih'le kurulan birlikteliğe iştirak etmiş olur ve benliğinin denetiminden ziyade Ruh'un denetimine girer ve Tanrı'nın oğullarından olur.[274] "Çünkü sizi yeniden korkuya sürükleyecek kölelik ruhunu almadınız,

[268] David K. Bernard, Pentecostal Theology: The New Birth, Vol. II, World Aflama Press, USA,1984, s.322-328.
[269] Romalılar 3:22.
[270] Romalılar 4:3-5.
[271] Romalılar 5:1, 9-10.
[272] Romalılar 3:24-26.
[273] Elçilerin İşleri 2:38.
[274] Romalılar 8:4,9,14.

oğulluk ruhunu aldınız. Bu ruhla, 'Abba, Baba' diye sesleniriz. Ruh'un kendisi bizim ruhumuzla birlikte, Tanrı'nın çocukları olduğumuza tanıklık eder"[275] ifadeleri bu inancı destekler.

Pentekostallere göre, vaftiz sırasında gerçekleşen "yeniden doğmak" deneyimi kutsal yaşama atılan ilk adımdır. Tövbe eden kişi önceki yaşamının aldatıcı tutkularından sıyrılarak Tanrı'nın inayeti ve gücü altında ruhen ve fikren yenilenerek tamamen yeni bir yaşam sürecine geçmektedir.[276] Yeni doğum olgusu kurtuluş için esastır ve bu süreç sadece bir başlangıçtır. Yeniden doğmak bireyin günahkâr tabiatını tamamen ortadan kaldırmaz. Bedenin arzularına ve isteklerine dayalı bir yaşam kişiyi kutsallıktan alıkoyar. Ancak Ruh'la yaşayan birey bedenin ve benliğin neden olduğu günahkâr yaşama karşı zafer kazanır.[277] "Benliğin tahakkümü altında olanlar Tanrı'yı hoşnut edemezler."[278] Yeniden doğan birey başlangıçta adeta bir çocuk gibidir. Bu birey her an ayağı kayıp günah işleyebilir. Bu durumda kişi Mesih'e gelip günahını itiraf etmeli ki bağışlanabilsin. O bütün dünyanın günahlarını bağışlatan kurbandır. Günahkârların yerine İsa Mesih'in kendisini feda etmesi inancı Pentekostalleri katı bir kutsallık anlayışına yöneltmiştir.[279]

1.1.5.2. Kutsallık

Kutsallık anlayışı Pentekostal dini gruplar arasında önemli bir yere sahiptir. İnanç yolunda ilk adım olarak yaşanan aklanma, beraberinde bireyin doğru ve kutsal bir hayat yaşamasını gerektirmektedir. Kutsal bir yaşam, bireyin kendisini tamamen günahlardan arındırması, uzaklaşması ve Tanrı'ya

[275] Romalılar 8:15,16.
[276] Efesliler 4:22-24; Koloseliler 3:10.
[277] Romalılar 7:21-25; 8:12-13.
[278] Romalılar 8:8.
[279] I. Yuhanna 2:1.

vakfetmesidir.[280] Öyle ki bu yaşamı Tanrı'nın varlığını kendi derinliğinde hissetmek isteyen bireyin kâmil olma yolculuğudur. Duygusal yönü kuvvetli bir iman anlayışının tesis edildiği bu süreçte özellikle Kutsal Kitap bireye olgunluk ve mükemmellik kazandırmaktadır.[281]

Wesley'in kutsanma doktrini Pentekostal hareketin oluşumuna en fazla katkı sağlayan unsurdur. Bireysel kutsallığın gerekliliğine inanan Wesley'in görüşüne göre, bireyin yeryüzündeki manevi yolculuğunun amacı, kendi iradesi ve çabası ile kurtuluşu elde etmek ve Hıristiyan cemaatinin farkındalığı yüksek tam inançlı bir üyesi olmaktır. Bu durum "nihai kutsama" olarak adlandırılan ve kutsallık durumuna ulaşmayı ifade eden ikinci bir dini tecrübeyi gerektirir. İnayetin ikinci aşaması olan kutsallık, hemen aklanmadan sonra gerçekleşmektedir.[282]

Wesley'in bu görüşünden yola çıkan Pentekostallerin çoğu bu aşamayı Kutsal Ruh Vaftizi olarak tanımlar. İnananlar bu aşamada arzularının esiri olmaktan kurtulup Tanrı'ya yönelir ve onu samimiyetle severler. Nihai kutsanma olarak da adlandırılan Kutsal Ruh vaftizi Tanrı'nın insanlara sağladığı bir kurtuluş ve lütuftur. Bu lütuf sayesinde insanlar İsa'ya inanarak tüm günahlarından arınmakta adeta yeniden doğmaktadırlar. İnsanların günahkâr doğasının yok olduğu ve kalbinin en derinliklerine nüfuz eden Tanrı sevgisi nedeniyle nihai kutsanma şeytani unsurlara teslim olmaktan kurtarır. Söz konusu bu tecrübeyi yaşamamış insanlar halen Mesih İsa'da teşekkül eden salt günahsız mükemmelliğe erişememişlerdir.[283] Böyle insanlar günahkâr tabiatlarını muhafaza etmesi nedeniyle sadece Mesih'e yakın bir

[280] I.Korintliler 6:11.
[281] II. Korintliler 3:18, 7:1; Efesliler 4:11-15.
[282] Güngör, Evanjelikler, s.85.
[283] Wil L. Owens, "The Doctrine of Sanctification With Respect to its Role in Eternal Salvation", Faculty of Southeastern Baptist Theological Seminary, North Caroline, 2008, s.31-32, 36-37.

mükemmellik kazanmaktadırlar. Oysa Kutsal Ruh'un tamamen nüfuz ettiği bu ilahi aşamada inananlar, Mesih'in yaşamındaki mükemmelliği kazanarak düşüncelerindeki arzuları temizlemekte ve kutsal bir yaşam kazanmaktadır.[284] Böylece insan, varlığının en derinliklerinde Tanrı'yı hisseder ve günahın yer almadığı mükemmel bir tabiata sahip olur. Zira kutsallık tüm yaşam boyu devam eden bir süreçtir.[285]

Kurtuluşa ulaşan kişi doğru ve kutsal bir hayat yaşar. Öyle ki yaşamında neşeyi, huzuru, marifeti ve hakikati idrak eder. Günahlarından arınır ve aldatıcı hazların peşinden koşmayı bırakır. Hayata bakışı kökten değişir. Benlik, kibir ve kötü huylar yok olur. Tanrı'yı samimiyetle sever. Kendisini Tanrı'ya adayan inanan, Tanrı'nın lütfuyla onurlandırılır, mübarek kılınır ve bütün kötülüklerden uzaklaştırılır. Tanrı'nın ruhunun nüfuz ettiği hiç bir yerde kendinden başka güç ve kudret kalmaz. Böylece kalp temizlenir ve arınır.[286] Nihai kutsanma günahlardan tövbe etmeyi gerektirir. Ancak günahlarından tövbe eden bir kimse kutsallık yolunda ilerleyebilir.[287]

Kutsal Kitapta kutsamayla ilgili anlık, kademeli ve nihai kutsanma ifadeleri yer almaktadır. Anlık kutsanma yeniden doğuşla birlikte aynı anda ortaya çıkmaktadır. Edilgen bir dilin kullanıldığı "yıkandınız, kutsal kılındınız, Rab İsa Mesih adıyla ve Tanrı'mızın Ruhu aracılığıyla aklandınız."[288] ifadesi, inayetin ilk aşamasında yani vaftiz sırasında Tanrı'nın hizmetine giren kişi için, Tanrı'nın eylemi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte kişiler Tanrı'ya yönelir ve kendilerini Tanrı'nın merhametine bırakırlar. Kademeli kutsallıkta ise, inanan kişinin geçmiş yaşantısını geride bırakarak yeni bir yaşam sürecine geçişini ifade

[284] David K. Bernard, Pentecostal Theology: The New Birth, s.192,193.
[285] Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, s.328.
[286] Matta 5:8.
[287] Mezmurlar 24:3-5.
[288] I. Korintliler 6:11.

etmektedir.[289] "...Rabbimiz ve Kurtarıcımız İsa Mesih'in lütfunda ve O'nu tanımakta ilerleyin. Şimdi ve sonsuza dek ona yücelik olsun! Amin."[290] ifadeleri bununla ilgilidir. Nitekim bu süreçte inanan kutsallık yolunda kademeli olarak ilerlemektedir.[291] Son olarak ise nihai kutsanma mükemmelliğe erişmek olarak ifade edilmektedir. Aslında bu durum kademeli kutsallık ilerleyişinde varılan son noktadır. Böylece insan, varlığının en derinliklerinde Tanrı'yı hisseder ve günahın yer almadığı mükemmel bir tabiata sahip olur. Pavlus bu aşamayı şöyle ifade etmektedir: "Oysa bizim vatanımız göklerdedir. Oradan Kurtarıcı Rab İsa Mesih'i bekliyoruz. O her şeyi kendine bağlı kılmaya yeten gücünün etkinliğiyle zavallı bedenlerimizi değiştirip kendi yüce bedenine benzer hale getirecektir."[292] Söz konusu nihai kutsanma tecrübesini yaşayan inananın, yaşarken ölümünün gerçekleştiği ve bütünün bir parçası olduğuna inanılmaktadır.[293]

1.1.6. Sakrament Anlayışı

Sakrament, "lutfün bahşedilmesi", "Tanrı'nın tek aktif olduğu rit", "görünmez gerçekliğin görünür bir işareti" olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle sakrament bir dini sembol, lütfun inananlara bahşedildiği bir ayin ya da maddi olmayan bir gerçekliği temsil eden somut bir semboldür. Öyle ki kutsallaşmanın bir aracı olduğu düşünülen sakramentler Tanrı'nın bizzat iştirak ettiğine inanılan dini ayinlerdir. Ortodokslar ve Katolikler'e göre vaftiz, evharistiya, konfirmasyon, günah itirafı ve tövbe, evlilik töreni, rahip takdisi ve son yağlama olmak üzere sakramentlerin

[289] Efesliler 4:22-24.
[290] II. Petrus 3:18.
[291] II. Korintliler 3:18, Romalılar 12:2, Efesliler 4:14-16,23,24, I.Petrus 2:2.
[292] Filipililer 3:20-21.
[293] Wil L. Owens, "The Doctrine of Sanctification With Respect to its Role in Eternal Salvation",s.18-19.

sayısı yedidir. Protestanlar ise sadece vaftiz ve Evharistiya'yı benimserler.[294]

Protestanlığın Reform kanadından gelen Pentekostaller sakrament terimini merkezi uygulamalar ya da ayin tanımlayıcı bir sözcük olarak kullanmaktan kaçınırlar. Onun yerine sıklıkla yasa, hüküm anlamına gelen "ordinances" terimini kullanmayı tercih ederler. Bu terim Mesih'in yöneten otoritesini, manevi değer veren itaat eylemini ifade etmektedir.[295]

1.1.6.1. Vaftiz

Pentekostaller arasında vaftiz sakramenti konusunda da ayrılık yaşanmıştır. Genel olarak Pentekostallerin çoğu Matta 28:19'da "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh" adıyla vaftiz olurken, Tekçi Pentekostaller ise Elçilerin İşleri 2:38'i dayanak göstererek İsa Mesih'in adıyla vaftiz olmaktadır. Yunanca "baptisma" kelimesi suya daldırma anlamına gelmektedir. Bu nedenle vaftiz suya daldırma olarak uygulanmaktadır. Fakat küçük bir grup özellikle Şili Pentekostalleri bu pratiği su serperek uygulamaktadır. Bununla birlikte Pentekostallerin büyük çoğunluğu bebek vaftizine de karşıdır. Vaftiz sadece inananlara uygulanmaktadır.

Vaftiz pratiğinin arka planı Yahudi inançları ile paralellik göstermektedir. Yahudilikte olduğu gibi Hıristiyanlıkta da suyun törensel uygulaması, durgunluktan ve günahtan arındırılmış yeni bir hayatı temsil eder.[296] Pentikostallar, suyun herhangi bir doğaüstü özelliğinin bulunmadığını ve kurtuluş için ön bir koşul olmadığını düşünürler. Onlara göre vaftiz normatif bir uygulama olarak kabul edilir ve inananların İsa'ya itaatinin bir parçası

[294] Dorothea Sattler, "Sacrament", The Encycylopedia of Christianity, ed. Erwin Fahlbusch, Jan Milic Lochman, John Mbiti, Jaroslav Pelikan, Lucas Vischer, Geoffrey W. Bromiley, David B. Barrett, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 2005, s.794.
[295] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, 2008, s.162.
[296] I.Korintliler 10:1-5; Petrus 3:20-12.

olarak görülür. Kutsal Kitap vaftizin her ne kadar kişinin Hıristiyanlığa yöneliminden hemen sonra gerçekleşmesi gerektiğini vurgulasa da Pentekostaller Hıristiyanlığın temel unsurlarını kapsayan bir öğreti döneminden sonra gerçekleşmesi gerektiğini savunurlar.

Vaftiz eylemi, ilahi bir an ve ulûhiyetle kutsal bir karşılaşma olarak anlaşılmaktadır. Kişinin önceki yaşamından kopuşu ve Mesih'e olan taahhüdünü açıkça ilan etmesi olarak görülmektedir. Vaftiz tövbe etmeyi, günahların bağışlanmasını, kurtuluşu ve inanan ile Mesih'in bütünleşmesini ifade etmenin yanı sıra Tanrı'nın kabulü ve çağrısı olarak düşünülmektedir. Pentekostaller, vaftiz edilen kişinin inancının bireysel niteliğine yani bu eylemi maddi ve manevi ne kadar özümsediğine odaklanırlar.[297]

1.1.6.2. Evharistiya Ayini

Yunanca bir kelime olan Evharistiya Tanrı'ya şükür etme anlamına gelir. Terim olarak ise İsa'nın son akşam yemeği anısına kutlanılan bir ayini ifade eder. İsanın son akşam yemeği Kutsal Kitap'ta şöyle anlatılır: "Yemek sırasında İsa eline ekmek aldı, şükredip ekmeği böldü ve öğrencilerine verdi. 'Alın, yiyin' dedi, 'Bu benim bedenimdir.' Sonra bir kâse alıp şükretti ve bunu öğrencilerine vererek, 'Hepiniz bundan için' dedi. Çünkü bu benim kanımdır, günahların bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan antlaşma kanıdır. Size şunu söyleyeyim, Babam'ın egemenliğinde sizinle birlikte tazesini içeceğim o güne dek, asmanın bu ürününden bir daha içmeyeceğim."[298]

Evharistiya ayini Hıristiyanlık içinde farklı yorumlanmasından dolayı ihtilaflara neden olmuştur. Katolikler,

[297] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, 2008, s.162-163.
[298] Matta 26:26-29.

Evharistiya'da ekmek ve şarabın rahip tarafından takdis edildikten sonra İsa'nın gerçek eti ve kanına dönüştüğünü ve İsa'nın orada tümüyle hazır bulunduğuna inanırlar. Onlara göre İsa kendini tüm insanlık için kurban etmiştir. Protestanlar ise İsa'nın kurban özelliğini reddetmiş, bunun yanı sıra onlar da Katolikler gibi Evharistiya'da İsa'nın gerçek kanı ve bedeninin bulunduğunu ancak ekmek ve şarabın cevher değiştirmediğine inanırlar. İsa'nın son akşam yemeğine ilişkin Pentekostal uygulamalar, Zwingli yorumlarına dayanan Reformist teolojisinin izlerini taşımaktadır. Zwingli'ye göre sakramentin gayesi yaşanılanların hatırlanması ve içten hissedilmeye çalışılmasıdır. Ekmek ve şarap İsa'nın hazır bulunmasının bir aracı değil, belirtisidir. İsa'nın yeryüzündeki varlığı ruhidir ve O'nunla bağlantı Kutsal Ruh ile yapılır. Bu nedenle Zwingli inananın İsa ile değil Kilise ile ilişkisini vurgular.[299]

Evharistiya ayini her Pazar Pentekostal kiliselerinde düzenlenen temel bir ayindir. Kilisede okunan ilahiler ve dualardan sonra ekmek ile şarap kutsanır, ekmek İsa'nın bedenini, şarap ise kanını sembolize eder. Pentekostaller ekmek ve şarabı, İsa'nın insanlık için kendisini çarmıhta kurban etmesini hatırlatan semboller olarak görürler. Ayin sırasında genellikle gözler kapanır, İsa'nın çarmıhta çektiği acı ve büyük aşk hatırlanır ve samimi bir şekilde O'nun yaşadığı her şey hissedilmeye çalışılır. İsa'nın çarmıhta yaşadıklarının hatırlanması Pentekostallerin maneviyatını güçlendirmekte, günlük yaşamın cazibesine karşı dirayet kazandırmakta ve hastalıklara şifa olmaktadır. Her inanan kendi sevgisini, umutlarını ve imanını dile getirir. Genellikle on iki yaşından küçük çocukların bu ayine katılmalarına müsaade edilmemektedir.

[299] Ahmet Hikmet Eroğlu, "Ekmek-Şarap Ayini (Evharistiya) Konusunda Katolikler ve Protestanlar Arasındaki Anlayış Farklılıkları", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c.39, 1999, s.443-49. http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37.779.9980.pdf.

Evharistiya ayini Anglo-Sakson ülkelerinde haftada bir, pek çok Avrupa ülkesinde ayda bir, bazı kiliselerde de yılda bir kez kutlanmaktadır. Anglo-Sakson geleneğinden gelen Pentekostal kiliselerde şarap yerine üzüm suyu, meyve suyu ya da su tercih edilmektedir.[300] Genellikle her Pazar yerel kiliselerde düzenlenen bu ayin Rabbin Sofrası[301], Komünyon[302] ve Rabbin Kâsesi[303] ya da Ekmek bölmek[304] olarak da bilinmektedir.[305]

1.1.7. Eskatoloji

Pentekostallerin eskatoloji ile ilgili inanç ve yorumlar konusunda kendilerine has anlayış, yöntem ve uygulamaları onlara ayrı bir özellik kazandırmış ve onların özellikle evanjelizm konusunda etkili olmalarını sağlamıştır. Örneğin ilk Pentekostaller, Kutsal Ruh vaftizinin selahiyeti ve eskatoloji arasında küresel misyon anlayışını güçlendiren bir bağlantı oluşturmuşlardır. Özellikle A. B. Simpson'ın İncil'i dört temel üzerine kurgulayarak "tam müjde" (full gospel) adını verdiği İsa merkezli teolojik kavramı, Pentekostal eskatolojik anlayışın yeniden formüle edilmesine zemin hazırlamıştır. Pentekostaller, İsa'nın kurtarıcı, kutsayıcı, şifacı ve gelecek Kral olarak ifade edildiği teolojik kurgu listesine Kutsal Ruh vaftizini de eklemişlerdir.[306] Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Pentekost günü Kutsal Ruh'un havarilerin üzerine dökülmesini "ilk yağmur"[307] olarak telakki eden Pentekostaller, Kutsal Ruh ve Ruhsal bağışların günümüzde de alınabileceğini savunmuşlardır. Onların bu görüşleri Kutsal Kitapta

[300] Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, s.385-6.
[301] Korintliler 11:20.
[302] Korintliler 10:16.
[303] Korintliler 10:21.
[304] Elçilerin İşleri 2:42.
[305] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.165.
[306] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s.217.
[307] Elçilerin İşleri 2:1-5.

Petrus'un konuşmasında ifade ettiği "son yağmur"[308] olarak adlandırılan kehanete dayanmaktadır. Pentekostaller bu kehanetten yola çıkarak Tanrı'nın Ruh'unu insanların üzerine tekrar dökeceğini iddia etmişlerdir. Son yağmur motifi, Kutsal Kitapta vaat edilen sözlerin[309] Pentekostaller açısından yorumlanmasıdır. Söz konusu yoruma göre ilk yağmur nasıl Pentekost günü inananların üzerine yağdıysa, son yağmur da Pentekostal hareketin doğuşu olarak adlandırılan Azuza Cadde misyonunda inananların üzerine yağmıştır. Son yağmur kehaneti havarisel inancın yeniden oluşmasına katkı sağlamakla birlikte Mesih'in dönüşünün yakın olduğunu vurgulamaktadır.[310] İlk Pentekostaller Mesih'in yeryüzüne dönmesinin yakın olduğu ümidiyle motive olmuş ve dünya çapında bir misyon hareketi başlatmışlardır. Böylece Kutsal Ruh vaftizi ve dillerde konuşma deneyiminin yaşanması son günlerin geldiği anlamını yansıtmıştır.[311]

Pek çok Pentekostal tarihsel olarak Mesih'in milenyum öncesi geleceğini düşünmektedir. Mesih yeryüzüne dönecek ve bin yıllık krallığını kuracaktır. Tanrı'nın Krallığının çok yakında kurulacağı hususundaki eskatolojik yaklaşım ahiret vurgusunu da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla dispensationalizm, 19. yüzyılın sonlarında premillenial eskatolik anlayışın daha yaygın olmasına neden olmuştur. Pek çok evanjelik arasında ilgi odağı olan bu anlayış, Amerikan fundamentalizminin oluşumuna neden olmuştur. Plymouth Brethren ve John Nelson Darby'nin fikirlerinden esinlenen evanjelik fundamentalistler, premillenial

[308] Yoel 2:23-28.
[309] Elçilerin İşleri, 2:7.
[310] Murray W. Dempster, "Eschatology, Spirit Baptism, and Inclusiveness: An Exploration into the Hallmarks of a Pentecostal Social Ethic", ed. Peter Althouse & Robby Waddell, Perspectives in Pentecostal Eschatologies, James Clarke& Co., Cambridge, 2010, s.156.
[311] Veli-Matti Karkkainen, "Pentecostal Theology of Mission in the Making", Journal of Beliefs & Values, Carfax Publishing, Vol.25, No.2, August 2004, pp. 167-176, s.169.

dispensationalist anlayışını geliştirmişlerdir.[312] 1970'lere kadar Pentekostaller tarafından kullanılan The Scofield Reference Bible (1909) ve King James İncil'leri, Kuzey Amerika Pentekostalizmi ve Fundamentalizmine egemen olan premillenial dispensational anlayışın ihtiva ettiği mevcut ve gelecek apokaliptik literatürünün oluşumuna kaynaklık etmiştir.[313] Pentekostal teolojiyi ve politik tutumu oldukça etkileyen bu eskatolojiye göre insanlık tarihi kargaşa ve felaketlerin yaşandığı yedi dönemden oluşmaktadır. Masumiyet dönemi düşüşle, Bilinç dönemi Tufanla, Nuh'un yasasını kapsayan Yönetim dönemi Babille, Ahid dönemi Mısır'da esaretle, Yasa dönemi İsa'nın kabul edilmemesiyle sonuçlanmıştır. Son dönem ise karışıklık ve kargaşa ile sonuçlanacak olan içinde bulunduğumuz Lütuf dönemi olarak adlandırılmaktadır. Sonrasında ise İsa gelecek, Armegedon savaşında düşmanlarına galip gelecek, bin yıllık krallığını (Millennium) kuracak ve barış dönemi gelecektir. Millennium bitiminde şeytan serbest kalacak ve sonunda mağlup olacaktır. Büyük hesap gününde inananlar (koyunlar) inanmayanlardan (keçilerden) ayrılacaklardır. Sonuç, ya cennet ya da cehennem olacaktır. Bu öğreti Yeni Ahit'te yer alan "son günler" ile ilgili bölümlerin ve Vahiy kitabının literal yorumuna dayanmaktadır. Mesih'in dönüşünün yakın olması nedeniyle dünya çapında evanjelik faaliyetlere ağırlık verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Pentekostal gruplar kurumsallaşmaya başladıklarında premillennial eskatoloji, klasik Pentekostaller arasında yaygınlaşmış ve evanjelik faaliyetler hız kazanmıştır.[314]

20. yüzyılın ortalarında Pentekostal eskatolojik anlayış değişmiştir. Bu duruma "Son Yağmur'un Yeni Düzeni" isimli dini

[312] Frank D. Macchia, "Pentecostal and Charismatic Theology", ed. Jerry L. Walls, The Oxford Handbook of Eschatology, Oxford University Press, Oxford, New York, 2008, s.283.
[313] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s.217.
[314] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s.233.

uyanış hareketi neden olmuştur. 1947 yılında Kanada'nın North Battleford şehrinde ortaya çıkan yeni karizmatik dini uyanış hareketi Pentekostal maneviyatın zamanla önemini yitirdiği ve zayıfladığını iddia etmiştir. Bunlar 20. yüzyılın ilk yıllarında yağan yağmurun yeni bir düzende alındığını savunmuşlardır. Şifa başta olmak üzere diğer ruhsal bağışlara ve İsa merkezli "tam müjde" anlayışına yeniden vurgu yapılmıştır. Nitekim 1960 ve 70 yıllarında Protestan ve Roma Katolik Kiliselerinin harekete katılması neticesinde ortaya çıkan Karizmatikler, premillenial-dispensational eskatoloji anlayışına bağlı kalmadan son yağmur teolojisini benimsemiştir.[315] Son Yağmur'un yeni düzeni Kutsal Ruh merkezlidir. Temelinde Tanrı'nın özlemiyle tutuşan kutsal sevgi vardır. Dünyayı değiştirecek olan, bu sevginin gücüdür. Bir sonu ifade etmekten çok yeni bir başlangıcı ifade eden Pentekostal eskatoloji, yaradılıştan sonsuz ve ebedi hayata kadar olan tüm öğretileri kapsamaktadır. Geleceğin ışığı altında şimdiki zamanı yaşamayı hedefleyen bir eskatoloji anlayışı gelişmiştir. Pentekostal hareketin özüne sirayet eden bu eskatoloji anlayışı sadece son günleri öğretmekten ziyade yaradılıştan ebedi hayata kadar tüm yaşamı kapsayan öğretilerdir. Pentekostaller için eskatoloji şimdiki hayatı geleceğin umudu içinde imanla yaşamak anlamına gelmektedir. Bu nedenle tüm hayatı kapsayan bu yeni eskatolojik vizyon, bu dünya ve ahiret olmak üzere iki aşamalıdır.[316] Sosyal hareketliliğin artması neticesinde üçüncü dünya ülkelerindeki pentekostaller, yaşadıkları zamanın sorunlarına derman olacak refah dünya modeli içeren holistik (bütünleyici) eskatolojik anlayış geliştirmişlerdir. Ayrıca Mesih'in gelişinin yakın olması nedeniyle sosyal sorunların ivedilikle halledilip "ruhların kazanılması" gerektiği anlayışı hâkim olmuştur. Hatta üçüncü dünya Pentekostallerine göre, "son günler" yani yeni

[315] Peter Althouse, "Eschatology", ed. Adam Stewart, Handbook of Pentecostal Christianity, Northern Illinois University Press, DeKalb, 2012, s.74-5.
[316] Frank D. Macchia, "Pentecostal and Charismatic Theology", s.282.

dönem çoktan gelmiştir. Irkçılık, yoksulluk ve adaletsizlik gibi sosyal sorunlara eğilen yeni bir kilise modeli geliştirilmiştir. Bu yeni kilise modeliyle yoksullar, evsizler ve mazlumlar şifa, kurtuluş ve refaha kavuşacaktır. Pentekostalizmin hızla küreselleşmesinin ardında yatan nedenlerden biri de daha müreffeh bir yaşam için yaptığı vurgudur.[317] Bu vurgu bireysel, kozmik ve sosyal dönüşümü ve gelişimi sağlayan hayatın her alanını kapsayan eskatolojik bir anlayışa dayanmaktadır.

2. PENTEKOSTAL KİLİSELERİN CEMAAT YAPISI, İBADET UYGULAMALARI VE MİSYON ANLAYIŞI

2.1. Kilise

Kilise farklı insanları bünyesinde toplayan Ruh'ta tek olan bir birliktir. Tanrı tektir ve her şeyin merkezindedir. Baba yaratıcı, Oğul uzlaştırıcı, Kutsal Ruh ise birleştirici ve destekleyicidir. Nasıl Tanrı üç şahısta tekse kilise de Tanrı'nın insanları, Mesih'in bedeni ve Kutsal Ruh'un cemaati olarak tektir. Pentekostaller bir bütünü yansıtan teslis eksenine paralel bir kilise anlayışı geliştirmiştir. Ruh'un meyvesi tektir çünkü Ruh tek kaynaktır ve meyvesi Tanrı'nın karakteridir. Kilise de bu üretimin yapıldığı bahçedir.[318] Kilisenin temel amacı ırk, kültür, zayıf, güçlü ayrımı gözetmeden kardeşlik temasını geliştirmektir. Kilise, teslisin ilk unsuru Baba ile özdeşleştirilir. Baba'nın yarattığı ve gönderdiği toplumu yansıtır ve babanın yaradılışı içinde varolur. Tüm toplumları farklı coğrafyalarda yaratan Babadır. Bu nedenle Pentekostaller arasında kültürel farklılıklar kıymetlidir. "Bunun için yerde ve gökte her ailenin adını kendisinden aldığı Baba'nın önünde diz çökerim."[319] İkinci olarak, Kilise Mesih ile

[317] Allan Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s.234.
[318] Steven J. Land, "The Triune Center: Wesleyans and Pentecostals Together in Mission", PNEUMA: The Journal of Society for Pentecostal Studies, Vol.21, No.2, Fall 1999, pp. 199-214, s.208.
[319] Efesliler 3:15.

bağdaştırılır. Mesih kurtarıcı, kutsayıcı, şifacı, vaftizci ve gelecek olan Kraldır anlayışı Mesih odaklı kutsal metinlerin önemini göstermektedir. Kutsal Kitap Tanrı'ya ulaşmanın yoludur ve kendi gerçekliğini bilmektir. İman yolculuğunda yol göstericidir. Kutsal metinlerde yer alan bazı anlatılar Mesih'te imana tanıklık etmektedir. Kutsal metinler sabit durağan kaynaklar değildir ve kilise toplumunun hakikat arayışında ve iman yolculuğunda tekrar tezahür etmektedir. Pentekostaller genellikle kilisede Kutsal Ruh ve Mesih'in yaşamlarını nasıl değiştirtildiklerine dair sözlü beyanda (testimony) bulunmaktadır. Son olarak ise Kilise, Kutsal Ruh'la vaftiz olmuştur ve Tanrı'nın işlevsel olduğu kutsal bir mekândır. Aşkı gönlünde hisseden bireylerin varlığını tamamladığı yerdir.[320]

Pentekostal Kiliselerin en önemli özelliği insanın ruhani dünyasını zenginleştiren ritüellere önem vermesidir. Aşkın olanla kendi arasında bağ kuran birey, ruhsal armağanlarla güçlenmekte ve dolayısıyla Tanrı'nın Krallığının inşası için hizmet etmeye hazır hale gelmektedir. Kilisede motivasyon işlevi gören manevi güdüleme, misyon kardeşliği ve dinamik misyon ağının oluşumuna katkı sağlamaktadır. Pentekostal Kiliseler bu teolojik temel üzerine inşa edilmiştir. Kutsal Ruh'un işlevi sadece bireylerin güçlenmesi ve dönüşümü değil aynı zamanda kilisenin misyonunu yerine getirebilmesi için bir armağandır.[321]

Karizmatiklere göre Kilise, Kutsal Ruh ile yenilenen ve yeniden doğan insanların bir araya geldiği meclistir. İman ve Kutsal Ruh vaftizi seçilmişliğin teminatıdır. Karizmatikler kiliseyi sadece evanjelizm ile özdeşleştirmektedir. Bu şekilde evanjelizm tüm Hristiyanların zorunlu ve en önemli görevi olarak nitelendirilmektedir. Sakramentlerle ilgili bir ifade olmadığından

[320] Andy Lord, "Mission-driven Pentecostal Ecclesiology", International Journal for the Study of the Christian Church, Routledge, Vol.11, No.4, November 2011, pp.279-287, s.281-2.
[321] Lord, "Mission-driven Pentecostal Ecclesiology", s.280.

dolayı Komünyon ayini nadiren yerine getirilmektedir. Kilisenin tek ve evrensel olduğunu kabul eden karizmatikler, diğer denominasyonları kilisenin bir parçası olarak görmektedir. Karizmatiklere göre mevcut kiliselerin hakikatten uzaklaştıkları ve sadece pazardan pazara düzenli katılımcılarla yapılan ayinlere konuyu indirgedikleri ifade edilmektedir. Aladura kiliselerinin şeytanın ve diğer kötü ruhların meskeni olduğu iddia edilmektedir. Karizmatiklerin nazarında Aladura kiliselerinin ritüellerde şifa üzerine vurguladıkları geleneksel anlayış Hristiyanlıkla bağdaşmamaktadır.

Karizmatiklere göre Kilise kutsaldır ve bu kutsallık devam ettirilmelidir. Kutsallık kilisenin kusursuzluğunun belirtisidir. Kilisenin henüz mükemmel olmadığı Mesih'in gelişinin ertelenmesi olarak vurgulanmaktadır. Kusur ve günahlar nedeniyle henüz Tanrı'nın kudreti tecelli etmemiştir. Bireysel günahları kusur olarak değerlendiren Karizmatikler, bunun Tanrı ile iletişimi engellediğini ifade etmektedir. Onlara göre, Kilise yeniden doğan ve kutsiyete hâsıl olan inananların mevcut durumlarını korudukları sürece mükemmelliğe ulaşacaktır. Bu nedenle, Kilisenin en önemli gayesi insanlığı günahkâr yaşamdan alıkoyacak İncil öğretilerini yaymaktır. Dolayısıyla evanjelizm Hristiyanlığın en önemli görevidir.[322]

2.2. Kiliselerin Cemaat Yapısı ve Yönetimi

Pentekostal Kiliseler pratik hizmet tekniklerine önem veren yerel otonom kiliselerdir. Gelişimi ve varlığı Kutsal Ruh'un faaliyetlerine dayalı bu kiliselerin temel amacı, teolojik ilmi eserler yazmaktan ziyade Yeni Ahit dönemi Hristiyan yaşamını canlandırmak ve tecrübe etmektir.[323] Pentekostaller, Kutsal Ruh'un karizmatik deneyimlerine engel teşkil ettiği gerekçesiyle

[322] Matthews A. Ojo, The End-Time Army, s.193,194.
[323] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.131.

tarihsel süreç içinde kurumsallaşan resmi kilise yapısına kuşkuyla yaklaşmışlardır. Onlara göre, evrensel kilise görünmezdir. Dolayısıyla kiliselerin bir kuruluş olmasından ziyade canlı yaşayan bir organizma olması gerektiğine inanmışlardır.[324]

Kendi organlarını ve gelişimini tayin eden Pentekostal Kiliseler, ilk dönemlerde tercih ettiği eşitlikçi yönetim uygulamasından zamanla profesyonelleşen ruhban sınıfına geçiş yapmıştır. Pentekostal akım tek bir dini grup olmaktan ziyade bir hareket olarak tanımlanmaktadır. Kutsal Ruh'un aktif yaşam içinde deneyimine vurgu yapan bu hareket bünyesinde farklı dini grupları barındırmaktadır. Bu nedenle Pentekostal Kiliselerin cemaat yapısı ve yönetimi farklılık arz etmektedir. Örneğin, Pentekostal hareketin Reform kanadından gelen Tanrı Toplulukları (Assemblies of God) gibi Kiliseler, cemaate dayalı kongregasyonel yönetim biçimini benimsemişlerdir. Bu sistem kiliselerin bağımsızlığına ve özerkliğine dayananır. Kendi içinde tam bağımsız olan kiliseler kendilerini yönetme yetkisine ve özgürlüğüne sahiptir. Kongregasyonel yönetim sisteminde kendi içinde bağımsız ve özerk olan topluluklar birbirlerinin işlerine müdahale etmeden aynı zamanda kendi aralarında işbirliği ve dayanışma içindedir.[325] İsa Mesih'in otoritesi altında ve Kutsal Ruh'un önderliğinde bir araya gelen cemaatin yönetim prensipleri, idare ve cemaat sistemi Yeni Ahit'e dayalıdır. Kaynağını Kutsal Kitaptan alan bu yönetim şekli İsa'nın havarileri tarafından tavsiye edilmiş ve ilk inananlar arasında kabul görmüştür. Topluluğun lideri ve önderi İsa Mesih'tir. O'nun önderliğinde bir araya gelen topluluk ibadet, öğreti ve disiplin konusunda O'na karşı sorumludur. Kilise görevleri cemaat üyeleri tarafından seçilen ihtiyarlar (elders) ve diyakozlardan (deacons) oluşmaktadır. İhtiyarlar

[324] Peter Althouse, "Ecclesiolgy", ed. Adam Stewart, Handbook of Pentecostal Christianity, Northern Illinois University Press, DeKalb, 2012, s.69.
[325] MM Matshobane, "A Pentecostal Perspective on the Challenge of Hierarchy in Pentecostal Churches", University of Pretoria, 2011, s.38.

kongregasyonun maneviyatından (Tanrı'nın sözlerini duyurmak ve öğretmek), diyakozlar ise yönetim ve idaresinden sorumludur. Her ikisi de cemaatin adına kural koymaktan ziyade cemaate hizmet etmekle yükümlüdür. Eğer alınacak kararlar varsa her konuda nihai kararı verecek olan cemaattir.[326]

Yerel düzlemde kongragasyonel yönetim şeklini benimseyen Assemblies of God Kilisesi ulusal boyutta presbiteryen teşkilatlanma yönetim şeklini uygulamaktadır. Bu sistemde kiliseler bağımsız değil ancak birbirleriyle bağlantılıdırlar. Yerel kiliselerde presbiterler ve diyakozlar bulunur. Öğretici ve yönetici olmak üzere iki çeşit presbiter vardır. Öğretici presbiterler öğretim, ibadet ve sakramentleri icra eden kilisedeki en üst düzey din adamlarıdır. Yönetici presbiterler ise laik cemaat içerisinden seçilen sivil dindarlardır. Aynı zamanda kilisenin papazı olan yönetici presbiterin görevleri sakramentleri ve vaazları icra etmekle yükümlü olan öğretici presbiterlere yardımcı olmaktır. Diyakozlar ise kilisenin mali ve sosyal işlerinden sorumludur. Her bölgede yerel kiliseleri denetleyen ve seçimle gelen üst yetkililer vardır. Aynı zamanda ülkede tüm grupların ilgi ve isteklerini gözeten, denetleyen ve seçimle gelen bir ulusal başkan vardır. Bu sistemde en yüksek yönetim organı Genel Kuruldur. Bağlı cemaatlerin her birinden gelen ruhban ve laik sivil dindarların eşit temsil edildiği bu meclis yılda bir kez toplanır.[327] Assemblies of God Kilise bünyesinde bir taraftan kendi kendini yöneten bağımsız yerel kiliseleri varken öte taraftan presbiterlerin oluşturduğu genel konseyin yerel kiliseler üzerinde yetkisi bulunmaktadır. Yerel kilise papazının kilise kurulu ile arasında çatışma çıkması durumunda daha üst bir idari kurul presbiterliği papazın ve kilise kurulunun isteği üzerine müdahale edebilir.

[326] MM Matshobane, s.73;

[327] Mustafa Bıyık. "Presbiteryenler ve Metodistler", ed. Şinasi Gündüz, Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2010, s.186-187.

Uzlaşı sağlanamazsa meseleyi bölge presbiteri üstlenir ve tüm mevcut komiteleri askıya alıp anlaşmazlık sona erene kadar geçici bir kilise kurulu oluşturur.[328]

Bağımsız Afrika Kiliseleri de Pentekostal hareketin bünyesi altında bulunmaktadır. Bu kiliselerin cemaat yapısı ve yönetim tarzı diğerlerine nazaran oldukça farklılık göstermektedir. Bağımsız Afrika Kiliselerinin ilk önderleri batılı misyonerlerin öğrencileriydi. Tanrı ile öznel bir deneyim yaşadığını ve ruhsal armağanlara sahip olduğunu iddia eden bu önderlerin benimsediği yönetim şekli otokrasi olmuştur. Bu durum kiliselerin bölünmesine neden olmuştur. Otokrasi lidere mutlak güç veren bir yönetim tarzıdır. Dolayısıyla pek çok Bağımsız Afrika Kiliselerinde kurucu hayatta kaldığı sürece mevcudiyetini devam ettirebilir. Aksi takdirde bölünmeler oğullar arasında liderliği kimin devir alacağı hususunda kıyasıya rekabet yaşanır ve sonuçta kilise ikiye ya da üçe bölünür. Hatta bazı bölünmeler o kadar çekişmeli olur ki yasal mücadeleye evrilir.

Tanrı Kilisesi (Church of God Cleveland, Tennessee) ve Mesih'te Tanrı Kilisesi (Church of God in Christ) gibi Wesley ve kutsallık kanadından gelen Pentekostal Kiliseler, Wesley geleneğinin bir takım uygulamalarını model alan farklı episkopal yapı geliştirmişlerdir. Bu sistem piskoposlara ya da kıdemlilere gereğinden fazla yetki vermekte ve kilisede düzenlenen dinsel törenleri oldukça önemsemektedir. Örneğin Tanrı Kilisesinde, dönemlik seçilen idareci ve yönetici piskoposlar konseyi vardır. Eyalet ya da bölgelere atanacak yönetici piskoposlar bu konsey tarafından belirlenmektedir. Bölgelere atanan bu piskoposlar yerel kiliselerin papazlarını tayin ederler. Her yerel kilise atanan papaza danışmanlık yapacak cemaat içinden bir konsey oluşturur. Dolayısıyla bu uygulama, episkopal yönetim biçiminin

[328] Bkz. Assemblies of God recommended By-laws: 2009, MM Matshobane, s.74.

özünü teşkil eder.[329] Ancak son zamanlarda Mega kiliselerin ortaya çıkmasıyla birlikte yönetim biçimi de değişmeye başlamıştır. Ruhban sınıfının profesyonelleşmesi ve kurumsal otoritenin karizmatik bir lider etrafında şekillenmesi yönetim biçimini hiyerarşik bir yapıya kaydırmıştır. Apostolik model olarak adlandırılan bu yönetim tarzında, karizmatik lider, havari görevini temsil etmektedir. Bu yönetim biçimi 1940'lı yıllarda Son Yağmur (Latter Rain) dini uyanış sırasında ortaya çıkmıştır. Bazı Klasik Pentekostal gruplar cemaate dayalı kilise yönetiminden Apostolik teşkilatlanma modeline geçiş yapmaktadır. Ancak bu durum, "mesh edilmiş apostolik liderlik" yönetim biçimi, küçük yerel kiliselerin gücünü ya da yetkisini zayıflatma riskini de beraberinde getirmektedir.

2.2.1. Kilisede Liderlik Anlayışı ve Görevleri

Kilise yönetimi Yeni Ahit'te Mesih İsa'nın yaşamı ve öğretileri etrafında şekillenir. Dolayısıyla kilise hizmeti Mesih'in enkarnasyonu olarak düşünülür. Tanrı beşer olup insanlar arasında yaşamış[330] ve onlarla birlikte (Immanuel)[331] olmuştur. İnsanlığın kurtuluşu için Tanrı, dünyayı Mesih'te kendisiyle barıştırmış ve körlere, tutsaklara, ezilenlere Müjde'yi iletmesi için O'nu görevlendirmiştir. [332] Ancak bu görev Kutsal Ruh'un gücü ile yürütülür. Mesih faaliyetlerine başlamadan önce Kutsal Ruh O'nun üzerine iner ve vaftiz eder.[333] Akabinde İsa hastalara şifa, dertlilere deva olur.[334] Mesih'in yaşamından da anlaşılacağı üzere kiliseye hizmet ya da dini hizmet tevazu gerektirir. O'na göre insanoğlu hizmet edilmeye değil, hizmet etmeye

[329] Peter Althouse, "Ecclesiolgy", s.70.
[330] Yuhanna 1:14.
[331] Matta 1:23.
[332] Luka 4:18-19.
[333] Matta 3:16, Markos 1:10; Luka 3:22; Yuhanna 1:32.
[334] Elçilerin İşleri 10:37-38.

gelmiştir.[335] Kilise önderliği özveri ve emek harcamayı gerektirir. Mesih havarilerine insanlığa sorumlu ve hizmet etme odaklı bir yöneticilik anlayışını benimsetir. İsa kimsenin kimseden üstün olmadığını Yeni Ahit'te yer alan; "Rab ve öğretmen olduğum halde ayaklarınızı yıkadım. Öyleyse sizler de birbirinizin ayaklarını yıkamalısınız"[336] sözleriyle ifade eder. Mesih'e göre kilise yöneticisi, kılavuzluk eden, yol gösteren ve koyunları uğruna can veren iyi bir çobandır. Böylece Yeni Ahit'te Mesih, "büyük çoban"[337], "çoban ve gözetmen"[338], "baş çoban"[339] olarak tanımlanır.[340]

Pentekostal kiliselerde liderlik anlayışı ruhsal armağanlara dayalı karizmatik otorite üzerine kuruludur. Dini hizmet için ruhsal bir kaynağın gerekliliği Mesih İsa ve havarilerinin yaşamında görülmektedir. İlahi liderlik Mesih İsa tarafından kiliseye verilmiştir. Kendisi de kutsal Ruh'la vaftiz olmuş ve havarilerine Kutsal Ruh'u alana kadar Kudüs'te kalmaları için talimat vermiştir. Onlar da Pentekost günü Kutsal Ruh'un bilgeliği ve gücünü alarak dini görevlerine başlamışlardır.[341] Havarilerden sonra da Kutsal Ruh dini görevlerin etkin bir şekilde devam etmesi için faaliyetlerini sürdürmüştür. Örneğin Pavlus Tanrı'nın lütfuna ulaştıktan sonra Müjde'yi yaymakla görevlendirilmiştir.[342] Ayrıca "Kendinize ve Kutsal Ruh'un sizi gözetmen olarak görevlendirdiği bütün sürüye göz kulak olun. Rab'bin kendi kanı pahasına sahip olduğu kiliseyi gütmek üzere atandınız."[343]

[335] Markos 10:45.
[336] Yuhanna 13:14.
[337] İbraniler 13:20.
[338] I. Petrus 2:25.
[339] I. Petrus 5:4.
[340] Pentecostal Ministry and Ordination, General Presbytery of Assemblies of God on August 3, 2019, s.1-2 https://ag.org/-/.../pp_Pentecostal_ministry_and_ordination 24.05.2018.
[341] Luka 24:49; Elçilerin İşleri 1:4-5.
[342] Efesliler 3:7.
[343] Elçilerin İşleri 20:28.

ifadesiyle Pavlus'un Efesli ihtiyarları göreve çağırmasının ön koşulunun Kutsal Ruh olduğu anlaşılmaktadır. Kilise görevine gelebilmek için inananların Kutsal Ruh tarafından güçlendirilmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla Yeni Ahit'te inananları yetkinlikle donatan Ruhsal armağanlara sürekli vurgu yapılır.[344] Elçi, peygamber, müjdeci, önder ve öğretmenlik gibi lutfun tezahürü olarak anlaşılan bu armağanlar kilise görevleridir. Tanrı bu armağanları din, dil, ırk gözetmeksizin dilediğine dağıtır.[345]

Pentekostallere göre ruhsal armağanların, inananlara verilmesinin temel nedeni, dünya genelinde Hıristiyanlığın gelişmesini sağlamaktır. Örneğin ilahi varlığın tezahürlerini alan havariler, insanları Tanrı'nın Krallığına katılmaya çağırır, misyonerlik faaliyetlerine öncülük eder ve gelişimini denetler; Peygamberler, fakir ve ezilenlerle birlikte olup kiliseyi Tanrı'nın toplumsal düzenine çağırır ve Tanrı'nın planlarını kiliseye iletir; Evanjelistler, müjdeyi insanlara duyurur; Papazlar Tanrı'nın halkına öncülük ve çobanlık eder, ruhlara şifa verirler; Öğretmenler ışık saçar, Tanrı'nın bilgeliğini anlatır ve Mesih'in onlara emanet ettiği herşeye nasıl itaat edeceklerini öğretir.[346]

Pentekostal anlayış çerçevesinde kilisenin büyümesi ve gelişmesi için en önemli kurumsal etken liderliktir. Öyle ki lider kilisenin kimliğidir. Özellikle misyon topluluklarının oluşumunda önemi yadsınamaz. Tanrı'nın misyonuna daha işlevsel hizmet etmek için liderlere teolojik ve akademik eğitim verilir. İsa Mesih de öğrencilerini yeteri kadar eğitim almadan misyona göndermemiştir. Kiliseyi yöneten havariler, peygamberler, evanjelistler, papazlar ve öğretmenler her kültürel bağlamda tanrısal hakikati iletmek için gerekli eğitim ile donatılırlar.

[344] Pentecostal Ministry and Ordination, s.3-4.
[345] I. Korintliler 12:28.
[346] Peter White, "A Missional Study of Ghanainan Pentecostal Churches' Leadership and Leadership formation", HTS Theological Studies, Vol 71, No (3):8 2015, s.5-6.

Yönetim, bugün ve gelecekte daha etkili olmak için toplumun temel dinamikleri ve eğilimleri doğrultusunda bu kadrolara hayat boyu öğrenme sürecini zorunlu kılar. Bu nedenle kilise yöneticilerine modern bağlamda eğitim imkânları sunulmaktadır. Karizmatik Pentekostallere göre nitelikli teolojik eğitim sistemine sahip olmayan kilise kendisini yok etme eğilimindedir. Keza sistemli bir eğitimin yer aldığı kilisede Hıristiyan misyonu toplumun farklı düzeylerine daha iyi erişim sağlar. Dolayısıyla liderlerin akademik düzeyde eğitilmesi onların mezhepsel çizginin ötesinde hareket etmesini sağlar. Ayrıca onlar farklı mezhepler tarafından desteklenen merkezi misyon kolejlerinde çeşitli kültür ve bağlamlarda eğitim aldıktan sonra ülkelere tam zamanlı misyonerler olarak gönderilirler. Liderlerden beklenilen en temel özellikler insanların manevi hayatlarını geliştirmeleri, Mesih benzeri bir karaktere sahip olmaları, Hıristiyan yaşamın yüceltmeleri, tanrısal bir bakış açısı geliştirmeleri ve bulunduğu toplumun kültürünü özümsemeleridir.[347]

Kilise önderlerinin temel nitelikleri Yeni Ahit'te belirtilmiştir. Bu minvalde kilise önderleri Mesih gibi hizmetkâr, alçak gönüllü, dürüst, saf, ölçülü, sağduyulu, konuksever, evine sadık ve toplum tarafından sevilen iyi bir bir insan olarak tanınmalıdır. Çevresindekilere ilham vermeli, yeterli manevi olgunluğa erişmiş ve Tanrı'ya derin bir sevgiyle bağlı olmalıdır. Aksi takdirde Pavlus'un söylediği gibi yeni iman etmiş biri kibrine yenik düşüp şeytanla aynı yargıya düşebilir. Liderin içsel dönüşümü, yaptığı görevin kilisenin işlevinden başka bir şey olmadığını anladığında gelişir. Olgunlaşma konusunda kaygılarını dile getiren Pavlus kilise önderlerinin tarafsız, adaletli ve disiplinli olmaları konusunda uyarıda bulunmuştur.[348] Yeni Ahit'te kilise önderleri için farklı ünvanlar kullanılır. Söz konusu bu ünvanlar katı,

[347] White, s.6-7.
[348] I. Timoteos 3:1-7; Titus 1:6-9.

hiyerarşik bir dini otoriteden ziyade genellikle karizmaya yani lütfun ilahi armağanlarına dayalıdır.[349]

Pentekostal Kilise yönetim ve liderlik anlayışında kilise liderleri için genel Hıristiyanlıkta önemli bir yeri olan ve Yeni Ahitte de ölçüleri ortaya konan bazı unvanlar kullanılmaya devam edilmektedir. Bu ünvanların kullanılma amacı ilk dönem Hristiyanlığındaki ruhun ve hizmet anlayışının her zaman devam ettirilmesi gerektiğini vurgulamaktır. Bu anlamda Pentekostal Kilise önderi bir havaridir, bir peygamberdir, bir evanjelisttir, bir papaz ve bir öğretmendir.

2.2.1.1. Havari (Apostle)

Grekçe bir kelime olan "apostle" haberci, müjdeci, havari, elçi ya da emirle gönderilen kişi anlamına gelir. Yeni Ahit'te kilisenin, havari ve peygamberlerden oluşan temel üzerine inşa edildiği ifade edilir. "Köşe taşı Mesih İsa'nın kendisidir."[350] Havariler, İsa'nın yaşamının ölümünün, dirilişinin ve öğretilerinin bireysel tanıkları olarak görülür. Kilisenin ilk yıllarında İsa tarafından görevlendirilen havariler, Kutsal Ruh'un önderliğinde vahiy ileten, koruyan ve öğreten kişilerdi.[351] Bugünkü havariler de öncülleri gibi Tanrı tarafından kendilerine verildiğine inandıkları karizmalarla dini görevlerini sürdürdüklerine inanırlar.[352] Temsil ettikleri kiliseler tarafından tanınır, takdir edilirler ve ruhsal konularda olağanüstü bir otoriteye sahiptirler. Kiliselerin papazlarına ve yöneticilerine rehberlik ederler. Her ne kadar Hristiyanların çoğu havarilik ünvanının ilk kuşak için geçerli olduğu hususunda mutabık olsa da pek çok Hristiyan mezhebi (Roma

[349] Pentecostal Ministry and Ordination, s.7-8.
[350] Efesliler 2:20.
[351] Luka 24:48; Elçilerin İşleri 2:32; Yuhanna 14:26.
[352] Pentecostal Ministry and Ordination, s.9-10.

Katolik Kilisesi ve Doğu Ortodoks Kiliseleri) Apostolik silsileye inanır ve bir şekilde devam ettirirler.[353]

Dini misyonun gerçekleştirilmesi açısından Pentekostal Kiliseler de Apostolik yönetimin gerekli olduğu kanısındadırlar. Öyle ki bu yönetimin uygulanması misyon hareketliliğini üretilebilir, sürdürülebilir kılmakta ve gerekli içsel yönlendirme mekanizması olmaktadır. Hristiyanlığın yayılması için dünyanın farklı bölgelerine gönderilen havariler, yerel bir kilisenin kıdemli papazı ya da bir bölgenin idari gözetimcisi olabilirler. Bunun yanı sıra, misyonerlerin eğitimi ve kilise inşa etme gibi evanjelik faaliyetler için strateji geliştirirler. Bugün kilisede Kutsal Ruh'un havarilik hediyesi yerel cemaatleri oluşturmak, onlara talimat vermek ve rehberlik etmekle yükümülüdür. Pentekostal Kliselerin Apostolik ofislerinde genellikle başkan, genel sekreter ve beş üyesi (Alan, Misyon, Evanjelik, Peygamberlik ve Eğitim Yöneticileri) ile birlikte ulusal idare kurulu yer almaktadır. Bu kurulda yer almayan ve kilise tarafından ayrılan çeşitli topraklardan sorumlu olan bölgesel havariler de bulunmaktadır. Her ne kadar Pentekostal Kiliselerde karizmaya sahip küçük bir yönetici grup olsa da İsa Mesih'te tüm inananların havarisel görevleri olduğuna inanılır.[354]

2.2.1.2. Peygamberlik (Prophet)

Peygamberlik armağanı ilk kilise döneminde oldukça yaygındı. Örneğin, Vahiy kitabının yazarı Yuhanna, kendisini peygamber olarak tanıtmıştır. Yahuda ve Silas konuşmalarıyla etrafındakileri yüreklendiren peygamberlerdi.[355] Filipusun peygamberlik eden dört kızı gibi Hagavos da dikkate değer bir

[353] Peter White, "A Missional Study of Ghanainan Pentecostal Churches' Leadership and Leadership formation", s.3.
[354] White, s.4.
[355] Elçilerin İşleri 15:32.

peygamberdi.[356] Ruhsal bir armağan olan peygamberlik tüm inananların ortak bir deneyimi olarak anlaşılmaktadır.[357]

Peygamberlere doğaüstü işaretler (vizyonlar, rüyalar ve geçişler), içsel bir ses ve Tanrı'nın olağanüstü varlığı ve gücü eşlik eder. Onlar esas olarak doğruluğun timsali ve geleceğin önceden habercileridir. Evanjelizm, Tanrı'nın takdir ettiği bir peygamberlik görevidir. Onların görevleri sadece inananları yüreklendirmekle sınırlı değil aynı zamanda Tanrı'nın tüm adaletsizliğe ilişkin kararlarını bildirmek, Tanrı'nın kutsallığının onurlandırılması ve gerçeğe saygı gösterilmesini sağlamak ve kilisenin geleceğini yönlendirmektir. Günümüzde peygamberlik görevi Apostolik ofiste ulusal yürütme kurulunun bir kolu olarak tesis edilmiştir. Temel amacı kiliseyi Tanrı'nın istekleri doğrultusunda düzenlemektir. Bu ofis Genel Kurul toplantısında her dört yılda bir kilisenin kıdemli yöneticileri tarafından denetlenir ve onaylanır. Din adamları ve sivil dindarlar arasında pergamberlik armağanıyla donatılmış olanlar herhangi bir kilise toplantısında yeteneklerini icra edebilir. Sadece kiliseye yönelik direktif kehanetlerini verme yetkisine sahip olan din adamları arasında peygamber tarafından kabul edilen kişilerdir. Hıristiyanlar, Tanrı'nın sözüne tanıklık eden peygamberler olarak adlandırılırlar; Öyleki bir din adamı tüm yaşamını sunar, bir hanedan mensubu Tanrı'nın Krallığının kurulması için aracı olarak hizmet eder. Dahası, Kilise, Mesih'in bedeni olarak, Kutsal Ruh'un gücüyle peygamberlik görevinde hayat veren misyonuna devam eder ve böylece Tanrı'nın bozuk bir dünyayı iyileştirme çalışmalarına katkı sağlar.[358]

[356] Elçilerin İşleri 21:8-9.
[357] I. Korintliler 14:1,5,39; Pentecostal Ministry and Ordination, s.10.
[358] Peter White, "A Missional Study of Ghanainan Pentecostal Churches' Leadership and Leadership formation", s.4.

2.2.1.3. Müjdeci (Evanjelist)

Grekçe bir kelime olan "evanjelist" Tanrı'nın kurtarıcı haberlerini ilan eden, müjdeleyen ve yayan kişi anlamına gelir. Yeni Ahit'te ifade edildiği üzere bu görev Mesih tarafından verilmiştir; "Kendisi kimini elçi, kimini peygamber, kimini müjdeci, kimini önder ve öğretmen atadı."[359] Pavlus Timoteos'u Tanrı'nın güzel haberlerini müjdelemekle görevlendirmiştir. Aynı şekilde Filipus da müjdeci olarak bilinir.[360] Müjde'yi yaymakla görevlendirilen bu kişiler inançsız insanlara düzenli olarak vaaz veren gezginlerdir.[361] Onlar herhangi bir mevkii ile sınırlandırılmazlar.

Evanjelistler, Tanı'nın mesajını daha önce duymamış olanlara iyi haberi duyurmak için sürekli farklı coğrafyalara giderler. Sahip oldukları yetenekler sayesinde harikalar ve mucizeler gerçekleştirerek kalabalıkların dikkatini çekmeyi başarırlar. Halka açık yerlerde insanlara vaaz eden ve evanjelist olduklarını iddia eden bu insanlar genellikle yerel bir kiliseye bağlı değillerdir. Sadece dışarıda vaaz ederler, halktan bağışlarını toplar ve herhangi bir kiliseye karşı sorumlu olmazlar. Evanjelistlerin kiliseler üzerindeki faaliyetlerini kontrol etmek için Pentekostal Kiliselerin pek çoğu, Ulusal Yürütme Konseyinde Evanjelist yönetim birimi oluşturmuştur.[362]

2.2.1.4. Papaz (Pastor)

Grekçe bir kelime olan "pastor" çoban anlamına gelir. İlk Kilise döneminde pastoral liderlik için birbirinin yerine geçen gözetmen (episkopos) ve ihtiyar (presbyteros) terimleri kullanılmıştır. Örneğin Pavlus Efesli ihtiyarlara Kutsal Ruh'un onları

[359] Efesliler 4:11.
[360] Elçilerin İşleri 21:8; II. Timoteos 4:5.
[361] Pentecostal Ministry and Ordination, s.10.
[362] Peter White, "A Missional Study of Ghanainan Pentecostal Churches' Leadership and Leadership formation", s.4.

kiliseye gözetmen olarak görevlendirdiğini bildirmiştir.[363] Pavlus'un ihtiyarları gözetmen niteliğinde ataması bu iki terimin eş anlamlı kullanıldığını göstermektedir. Aynı şekilde Titus Girit'te gözetmenlik görevine ihtiyarları atamıştır.[364] Dolayısıyla ihtiyarlar, gözetmenler ve papazlar aslında eşdeğer terimler olarak görünmektedir ve her bir terim kilisenin önderleri için kullanılmaktadır. Gözetmen genellikle yönetmek, idare etmek, bakmak, gözetlemek anlamına gelir. İhtiyar ise daha fazla bilgelik ve daha geniş bir deneyimi temsil eder ve Yahudi sivil ve dini liderler için ortak bir unvanı temsil eder.[365]

Papazlar yerel cemaatlerin gözetmenleridir. Temel sorumlulukları Tanrı'nın sözünü öğretmek, vaaz verme yoluyla cemaatine yardımcı olmak, danışmanlık yapmak ve kaybolmuş ruhları kazanmaktır. İnsanlara gerekli özeni göstermeli ve erişebilir olmalıdırlar. Belirli bir bölgeden sorumlu olanlara ise bölge papazı adı verilir. Çeşitli yerel kiliselere başkanlık eden ihtiyarlar yerel kiliselerde görevli papazları denetler, faaliyetlerini bölge papazına rapor eder ve kiliseleri nasıl yöneteceklerine dair tavsiyelerde bulunurlar. Bu bağlamda, "papaz" ünvanını sadece bölge papazı kullanır.[366]

2.2.1.5. Öğretmen

Öğretmenler, I. Korintliler 12:28'de havariler ve peygamberlerden sonra üçüncü sırada yer alır. Öğretmek ruhsal bir armağandır ve dileyen herkese verilebilir. Kendisi ilahi bir öğretmen olan Kutsal Ruh gerçeği idrak eden insanları mesheder.[367] Böylece öğretmenler cemaate ahlak ve dini eğitim vermek için

[363] Elçilerin İşleri 20:17.
[364] Titus 1:5-7.
[365] Pentecostal Ministry and Ordination, s.11.
[366] Peter White, "A Missional Study of Ghanainan Pentecostal Churches' Leadership and Leadership formation", s.5.
[367] I.Yuhanna 2:20, 27.

bilgi ve manevi armağanlarla donatılır. Onların temel görevi vaaz vermek ve öğretmektir.[368]

Öğretmek bir papaz ya da ihtiyarın en temel sorumluluğudur. Bu armağana sahip kişinin kutsala büyük bir ilgisi vardır ve disiplinli olarak Kutsal Kitap çalışmalarında bulunur. Böylece kutsalın gerçeklerini ve uygulamalarını anlaşılır bir şekilde iletme kabiliyetine sahip olur. Öğretme armağanı ile özdeşleşenler çoğunlukla kilisenin Hıristiyan eğitiminden sorumludurlar. Bu konum, kişinin kapasitesine bağlı olarak yerel, bölgesel veya ulusal düzeyde olabilir. Ancak Pentekostal Kiliselerde öğretme işini yapan herkese "öğretmen" ünvanı verilmez. Sadece Hıristiyan Eğitim Yöneticisi bu ünvanı kullanabilir. Hıristiyan Eğitimi Ulusal Direktörünün başkanlığını üstlenen kişi çoğunlukla kilisenin önderliği ile bağlantılı çalışan ve öğrenim amaçlı materyaller hazırlayan kişidir. Aynı zamanda bu kişi bölgesel ve yerel düzeylerde Hıristiyan eğitiminden sorumlu kişiler için eğitim programları düzenler.[369]

2.2.2. Yerel Kiliseler

Kendini Hristiyanlığa adamış ve kurtuluşu arzulayan herkes yerel kilise mensubu olarak kabul edilir. Su vaftizi ve kiliseye düzenli katılım bu durum için en önemli iki kriterdir. Pentekostal kiliseler, ruhbanlar ile laikler arasında katı bir çizgi geliştirmekten ziyade kilise yönetimine çok sayıda mensubun katılımı ve tüm inananların ruhbanlığını kabul etme eğilimindedir. Dolayısıyla laikler ve ruhbanlar arasında net bir çizgi yoktur. Katılımcıların çoğunluğunun kilise yönetiminde yer alması mümkündür. Zira Kutsal Ruh armağanları dilediğine verir.[370]

[368] Pentecostal Ministry and Ordination, s.10.

[369] Peter White, "A Missional Study of Ghanainan Pentecostal Churches' Leadership and Leadership formation", s.5.

[370] Korintliler 12:4-7,11.

"Mesih'te tek bir beden olma" ideali yerel kiliselerde oldukça işlevseldir. Kendilerini Mesih'in bedeninin bir parçası olarak görürler.[371] Mesih'te bir olma kilisenin yerel ve küresel düzlemde temsilini sağlar. Öyle ki kendilerini kraliyet kâhinleri ya da Tanrı'nın İsrail'i[372] gibi kutsal ulus olarak tanımlarlar. Bu kiliselerde yönetim kadrosuna ulaşmak için gerekli kaynak Mesih ve Kutsal Ruh'dur. Yerel kiliselerde liderlerin atanması ve yönetim usulünün seçimi geleneksel olarak ruhsal armağanlara dayalı karizmatik otorite üzerine kuruludur. Kilise bir ruh topluluğudur ve karizmalar aracılığıyla çalışır. Liderlerinin Ruh tarafından yönlendirildiği algısı vardır. Bu liderlik anlayışı cemaate dayalı Yeni Ahit modeli bir liderliktir. Pentekostal Kiliselerde Yeni Ahit'te olduğu gibi papaz, kıdemli, öğretmen ve gözetmen gibi görevler bulunmaktadır. Onların temel sorumluluğu inananlara göz kulak olmak ve yerel toplumun manevi liderliğini sağlamaktır. Kimisi elçi, kimisi peygamber, müjdeci, önder ve öğretmen olarak Tanrı'nın lütfuna eren bu insanlar görevlerini yapmak üzere yetkinlik ile donatılır.[373] Bu nedenle Pentekostaller, inançsızlardan farklı olduklarını ve kendilerinin azizler[374] gibi davranmaları gerektiğine inanırlar.[375]

Tüm inananların evrensel kilisenin bir üyesi olduğunu ifade eden Pentekostal hareket, aynı zamanda mensuplarının kendi yerel kiliselerini desteklemelerini önemle vurgulamaktadır. Zira Pentekostal Kilise yayılımının dinamiği yerel kiliselere verilen ehemmiyetten gelmektedir. Her ne kadar yerel kiliseler büyük bir organizasyonun parçası olsa da kendi liderini atama, hizmet sunma ve geliştirme, misyon faaliyetleri başlatma, projelere yatırım yapma gibi özel hak ve ayrıcalıklara sahiptir.

[371] Efesliler 1:22-23.
[372] Galatyalılar 6:16; Efesliler 1:4-11.
[373] Efesliler 4:11-12.
[374] Mısırdan Çıkış 19:5-6; I.Petrus 2:9-10.
[375] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.134.

Bununla birlikte mensuplarına yeteneklerini geliştirmek için olanaklar sağlamaktadır. Sürekli kardeşlik olgusunun ön plana çıkarıldığı yerel kiliselerde mensupların, katılımcı olması, birlikte yetişmesi ve aydınlanması beklenilir. Öyle ki her biri Tanrı'nın lütfuna erişecek karizmatikler olarak görülür.[376] Yerel kiliselerin katılımcıları genellikle bireysel kurtuluş talebinde bulunan ve gönüllü faaliyetlere katılan üyelerden oluşmaktadır. Bu üyeler, kilise idaresi altında resmi görev almaları için teşvik edilir. Gayri ahlaki yaşam süren ya da faaliyetlerde bulunan üyeler, kilise disiplininin uygun gördüğü bir vakte kadar uzaklaştırılır.[377]

Yerel Kiliselerin liderleri havariler olarak adlandırılmaktadır. En temel görevleri düzenlenen toplantılar aracılığıyla sıkı dostluklar geliştirmek ve kilise ağları oluşturmaktır. Örneğin yaz aylarında düzenlenen Kutsal Kitap haftaları, havariler arasındaki kardeşlik duygusunu pekiştirmektedir. Misyon kardeşliği anlayışında geliştirilen havariler ağı, dinamik misyon ağının gelişimine katkı sağlamaktadır. Zira havariler ağının en önemli hedefleri arasında ağ örgüsünü geliştirmek ve yeni kiliseler tesis etmek vardır. Kiliselerin farklı coğrafyalarda ve kültürlerde yayılımına ve aralarında güçlü bir bağlantı oluşmasına ilk Pavlus öncülük etmiştir. O dönemde Yahudiye'de Ruh aracılığıyla kıtlık çıkacağı bildirilmiş ve kiliseler arasında bölgenin insanları için yardım toplanmasına karar verilmiştir.[378] Hiyerarşik bir yapıya gerek kalmadan kilise ağlarının oluşumuna katkı sağlayan bu temel motivasyon kaynağını Tanrı'da birlik inancı altında geliştirilen kardeşlik olgusuna borçludur. Tanrı'nın varlığını iliklerinde hisseden ve kendini O'nun hizmetine adayan mensupların temel

[376] Romalılar 12:6 "Tanrı'nın bize bağışladığı lütfa göre, ayrı ayrı ruhsal armağanlarımız vardır. Birinin armağanı peygamberlikse, İmanı oranında peygamberlik etsin.", I.Korintliler 12:7; I. Petrus 4:10.
[377] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.133.
[378] Elçilerin İsleri 11:27-30.

gayesi Tanrı'nın sözünü müjdelemek ve yaymaktır.[379] Pentekostal Kiliseler ağı yapılanması bu teolojik motivasyon sayesinde yerelden küresele doğru hızla yayılmaktadır.[380]

2.2.3. Mega Kiliseler

Mega Kilise genel olarak 2000'i aşan büyük katılımlı kiliseler olarak ifade edilmektedir. Kelime olarak Mega Kilise yirminci yüzyıl kökenlidir. Her ne kadar yaklaşık 3000 inananın bir arada bulunduğu Pentekost günü Mega Kiliselere örnek olarak gösterilse de Yeni Ahit kayıtlarına göre Hristiyanlar daha küçük gruplar olarak evlerde toplanırdı. Hatta 313'te Hristiyanlığın yasallaştırılmasından sonra bile evlerde toplanılmaya devam edilmiştir. Bu nedenle o toplantılar bugünkü Mega Kiliselere benzememektedir. Bugün cemaat sayısının binlere ulaştığı Mega Kiliseler Asya, Latin Amerika, Avrupa ve Kuzey Amerika olmak üzere dünyanın dört bir tarafında ortaya çıkmaya başlamıştır.[381]

Dünya genelinde Mega Kiliseleri saymakla bitmez ancak en önde gelenlerin zikredilmesi konunun anlaşılması açısından fayda sağlayacaktır. Güney Kore'nin başkenti Seul'de 1958 yılında kurulan Yoido Full Gospel Church kilisesi dünya genelinde en büyük Mega Kilise olarak bilinmektedir. 22 tesisin bulunduğu büyük bir kampüsün içinde yer alan bu kilisenin her pazar düzenli olarak 100.000'den fazla katılımcısının olduğu iddia edilmektedir. Bu nedenle her pazar yedi defa ayin düzenlenmektedir.[382] Kingway International Christian Center ise Batı Avrupa'da en büyük Mega Kilise olarak bilinmektedir. 1992 yılında Nijeryalı bir papaz tarafından kurulan bu kilisenin her Pazar düzenli

[379] Elçilerin İsleri 1:8.
[380] Andy Lord, "Mission-driven Pentecostal Ecclesiology", s.284-5.
[381] Warren Bird, "Megachurches as Spectator Religion: Using Social Network Theory to Understand the Spiritual Vitality of America's Largest Attendance Churches", Fordham University, New York, 2007, s.29.
[382] Bird, s.31.

olarak 10.000 katılımcısının olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra 1952 yılında Nijerya'da kurulan Redeemed Christian Church of God Klisesi'nin pek çok ülkede binlerce şubesi ve milyonlarca mensubu bulunmaktadır. Örneğin sadece İngiltere'de 360 şubesi vardır. Bu kilise, okullar, üniversiteler, bankalar, süpermarketler gibi kendi modern tesislerini oluşturduğu küçük çaplı "Kurtuluş Kampı" adını verdiği bir kasaba inşa etmiştir. Bu kasabanın merkezine yarım milyon insanın oturabileceği ve pek çok ayinin düzenlenebileceği bir oditoryum yapılmıştır.[383]

Nitelik bakımından büyük cemaatlerden oldukça farklılık gösteren Mega Kiliseler, tüm modern faaliyetlerin desteklendiği kadro ve sermaye olanaklarına sahiptir. Bu kiliselerin, internet, sosyal medya, eğitim ve müzik faaliyetlerinden tutun yaşlılar, zihinsel özürlüler ve farklı dillerde konuşan mensup ve gruplarıyla ilgilenen muazzam bir kadrosu vardır. Kilise tesislerinde her tür ihtiyaçların karşılanabileceği bir alış veriş merkezi bulunmaktadır. Bu alışveriş merkezlerinde restoranlar, kafeler, yayın stüdyosu, çeşitli ofisler ve spor tesisleri yer almaktadır. Mega Kiliselerin salonları, zemin hizasından yükselen koltuklarıyla birlikte muazzam bir tiyatro sahnesi gibi inşa edilmiştir. Ziyaretçiler, içeri girer girmez numaralarına göre yer göstericileri tarafından yerlerine yerleştirilirler. Koltuklarda bulunan kulaklıklar ile yaklaşık altı dilde simultane çeviri hizmeti verilmektedir. Sahnede, bir orkestra, şef ve koro bulunmaktadır. Ayin başladığında koronun söylediği şarkılarla coşan cemaat, ibadete büyük bir heyecanla başlamaktadır. Vaazlar, genellikle Kutsal Kitap eksenli, özenle hazırlanmış ve anlaşılması kolaydır.

Mega Kiliselerin teşkilatlanma yapısı oldukça iyidir. Güçlü merkezi bir organizasyona sahip olan bu kiliseler bölgelere ayrılır ve her bölgenin başında sorumlu bir papaz vardır. Aynı

[383] Asonzeh Ukah, A New Paradigm of Pentecostal Power: A Study of the Redeemed Christian Church of God in Nigeria, s.xxi.

zamanda her bölge de kendi içinde alt gruplara ayrılır. Bu grupların her birine papaz atanır. Bu alt gruplar da kendi aralarında bölümlere ayrılır ve her bölüm kendi hücre tipi yapılanmasını oluşturur. Hücre bir organizmanın en önemli yapı taşıdır. Bu nedenle kilise de bir beden gibi aynı prensiplere sahiptir. Hücre tipi grupların sayıları oldukça fazladır ve bu sistem yeri geldiğinde muazzam bir seferberliğe olanak sağlamaktadır. Piramidin tabanını oluşturan en küçük birimler, ilk dönem Hristiyanlığına has özellikler taşımaktadır. Yeni Ahit döneminden 200 yılına kadar Hristiyanların özel toplanacakları bir kilise binası olmamıştır. İlk Hıristiyanlar en küçük birim olarak evlerde toplanırlardı.[384] O dönemlerde olduğu gibi bugün de Kutsal Kitap çalışması ve ibadet için evlerde düzenlenen toplantılar insanlar arası iletişimi sağlamaktadır. Toplantılar düzenli aralıklarla yapılır. Hatta grup liderleri bu toplantıların katılımcıları arasından seçilir.

Ev kiliselerinin sosyolojik temeli oldukça sağlamdır. 20. yüzyılda dünyanın her tarafında hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır. Çiftçi, tarla işçisi kırsal kesimlerden kentlere iş bulma ümidiyle göç etmiştir. Ufuk çizgisine kadar yükselen gökdelenler, ofis ya da apartman blokları dünyanın pek çok şehir merkezinde yerini almaya başlamış, elektrikli trenler ulaşım aracı olarak kullanılmıştır. Bilindiği üzere teknolojinin son derece yaygınlaşması, insanların karşılıklı etkileşiminden ziyade makinalarla daha fazla zaman geçirmesine, bireyin kendine ve çevresine yabancılaşmasına neden olmuştur. Nitekim bu bölgelerde oluşan nüfus yoğunluğu kiliselerin küçük birimlerini oluşturduğu en ideal sosyal yapılar olmuştur. Rastgele nezaketle kurulan komşuluk ilişkileri zamanla yerini aile duygusunu kazandıran grup bağlılığına bırakmıştır.[385]

[384] Romalılar 16:3,5.
[385] William K. Kay, Pentecostalism: A Very Short Introduction, s.90-95.

Mega kiliselerde her zaman öncü ve popüler bir lider bulunmaktadır. Mevcut lider emekli olduğunda ya da öldüğünde yerine geçici bir süre lider atanır. Genellikle liderler, kiliseye bağlı bölgelerde yıllarca hizmette bulunmuş mensuplar arasından seçilir. Mega Kiliselerde hiyerarşik yapı içerisinde görev alan mensupların inançları doğrultusunda yeteneklerini geliştirmesi için pek çok olanak sağlanmaktadır. Olanaklar sayesinde yetişen bireyler kilise tarafından yönetici, vaiz, öğretmen, bakıcı, dini önderler olarak görevlendirilmektedir. Çarkı bu şekilde dönen Mega Kiliselerde sorumluluk alabilecek yatırımcılara ihtiyaç duyulması nedeniyle kurum içi personel gelişim kursları düzenlenmektedir. Özgüveni düşük mensuplar kilisenin hiyerarşik yapısı içinde daha alt basamaklarda görev almakta, ancak daha sonra itimat edilirse bu mensupların seküler alanlarda çalışmalarına olanak sağlanmaktadır. Mega Kiliselerde Kutsal Ruh'un yetkisi altında bir araya gelen mensuplar, cinsiyet ayrımcılığı gözetilmeksizin görevlendirilir. Geleneksel erkek hâkimiyetinin baskın olduğu kültürlerde kilise, kadınların eğitim ve gelişimini destekleyen bir tutum izlemektedir.[386]

2.3. Kiliselerin Finansal Kaynakları

Pentekostal Kiliselerin en temel gelir kaynağı mensupların gelirlerinin %10'nu kiliseye bağışlamasından oluşur. Bu bağışların yerel düzeyde düzgün bir şekilde toplanıp ulusal merkezdeki makamlara ulaştırılmasını sağlamak için yüksek rütbeli bir görevli atanır.[387] Bu uygulamayı Yeni Ahit'de yer alan, "Tapınağımda yiyecek bulunması için bütün ondalıklarınızı ambara getirin. Beni bununla sınayın diyor Her Şeye Egemen Rab. Göreceksiniz ki, göklerin kapaklarını size açacağım, üzerinize dolup

[386] Kay, s.96-97.
[387] Asonzeh Ukah, New Paradigm of Pentecostal Power, s.154.

taşan bereket yağdıracağım."[388] ifadeleriyle desteklemektedirler. Tanrı'nın emri olan bu sistem O'nun hizmeti için kilisenin giderleri ve İncili yaymak için kullanılmaktadır.[389] Diğer taraftan kutsal metinler referans gösterilerek mensuplarının bağışta bulunmaları için de nasihat edilmektedir. "Verin, size verilecektir. İyice bastırılmış, silkelenmiş ve taşmış, dolu bir ölçekle kucağınıza boşaltılacak.[390] Hangi ölçekle verirseniz, aynı ölçekle alacaksınız."[391] "Kutsallara yapılacak para yardımına gelince: Galatya Kiliselerine ne buyurduysam, siz de öyle yapın. Haftanın ilk günü herkes kazancına göre bir miktar para ayırıp biriktirsin. Öyle ki yanınıza geldiğimde para toplamaya gerek kalmasın."[392] Bu anlayış doğrultusunda Pentekostal Kiliselerden biri olan Church of the Mountain Assembly'de maşının onda birini vermeyen papazlar konulmaktadır. The Jesus Church cemaatinde ise bağış yapmayan kimsenin Ruhsal armağanları alamayacağı düşünülmektedir.

Pentekostal inanç esaslarına dayalı literatür, genellikle kamp toplantıları, inziva ve ibadet ayinleri sırasında düzenlenmektedir. İlgili literatürün üzerinde durulacak ya da vurgulanacak hususlar, organizasyonun lideri ya da kurucusu tarafından belirlenmektedir. Vaazlarda dile getirilen hususlar kaydedilmekte nüshaları çoğaltılmakta ve organizasyonun yayın organı tarafından düzenli olarak yayınlanmaktadır. Mensupları ise bu yayınlara abone olmakta ve düzenli olarak takip etmektedirler.[393]

---

388 Malaki 3:10.
389 Declaration of Faith compiled by Aimee Semple McPherson for the International Church of the Foursquare Gospel, 22. "Tithing and Offerings", www.foursquare.org/about/what_we.../salvatio 14.10.2015.
390 Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, s.399.
391 Luka 6:38.
392 I.Korintliler 16:1-2.
393 Matthews A. Ojo, The End-Time Army, s.192.

Pentekostal Kiliselerde haftanın her günü çeşitli nedenlerden dolayı ayin düzenlenmektedir. Bu ayinlerden bağış olarak toplanan paraların bir kısmı bölge papazına gönderilmekte, kalan kısmı ise yerel kilisenin giderleri için kullanılmaktadır. Ulusal merkez gerektiğinde bazı projeler için kilise üyelerinden ve bazen de kilise dergisi, bülten ve internet gibi medya aracılığıyla halktan daha fazla bağış talebinde bulunabilir. Öyle ki halkın kiliseye büyük miktarlarda bağış yapmasını sağlayacak bir finansal sistem geliştirilmiştir. Kendisini Tanrı'ya adayan, sistem içerisinde "ahit ortakları" olarak adlandırılan bazı insanlar kiliseye finansal desteğin sağlanması hususunda kitle iletişim araçlarını kullanarak küresel bir etki yaratırlar. Örneğin yıllık dev organizasyon olarak düzenlenen Kutsal Ruh Kongresinde büyük işletme ve firmalardan muazzam bağışlar toplanır.[394]

Günümüzde Pentekostal Kiliseler internet ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarından tam anlamıyla istifade etmektedirler. Dinin yaygınlaştırılması için kullanılan kitle iletişim araçları aynı zamanda kiliselere muazzam gelir kaynağı sağlamaktadır. Bu kiliselerin kendi televizyon kanalları, internet ağları, haber grupları, yayın evleri, sohbet odaları, sosyal ağları ve radyo kanalları bulunmaktadır. Örneğin Nijerya'da ve dünyanın pek çok ülkesinde şubesi olan Redeemed Christian Church of God Kilisesi 24 saat yayın yapan uydu televizyon istasyonuna ve internet ağına sahiptir. Dove Media olarak adlandırılan kuruluşun haberleşme departmanı kiliseye danışmanlık hizmeti vermektedir. Bu kuruluş kısa dinsel mesajları bir ücret karşılığında abone olan binlerce kişiye dağıtarak teknolojinin faydalarını olabildiğince kullanmaktadır. Bunun yanı sıra danışmanlık ve Kutsal Kitap çalışmalarının çevrimiçi sağlanması, dünyanın dört bir yanına dağılmış kilisenin üyeleri için siber-kültürel dindarlığın önemini ortaya koymaktadır. Dijital iletişim kiliseye finans,

[394] Asonzeh Ukah, New Paradigm of Pentecostal Power, s.155-156.

üyelik, sosyal itibar ve tekno-kültürel saygınlık kazandırmakta ve daha geniş bir rekabet alanı sağlamaktadır. Hatta Kilise, özellikle İngiltere ve ABD'deki toplulukları tarafından finanse edilen çok pahalı medya teknolojilerinin satın alınması yoluyla güncel ve modern bir inanç topluluğunun kolektif kimliğine aracılık etmektedir. Pentekostal Kiliseler, önemli bir ticaret alanı olan sinema sektörüne de girmiştir. Özellikle üçüncü dünya ülkelerine yönelik çekilen filmler, dünyayı fakirlik ve hastalıkları içeren şeytani güçlerden kurtarmaya yöneliktir. Bunun yanı sıra sektörün asıl amacı ruhsal savaş, Hıristiyan derneklerin ve aidiyetin oluşumu, kötülüğün kalpten ve topraktan kovulmasıdır.[395]

Bu kaynaklara ek olarak Pentekostal Kiliseler çok sayıda özel okul, hastane ve klinik işletmektedir. Genellikle hastane, doğumevi, klinik ve okullar, ekonomik girişimlerden daha çok sosyal kurumlar olarak kabul edilir. Kilise mensuplarına, modern eğitim ve sağlık imkânları sunmakla birlikte kendi güçlü ekonomik silahlarını oluşturmaktadır. Bu ekonomik yapı ulusların iyileşmesi için toplu hayat ağacı olarak kabul edilmektedir. Kiliseler, özellikle de ticaret gibi yaşamın her alanında kendilerini Mesih'in üstünlüğünü ilan etmeye adamışlardır. Bu nedenle ilk olarak firmalara danışmanlık hizmeti sunan Ticaret Akademileri kurmuşlardır. Kiliseye göre bu okulların kurulma gerekçesi, Kutsal Kitapta yer alan "Verimli olun, çoğalın. Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın."[396] ifadelerine dayanmaktadır. Sonuç olarak bu okul, ekonomik ve ticari çalışmalar sunmak için yeniden doğmuş Hıristiyanları donatmak için tasarlanmıştır. Bunun yanı sıra Kutsal Kitap Enstitüsü ve Liderlik Eğitimi adlı bir işletme okulu açılmıştır. Tanrı, dünya genelinde dini uyanışa öncülük etmesi için kiliseyi görevlendirmiştir. Bu nedenle okul, bu büyük görev için doğru liderleri eğitme ve donatma ihtiyacını

[395] Asonzeh Ukah, New Paradigm of Pentecostal Power, s.149.
[396] Yaradılış 1:28.

karşılamak için kurulmuştur. Kilise bu seçkin grubu, toplumun manevi ve ekonomik dönüşümünü gerçekleştirmek için tasarlamıştır. Enstitü yönetim etiği, kentsel ve uluslararası misyonlar, teokrasi ve hükümet, yönetim ilkeleri, sosyal reform ve yönetim sistemi gibi çok çeşitli kurslar yürütmektedir. Yaklaşık on aylık bir süre devam eden bu kursların sonunda başarılı adaylara diploma verilir. Bu okullar aracılığıyla kilise, üyelerini ve çıkarlarını yerel ve uluslararası kültüre sokar.[397]

Pentekostal Kiliselerinin ekonomik seferberliğe dâhil olmalarının bir başka nedeni ise mensuplarının ekonomik refahı için endişe duymalarından kaynaklanmaktadır. Hem teolojik hem de sosyal kaygılarından dolayı ekonomik yapısını güçlendiren kiliseler daha büyük finansman sağlayan ticari girişimler ve şirketler kurmuştur. Bu şirketler, kilisenin organizasyonu içinde ayrı bir yapı katmanı oluştururlar. Örneğin Nijeryadaki RCCG kilisesi dört banka işletmektedir. (Haggai, New Life, Ore-Ofe ve Sunrise Community Bank Limited) Bu bankaların yönetimi, kilise ve mensuplarının refahı için çalışır. Örneğin Nijerya'da en güçlü olan Haggai Bankasının manifestosunda şöyle yazıyor: "Tanrı'nın verdiği vizyonları finanse etmek için Tanrı tarafından verilen bir görevdeyiz." Bunun yanı sıra otomobil yedek parçalarını pazarlayan ve güvenlik hizmeti sunan küçük çaplı firmalar da bulunmaktadır. Bu tür ticari girişimler, mensuplara yönelik istihdamın yanı sıra kiliseye muazzam gelir kaynakları sağlar. Dinin yaygınlaşmasının ötesinde, üretim, ticaret ve ekonomik alanda kilisenin etki ve işlevini geliştirmektedir. Daha da önemlisi bu firmalar, toplumsal gerilimi ve meseleleri daha net bir şekilde görüp dini örgütlerin sosyal ve ekonimik alanlarda boşlukları doldurmalarını sağlarlar.[398]

[397] Asonzeh Ukah, New Paradigm of Pentecostal Power, s.158-159.
[398] Ukah, s.162.

Sonuç olarak yurt içinde ve dışında kurumsal organizasyonlarla oluşturduğu iş ağları neticesinde Pentekostal Kiliseler, dev ekonomik imparatorluk haline gelmektedir.

2.4. Pentekostal Kiliselerde İbadet ve Ritüeller

Pentekostal Kiliselerde ibadet, cemaat hayatının özü, dini pratiklerin temeli, bereketin kaynağı ve tüm beşeri sorunların çözümü olarak görülmektedir. Düzenli ibadetin başarı, sağlık ve huzur getirdiğine inanılmaktadır. Onlara göre kurtuluş, ibadet, ahlaki çaba ve faziletli bir yaşamla elde edilmektedir. Pazar ibadeti diğer kiliselerde olduğu gibi Pentekostal Kiliselerin de çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu kiliselerde hasat festivali, bayramlar ve yıldönümleri için düzenlenen yıllık ayinlerin yanı sıra haftanın yedi günü farklı nedenlerden dolayı ayinler düzenlenmektedir. Pentekostal inanışta, bireysel ve toplumsal refahı sağlamak esastır. Dolayısıyla her hafta işsizlere, hidayet ve şifa arayanlara, maneviyatını güçlendirmek isteyenlere ayinler organize edilmektedir. Bu ayinlerin yanı sıra cemaate giriş, vaftiz, isim verme ve arınma ritüelleri yapılır. Cemaate giriş ritüeli düzenlenirken beyaz cüppe ve üniforma giyilir. Cemaate giriş ritüelinden bir yıl sonra vaftiz töreni düzenlenir. Vaftiz, dans, alkış ve çığlıklar eşliğinde suya daldırma yöntemi ile yapılır.[399]

Tanrı'nın varlığının farklı bir biçimde dile getirildiği Pentekostal ibadet esnasında, Mesih İsa, Tanrı ve Kutsal Ruh'un gücüne odaklanılmaktadır. Onlar için Kutsal Ruh'un varlığının ve gücünün tecrübe edilmesi büyük önem arz etmektedir.[400] Bu maneviyat Pentekostal ibadet ve ritüellerin temelini

[399] E. Ikenga Metuh, "The Revival of African Christian Spirituality: The Experience of African Independent Churches", Mission Studies, Vol. 7-2, 14, 1990, s.155-157.

[400] R. Jerome Boone, "Community and Worship: The Key Components of Pentecostal Christian Formation", Journal of Pentecostal Theology, 8, 1996, pp.129-142, s.135.

oluşturmaktadır. Mesih İsa tarafından mesh edilen kilise, Kutsal Ruh tarafından Pentekost günü de mesh edilmiştir. Ruh'a "tanıklık" eden havarilerin deneyimleri kilise ibadetinin temelini oluşturmaktadır. Pentekostal geleneğin en önemli motifi, kilise ibadeti esnasında "Ruh'a kavuşmak" ya da "tanıklık" etmektir.[401] Halk arasında "heyecanlı" ya da "coşkulu" olarak tasvir edilen Pentekostal ibadetlerine, müzik, alkış, dans, âmin "amens" ve şükür "hallelujahs" haykırışları eşlik etmektedir.[402] İbadet; ilahi söylemek, dua, İncil'den parçalar okumak, vaaz, mihraba davet (altar calls)[403], unsurlarından oluşmaktadır. İbadet genellikle orkestra eşliğinde yapılmaktadır.[404]

Anglikan, Baptist, Metodist, Presbiteryen ve Roma Katolikliği gibi her mezhebin içinde yer edinen Pentekostallerin, kilise ayinleri de kendi içlerinde farklılık göstermektedir. Örneğin; biri evharistiya ayinine vurgu yaparken, diğeri vaazları ön plana çıkarmaktadır.[405] Pentekostal Kiliselerde her Pazar gerçekleştirilen ibadet, bireyin dini yükümlülüklerini yerine getirmekten ziyade maneviyatını geliştirme üzerine kuruludur. Bu maneviyatı oluşturan davranış ve pratikler bünyesinde üç temel unsuru taşımaktadır. Bunlar sırasıyla kutlama, trans ve tefekkürdür (kontemplasyon). Tanrı'nın faziletlerinin övüldüğü ayin kutlama niteliğindedir ve Pentekostal maneviyatın oluşumundaki ilk aşamadır. Pentekostal Kilise ayinlerinde en önemli unsur müziktir.

401 Mark J. Cartledge, Encountering the Spirit: The Charismatic Tradition, s.20.
402 Veli Matti Karkkainen, Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual, Baker Academic, UK, 2002, s. 91.
403 Kutsal Ruh vaftizi, şifa almak ya da imanını kuvvetlendirmek isteyen insanlar papaz tarafından kürsüye çağırılmakta ve onlara orada dua edilmektedir. Bu durum Evanjelik kilise ayinlerinde oldukça yaygın bir uygulamadır. Bu seremoni ayni zamanda vaftiz sakramenti ve komünyon ya da sakrament niteliğinde kabul edilen ayak yıkamayı da kapsamaktadır. Bkz: Ted Campbell, The Gospel in Christian Tradition, University of Oxford Press, New York, 2009, s. 89.
404 Mark J. Cartledge, Encountering the Spirit: The Charismatic Tradition, s.51.
405 Cartledge, s.56.

Ayin genellikle ilahi ya da dini ezgi içeren şarkıların söylenmesi ile başlar. Müziğin başlamasıyla cemaat ayağa kalkar, kimisi ellerini yukarı kaldırır, kimisi gülümseyerek başını göğe diker, kimileri de sallanarak keyifle dans eder. Müziğin de etkisiyle cemaat adeta uhrevi bir yolculuğa çıkmaktadır.[406] Böylece insanlar gündelik sıkıntılardan arınıp ruhsal rahatlama, dinginlik ve canlılık kazanmaktadır. Trans halinde olma pentekostal maneviyatın ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Tek amacın Tanrı'ya kavuşma olduğu bu ayinler genellikle trans halinde geçmektedir. Son aşama ise, ulûhiyete odaklanarak derin bir anlayış ve iç görü kazanılan tefekkür anıdır. Şifa, mucizeler ve Kutsal Ruh'un vaftizi tefekkür halinde yapılan dua esnasında gerçekleşmektedir. Bu aşamada katılımcılar ağlamak, gülmek, yere devrilmek, atlamak, tuhaf sesler çıkarmak gibi fiziksel davranışlar da sergileyebilmektedir. Pentekostal Kilise ibadeti insanları sadece fiziksel olarak bir araya getirmemekte aynı zamanda manevi ve ruhsal birliktelik sağlayarak dinamik bir toplum oluşturmaktadır. Karşılıklı ilişkilerin ve paylaşımların güçlü olduğu Pentekostal ayinlerde her birey ibadet hizmetine katkı sunmaya çalışır. Bu anlayış katılımcılar arasında dayanışmayı arttırmakta ve karşılıklı sevgi saygıyı geliştirmektedir.[407]

Pentekostal Kilise ayinlerinde önemli bir yer teşkil eden dua, derdini açma, rahatlama sürecidir. Konuşmanın rahatlamaya neden olduğu gerekçesiyle Pentekostaller genellikle yüksek sesle dua ederler. Şükür, övgü ve ikrar içeren dua, bireysel ya da kolektif olarak Tanrı'ya yakarıştır.[408] Dua esnasında hasta kişinin başına el konularak şifa bahsetmek, Pentekostallerde

[406] Daniel E. Albrecht, "Pentecostal Spirituality: Looking through the Lens of Ritual", Peneuma 14.2 (1992), pp.107-125, s.116.
[407] Albrecht, s.120, 123.
[408] R. Jerome Boone, "Community and Worship: The Key Components of Pentecostal Christian Formation, s.140.

oldukça yaygın bir uygulamadır.[409] Kutsal Kitap'tan metinler okunurken katılımcılar yanlarında getirdikleri nüshalardan sessizce takip ederler. Seremoni sırasında vaaz katılımcıları sıkmadan soru cevap seklinde interaktif olarak yapılmaktadır. Hatta bazen vaaz cemaatin "Tanrı'ya yalvarırım", "şükürler olsun" haykırışlarıyla kesilmektedir.[410]

Bedeni tahrik ettiği ve baştan çıkardığı gerekçesi ile Augustin'in müziği kilise ibadet ritüelinden kaldırdığı bilinmektedir. Sadece üflemeli çalgıların kaldığı bazı kiliselerde geçmişin etkisinden olsa gerek alkış dahi yasaklanmıştır. Kutsal Kitap dini törenlerde farklı müzik enstrümanlarının[411] kullanılmasını her ne kadar desteklemiş olsa da Ortaçağ Avrupa Hristiyanlığı Augustine'nin konuya ilişkin fikirlerinden oldukça etkilenmiştir. Ortaya çıkan muhafazakâr müzik anlayışı gençlerin kiliselere katılımını olumsuz etkilemiştir. Bugün ise, Pentekostal Kiliselerde müzik neredeyse ayinin tamamına hâkim olup gençlerin oldukça ilgisini çekmektedir. Dolayısıyla Afrika ve Güney Amerika'da Pentekostal Kiliselerin hızla artan sayılarını göz ardı etmemek gerekir.[412] Öte yandan, Pentekostalizm henüz Avrupa kiliselerinin muhafazakârlığının üstesinden gelememiştir. Örneğin, İngiltere'de en büyük Kensington Pentekostal Kilise cemaatinin %70'ini Asya, Güney Amerika ve Afrikalıların oluşturmasına rağmen dans, haykırış ve alkışlama yasaklanmıştır.[413]

[409] Julie C. Ma & Wonsuk Ma, Mission in the Spirit: Towards a Pentecostal/Charismatic Christianity, RBI, Oxford, 2010, s.220.
[410] Mark J. Cartledge, Encountering the Spirit: The Charismatic Tradition, s.58.
[411] Eski Ahit'in Mezmurlar Kitabının 149 ve 150. bölümleri ibadet esnasında tef, lir, saz, ney gibi aletlerin çalınmasını ve dans edilmesini desteklediği anlaşılmaktadır.
[412] Michael Amoah, "Christian Musical Worship and 'Hostility to the Body': The Medieval Influence Versus the Pentecostal Revolution, Implicit Religion, 7.1, (2004), pp. 59-75, s. 63-64.
[413] Amoah, s.68.

2.5. Kiliselerin Sosyal ve Politik Hayattaki Yeri

Pentekostal ve Karizmatik hareket bağlamında ortaya çıkan en önemli konulardan biri ulus inşası ve gelişimidir. Bu anlayış Peter Wagner'in "Yeni Apostolik Reformasyon" öğretilerine dayanan "Krallık" (kingdom) ya da "Hâkimiyet Teolojisi"[414] (dominion theology) olarak adlandırılan "Yedi Dağ" teolojisidir. Söz konusu anlayış Tanrı'nın buyrukları çerçevesinde yeni bir toplum yaratmak için tüm toplumun hâkimiyet altına alınmasını ifade etmektedir. Mesih İsa'nın ülkesinin yeniden kazanılması ve tüm muhalifleri ele geçirilmesini temel gaye edinen bu anlayışa göre, Tanrı'nın Krallığı için insanların, ailelerin, kurumların, bürokrasinin, adaletin ve hükümetlerin kazanılması gerekmektedir. Tanrı'nın sözü tüm yasaların, yargı kararlarının ve tüm devletlerin üstündedir. Bu nedenle bu müesseselerin yeniden inşası gereklidir.[415] Örneğin Nijerya'da *This Day*[416] isimli gazetede

[414] 'Domonion Theology' hâkimiyet teolojisi C. Peter Wagner'in 'New Apostolic Reformation' Yeni Apostolik Reformasyon öğretilerinde yer almaktadır. Buna göre; Tanrı Cennet Bahçesinde yeryüzünün hâkimiyetini Âdem'e vermiştir. Ancak yanlış seçim yapmasından dolayı bu hâkimiyet binlerce yıl Şeytana geçmiştir. Âdem'in cennette kaybettiklerini yeniden kazanacak ikinci Âdem, Mesih İsa gelmiştir. Krallığının kurulması için kiliseyi yetkilendirmiştir. Her ne kadar 200 yıldır şeytan güç kaybediyor olsa da bu süreç önümüzdeki 100 yılda hız kazanacaktır. 2001 yılı ikinci Apostolik dönemin başlangıcıdır ve Kilise faaliyetlerine devam etmektedir. Wagner'in yedi dağ teolojisine göre yeryüzünde Tanrı Krallığının inşası için yedi dağ kilise tarafından zapt edilmelidir. Bunlar ticaret, medya, devlet, eğitim, aile, din, sanat ve eğlence sektörleridir. Yeni Âdem'in amacı insanları Tanrı'nın yasaları ve hâkimiyeti altına çağırmak ve insanoğlunun hatasını telafi etmektir. "Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar." (Matta 5:5) bkz. Roussas J. Rushdooney, The Institutes of Biblical Law, Vol.1. Vallecito, CA: Ross House Books, 1999, s. 728, 730; bkz. Natalia Vlas and Vasile Boari, Religion and Politics in the 21st Century: Global and Local Reflections, Cambridge Scholars Publishing, UK, 2013, s.207.

[415] Natalia Vlas, "Thy Kingdom Come! Two Approaches to Christian Community And Socio-Political Order", ed. Natalia Vlas and Vasile Boari, Religion and Politics in the 21st Century: Global and Local Reflections, Cambridge Scholars Publishing, UK, 2013, s.207.

[416] Tony Rapu, "Where Will We Be in 15 Years?", ThisDay, June 2006; bkz. Richard Burgess, "Nigerian Pentecostalism and Civic Engagement: Mission in the

yayınlanan bir makalede, Lagos'un önde gelen Pentekostal papazı, Hristiyanlara kilise-inşa zihniyetinden ayrılıp toplumun her alanında Ulusal Dönüşüme katkıda bulunmaları için çağrıda bulunmuştur. Bu modeli benimseyen Nijeryalı Pentekostal kimya profesörü Victor Anigbogu 2005 yılında Ulusal Dönüşüm Enstitüsü (INT) kurmuştur. Kuruluşun amacı medya, din, sosyal hizmetler, spor, eğlence, eğitim, siyaset ve devlet sektörü gibi toplumun her alanında kültürel dönüşüm yaratabilecek liderler yetiştirmektir. Aynı şekilde Lagos'un en büyük kiliselerinden biri olan Daystar, Hristiyan Merkezi Liderlik Akademisi kurmuş ve yıllık liderlik konferansları düzenlemektedir. Bunun yanı sıra dünyanın farklı bölgelerinde yer alan pek çok Pentekostal Kilise toplumsal dönüşümü hedefleyen politik, sosyal, kültürel ve hukuki amaçlar doğrultusunda çalışacak Sivil Toplum örgütlenmeleri oluşturmuştur. Bunlardan biri 2006 yılında Guiding Light Assembly Kongregasyonu tarafından kurulan "Hayatınızı Değiştirin Kuruluşu" dur (Changing Your World Foundation). Hedefi nüfusun yoğun olduğu, işsizlik, yoksulluk, eğitim ve sağlık problemlerinin bulunduğu bölgelerde yaşam kalitesini geliştirmektir. Bu hizmetler için gerekli finans büyük oranda kilise mensupları tarafından karşılanmıştır.[417] 1980'lerden itibaren Pentekostal ve Karizmatik Kiliseler, Togo, Benin, Kamerun, Güney Afrika, Gana ve Nijerya gibi Afrika ülkelerinin diktatörlük rejiminden demokratik düzene geçişinden tutun toplumun her alanında önemli rol oynamaya başlamıştır.[418]

Klasik Pentekostal hareketin mensupları benzer iktisadi, sosyal ve kültürel konumlara sahip taşra halkından oluşmuştur.

Midst of Poverty and Violence", TEA conference, Theological College of Northern Nigeria, Jos, Nigeria, 16 May 2012, pp. 29-42, s.32 www.tcnn.org/articles/RB58_Burgess.pdf, 07.01.2016.

[417] Richard Burgess, "Nigerian Pentecostalism and Civic Engagement: Mission in the Midst of Poverty and Violence", s.32-33.

[418] Matthews A. Ojo, "Pentecostalism, Public Accountability and Governance in Nigeria", Ogbomoso Journal of Theology, Vol.13 (1), 2008, p.110-131, s.110.

Bu grup kendi içinde radikal kutsallık etiği ve diğer dünyevi yönelimleri nedeniyle apolitik olmuştur. Ancak 1970'lerden sonra yoksulluk ve yolsuzluğun artması, toplumda huzur, istikrar ve barışı bozması Pentekostalizmin ikinci evresi olarak tanımlanan Karizmatik hareketin siyasi bir duruş sergilemesine neden olmuştur. Özellikle 1977'de üniversitelerde sosyal hareketliliğe neden olan Hristiyan öğrenciler peygamberliği siyasetle bağdaştırmış, konunun ulusal yaşama potansiyel etkileri hakkında insanları bilgilendirmeye çalışmış ve Hristiyanları siyasi konularda konuşmaya teşvik etmişlerdir.[419] Pentekostallerin siyaset sahnesinde görülmeleri 1980'lerin sonunda toplumsal kargaşanın olduğu ve çok partili sistemin otokratik düzeni sarstığı dönemde olmuştur. Pek çok kilise tek parti rejime karşı çıkmış, bağımsız medya ve ifade özgürlüğünü savunmuş ve demokratikleşme sürecinde önemli rol oynamıştır. Protestan ve Katolik kiliseleri kendi gruplarını peygamberlik rolü üstlenmeye sevk etmiştir. Her ne kadar Pentekostal Kiliseler bu dönemde demokrasinin aktif öncüleri olmasalar da politik dönüşümün sesi olmuşlardır.[420]

Pentekostaller bazı ülkelerde politik iktidarın en yüksek seviyesini yakalamışlardır. Örneğin Guatemala'da bir değil, iki devlet başkanı çıkarmışlardır. 1982'de askeri subay ve eski cumhurbaşkanlığı adayı olan Efrain Rios Montt genç askeri subayların başlattığı bir darbe ile iktidara geldi. El Verbo Mega Kilisesinin bir üyesi olan Rios Montt, görevde iken onu tavsiye eden kilise büyüklerinden destek aldı. Onun ardından Elim Pentekostal Kilise mensubu Jorge Serrano Elias devlet başkanı olmuştur.

[419] Richard Burgess, "Pentecostalism and Democracy in Nigeria", Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions, Vol.18, (3) 2015, s.43.
[420] Andreas Heuser, "Encoding Caesar's Realm-Variants of Spiritual Warfare Politics in Africa", ed. Martin Lindhardt, Pentecostalism in Africa, Brill, Boston, 2014, s.272.

Onların amacı Guatemala'yı dini bir kaleye, Amerika'nın İsrailline ve müjdenin gücüne tanıklık eden bir ışığa dönüştürmekti.[421] Bu amaç her ne kadar Guatemala'da yarım kalmış olsa da Zambiya'da gerçekleşmiştir. Kutsal Ruh'ta yeniden doğduğunu iddia eden ve 1991-2001 yılları arasında devlet başkanlığı yapan Frederick Chiluba, ulusal televizyonda hükümet ve tüm Zambiya ulusunun İsa Mesih'in mahdumu olduğunu beyan etmiş ve Zambiya Cumhuriyeti'nin anayasasının önsözünde Zambiya'yı "Hristiyan Ulusu" olarak deklere etmiştir.[422]

Politik iktidarın en yoğun yaşandığı ülkelerden biri de Nijerya'dır. Müslüman Cumhurbaşkanı İbrahim Babangida'nın askeri rejimi (1985-1993) sırasında Pentekostal politik faaliyetler daha da yoğunluk kazanmıştır. Zira Hristiyanlar özellikle 1986 yılında Babangida'nın Nijerya'yı İslam Konferansı Kuruluşuna "Organization of Islamic Conference" tam üye yapma kararına ve 1988-1989 Kurucu Meclis'te şeriat mahkemelerinin yargı yetkilerini genişletme girişimine itiraz etmişlerdir. Hristiyanlar bu girişimin 1979 yasalarını ihlal ettiği, Müslüman-Hristiyan çekişmelerini daha da alevlendireceği ve ülkenin mevcut laik durumunu yavaş yavaş yok edeceği gerekçesiyle OIC'ye karşı çıkmışlardır. Politik arenada Müslüman tekelliğinin gelişmesinden çekinmişlerdir. Hristiyanlar, Babangida hükümetini İslam yanlısı politikaları benimsediği, Kuzeyde Hristiyanları Müslüman saldırılarından koruyamadığı ve kuzeyin çıkarlarını gözettiği gerekçesi ile suçlamışlardır.[423]

[421] Calvin L. Smith, "The Politics and Econimics of Pentecostalism: A Global Survey", ed. Cecil M. Robeck, Amos Yong, The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge University Press, New York, 2014, s.176.
[422] Michael J. Mcclymond, "Charismatic Renewal and Neo-Pentecostalism: From North American Origins to Global Permutations", ed. Cecil M. Robeck and Amos Yong, The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge University Press, USA, 2014, s.43.
[423] Burgess, "Pentecostalism and Democracy in Nigeria", s. 43.

Nijerya Hristiyan Birliği "Christian Association of Nigeria" (CAN) çatısı altında gerçekleştirilen ekümenik ilişkiler Pentekostalizmin siyasi yönelimine katkıda bulunmuştur. 1976'da kurulan bu kuruluşun liderleri Hristiyanların siyasete doğrudan katılmaları gerektiğini vurgulamış, 1985'lerde alenen orduyu eleştirmiş ve sivil yönetime geçişi talep etmişlerdir. Bu kuruluşun 1988 manifestosu Hristiyanların siyasi farkındalığını arttırmaya, yolsuzlukları ortaya çıkarmaya ve kendi liderlerini seçme hususunda teşvik niteliğinde olmuştur. Ayrıca 1989 yılında bu kuruluş, Kutsal Ruh vaftizini bizzat deneyimleyen ve kendini Tanrı'nın hizmetine adayan Hristiyanların seçime katılmalarını teşvik eden bir bildiri yayınlamıştır. 2010 yılında Oyo Oritsejafor adlı Pentekostal din adamının Nijerya Hristiyan Birliği başkanlığına seçilmesi Pentekostallerin çok kısa sürede Nijerya Hristiyan Birliği içinde etkili bir ses olmasına neden olmuştur.[424]

Kilise toplumda demokrasi yanlısı büyük bir grup haline geldikçe Pentekostaller siyasi geçişlerde daha aktif rol oynamaya başlamışlardır. 1994'te bir grup Pentekostal lider, yaşanan yoğun yolsuzluklar nedeniyle Nijerya'da Hristiyan Etik Meclisini " Congress of Christian Ethics in Nigeria" kurmuştur. Bu meclis 1997 yılında "Nijerya sözleşmesini" imzalayarak kiliseyi ulusun vicdanı olarak göstermiştir. Söz konusu sözleşme Hristiyanların liderlerine itaat etmelerini, saygı duymalarını istemekte, siyasette aktif rol almalarını teşvik etmekte, şiddet içermeyen sivil itaatsizlik geçerliliğini ve her türlü adaletsizliğe direneceklerini taahhüt eden pasif bir direnişi gündeme getirmiştir.

1999 yılında çok partili demokrasiye geçiş yapan Nijerya'nın devlet başkanı Kutsal Ruh vasıtası ile "yeniden doğmuş" Olusegun Obasanjo (1999-2007) olmuştur. Bu durum Pentekostallerin siyasette daha etkin rol almalarına neden olmuştur. Öyle ki zaman içinde yönetimin Pentekostalleşmesi

[424] Burgess, s. 43.

teokratik bir sınıfın oluşmasını sağlamıştır. Devletin kalbine giren bu yeni Hristiyanlığın temel hedefi "İsa için Nijerya'yı kazanma"dır.[425] Başka bir deyişle Nijerya'yı Hristiyan ulusuna dönüştürmektir. Ogbu Kalu, bu yıllarda Pentekostallerin, Protestan Kiliselerinin siyasetini 'radikalleştirdiğini' ifade etmiştir.[426] Kamusal alanda "Mesih için Nijerya'nın kazanılması" söylevi Pentekostalizmin din sahasındaki rekabetini politik alana taşıdığını yansıtmış, dini vizyon nedeniyle ulusal birlik arka plana atılmıştır.[427]

Güney Kore'de Protestanlar, 1987'de askeri otoriteciliğin sona ermesinden bu yana ülkenin demokratikleşmesine büyük ölçüde katkıda bulundular. Kore'de kamusal alana önemli ölçüde nüfuz eden Pentekostaller ülkedeki Protestanlığı da kendi içinde eritmeye başlamışlardır. 1992 seçimlerinde, parlementodaki koltukların üçte birini kazanan Pentekostaller kazanımlarını 2000 de daha da arttırmıştır. Bunun yanı sıra Venezuela'da Hugo Chavez yıllarca Pentekostallerde tarafından desteklenmiştir. Siyasi temsiliyet sadece bu ülkelerle sınırlı olmayıp Avustralya, Birezilya, Güney ve Batı Afrika ülkeleri, Kolombiya, Nikaragua, Filipinler, Peru, Şili, İsviçre ve ABD ülkelerini de kapsamaktadır.[428]

Siyaset kültürüne ilişkin Pentekostal söylev daima doğaüstü hâkimiyeti vurgulamış, iyi ve kötü arasındaki rekabeti yansıtmıştır. Manevi bir mücadelenin yapıldığı siyaset arenasındaki kötü iktidar koşullarından iblisler sorumlu tutulmuştur.

[425] Burgess, s.44

[426] Richard Burgess, "Pentecostals and Politics in Nigeria and Zambia: An Historical Perspective", ed. Martin Lindhardt, Pentecostalism in Africa: Presence and Impact of Pneumatic Christianity in Postcolonial Societies, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2015, s.300.

[427] Paul Freston, Evangelicals and Politics in Asia, Africa and Latin America, Cambridge University Press, UK, 2001, s. 187,189.

[428] Calvin L. Smith, "The Politics and Econimics of Pentecostalism: A Global Survey", s.178.

Peygamber olduklarını iddia eden bazı Pentekostal liderler toplu ibadet esnasında politik meselelere değinerek vahyini kamusal alana yansıtmıştır. Hristiyan öğrencilerin aylık yayınladıkları "dua bültenleri" bu kehanetlerle dolmuştur. 1990'lı yıllarda bu kehanetler daha geniş kamusal alana taşınmış ve pek çok Pentekostal din adamı kehanetlerinden dolayı itibar kazanmıştır. Örneğin 29 Mayıs 1999 seçimlerinden hemen önce "Latter Rain Assembly" mensubu din adamı Tunde Bakare "sevinin, sevinciniz daim olacak, yöneticinizi, peygamberinizi getiriyorum" şeklindeki kehaneti, uzun dönem Müslüman siyasi egemenliği altında bulunan Pentekostaller açısından ettikleri dualaların kabulü olarak algılanmıştır. Her daim Hıristiyanların sosyal sorunları çözmek için siyasete girmeleri ve oylarını kullanmaları yinelenmiştir. Hatta Pentekostaller uzun vadeli sürdürülebilir politik stratejiler geliştirmek ve kültürel değerlere sahip liderler yetiştirmek için yeni kurumlar kurmuş[429], mevcut siyasi liderlerin ve hükümetin başarısızlığını vurgulamak yerine ulusal dönüşümün önemini hatırlatarak ekonomik kalkınma vaatlerinde bulunmuşlardır.[430]

[429] Christ Okotio's Household of God mensubu Leke Alder ve Covenant Christian Centre mensubu Poju Oyemade devletin farklı kadrolarına her yıl 500 kişi yetiştirme amacıyla siyasi eğitim ve ağ programı başlatmışlardır. Eğitimin yanı sıra katılımcıların siyasi kariyerlerine başlamadan önce çeşitli siyasi parti ve organizasyonlarda gönüllü çalışarak deneyim kazanmaları sağlanmıştır. Buna benzer bir başka Pentekostal girişim ise Vincent Arigbogu tarafından yapılmış ve Ulusal Dönüşüm Enstitisü " Institute for National Transformation" kurulmuştur. Uluslararası kurulan bu organizasyon İngiltere, ABD'nin yanı sıra pek çok Afrika ülkesinde faaliyet göstermektedir. Amacı toplumlara ve uluslara toplumsal dönüşümü sağlamak için en üst düzeyde başarı ver performansa sahip liderler yetiştirmektir.(Burgess, "Pentecostalism and Democracy in Nigeria", s.53).

[430] Burgess, s. 47

2.6. Misyon ve Evanjelizm

Pentekostalizmin dünyada pek çok ülkeye yayılmasının nedenlerinde biri misyon ve evanjelizme oldukça önem vermesidir. Başlangıçtan bu yana misyon ve evanjelizm faaliyetlerine önem veren Pentekostaller, teolojik ve ilmi filozofluktan ziyade İncil'in yayılımını sağlamak için eylemci zihniyete vurgu yapmışlardır. Pentekostalizmin karakteri itibariyle bir misyon hareketi olmasının nedeni teolojisinin temelini oluşturan motiflerden kaynaklanmaktadır. Maneviyatın temelinde yer alan ve Pentekostal misyon anlayışını oluşturan bu motifler Kutsal Ruh'un kurtuluştaki rolü ve eskatolojik *(zamanın sonrası, ölüm sonrası ile ilgilenen)* anlayıştır.[431]

Misyon, Pentekostal hareketin en temel özelliğidir. 1968 yılında St Louis'de Assemblies of God Konseyi ve 1983 yılında Cleveland'da düzenlenen Churchill of GD Kongre bildirilerine göre, misyonerlik faaliyetleri hususunda doktrinlerden ziyade Kutsal Ruh ve Kutsal Kitabın önemi üzerinde durulmuştur. Bu alanda çok çalışılması, mümkün olduğu kadar Kiliselerin yayılması ve pek çok insana ulaşılması hedeflenmiştir. Nitekim Pentekostal hareket, araştırmacılar tarafından belirlenen bölgelerde kilise kurulumu ve yayılımını desteklemek için olanaklar sağlamaktadır. Böylece hareket başlangıcından bu yana küresel açıdan önemli bir gelişim kaydetmiştir. Pentekostallerin evanjelizm faaliyetleri konusunda geliştirdikleri bir başka yöntem, batılı misyonerlerden ziyade halkın içinden gelen yerel misyonerlerin kullanılmasını esas almaktadır. Batılılara nazaran onların misyon faaliyetlerinde daha atılgan ve başarılı olduğu ifade edilmektedir.[432]

---

[431] Veli-Matti Karkkainen, "Pentecostal Mission and Encounter with Religions", Cecil M. Robeck & Amos Yong, ed. The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge University Press, New York, 2014, s.294.

[432] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.247-8.

Pentekostaller İsa merkezli (Christocentric) bir misyon anlayışına sahiptirler. Bu anlayış kaynağını Yeni Ahit'teki, "...gidin bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin; size buyurduğum her şeye uymayı onlara öğretin"[433] ifadesinden almaktadır. Dolayısıyla Pentekostaller, Hıristiyan mesajının ve öğretisinin bütün insanlara iletilmesini dini bir sorumluluk olarak görmekte ve Kutsal Ruh'un gücü aracılığı ile Mesih'in emrini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Onlar için sadakat meselesi haline gelen bu görev hakikatle ve layıkıyla yerine getirilmezse, kıyamet gününde imansızlar Pentekostallerin yakasına yapışıp hesap soracaklardır. Bu nedenle imansızları bekleyen cennet, cehennem ve ebedi ceza, Pentekostaller arasında Hıristiyanlığı yayma faaliyetleri açsından pekiştirici ve tetikleyici olmaktadır. Öyle ki Pentekostaller kendilerini insanlığın kaderinin emanet edildiği "gözcü ya da bekçiler"[434] olarak görmektedirler.[435]

Pentekostallerin kendilerine has en temel teolojik misyon stratejilerinin bir diğeri ise Kutsal Ruh vaftizinin deneyimlenmesidir.[436] Bu vaftizi deneyimleyen kişi Kutsal Ruh'un tezahürü olarak dillerde konuşma, peygamberlik ve şifa gibi ruhsal armağanlarla donatılırlar. Dolayısıyla Tanrı'nın varlığını kendi varlığında hisseden ve imanı güçlenen erkek ya da kadın, Tanrı'nın sözünü müjdelemek için hazırdır. Zira kutsallık kişinin bu dünyadan el etek çekmesini değil, imanının kanıtı olarak daha çok Tanrı'nın hizmetinde bulunmasını ifade eder. Dolayısıyla bu inanç ve yaklaşım tarzı Pentekostalleri, evanjelizm hususunda daha aktif hale getirmektedir.[437]

---

[433] Matta 28:19-20.
[434] Yeşaya 21:11, Hezekiel 3:17; 33:7.
[435] Keith Warrington, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, s.247.
[436] Elçilerin İşleri 1:8 "Ama Kutsal Ruh üzerinize inince güç alacaksınız. Yeruşalim'de, bütün Yahudiye ve Samiriye'de ve dünyanın dört bucağında benim tanıklarım olacaksınız."
[437] Veli-Matti Karkkainen, "Pentecostal Theology of Mission in the Making", s.169.

3. PENTEKOSTAL AHLAK, KİMLİK VE KADIN

3.1. Ahlak

Pentekostal toplumların yaşamlarında etik değerlerin varlığı, önemi ve gerekliliği tartışılmaz bir husustur. Öyle ki Pentekostal ve Karizmatikler, samimi, güçlü, dirençli ve katı ahlaki kurallara sahip Hıristiyanlar olarak nitelendirilmektedirler. Pentekostal toplumlarda alkol, sigara ve evlilik dışı ilişkiler gayri ahlaki olarak değerlendirilmekte ve aile toplumun temel taşı ve üretimin temel unsuru olarak görülmektedir. Bu nedenle sürekli olarak ailenin toplumdaki önemine vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla Pentekostal aile bireyleri tüm enerjisini ve kaynaklarını ailesine yöneltmekte ve evine bağlı olmaktadır. Kadının ailedeki konumu konusunda muhafazakâr bir eğilim gösteren Pentekostal geleneğe göre, kadınlar eşlerine bağlı ve itaatkâr olmalıdır.[438] Kadın, eş, anne ve evinin bekçisi olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımda Havarilerin yaklaşımı ve Kutsal Kitaptaki Yaradılış hikâyeleri etkilidir. Havariler öğretisine göre, kadının saçlarını kestirmesi utanç vericidir ve iman gücünü kaybetmesine neden olmaktadır.[439] Kadın kocasına karşı sükûnet ve tam bir uysallık içinde olmalıdır. Yaratılış hikâyesine göre ise, kadın aldatıp suç işlemiştir. Neticede ağrılar içinde doğum yaparak kurtulacaktır.[440]

Karizmatikler, özellikle aile ve cemiyet hayati içerisinde Hıristiyanlığın özünde bulunmayan unsurların düzeltilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Onlar çevreye uyum sağlama ve adaptasyon açısından temel inanç esaslarını popüler slogan haline getirmişlerdir. Karizmatiklerde bireyin Hıristiyan olmadan önce

[438] Dena Freeman, ed. Pentecostalism and Development: Churches, NGOs and Social Change in Africa, Palgrave Macmillan, UK, 2012, s.13.
[439] Hakimler 16:17.
[440] I. Timoteos 2:11-15.

geçmişte işlemiş olduğu kabahatleri düzeltmesi beklenir. Eğer bir Pentekostal birden fazla evlilik yaptıysa diğerlerini boşaması ve sadece birini kabul etmesi gerekmektedir. Bu Pentekostalin çok eşliliğin bir açgözlülük suçu olduğunu da itiraf etmesi beklenir. Hıristiyanlığın özünde olmayan hususların aile ve cemiyet hayatından mutlaka çıkartılması anlayışı ve vurgusu Karizmatikleri, diğer Pentekostal gruplardan ayıran en belirgin özelliktir. Örneğin Nijerya'da, karizmatiklerden önce böyle bir yaklaşım söz konusu olmamıştır.[441]

İnançlar arası evliliğin yasak olduğu Pentekostal toplumlarda evlilik merasimi kilisede düzenlenir. Merasim esnasında davul çalma, dans etme, sarhoş olma ve günah addedilen kıyafetlerin giyilmesi hoş karşılanmamaktadır. Kilisenin evlilik konusundaki inançlarını, kurallarını ve önerilerini açıklayan bir el kitabı vardır. Evlilik Danışmanlığı El Kitabı evlilik, aile hayatı ve boşanma konularında kilisenin sistematik bir değerlendirmesini içermektedir. Evliliğe yolculuk başlığı altında doğru aday nasıl tanınır, ne giyilir, düğün gecesi ve sonrası ne zaman uyunur, düğün töreni harcamalarından kim sorumlu olur gibi evlilikle ilgili temel unsurlara yer verilir. Evlilik yaşına dair Kutsal Kitapta yorum yoktur ancak kilise erkek için en az 25, kadın için ise 21 yaşı uygun görür. Zira bireylerin fiziksel, ruhsal ve duygusal olgunluğa erişmeleri beklenilir. Ayrıca, kararlarını verirken sevgi, uyumluluk, eğitim, finansal güvenlik, güzellik, etnik ve aile arka planları, meslek ve yaş gibi faktörleri de göz önünde bulundururlar. Evlenmeyi planlayan kilise üyeleri, Kutsal Ruh'un önderliğine ve yol göstermesine açık olmalıdır. Çünkü Tanrı, doğru bir eşin seçimini onlara rüya, ses, vizyon, vahiy ve kehanetler aracılığıyla bildirebilir.[442]

[441] Matthews A. Ojo, The End-Time Army, s.191.
[442] Asonzeh Ukah, A New Paradigm of Pentecosta Power, s.180.

Her ne kadar Kutsal Kitap boşanmayla ilgili katı öğretiler içermese de geleneksel Pentekostal Kiliseler, üyelerinin boşanmalarına izin vermemektedir. Boşanmaya ancak taraflardan biri aldattığı zaman izin verilebilir. Ayrıca boşanan tarafların yeniden evlenmesine müsaade edilmez. Kilise İsa'nın sadakatsizlik söz konusu olduğunda boşanmayı desteklediğini belirtir. Bununla birlikte, aynı kutsal metin her koşulda ve her zaman sevgi ve bağışlamayı savunmaktadır. Dolayısıyla kilise anlayışına göre gerçek bağışlama boşanma anlamına gelmez. Boşanma konusunda kilisenin öğretisine göre evlilik sözleşmesi yapılır yapılmaz taraflardan biri ölmedikçe evlilik devam eder. Evli çiftler, ölüm onları ayırana kadar eşlerinin zayıf ya da güçlü yanlarıyla yaşamaya teşvik edilirler. Sadece dullar yeniden evlenebilir.[443]

Kilisede çocuklara oldukça önem verilir. Onlar Tanrı'nın nimeti ve tanrısal mirasın inşa edilmesinin temeli olarak görülür. Çocuklar doğduktan sonra sekizinci gün kiliseye getirilir ve Tanrı'ya adanır. Çocukların Tanrı korkusuyla yetişmelerinin yanı sıra ailelerden kilise faaliyetlerine katılırken onları da yanında getirmeleri önemle istenir.[444]

Pentekostaller sabah erken kalkar, yemek saatlerinde dakik olur, nadiren restoranlarda yemek yer ve düzenli bir hayat sürerler. Bu uyulması gereken etik kuralların işlevi, inanan bireyin cennet yolunda olması ve kutsal yaşam sürmesini sağlar. İlave olarak, Pentekostaller komşularıyla ve iş arkadaşlarıyla iyi geçinen sabırlı kimselerdir. Onlara göre komşular ve iş arkadaşları İncil'i öğretmek için potansiyel hedeftir. Pentekostallerin gözünde onların her biri ilgilenilmediği sürece cehennem adayıdır. Kendi inançlarına göre onları cehennemden Tanrı'nın azabından kurtarmak için faaliyet gösterirler.[445]

[443] Ukah, s.183.
[444] Ukah, s.182.
[445] Walter J. Hollenweger, The Pentecostals, s.407-8.

3.2. Kimlik

Pentekostalizm, genellikle sosyologların 'anomi' olarak ifade ettikleri kendine ve topluma yabancılaşan bireyleri etkilemektedir. Kırsaldan şehirlere göç eden insanlar geleneksel değerlerle bağını koparark bulunduğu topluma uyum sağlayamayıp kendi değerlerine yabancılaşmakta ve kendini tanımlayamamaktadır. Kırsal kesimde normlar belirli ve yaşam düzenlidir. Kuralların ihlal edilmesi durumunda toplum tabanlı müeyyide söz konusudur. Bu nedenle caydırıcılığı oldukça fazladır. Ancak büyük metropol şehirlerde durum biraz daha farklıdır. Yalnızlık, kuralsızlık, normsuzluk ciddi sorundur. Issızlık, kumar, alkol, uyuşturucu ve ahlaksızlık yaygındır. Bu bağlamda Pentekostalizm kendi değerlerinden ve normlarından uzaklaşan insanlara istikrar, düzen ve umut vaat etmektedir.[446]

Bireysel dönüşüm ya da öznellik dönüşümü, Pentekostal ve Karizmatik hareketlerin etkili olmasında temel unsurlardan birisidir. Şehirlerde yaşayan pek çok yoksul insan Pentekostal kiliselere ilk geldiğinde sefil, perişan ve umutsuz haldedir. Genellikle yaşadığı koşulları değiştirebilecek güce sahip olmayan özgüveni zayıf insanlardır. Kilise mensupları ve papazla kurulan iletişim neticesinde kendilerini değerli bireyler olarak görmeye başlarlar. Pek çoğu pasif kaderciliğin ötesinde hayatlarındaki temsil ve gayenin farkına vararak aitlik duygusu geliştirir. Özellikle evanjelik ve karizmatik kiliseler bireyin yaşamında tesirli değişikliklere neden olmaktadır. Bireyin yeniden yönlendirilmesi ve bilincinin yeniden inşası söz konusudur. Geçmişle tüm bağların koparılmasına ve yeni bir doğuşa vurgu yapılır. Birey mağduriyetten ziyade galibiyet duygusunu hissetmeye başladığında öznellik dönüşümünün gerçekleştiği anlaşılmaktadır.[447]

---

[446] Donald Miller and Tetsunao Yamamori, Global Pentecostalism: The New Face of Christian Social Engagement, University of California Press, California, London, 2007, s.23.

[447] Dena Freeman, "The Pentecostal Ethic and the Spirit of Development", ed. Dena Freeman, Pentecostalism and Development: Churches, NGO's and Social Change in Africa, palgrave macmillan, England, 2012, s.12.

Pentekostal ve Karizmatik Kiliselerde bu tür yardıma ihtiyacı olan insanlara yönelik ibadet ve toplantılar aksatılmadan yürütülmektedir. Böylece birey kimlik, değer ve toplumsal rol edinebilmektedir. Kadın üzerinden ailelere ulaşılması hedeflenmektedir. Zira anne kazanıldığında arkadan çocuklar ve eşi gelecektir. Kilise faaliyetleri ailelerin huzur ve refahını sağlamaya yönelik tedbirler alarak sosyal bir düzen sağlamayı hedeflemektedir. Örneğin, aile babalarının kumar, içki ve kadından uzak durması için alınacak tedbir aile içi şiddeti azaltmakla birlikte toplumsal huzura katkı sağlayacaktır.[448] RCCG ve This Present House isimli Pentekostal ve Karizmatik Kiliseler Lagos'ta sokak çocuklarının kazanılmasına yönelik Freedem Foundation adlı sivil toplum örgütlenmesi başlatmıştır. Temel amacı bireysel, toplumsal ve manevi dönüşüme katkı sağlamaktır. Seks işçisi olarak çalıştırılan genç kızlar ve sokak çocuklarının kalmaları için barınak ve Habitation of Hope adlı rehabilitasyon merkezi açılmıştır. Her türlü istismara açık olan sokak çocuklarına rehabilitasyon ve eğitim sağlanarak topluma kazandırılmaya çalışılır. Çocukların sokaktan kurtarılmaları toplumsal suçların azalmasını da beraberinde getirecektir. God Bless Nigeria Kilisesi çocuklara sosyalleşmeyi ve maneviyatı geliştirmeye yönelik programlar düzenlemektedir.[449]

Pentekostal ve Karizmatik hareketlerin sosyal açıdan etkili olmasının nedenlerinden biri de insan haklarına hassasiyetle yaklaşmasıdır. Temel demokratik kural tüm insanların eşit olduğu ve her bireyin bağımsız seçim yapma ve yeteneklerini geliştirme özgürlüğüne sahip olduğudur. Pentekostal toplumda "Tüm insanlar Tanrı suretinde yaratılmıştır ve herkes Tanrı'nın önünde eşittir" anlayışı hâkimdir. İnananlar aracıya gerek

[448] Donald Miller and Tetsunao Yamamori, Global Pentecostalism: The New Face of Christian Social Engagement, s.24.
[449] Richard Burgess, "Nigerian Pentecostalism and Civic Engagement: Mission in the Midst of Poverty and Violence", s.34.

kalmadan kutsal yazıları okuyabilir ve yorumlayabilir. Irk, sosyal sınıf, etnik ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm insanların Mesih'in bedeninde bir rolü vardır.[450]

Pentekostal kültürel kimlik aynı zamanda dünya genelinde yaygın küresel kültürel özellikleri de yansıtmaktadır. Transnasyonalizm[451], modernleşme ve küreselleşme Pentekostalizmin yeni küresel bir dini hareket olarak gelişimine katkı sağlamıştır. Nitekim dünya genelinde değişen kültürün aktif öznesi konumunda olmuştur.[452]

Transnasyonalizm ve misyonerlik Pentekostalizmin doğasında yer alan en temel özellikleridir. Yayılımcı ideolojisi 20. yüzyılın ilk yıllarında Kuzey Amerika'dan, Asya, Afrika, Avrupa ve Güney Amerika'ya gönderdiği misyonerlerle başlamıştır. Bu göç surecinin altında yatan temel neden Mesih için dünyaya egemen olmaktır. Transnasyonel ve uluslararası iletişim ağını koparmadan dünyanın farklı coğrafyalarında kendi karakterini ve kimliğini geliştirmiştir. Pentekostalizmin transnasyonel karakteri küresel bağlamda yeni bir anlam kazanmıştır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, yeni iletişim ağlarının kurulması karizmatik global meta kültürünün gelişimini desteklemiştir.[453]

---

450 Donald Miller and Tetsunao Yamamori, Global Pentecostalism: The New Face of Christian Social Engagement, s.34.

451 Kelime anlamı uluslararası ya da ulus ötesi anlamına gelen transnasyonalizm, uluslararası düzlemde ticari, sosyal ve kültürel aktörlerin küresel bağlamda ilişkileri ve etkileşimleri olarak tanımlanmaktadır. Nitekim uluslararası süreci etkileyen toplumsal aktörler devletin mutlak güç olma durumunu ve milliyetçilik ideolojisinin etkisini azaltmaktadır.

452 Andre Droogers, "The Cultural Dimension of Pentecostalism", ed. Cecil M. Robeck and Amos Yong, The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge, California, 2014, s. 200.

453 Allan H. Anderson, "The Emergence of a Multidimensional Global Missionary Movement", ed. Donal E. Miller, Kimon H. Sargeant, Richard Flory, Spirit and Power: The Growth and Global Impact of Pentecostalism, Oxford, New York, 2013, s. 28.

1980 öncesi Afrika genelinde radyo ve matbaa en önemli kitle iletişim araçları olarak kullanılırdı. Misyonerler eğitim ve hayır kuruluşlarına odaklanırken, evanjelikler ise gazete, radyo ve broşür kullanırdı. 1980'lerden sonra televizyon dönemi başlamış ve son 20 yılda ise elektronik/internet medya teknolojisi son derece gelişmiştir. Kilisenin kalbi olarak nitelendirilen kitle iletişim teknolojisi toplumun inşası için kaçınılmaz olmuş ve dini kültürün gelişiminde önemli rol oynamıştır.[454] Hem yerel hem de küresel alanda dini bilinç ve kimliğin oluşmasına önemli katkı sağlayan kitle iletişim araçları tüm dünyada dini hareketliliğin yaşanmasına Karizmatik uyanışın uluslararası hale gelmesini sağlamıştır. Nijeryalı Pentekostal gruplar Kuzey Amerika ve Avrupa'daki benzer gruplarla iletişim kurmuştur. Modernleşme neticesinde gelişen ulaşım araçları göç ve misyon faaliyetlerini de kolaylaştırmıştır. 1980'lerin ortasında yapılan yoğun göçlerin ardından batıya dağılmış Afrikalı karizmatik gruplarla iletişim ağı oluşturulmuştur. Karizmatik gruplar Afrika kültürünün yeni bir sosyal ve kültürel çevreye taşınabileceğini göstermiştir.[455]

1980'lerden sonra popüler kültür ve dini aynı havanda döverek arasındaki sınırları kaldıran Pentekostal ve Karizmatik Hıristiyanlık, Afrika'nın kamusal alanına egemen olmuştur. Kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesi "kitle kültünü" kendi talepleri doğrultusunda biçimlendirmiştir. Afrikalı artistler ve kültürel girişimciler Mesih ve Şeytan arasındaki manevi savaşı, iyi Hıristiyan olmanın niteliklerini ve Pentekostal liderler tarafından gerçekleştirilen mucizeleri kendi kültürel formlarında üreterek yayınlamıştır. Bu tür dini konular araba çıkartmaları, el broşürleri, müzik, dans, film, radyo ve TV gösterileri, web siteleri ve internet sohbet grupları gibi medyanın her alanında temsil

[454] Ogbu U. Kalu, "Pentecostalism and Mission in Africa, 1970-2000", Mission Studies, Vol.24, 2007, pp.9-45, s.21-22.
[455] Matthews A. Ojo, "Pentecostalism, Public Accountability and Governance in Nigeria, s.118.

edilmektedir. Popüler kültür teknolojisinde ele alınan konular hem yerel hem de küresel platformda dini kimlik ve manevi gelişimin oluşmasına katkı sağlamaktadır.[456]

Pentekostal hareket evrenselleşme ve yerelleşmeyi aynı anda içeren küreselleşme olgusuna sahiptir. Kutsal Ruh ve tezahürleri, "yeniden doğuş" vurgusu, Tanrı ve Şeytan karşıtlığına dayanan düalistik dünya görüşü gibi temel nitelikler, yerel kültür bağlamında yeniden yorumlanarak süzgeçten geçirilmekte ve bölgenin dini temel dinamiklerine özgü strateji belirlenerek uygulanmaktadır. Yerel anlamda insanların inançları ve değerleri saptanarak Pentekostal terminolojiye yakın yerel değerleri benimseyen iletişim için gerekli yeni bir dil geliştirilmektedir. İlk etapta Pentekostal söylem ve pratikler yerel dini değerler karşısında indirgemeci yaklaşımlardan kaçınmaktadır. Ancak daha sonra geleneksel değerler sistemi şeytani gösterilerek Pentekostal Hıristiyanlık terimleriyle yeniden tanımlanmaktadır. Pentekostalizm bir yandan karşılaştığı yeni kültür bağlamında yerelleşerek ayrışmakta diğer yandan evrenselleşmeyle dışa açılarak bütünleşmekte ve yerel toplulukların oluşturduğu bir dünya topluluğu oluşturmaktadır. "Glokalizasyon" kavramı, "yerel" ve "evrensel" arasındaki paradoksal ilişkiyi ifade etmektedir.[457]

Düalist dünya görüşü Pentekostalizmin küresel gelişimi açısından önemli unsurlardan biridir. Şeytan ve Tanrı'nın manevi mücadelesine dayalı dünya görüşü şeytani alanlarda 'kayıp ruhları' kazanıp ilahi alana dönüştürmeyi hedeflemekte ve dünya üzerinde Pentekostal hareketliliğe neden olmaktadır. Kendilerini 'Tanrı'nın çocukları' olarak gören Pentekostaller, Tanrı'nın mesajını iletmek üzere misyoner ya da evanjelik olarak imanının

[456] Katrien Pype, "The Liveliness of Pentecostal/Charismatic Popular Culture in Africa", ed. Martin Lindhardt, Pentecostalism in Africa: Presence and Impact of Pneumatic Christianity in Postcolonial Societies, Brill, Boston, 2014, s.346-7.

[457] Matthias Deininger, Global Pentecostalism, s. 55-56.

peşinden gitmeye teşvik edilmektedir.[458] Dini amaçla yapılan göç Pentekostal mesajın ulusal sınırların ötesine yayılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Pentekostalizm dini kimlik oluşturmak için taşınabilir gezgin bir kültürü temsil etmektedir.[459]

3.3. Kadın

Pentekostal hareket, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından belirsiz paradokslardan biri olmaya devam etmektedir. İbadet ve uygulamalarında her ne kadar demokratik görünse de, araştırmalar kadın ve erkeğin aynı statüde yer almadığını belirtmektedir. Öyle ki bu fiili durum erkek egemenliğini ve kadınların erkeklere boyun eğmesini destekleyici niteliktedir. Anlayış ve uygulamalarda bir taraftan Kutsal Ruh'un özgürleştirici rolü nedeniyle kadın ve erkeklerin eşit olduğu yönünde bir izlenim varken, diğer taraftan Kutsal Kitabın baskılayıcı yorum ve uygulamaları nedeniyle kadınların rolüne ilişkin kısıtlamalar yer almaktadır.[460]

Pentekostal hareketin ilk yıllarında kadınlara daha önce benzeri görülmemiş bir özgürlük tanınmıştır. Yüz yılı aşkın bir tarihe kadar kadınlar önemli, ama yine de gözardı edilen bir rol oynamışlardır. Söz konusu eşitlikçi anlayışa Tanrı'nın Ruh'unun, kadın ve erkeklere eşit bir şekilde döküldüğü Yoel kehanetinin gerçekleşme olasılığı neden olmuştur. Bu kehanete göre kadınlar da erkekler gibi peygamber olabilir, İncil'i yayabilir ve kilise liderliği görevlerinde bulunabilir.[461] Dolayısıyla kendilerini

[458] Joel Robbins, "The Globalization of Pentecostal and Charismatic Christianity", The Annual Review of Anthropology, 33, 2004, pp. 117-143, s.125.
[459] Andre Droogers, Kim Knibble and Regien Smith, "Guest Editorial: Mobility, Time and Space in Pentecostalism, Penteco Studies, 9(2), 2010, pp 145-152, s. 150.
[460] Rosinah Mmannana Gabaitse, "Pentecostal Hermeneutics and the Marginalisation of Women", Scriptura 114 (2015:1), s.1.
[461] Özlem Topcan, "Yahudilik ve Hristiyanlık Din Geleneklerinde Toplumsal Cinsiyet (Geleneksel Dinler Otoritesine Feminist Bakış)", Yükseklisans Tezi, Ankara Ün. Sos. Bil. Enst. Kadın Çalışmaları, 2010, s.56.

Mesih'in bin yıllık saltanatından önceki son günlerde yaşıyormuş gibi hisseden Pentekostaller, bir an evvel müjdeyi vaaz etmek için erkekleri olduğu kadar kadınları da görevlendirmenin gerekliliğine inanmışlardır. Hareketin ilk öncüleri, hiyerarşik yapılara ve gruplaşmaya şiddetle karşı çıkmışlardır. Ancak, bu eşitlik daha sonra kadınların rolüne ilişkin gayri resmi kısıtlamalara yol açmıştır. Resmi makamlar tüm yönetim kadrolarını vasıflı inananlara açarken, gayri resmi gelenek sadece üst düzeydeki erkeklere yer vermiş ve kadınlar dini otoritenin herhangi bir pozisyonuna atanamamışlardır. [462]

Pentekostal uyanışçı liderlerin bir kısmı kiliseyi Yeni Ahit sadeliğine geri döndürmeye çalışırken ve kadınlar da dâhil olmak üzere tüm inananların rahipliğini desteklerken, diğerleri Pavlus'un kadınların kiliseye dâhil olma konusundaki kısıtlamalarını izlemişlerdir. Birçok kadın kıyafeti, görünüşü, hal ve hareketleri hakkında katı bir reçeteye maruz kalmıştır. Daha da önemlisi, pek çok lider, kadınları, Tanrı'nın emrindeki toplumsal düzeni tehdit eden isyancılar olarak nitelendirmişlerdir. Kadınların aile ve toplumsal rollerinin muhafazakâr anlayışı, hareketin daha geniş evanjelik toplumla uyumlu hale gelmesiyle derinleşmiştir. Pentekostaller, kadınlar için en uygun alanın ev olduğunu düşünürler. Evli kadınlardan eşlerine itaatkâr olmaları, görev ve çalışmalarında onları desteklemeleri beklenir. Pentekostallere göre kadınlar kilisede bir lider bile olsa evde kocasının başkanlığı altında olması gerekir. Pentekostaller arasında eğer Tanrı bir kadını görevlendirmiş ise, sebebi erkeğin müsait olmadığı ve Tanrı'nın ikinci bir tercihte bulunduğu anlamına gelmektedir.[463]

Pentekostal inanç Kutsal Ruh merkezlidir. İnsanlar yaşamlarını ve faaliyetlerini O'na göre düzenlerler. Bireyleri ve

[462] Estrelda Alexander "Women", Handbook of Pentecostal Christianity, ed. Adam Stewart, Northern Illinois University Press, DeKalb, 2012, s.213.
[463] Alexander ", s.214.

toplulukları konuşturan, yönlendiren ve görevlendiren O'nun iktidarıdır. Kutsal Ruh, Pentekostal yaşamı yöneten bir katılımcı ve güç olarak algılanır. Pentekostal kadınlar, Kutsal Ruh aracılığıyla kilise hizmetlerinde bulunabilir, peygamberlik edebilir, hastalara el koyabilir ve kiliselerin kurucuları olabilirler. Ancak kaynaklara göre Kutsal Ruh sayesinde özgür oldukları zikredilen kadınların pratik yaşamlarında hem kilise hem de evdeki erkek otoritesine boyun eğmek zorunda olduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar kadınlar da Kutsal Ruh vaftizi olsa ve erkeklerin yaşantısına paralel deneyimler yaşayabilseler de, geleneksel üçüncü dünya ülkelerindeki Pentekostal kadınlar erkek iktidarına tabi tutulurlar. Bu ülkelerde güç ve otorite, erkeklerin hakkı olarak anlaşılır ve erkekler merkezi işgal ederken kadınlar kenara itilirler. Bu, durum bir taraftan kadınların benimsenmesi diğer taraftan dışlanmasına neden olacak bir tezat teşkil eder. Özellikle kadınların bu sıra dışı statüsü Kutsal Kitap'ın literal okunması ve yorumlanmasıyla desteklenir.[464]

Pentekostal Kiliselerde Kutsal Kitap yorumlama modellerinden en baskın olanı literal yaklaşımdır. Kutsal Kitabın literal okunması, metinlerin tarihsel bağlamını dikkate almaz. Dolayısıyla bu model özellikle kadınları statüleriyle ilgili durumlarda tehlike arz etmektedir. Öyle ki kadınların kilisede sessiz kalmalarına, itaakar olmalarına neden olmaktadır. Örneğin I. Korintliler 11: 3 ve I. Timoteos 2: 9'da kadınların aleyhine yönelik ifadelerin tarihsel bağlamı dikkate alınmadan yorumlanması, kilisede erkek egemenliğini bir gerçeklik haline getirmektedir. Pentekostaller tarafından ataerkil anlayışı destekleyen metinlerin hangi tarihsel bağlamda üretildiği ve ne anlama geldiği önemsenmemektedir. Aynı şekilde Pavlus'un kadınlara yönelik yaptırımı her hangi bir sorgulama olmaksızın okunur ve uygulanır. Özellikle

[464] Gabaitse, "Pentecostal Hermeneutics and the Marginalisation of Women", s.1.

üçüncü dünya ülkelerinde erkeğin önderliğini vurgulayan geleneksel anlayış, kutsal metinlerin literal okunmasını onaylamakta ve desteklemektedir. Söz konusu geleneksel anlayışa Yaratılış bölümünde de rastlanmaktadır. Pentekostal papazlar Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığını ifade eden Yaradılış 2: 22-24'teki her cümleye bire bir inanırken, hem erkeklerin hem de kadınların aynı zamanda yaratıldığını öne süren Yaratılış 1:27'i dikkate almadıkları anlaşılmaktadır.[465]

Literal yaklaşımın yanı sıra kadın rollerini kısıtlamaya yönelik ikinci konu ise metni kanıtlama eğilimidir. Bu yaklaşım metinlerin bir bütün olarak Kutsal Kitapla nasıl ilişkili olduğuna bakmadan, herhangi bir argümanı dar kapsamda desteklemek için birkaç kutsal metni kullanarak uzlaştırma sanatını ifade eder. Böylece doktrinler, tek başına kutsal metinler kullanılarak kanıtlanmaya çalışılır. Bu uygulama neticesinde Kutsal Kitabın kültürel bağlamının dikkate alınmasını gerektiren bağlam ilkesi göz ardı edilmektedir. Bağlam ilkesine göre belirli bir kültürel bağlamda ortaya çıkan kutsal metinler asla tek başına bir parça olarak anlaşılmamalı ve yorumlanmamalıdır. Pentekostaller arasında oldukça yaygın olan bu hermeneutik strateji erkekleri kadınlara üstün kılmakla birlikte aynı zamanda kadına yönelik şiddeti de teşvik etmektedir. 2004/2005 yıllarında Botswana Parlamentosunda Evlilikte İktidar Değişikliği Tasarısının kaldırılmasına ilişkin tartışmada Pentekostal bir papaz meselenin Kutsal Kitapta belirtilen Tanrı ilkelerine aykırı olduğunu öne sürerek tasarının uygulanmasına karşı çıkmış ve I. Korintliler 11: 3 ve Efesliler 5: 22-24.18 metinlerini referans göstererek Tanrı'nın, kadınları erkeğin otoritesi altına verdiğini belirtmiştir. Çoğu zaman, "Tanrı'nın boşanmadan nefret ettiğini" söyleyen Malaki 2:16 gibi metinler papazlar tarafından sorunlu

[465] Gabaitse, s.5.

evliliklerde istismar edilen kadınların boşanmamaları için kullanılır. Eğer Pentekostaller metni kanıtlama eğilimine girmemiş olsalardı, belki de Malaki kötüye giden ilişkilerde kadınlar için adalet arayışında bulunabilirdi. Sonuç olarak bu seçici hermenötik yaklaşımla toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddet ve kadınların marjinal statüleri meşrulaştırılmaktadır.[466]

Pentekostal Kiliseler içindeki kadın rollerinin sınırlandırılmasına yönelik üçüncü konu ise teslis doktrinidir. Çoğu Pentekostal teslis doktrininde Oğul'un Baba'ya, Kutsal Ruh'un Oğul'a itaat ettiği hiyerarşik bir komuta zinciri olduğuna inanır. Teslis hiyerarşine inanan Pentekostallere göre erkekler, kadınlar ve çocuklar tarafından takip edilen yüksek bir statüye sahiptir. Bu yaklaşım genellikle erkek-kadın hiyerarşisini meşrulaştırmak ve aynı zamanda erkeklerin toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde daha yüksek bir konuma sahip oldukları öğretileri doğrulamak için kullanılır. Ayrıca, kadın ve erkek arasındaki fizyolojik farklılıklar, bu inancı güçlendirmek ve cinsiyet hiyerarşini savunmak için kullanılmaktadır. Teslis hiyerarşini savunanlar, erkeklerin evde ve kilisede ayrıcalıklarını sağlamlaştırarak kadınların efendilerine itaatkâr olmalarını beklerler. Bu kanaate göre, erkekler yönetme ve komuta için ilahi ayrıcalığa sahip olurken, kadınlar ev içindeki rolleri ile sınırlandırılırlar. Bu nedenle teslis doktrini ataerkil dünya görüşü destekleyerek cinsiyet hiyerarşisini savunmakta ve erkek egemenliğini ayakta tutmanın yanı sıra kadınların egemenliğine hiçbir şekilde destek vermemektedir.[467]

[466] Gabaitse, s.6.
[467] Gabaitse, s.8-9.

II. BÖLÜM

NİJERYA'DA PENTEKOSTAL HRİSTİYANLIĞIN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Hatırlanacağı üzere 20. yüzyılın en önemli dini akımları arasında yer alan Pentekostalizm, Protestan Hıristiyanlığın evanjelik kanadı içinde ortaya çıkan mistik bir harekettir. Farklı konumlardan oluşan Evanjelik Hristiyanlığın altında yer alan Pentekostal akımın kendine has özellikleri bulunmaktadır. Özellikle çoşkulu ibadet biçimleri, Kutsal Ruh vaftizi ve onun tezahürü olarak anlaşılan Ruhsal armağanlara yaptıkları vurgu onları diğer evanlik gruplardan ayıran en temel özellikleridir.

Araştırmalara göre Pentekostalizm beş yüz milyon mensubu ile dünya çapında en hızlı gelişen dini hareket olarak bilinmektedir. Hatta bazı kaynaklar yakın gelecekte bu akımın en kalabalık Hristiyan dini grup haline geleceğini ileri sürmektedir.[468] Bağımsız araştırma kuruluşlarından biri olan Pew Forumunun[469] 2011 analizlerine göre, son yüzyılda Hıristiyan nüfusu dünya genelinde dört kat artmıştır. Şöyle ki 1910 yılında 600 milyon iken 2010 yılında iki milyarı geçmiştir. Özellikle Afrika'da hızla artan bir pentekostal nüfus söz konusudur. 1910 yılında %9 oranında seyrek bir Hıristiyan nüfusu bulunurken 2010 yılında bu rakam %63'e yükselmiştir. Bugün yaklaşık bir milyar nüfusu[470] geçen Afrika kıtasının çok yakında yarısının Hıristiyan nüfusu olacağı tahmin edilmektedir. Dünya Hıristiyan Ansiklopedisinin (David Barrett) istatistikleri, Afrika'da hızla

---

[468] Bu konuda bkz. (Robert J. Koester, The Pentecostal and Charismatic Movement, s.1 http://www.wlsessays.net/files/KoesterPentecostal.pdf), (Donald G. Bloesch, The Holy Spirit:Works&Gift, InterVarsity Press, USA, 2000, s.179)

[469] Global Christianity – A Report on the Size and Distribution of the World's Christian Populationhttp://www.pewforum.org/2011/12/19/global-christianity-exec/ 13.04.14

[470] World Population Review, Afrika Population 2014, http://worldpopulationreview.com/continents/africa-population/ 13.04.14

artan Hıristiyan nüfusun 2025 yılında 663 milyon olacağını tahmin etmektedir.[471]

Hıristiyan nüfus dağılımına göre Nijerya, Kongo ve Etiyopya'dan sonra nüfusun en yoğun olduğu üçüncü büyük ülke olmasının yanı sıra dünyadaki en dindar ülkeler arasında yer almaktadır. Nijerya'da Pentekostal Hristiyanlığın tarihsel gelişim sürecinin ortaya konması Hristiyanlığın Afrika bağlamında bu denli yükselişinin nedenini anlamamıza yardımcı olacaktır.

1- İLK DÖNEM - KLASİK PENTEKOSTAL HAREKET (1918-1950)

Pentekostal hareketin Nijerya'ya sirayet etmesi ilk evre olarak adlandırdığımız Klasik Pentekostal dönemde gerçekleşmiştir. Misyon Kiliselerinin maneviyattan yoksun ve geleneksel Afrika dinini yok sayan tavırları, kilise içinde ayrılık ve bölünmelere neden olmuş, mevcut dini statükoya meydan okuyan ve Hıristiyanlığı kendi geleneksel inanç ve pratikleriyle harmanlayan Bağımsız Afrika Kiliselerinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu sırada Amerika ve İngiltere merkezli Klasik Pentekostal Kiliselerin Bağımsız Afrika Kiliseleriyle iş birliğinde bulunması Nijerya'da ilk Pentekostal Kiliselerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

1.1. Hristiyanlığın Nijerya'ya Girişi ve Misyonerlik Faaliyetleri

Nijerya'da[472] Hıristiyanlık tarihi, Portekizli kâşif ve tüccarların 15. yüzyılda günümüzde Nijerya'nın güneyinde bir şehir

[471] Christianity in Africa, http://en.wikipedia.org/wiki/Christianity_in_Africa 13.04.14

[472] Federal Nijerya Cumhuriyeti, Afrika'nın batısında yer alan bir ülkedir. Doğusunda Kamerun, batısında Benin, kuzeyinde Nijer ve Çad, güneyinde ise Gine Körfezi ile Atlantik Okyanusu yer almaktadır. 1960 yılında bağımsızlığını kazanan Nijerya 33 eyaletten oluşur ve başkenti Abuja'dir. 2000 yılında nüfusu 130 milyon iken Ulusal Nüfus Komisyonunun verilerine göre bu rakam 2014 yılı itibariyle 177 milyona ulaşmıştır. Nijerya bu kalabalık nüfusu içinde farklı etnik grupları barındırmaktadır. Ağırlıkla Yoruba, Igbo ve Hausa-Fulani

kabilelerinden olmak üzere 250'den fazla kabileye mensup insan yaşamaktadır. Ülkenin resmi dili İngilizcedir. Batı Afrika'nın en büyük ülkesi olan Nijerya'nın yüzölçümü 913. 070 km^2'dir. Ülke esas olarak kıyı, orman ve savana olmak üzere üç coğrafi bölgeden oluşmaktadır. Kıyı bölgesi olarak adlandırılan Güney Nijerya, Nijer Deltası ile birlikte pek çok nehir ve gölleri kapsamaktadır. Ijo, Itsekiri, Kalabari, Bonny ve Nembe gibi kıyı bölgesinde yaşayan kabileler 15. yüzyılda ilk defa Avrupalılarla temasa geçmiştir. Güney Nijerya'nın iç kesimlerine uzanan ormanlık bölgesi, Nisan ve Mayıs aylarında yoğun yağış almaktadır. Büyük bir bölümünün ormanlarla kaplı olduğu bölgede Yoruba, Edo, Igbo ve Ibibio gibi kabileler yaşamaktadır. İlk gelen Avrupalılar tabiat koşullarını ve bölgeyi bilmedikleri için iç kesimlere nüfuz edememişlerdir. Bu nedenle kıyı kesimi büyük ticari merkez olarak gelişmiştir. Geniş otlakların yer aldığı savana bölgesi ise Sahra çölünün büyük bir bölümünden ormanlık bölgeye kadar olan alanı kapsamaktadır. Kanuri, Hausa ve Fulani etnik gruplarının yer aldığı Nijerya'nın kuzey bölgesi, batı dünyası ile diğer bölgelere nazaran oldukça geç karşılaşmıştır. Nüfusun çoğunluğu Müslüman olan bu bölgeye İslamiyet ilk kez 11. yüzyılın sonunda Kanem Krallığı döneminde ulaşmıştır. Özellikle 1370 yılında Hausa hükümdarının İslamı kabul etmesinin ardından 17. yüzyılın ortalarına kadar mevcut şehir devletleri ve pek çok kabile Müslüman olmuştur. Her ne kadar İslam bu yüzyılda savana bölgesinin ötesine geçemese de 19. yüzyılda Nijerya'nın kuzeyine tamamen yayılmıştır. Sudan, Büyük Sahra ve Kuzey Afrika gibi İslam ülkelerinin güçlü ittifaklar oluşturması aynı zamanda aralarında ticari ilişkilerin gelişmesine neden olmuştur. Sudan ve Kuzey Nijerya arasındaki ticaret yolu sayesinde Müslüman gezgin âlimler ve tüccarların hareketlilikleri İslam'ın bu bölgede yayılmasına katkı sağlamıştır. Nijerya olarak bilinen bugünkü coğrafi bölge sömürge öncesi farklı etnik grupların işgal ettiği küçük bölgelerden oluşmaktaydı. Bu topraklar farklı devletlerin yönetimi altında kalmış, tarih boyunca üzerinde çok sayıda devlet ve krallıklar kurulmuştur. 1850 yılında Lagos, İngiliz sömürge bölgesi olduktan sonra 1900 yılına kadar bugünkü Nijerya topraklarının tamamı İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Lord Frederic Lugard, 1906 yılında Lagos kolonisi ve güney bölgesini bir araya getirerek tek merkez altında toplamıştır. Birinci Dünya Savaşı arifesi Haziran 1914'te İngilizler resmi olarak bölgeleri birleştirerek Nijerya Federasyonu olarak tek vali altında toplamıştır. İsmini her ne kadar Nijer nehrinden aldığı söylense de 1898 yılında Lord Lugard'ın eşi Flora Louise Shaw tarafından verilmiştir. Siyah anlamına gelen 'Nijer' kelimesi ile bölge anlamına gelen 'area' kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşmuştur. İngiliz sömürgesi neticesinde şekillenen bugünkü modern Nijerya'nın yapay bir devlet olduğu belirtilmektedir. Lagos başkent olmuştur. İlk genel vali olan Lord Lugard 1916 yılında Kano emiri, Sokoto sultani ve Oyo reisi gibi altı geleneksel liderin yer aldığı Nijerya Konseyini oluşturmuştur. Kuzeyde yerel emirliklerle sorun yaşamamak için Hristiyan misyonerlerin bölgeye ziyareti engellenmiş, İslam eğitimine mani olunmamıştır. Güneyde ise Hristiyanlık ve batı eğitimi geliştirilmeye çalışılmıştır. Kuzeyde Hausa resmi dil iken güneyde İngilizce öğretilmiştir. (CIA, *The*

olan Benin merkezli Benin Krallığına[473] (1485-1707) gelişi ile başlamıştır. Asıl amacı ticareti geliştirmek olan Portekizliler, aynı zamanda Hristiyanlığı yayarak İslam'a karşı müttefik oluşturma niyetinde olmuşlardır. Nijerya'yı köle ticareti merkezi haline getiren Portekizliler, Batı Afrika kıyılarından Avrupa'ya köle ticaretini yaygınlaştırmışlardır.[474] Katolik misyonerler her ne kadar kiliseler inşa edip Hristiyanlığı yaymak istemişlerse de genel olarak misyonerlik faaliyetleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır.[475] Portekizli misyonerler Benin'de gösteremedikleri etkiyi 16. yüzyılın ikinci yarısında, yine günümüzde Nijerya sınırları içerisinde kalan Benin Krallığının doğusundaki Warri (Itsekiri) Krallığında[476]

World Factbook, Nijerya Ülke Profili, internet erişimi: CIA resmi internet sitesi www.cia.gov 30.06.2015, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html; Olayemi Akinwumi, The Colonial Contest for the Nigerian Region 1884-1900: A History of the German Participation, Lit Verlag, Hamburg, London, 2002, s.19-20; Toyin Falola-Matthew M. Heaton, A History of Nigeria, Cambridge, UK 2008, s.29-30; Lizzie Williams - Mark Shenley, Nigeria, The Bradt Travel Guide Ltd. England 2012, s. 10).

473 Benin, geçmişte şehir-devlet iken 15. yüzyılda zengin bir krallık olmuştur. Edo ve Yoruba halklarından oluşan Benin Krallığı "Oba" adı verilen güçlü krallar tarafından yönetilmiştir. 1897 yılında İngilizler tarafından ele geçirilen Benin, Nijerya'nın bağımsızlığını kazanana kadar İngiliz hâkimiyeti altında kalmış, 1996 yılında federal eyaletlerin yeniden şekillenmesi neticesinde bugünkü Edo eyaletinin başkenti olmuştur. Nijerya'nın batısında sınır komşusu olan Benin Cumhuriyeti ile karıştırılmamalıdır. (John A. Shoup, Ethnic Groups of Africa and the Middle East: An Encyclopedia, ABC-CLIO, USA 2011, s.65).

474 A.F.C. Ryder, "The Benin Missions", Journal of Historical Society of Nigeria, Vol.2, No.2 (December 1961), s.231.

475 Nimi Wariboko, Nigerian Pentecostalism, University of Rochester Press, USA, 2014, s.22.

476 Warri Krallığı 1480 yılında Benin prensi, Ginuwa tarafından kurulmuştur. Warri, Iwerre ya da Ode-Itsekiri olarak da adlandırılmaktadır. Genellikle balıkçılık ve ticaretle uğraşan Itsekiri halkı 1884 yılında İngiliz hâkimiyeti altına girmiştir. Warri, bağımsızlık sonrası bugünkü Nijerya'nın güneyinde yer alan Delta eyaletinin bir kenti olmuştur. (James B. Minahan, Encyclopedia of Stateless Nations: Ethnic and National Groups Around the World, ABC-CLIO, USA 2016, s.189).

(1574-1807) icra etmişlerdir.[477] Hristiyanlık bu bölgede uzun süre etkisini devam ettirmiştir. Ancak 1733 yılında kabile reisleri benimsemiş oldukları Hristiyanlığın kuraklığı önleyemediği gerekçesi ile eski dinlerine dönmüşlerdir.[478] Sonuç olarak; bu dönemde yapılan Hristiyanlık misyon faaliyetleri;[479] iklim ve sağlık koşullarının elverişsizliği nedeniyle yüksek ölüm oranları, kadro yetersizliği, köle ticareti, tüccarların Hristiyanlığı yaymaktan ziyade ticaret eğiliminde olmaları, Avrupa milletlerinin kendi aralarında rekabet etmeleri, kendi inanç sistemi ve dini ritüelleri olan yerli halkın, yabancı oldukları bir dini kolayca kabul etmemeleri gibi nedenlerden dolayı başarılı olamamıştır.[480]

Günümüzde Nijerya olarak adlandırılan bu topraklara ilk gelişinde kök salmayı başaramayan Hristiyanlık, 19. yüzyılın ortalarında bölgeye tekrar gelmiştir. 1841 ve 1891 yılları arasında Nijerya'da Katolik, Anglikan, Presbiteryen, Baptist ve Metodist

[477] A.F.C. Ryder, "Missionary Activity in the Kingdom of Warri to the Early Nineteenth Century", Journal of the Historical Society of Nigeria, Vol.2, No.1 (December 1960), s.1-26.

[478] Lamin Sanneh, West African Christianity: The Religious Impact, C. Hurst & Company, London, 1983, s.42.

[479] Bu dönemin misyonerlik faaliyetleri esas itibariyle Roma Katolik Kilisesi'nin etkinliklerine dayanmaktaydı. 16. ve 17. yüzyıllarda özellikle İspanya ve Portekiz gibi güçlü ulus devletler tarafından başlatılan bu ilk Hristiyan misyonerliğinin amacı batı kültürünü ve kurumlarını benimsetmekti. Dolayısıyla Hristiyan olmak aynı zamanda bu ülkelerin egemenliğini kabul etmek anlamına geliyordu. Hristiyanlığın gölgesinde altın, köle ve toprak kazanılan bu dönem 18. yüzyılda sona ermiştir. (Linda Woodhead, Hıristiyanlık, çev. Sevda Çalışkan, Dost Kitabevi, Ankara 2004, s. 149).

[480] Peter B. Clarke, West Africa and Christianity, The Castlefield Press, London, 1986, s.25

Kiliseleri[481] misyon toplulukları oluşturarak[482] Hristiyanlığı yaymaya çalışmışlardır. Bu dönemde yapılan faaliyetler Nijerya ve Afrika Hristiyanlık tarihinde "Misyon Kiliseleri"[483] ya da "Avrupa Misyon Kiliseleri" olarak adlandırılmaktadır.[484] Nijerya'da Hristiyanlığın yayılmaya başlamasındaki en önemli faktör İngiltere'de 1807 yılında köle ticaretini yasaklayan yasanın kabul edilmesidir. Bu yasa yürürlüğe girer girmez azat edilen milyonlarca köle Batı

[481] 18. yüzyılın ikinci yarısında Kuzey Amerika'da Metodist, Baptist ve Kuveykır Kiliseleri Afrika halkına büyük bir coşku ve gayretle Hristiyanlığı yaymaya çalışmışlardır. Özellikle Kuveykırlar 18. Yüzyılın ilk yarısında istikrarlı bir şekilde köleliğin kaldırılması için mücadele etmişlerdir. Kuveykırların verdiği mücadeleye daha sonra bazı Metodist ve Baptist Kiliseler de katılmıştır. Ancak Katolik Kilisesi bu duruma sessiz kalmayı tercih etmiş ve İç savaş öncesi kölelerle herhangi bir iletişimde bulunmamıştır. Metodist John Wesley 1774'te yayınladığı "Kölelik üzerine Düşünceler" (Thoughts on Slavery) adlı kitabında konuyu "alçakça yapılan bir rezalet" olarak tanımlamıştır. Nitekim dışlamaktan ziyade kapsayıcı olmayı tercih eden Protestan Kiliselerin evanjelizm vurgusu, modern misyon hareketinin gelişimine katkı sağlamıştır. (Peter B. Clarke, West Africa and Christianity, The Castlefield Press, London, 1986, s.29.). Bu kapsamda 18. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa ve Amerika'da başlayan evanjelik uyanış misyon topluluklarının oluşmasına neden olmuştur. İlk olarak 1978 yılında İngiltere'de Baptist Misyon topluluğu kurulmuştur. Daha sonra Avrupa ve Amerika'nın her yerinde Protestan Misyon Toplulukları oluşmuştur. Bu topluluklar şunlardır; London Mission Society, Church Missionary Society, Scottish Presbyterian Society, Wesleyan Mission Society (1799), The British and Foreign Bible Society (1803), University Mission to Central Africa (1857). (Israel O. Olofinjana, 20 Pentekostal Pioneers in Nigeria, Xlibris Corporation, USA 2011, s.xvi).

[482] Misyonerlerin günümüzde Nijerya toprakları içerisinde yer alan bölgede, The Anglican Church Missionary Society, Wesleyan Methodist Missionary Society, The foreign Mission Committee of the United Presbyterian Church of Scotland, The Foreign Mission Board of the Southern Baptist Convention of the United States, Catholic Society of African Missions of France adlı misyon topluluklarını kurmuşlardır.

[483] Bu kiliseler bazen "yerleşik" (established), "tarihi" (historic) ve "ana akım" (mainstream) kiliseler olarak da adlandırılmaktadır. (Bkz. Deji Ayegboyin & F.K. Azonzeh Ukah, "Taxonomy of Churches in Africa: The Case of Nigeria", Ogbomoso Journal of Theology, vol.13, (1), 2008, pp.1-21, s.4).

[484] Olofinjana, 20 Pentecostal Pioneers in Nigeria, s.xvii.

Afrika'da yer alan Sierra Leone[485] ülkesinde Freetown kolonisine yerleştirilmiştir.[486] Daha sonra pek çok köle buradan Nijerya'da bulunan Lagos, Badagri ve Abeokuta kentlerine göç etmeye başlamıştır.[487] Kölelik dönemlerinde Hristiyanlığı benimsemiş olan bu göçmenler yerleştikleri bölgelerde misyon faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Batılı misyoner örgütleri de misyonerlik faaliyetlerinde daha fazla başarı şansı bulunan bu insanları kullanmıştır. Bu çerçevede 1840 yılında Anglikan Kilise Misyon toplumu Henry Townsend, Samuel A. Crowther gibi öncüleri ve daha diğerlerini Batı Nijerya'da Yoruba[488] halkı arasında Hristiyanlığı yaymak için

[485] Afrikalı göçmenler sadece İngiltere değil aynı zamanda Amerika ve Kanada'dan da gelmiştir. Örneğin, Amerikan Bağımsızlık Savaşında İngilizlerin yanında yer alan köleler Kanada'nın Nova Scotia bölgesine yerleştirilmiştir. Buradan da 1792 yılında Sierra Leone'a getirildiler. Diğer grup ise sahiplerinden kaçarak Jamaika dağlarına sığınan kölelerdir. Bunlar da 1800 yılında Sierra Leone'ya getirilmiştir. (Bkz. J. Kofi Agbeti, West African Church History: Christian Missions and Church Foundations: 1482-1919, Leiden E.J. Brill, Netherlands, 1986, s.20).

[486] Clarke, West Africa and Christianity, s.31.

[487] Stephen Neill, 'Nigeria', Concise Dictionary of the Christian World Mission, (ed) Stephen Neill, Gerald H. Anderson, John Goodwin, Lutterworth Press, London, 1970, s.444.

[488] Nijerya'nın güney batısında yaşayan en büyük etnik topluluktur. Kaynaklara göre Yoruba ismi bir dine, dile, toprağa ve aynı kan bağına sahip insanlar anlamına gelir. Bugünkü Nijerya'nın komşuları Benin, Togo ve Gana olmak üzere Avrupa, Amerika ve Asya'da da Yoruba toplulukları yaşamaktadır. Nijerya'da bugün nüfusun %20'sini oluşturmaktadır. Dünya çapında tahmini nüfusu 40 milyonun üzerindedir. (Norma H. Wolf, 'Yoruba', Encyclopedia of Medical Anthropology: Health and Illness in the World's Cultures, ed. Carol R. & Melvin Ember, Vol. II, Kluwer Acedemic/Plenum Publishers, New York 2004, s.1029). Yoruba kabilesinin kurucusu ve atası Oduduwa'dir. Linguistik anlamına ek olarak Yoruba ismini bugünkü Nijerya'da yer alan İle-İfe şehrinden almıştır. Yoruba yaradılış mitine göre, yeryüzünün yaradılışı tamamlandıktan sonra cennette insanoğlu yaratılmış ve Tanrı onların bedenine nefesini üflemiştir. Kendilerini "Oduduwa'nin oğulları" olarak nitelendiren Yoruba insanlarını bu şehre yerleşmiştir. Yoruba, özgün olarak Oyo dilini konuşan insanlar için kullanılırdı. Ancak 19. yüzyıldan bu yana kâşif ve misyonerler tarafından Oduduwa'nin soyundan gelen tüm alt etnik grubu kasteden kelime olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu alt gruplar sunlardir; Oyo, Ibarapa, Ife, Ijesa, Igbomina, Egba, Egbado, Awori, Egun, Ijebu, Ekiti, Ilaje, Ikale, Owo, Akoko, Ondo,

göndermiştir.[489] Samuel Crowther, Nijer nehrinden başlayarak ülkenin iç kısımlarına kadar ulaşan başarılı misyonerlik faaliyetleri yürütmüştür. Gittiği bölgelerde hem ticaret ilişkileri kurmuş, hem de "Kilise Misyon Toplulukları" (Church Missionary Society) oluşturmuştur. Bu kurumu 1866 Bonny, 1875 Asaba ve Onitsha, 1915'te Awka, Kaiyama, Ebu, Patani, Igbide ve Ogwaski'de kurulan misyoner teşkilatları takip etmiştir.[490]

1857 yılında Kilise Misyon Toplulukları lideri Henry Venn, Afrika misyon hedefini açıklamıştır. Buna göre, ticaret, din ve siyaset alanlarında lider olabilecek bireyler ihtiva eden güçlü bir orta sınıf oluşturulmalıdır. Bu liderler etkili ve entelektüel bir toplum oluşturacak ve Afrika'ya sayısız fayda sağlayacak, aynı zamanda Avrupa devletleri arasında bir mevkii edinebilecek oluşumun kurucuları olacaklardır. Afrika halkının öncülük ettiği tarım mahsullerinin ihracatına dayanan yasal ticaret bu projenin temel unsuru olmuştur. Sömürgeye bağlı devlet politikası yerine ulusal gelişimi hedef alan ticari anlayış benimsenmiş, dini alanda ise bir Anglikan Kilisesinden ziyade, Afrika kilisesinin inşa edilmesi hedeflenmiştir. Bu projenin neticesinde pamuk üretimi artmış, dolayısıyla ihracat gelişmiştir. İngiltere'den gelen destek neticesinde 1860 yılında Afrika Yardım Derneği oluşturulmuştur. Kilise Misyon Topluluklarının yayın organı The African Times, "Medeniyet ve Hristiyanlık birlikte gitmeli, birinden biri

Yagba, Owe, Bunu, Ijesa, Ajese, Ketu ve Sabe. Bugün Nijerya'da Yoruba insanları Oyo, Ogun, Lagos, Ondo, Osun, Ekiti, Kwara ile birlikte Kogi ve Edo eyaletlerinin bir bölümünde yoğunlaşmıştır. (Michaiah Akinyele Olaniyi, "The Meaning of Religious Conversation in the Christ Apostolic Church of Nigeria: Towards the Incarnation of the Gospel in Yorubaland", Department of Theology School of Historical Studies, The University of Birmingham, 2007, s.89).

[489] Jocelyn Murray, Proclaim the Good News: A Short History of the Church Missionary Society, Hodder and Stoughton, London, 1985, s.53.

[490] Thomas W. Higgins, "Prophet, Priest and King in Colonial Africa: Anglican and Colonial Political Responses to African Independent Churches in Nigeria and Kenya, 1918-1960", Doctor of Philosophy, University of Edinburg, 2010, s.7

önde olmamalıdır." anlayışını destekleyerek hedeflenen Afrika misyonuna katkı sağlamıştır.[491]

Nijerya'da misyonerler, hastane, okul gibi sosyal hizmet kuruluşlarına önem vermişlerdir. Nitekim bu çalışmalar Hristiyanlığın yayılmasına ve ülkenin gelişimine katkı sağlamıştır. Bu sayede Hristiyanlık Nijer Deltasından Nijerya'nın doğusuna, güney batısından ülkenin ortasına kadar geniş bir alana yayılmayı başarmıştır.[492] Misyonerler, Onitsha, Bonny, Badagry, Abeokuta ve Lagos kentlerinde hem kadın hem de erkekler için sanayi ve tarım meslek okulları açmışlardır. Bu okullarda erkekler marangozluk, tuğla yapımı, duvar örme, terzilik gibi meslekleri öğrenirken kadınlar sepet yapma, örgü, el işleri, ev işleri gibi alanlarda dersler almışlardır. 1859'da Lagos'ta Gramer Okulu, 1908 yılında Abeokuta Sanayi Enstitüsü, 1923'te Abeokuta'da Baptist Erkek Lisesi açılmıştır. 1910 yılında Cambridge ve Oxford sınav merkezleri kurulmuştur. Bu gelişmeleri daha sonra kolej ve üniversitelerin açılması takip etmiştir.[493] Anglikan, Baptist ve Katoliklerin desteklediği bu misyon okullarında ilk etapta din öğretmeni yetiştiren ve Hristiyanlığın gelişimini hedefleyen bir eğitim verilmiştir. Nitelik bakımından iyi olmayan üniversitelerin ise tek amacı sanayi ve teknolojik gelişmeler için mesleki iş gücünü sağlamak olmuştur. Bu nedenle, 1948 yılında Ibadan üniversitesi kurulana kadar nitelikli eğitim için İngiltere ya da Amerika tercih edilmiştir.[494] Bugün pek çok farklı disiplinin yer aldığı Nijerya'daki üniversiteler, misyonerlerin faaliyetleri neticesinde kurulmuştur. Aynı zamanda, Nijerya'nın güney batısında misyon döneminde kurulan Baptist Misyon Hastanesi (Ogbomosho),

[491] Sanneh, West African Christianity: The Religious Impact, s.158-159.
[492] Afe Adogame, "How God became a Nigerian: Religious Impulse and the Unfolding of a Nation", Journal of Contemporary African Studies, 28:4, s. 484.
[493] Sanneh, West African Christianity: The Religious Impact, s.152-154.
[494] Adebayo Oyebade, "A Retrospect on Colonial Nigeria", ed. Adeboya Oyebade, The Foundations of Nigeria: Essays in Honor of Toyin Falola, Africa World Press, Eritrea, 2003, s.19.

Sacred Heart Hastanesi (Abeokuta), Seventh Day Adventist Hastanesi (Ile-Ife) ve Katolik Misyon Hastanesi (Ibadan) gibi sağlık kuruluşları varlığını halen devam ettirmektedir.[495]

19. yüzyıl Hristiyan misyonerliği döneminde, Batı eğitim ve medeniyetinin kurulması, ulaşım ağlarının oluşturulması, elektrik ve sağlık hizmetlerinin verilmesi her ne kadar pozitif gelişmeler olarak algılansa da, doğal olarak negatif sonuçları da beraberinde getirmiştir. Misyonerler, yerli halkın geleneksel değerlerini tahrip ederek koloni otoritesine itaat etmelerini arzu etmişlerdir.[496] Afrikalıları, ehlîleştirilmesi ve uygarlaştırılması gereken yabani, barbar, ilkel ve inançsız insanlar olarak görmüşler,[497] onların yerli inancı ile bir diyalog oluşturmaktan ziyade onları aşağılamış ve kuşkuyla bakmışlardır. Nitekim misyonerler Nijerya'nın pek çok şehir ve kasabada sosyal dönüşümü sağlamak ve Afrikalı elitler yetiştirmek için eğitim ve sağlık hizmetlerini araç olarak kullanmışlardır. Din ile birlikte kültür transferinin de yapılabileceğini düşünen Hristiyan misyonerleri daha sonra bu yetişen Afrikalı elitler tarafından baskıcı, adaletsiz, ırkçı ve emperyalist olarak suçlanmışlardır.[498] Çalışmamızın ileri safhalarında görüleceği üzere bu durum, 19. ve 20. yüzyıllarda kilise içinde ayrılık ve bölünmelere zemin oluşturacak, Afrika yerli dinine karşı oluşturulan küçültücü ve aşağılayıcı bakış yerini teolojik diyaloğa bırakacaktır. Nitekim Hristiyan misyonerleri kültür konusunda esneklik sağlayacak ve ortaya çıkan milliyetçilik gibi meseleleri kendileri lehine kullanacaklardır.

---

[495] Samson Adetunji Fotokun, "Christian Missions in South-Western Nigeria, and the Response of African Traditional Religion", International Review of Mission, Vol.96, No. 380/381, January/April 2007, s.110.

[496] Ahamad Faosiy Ogunbado, "Impacts of Colonialism on Religions: An Experience of South-western Nigeria", Journal of Humanities and Social Sciences, Vol.5, Issue 6, (Nov-Dec 2012), pp.51-57, s.55.

[497] Ambe J. Njoh, Tradition, Culture and Development in Africa: Historical Lessons for Modern Development, Ashgate, England, 2006, s.32.

[498] Wariboko, Nigerian Pentecostalism, s.22-23.

Sürekli üstünlüğü dayatılan Avrupa Hristiyanlık kültürü dinler arası çatışmalarla sonuçlanmıştır. Örneğin, ilk çatışma 1846 yılında Egba yöresinde gerçekleşmiş ve Ake Kilisesi yakılmıştır. Bu bölgede yaşayan Ogboni halkı 1848 yılında Hristiyanları tutuklayarak işkence etmiştir. Ancak bölgede en büyük çatışma 1867 yılında gerçekleşmiştir. Düşman ile mücadele etme anlamına gelen bu çatışmaya "Ogun Ifole" adı verilmiştir. Çatışma sürecinde misyon evleri, kilise binaları, din değiştirenlerin mülkleri yakılmış, misyonerler Egba yöresinden atılmıştır.[499] 1888 yılında Majola Agbebi önderliğinde Yerli Baptist Kilisesi oluşturularak, Amerikan Baptist Misyonundan ilk ayrılık gerçekleşmiştir. Bu ayrılığın temelinde yatan başlıca etkenler koloni gölgesi altında Afrika halkına yapılan insanlık dışı davranışlar, yerli halkın geleneksel değerlerinin tahrip edilmesi ve Avrupa Hristiyanlık kültürünün dayatılmasıdır. Bu gelişmelerin neticesinde 1891 yılında "Birleşik Yerel Afrika Kilisesi" (United Native African Church), 1901 yılında Afrika Bethel Kilisesi kurulmuş, Avrupa merkezli misyon kiliseleri bölünmeye başlamış, Afrika yerel inanışlarının gözardı edilemeyeceği anlaşılmış ve "Bağımsız Afrika Kiliseleri" (African Initiated Churches) ortaya çıkmaya başlamıştır.[500]

1.2. Bağımsız Afrika Kiliseleri

Bağımsız Afrika Kiliseleri,[501] Sahra çölünün güneyinde kalan Doğu, Batı ve Güney Afrikadaki halklar tarafından kurulan ve yönetilen Kiliselerdir. Bu Kiliseler; Hristiyanlığın geleneksel Afrika inanç ve pratikleri ile harmanlanarak Afrika bağlamı içinde

[499] Fotokun, "Christian Missions in South-Western Nigeria, and the Response of African Traditional Religion", s.111.
[500] Wariboko, Nigerian Pentecostalism, s.23.
[501] Bu kiliseler aynı zamanda African Instituted Churches, African Indigenous Churches, African Initiated Churches olarak da ifade edilmektedir. Biz çalışmamızda Afrika Bağımsız Kiliseleri (African Independent Churches) olarak kullanacağız.

gelişen yeni biçimidir.[502] 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Bağımsız Afrika Kiliseleri Etiyopya, Aladura ve Pentekostal Kiliseler olarak üç grup altında sınıflandırılmaktadır.[503]

İlk grup 1880'lerin sonunda ortaya çıkan ve 20. yüzyılda gelişimine devam eden Etiyopya Kiliseleridir. Etiyopya hareketinin oluşmasını sağlayan temel anlayış Kutsal Kitabın Mezmurlar kitabına dayanmaktadır. Kutsal Kitapta yer alan "Mısır'dan elçiler gelecek, Etiyopyalılar ellerini Tanrı'ya doğru kaldırıverecek."[504] cümlelerinin yorumu sürgünde olan Afrika nesline (16. yüzyıldan itibaren köle ticareti adı altında insanlarının farklı ülkelere götürülmelerini Afrika halkları sürgün olarak adlandırmaktadır.) bir gün kendi medeniyetlerini inşa edecekleri umudunu aşılamıştır. Siyah sürgün kültürü, ideolojik dini bir motif ile kurtuluş stratejisinin gelişmesini sağlamıştır. Afrika nesli özgürlüğünü kazandığında, ülkesine dönecek ve kendi devletini kendi kuracaktır. Nitekim sürgünde oluşan bu Afrika kökenli ideoloji, Etiyopya hareketinin oluşmasına neden olmuştur.[505] Aynı zamanda Batı Kiliselerinin otoriterleşmesine de tepki duyan Etiyopya Kiliseleri, misyon kiliselerine karşı oluşturulmuş kültürel ve dini bir harekettir.[506] Afrika'nın farklı bölgelerinde oluşan bu hareket neticesinde Batılı misyonerlerin kurduğu kiliselerden

[502] Harold W. Turner, "African Independent Churches and Economic Development", World Development, Vol.8, pp.523-533, Pergamon Press Ltd., England, 1980, s.523.
[503] Deji Isaac Ayegboyin, "Aladura Spirituality: Authentic African Initiative in Christian Missions", Ogbomoso Journal of Theology, Vol.XVI (1), 2011, s.166.
[504] Mezmurlar 68:31.
[505] Ogbu Kalu, sürgünde oluşturulan bu Afrika ideolijisinin politik açıdan Sierra Leone kolonisinin oluşumuna zemin hazırladığı, dini açıdan Hristiyanlığın Afrikada yayılımını sağlamak için gerekli motivasyonu oluşturduğu ve misyon faaliyetlerine hizmet ettiğini vurgulamaktadır. (Ogbu Kalu, African Pentecostalism: An Introduction, Oxford University Press, New York, 2008, s.33).
[506] E. Ikenga Metuh, "The Revival of African Christian Spirituality: The Experience of African Independent Churches", Mission Studies, Vol. 7-2, 14, 1990, s.154.

ayrılan yerli dini gruplar, kendi imkânları dâhilinde kendi geleneklerinin şekillendirdiği özerk kiliseler kurmuşlardır. Yukarıda bahsetmiş olduğumuz Yerli Baptist Kilisesi ve Birleşik Yerel Afrika Kiliseleri, Etiyopya Kiliseleri kategorisi içinde yer almaktadır. Birleşik Yerel Afrika Kilisesi'nin ilk şubesi "Jehovah Shalom" 1891 yılında Lagos'ta kurulmuştur. On yıl sonra yine Lagos'ta "African Church Bethel" kurulmuştur.[507]

Bağımsız Afrika Kiliseleri başlığı altında sınıflandırılan ikinci grup ise Batı Nijerya'da Yoruba halkı arasında ortaya çıkan Aladura Kiliseleridir. Bu kiliseler misyon kiliseleri içinde dua grupları olarak başlamış, daha sonra bağımsız kiliseler haline gelmiş, ilk gruba nazaran siyasi ve beşeri nedenlerden dolayı misyon kiliseleriyle bağlantısını koparmamıştır. Aladura Kiliseleri Hristiyanlığın Afrika yerli inanç ve pratikleriyle bağdaştığı ruh eksenli mistik kiliselerdir.[508] Bunlar, misyon kiliselerinin dini, sosyal ve kültürel meselelere kifayetsiz kaldıklarını hatta ruhani boyutunu tamamen yitirdiğini iddia etmişlerdir. Esasen Aladura hareketi salt Batı Hristiyanlığına tepki olarak doğmaktan ziyade, maneviyatı ön plana çıkaran Batı Pentekostal Hristiyanlığından etkilenerek ortaya çıkan bir dini uyanış hareketidir.[509] Nijeryanın yerel dini ve kültürel dokusu içinde gelişen Aladura hareketi, Nijerya Pentekostalizminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Aladura hareketi kapsamında "İsa Topluluğu Kilisesi" (Christ Army Church), "Keruvlar ve Seraflar Kilisesi" (The Cherubim and Seraphim Church), "Rabbin Kilisesi" (Church of the Lord), "İsa Apostolik Kilisesi" (Christ Apotolic Church), "Kutsal İsa Kilisesi" (Celestial Church of Christ), "Uluslararası Kutsal İsa Kilisesi" (Christ Holy

[507] Ayegboyin & F.K. Azonzeh Ukah, "Taxonomy of Churches in Africa: The Case of Nigeria", s.6.
[508] Ayegboyin, "Aladura Spirituality: Authentic African Initiative in Christian Missions", s.166.
[509] Allan Anderson, African Reformation: African Initiated Christianity in the 20th Century, Africa World Press, Africa, 2001, s.89.

Church International) gibi topluluklar, ortaya çıkan ilk Pentekostal Kiliseler olmuştur.[510]

1.3. Pentekostalizmin Nijerya'da Doğuşu

Nijerya'da Pentekostal Kiliseleri sadece Aladura hareketi kapsamında ortaya çıkan kiliseler olarak sınırlandırmamak gerekir. Bağımsız Afrika Kiliselerinin kurulduğu ve yayılmaya başladığı dönemlerde Amerika ve İngiltere merkezli Klasik Pentekostal Kiliseler, kendi misyonerlerini 1930 ve 1950 yıllarında Nijerya'ya göndermişlerdir. Bu misyonerlerin faaliyetleri neticesinde Nijerya'da "Apostolik Kilise" (The Apostolic Church), "Tanrı Toplulukları" (The Assemblies of God) ve "İncil Kilisesi" (Foursquare Gospel Church) gibi Klasik Pentekostal Kiliseler kurulmuştur.[511] Bu kiliseler Nijerya'nın yanısıra Afrika'nın pek çok ülkesinde halen aktif misyonerlik faaliyetleri yürütmektedir. Misyon Kiliselerine nazaran daha fazla finansal destek alan Klasik Pentekostal Kiliseler, Afrikalı liderlerin katılımıyla Nijerya'da yeni Pentekostal Kiliselerin oluşumunda önemli rol oynamaya devam etmiştir.[512]

1.3.1. Aladura Hareketleri

Aladura, 20. yüzyılın ilk yıllarında Nijerya'da Yoruba halkları arasında ortaya çıkan dini uyanış hareketleridir. Yoruba dilinde "al adura" sözcüğünden türeyen Aladura kelimesi "dua sahipleri" ya da "dua halkı" anlamına gelmektedir. Peygamberlik ve şifa inancına dayalı Aladura hareketleri aynı zamanda Pentekostal dini uyanış hareketleri olarak adlandırılmaktadır.

---

510 Olofinjana, 20 Pentecostal Pioneers in Nigeria, s.xix.
511 Israel Olofinjana, Reverse in Ministry & Missions: Africans in the Dark Continent of Europe, Author House, UK, 2010, s.23.
512 Anderson, African Reformation: African Initiated Christianity in the 20th Century, s.169.

Aladura hareketleri, ruh gücünden yoksun olduğunu iddia ettiği misyon kiliselerinin dini uygulamalarına ve kurumsal gücüne bir tepki olarak ortaya çıkmış ve geleneksel Afrika dini unsurlarını Hristiyan inançlarıyla harmanlayarak yeni bir dini anlayışın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Genellikle karizmatik olan hareket liderleri, Hristiyanlık ve Afrika dini geleneklerinin karşılıklı diyalog ve etkileşim içinde olmadan, birinin diğerinin yerine geçmesine ve halkın kendi özünden uzaklaşıp salt Hristiyan dini kültürüne biat etmelerine karşı çıkmışlardır.[513]

1918 yılında ortaya çıkan ateşli salgın hastalık, Nijerya'nın güneybatı bölgesinde nüfusun dörtte birinin ölmesine neden olmuştur. Daha sonra 1924 ve 1926 yıllarında veba, kızamık, çiçek hastalığı ülkeyi kasıp kavurmuştur. 1932 yılında halk ekonomik kriz ve açlıkla karşı karşıya kalmıştır. Böylece Aladura Kiliselerinin yaşamı tehdit eden tüm bu felaketlere manevi rahatlama sağlaması, yayılmasına ivme kazandırmıştır.[514]

Aladura Kiliselerinin mensupları kurucularını yanılmaz, ilahi bilgiye sahip ve Tanrısal lütfa nail kimseler olarak görmüşlerdir. Aladura hareketi daha çok Anglikan, Methodist ve Baptist Kilise mensupları arasında başlamıştır. Bu hareketin mensupları, ekonomik kriz, salgın hastalıklar, manevi buhran gibi sosyal sorunların ortaya çıktığı dönemlerde dua grupları oluşturmuşlardır. Aladura Kiliselerinde Afrika dini geleneklerinden kaynaklanan Afrika müziği ve dansını sergilemek ibadetin bir parçası olarak görülmüştür. Bu tarz ibadet şekillerinin sergilendiği en önde gelen Aladura Kiliseleri "Celestial Church of Christ" ve "The Brotherhood of the Cross and Star" olmuştur.[515]

513 Kalu, African Pentecostalism: An Introduction, s.35-36.

514 Deidre Helen Crumbley, Spirit, Structure, and Flesh: Gendered Experiences in African Instituted Churches Among the Yoruba of Nigeria, The University of Wisconsin Press, England, 2008, s.28.

515 Robert Fay, "Aladura Churhes", Encyclopedia of Africa, (ed.) Appiah, Kwame Anthony. Gates, Henry Louis., vol.2, s.79.

Nijerya toplumunda Aladura kapsamında Pentekostal Kiliselerin ortaya çıkışını sağlayan beş dini uyanış hareketi olmuştur. Birincisi; 1915 yılında Nijer Delta bölgesinde hareket liderinin adını alan Garrick Sokari Braide hareketi, ikincisi; 1918 yılında Nijerya'nın güneybatı bölgesinde ortaya çıkan Elmas Cemiyet hareketi (Precious Stone/Diamond Society), üçüncüsü; 1925 yılında Lagos'ta kurulan Keruvlar ve Seraflar Kilise hareketi (Cheribum and Seraphim), dördüncüsü; 1930 yılında kurulan Rabbin Kilisesi hareketi (The Church of the Lord) hareketi, sonuncusu ise Apostolik Kilise hareketidir (The Apostolic Church).

1.3.1.1. Garrick Braide Hareketi

Garrick Sokari Braide (1882-1918), tüm Nijer delta bölgesinin tanık olduğu ilk Pentekostal dini uyanış hareketini başlatmıştır. O, 1882 yılında Nijerya'nın güneyinde Nijer Delta bölgesi[516] içinde yer alan Kalabari halkının oluşturduğu Obonoma adında küçük bir köyde dünyaya gelmiştir. Obonoma köyünde "ogu" adı verilen güçlü bir mabut olduğuna inanıldığından Obonoma, Kalabari ve çevre halkları arasında geleneksel hac merkezlerinden biri haline gelmiştir. Braide'ın ailesi de bu mabutun hizmetkârlarındandı.[517] Fakirlikten dolayı resmi bir eğitim alamayan Braide, balıkçılık ve ticaretle uğraşmıştır. 1910 yılında St. Andrew's Anglikan Kilisesinde vaftiz olduktan sonra kendisini ibadete adamış, çok kısa zamanda tanınır bir şifacı olmuştur. Braide, şifacılığının yanısıra, mensup olduğu Anglikan Kilisesinin yerel birimine inananlar için daha anlamlı ve uygun hale gelecek ve onların imanını güçlendirip besleyebilecek bazı kültürel değerlerin ayinlerde icra edilmesine önayak olmuştur. Böylece Braide, dans, müzik, şarkı, el çırpma ve doğal hareketler

[516] Günümüzde bu bölge Delta ve River State olarak geçmektedir. (www.worldatlas.com, 12.07.2017)

[517] Onah Augustine Odey, "Prophet-Evangelist Garrick Sokari Idaketima Marian Braide: The First Revivalist in Nigeria, (1882-1918)", International Journal of Humanities and Social Science, Vol.3, No.17, Sep. 2013, s.286.

gibi fiziki fiilleri de ihtiva eden Afrika bağlamında bir ayin pratiğinin gelişmesine öncülük etmiştir.[518]

Zamanının çoğunu kilisede dua ederek geçiren Braide, Eski Ahit'te Peygamber Yeşaya'nın[519] deneyimini anımsatan bir tecrübe yaşadığını iddia etmiştir. Bedenine nüfuz eden parlak bir ışık görmüş ve arkasından "İsa senin için öldü. Senin günahlarını temizlemek için kendini feda etti." şeklinde bir ses duymuştur. Bunun üzerine Braide, bütün gece hiç uyumadan gözyaşları içinde Tanrı'ya dua etmiştir. Daha sonra "Garrick, Garrick! Bana hizmet etmeye hazır mısın? Gerçeğe tanıklık etmeye hazır mısın?" ifadeleriyle aynı sesi tekrar işitmiştir. Onun tecrübe ettiği bu mistik deneyim çok geçmeden mensup olduğu kilise tarafından halka duyurulmuştur. Bu olağandışı deneyiminin yanı sıra halk arasında etkili bir şifacı olarak bilinen Braide, gerçekleştirdiği bir takım kehanetlerle halkı etkilemeyi başarmış ve kısa sürede Tanrı'nın elçisi olarak görülmüştür.[520]

Braide Hristiyanlığın yayılması hususunda misyon kiliselerinden farklı bir yöntem izlemiştir. Misyon kiliseleri başarıyı din değiştirenlerin sayısıyla ölçerken, Braide din değiştirmenin önündeki kültürel engellerin kaynağını tespit ederek Hristiyanlığın bireye ne ölçüde nüfuz ettiğine odaklanmıştır. Bunu yaparken de o, Afrika toplumunda yaygın olan fetiş[521] büyüleri, puta

[518] Edwin Anaegboka Udoye, Resolving the Prevailing Conflicts between Christianity and African (Igbo) Traditional Religion through Inculturation, Lit Verlag, Berlin, 2011, s.173.

[519] Yeşaya 6:1-8.

[520] Israel O. Olofinjana, 20 Pentecostal Pioneers in Nigeria, s.3.

[521] Kökeni Portekizce "feitico" sözcüğünden gelen fetiş, büyü ve etkileyici güç anlamına gelmektedir. Portekizliler Batı Afrika'ya geldikleri zaman insanların yeryüzündeki nesnelere taptıklarını görmüşler ve bu kavram o zamandan bu yana Batı Afrika dinini tasvir etmek için kullanılmıştır. Ancak Fetişizm yerel Afrika inanışlarının tümünü kapsamaktan ziyade sadece bir bölümünü oluşturmaktadır. Bitki, ağaç, peri ve orman yaratıkları gibi canlı ya da cansız varlıkların doğaüstü gücü ve etkisi olduğuna inanılmaktadır. Nitekim fetiş, insanın ürettiği, üretirken inancını kattığı bireye özgü bir inanıştır. (Bkz. T. N. O. Quarcoopome, West African Traditional Religion, African University Press, Nigeria, 1987, s. 19-20).

tapınma gibi geleneksel dini pratiklerin terk edilmesi hususunda mücadele etmiş ve insanların içlerine nüfuz etmiş bütün putperest unsurların temizlenmesi gerektiğine inanmıştır. Dolayısıyla dine gönül vermiş, samimi ve yürekten inanma arayışı içinde olan Braide, insanlara Tanrı'ya inanmalarını, tövbe etmelerini, dua ile şifa bulmalarını ve alkolden uzaklaşmalarını öğütlemiştir. Bu hususta Nijer Deltası boyunca vaazlar vermiş ve Hristiyanlık mesajını yaymıştır.[522] Ancak onun vaazlarının sonucunda büyük kâr sağlanan alkol ticaretinin gerilemesi, kazancının büyük bir kısmını alkol satışından sağlayan İngiliz koloni otoritesini rahatsız etmiştir. Bu gelişmenin yanı sıra onun giderek daha fazla taraftar edinerek güçlenmesi ve vaazları esnasında "Beyaz adamın dönemi bitti. Kaderinizi belirlemek sizin elinizdedir." şeklinde yaptığı konuşmalar hem mensup olduğu kiliseyi hem de koloni otoritesini harekete geçirmiştir.[523] Çok geçmeden Anglikan piskoposu James John, Braide'ı "şeytani ilham" dağıtan heretik biri olarak ilan etmiştir. Ardından koloni otoritesi Braide'ı şiddete teşvik suçundan tutuklayarak cezaevine göndermiştir. Orada iki yıl kaldıktan sonra 1918 yılında hayatını kaybetmiştir.[524]

Braide dinin kurallarını temel ilkeleriyle yaymaya çalışan misyonerlerin aksine bölgeye özgü, bölgenin renginde bir dini pratik oluşturmuş ve bu yerel unsurlarla harmanlanmış Hristiyanlığın yayılma politikasını yeniden şekillendirmiştir. Sonuçta onun taraftarları 1916 yılında Christ Army Church adıyla Nijerya'da ilk bağımsız Pentekostal kiliseyi kurmuşlardır.[525] Braide'ın bu faaliyetleri sonucunda halkın içinden çıkan bir şahsiyetin, Hristiyanlığı beyaz misyonerlerden daha hızlı yaydığı kanısı

[522] Israel O. Olofinjana, 20 Pentecostal Pioneers in Nigeria, s.3
[523] Olofinjana, s.8.
[524] Anderson, African Reformation: African Initiated Christianity in the 20th Century, s.80.
[525] Anderson, To the Ends of the Earth, s.181.

oluşmuştur.[526] Nitekim 1909 yılında Nijer Deltasında Hristiyanlığı benimseyen 902 kişi varken, bu rakam 1918 yılında Garrick Sokari Braide'ın faaliyetleri neticesinde 11.694'e yükselmiştir.[527]

1.3.1.2. Elmas Cemiyet Hareketi (The Precious Stone Movement/Diamond Society)

1918 yılında ortaya çıkan ateşli salgın hastalık Nijerya'nın güneybatı bölgesinde pek çok insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Batıdan gelen ilaçların salgına karşı çaresizliği neticesinde, İngiliz koloni yönetimi, hastalığın yayılmasını önlemek için Ijebu-Ode[528] bölgesindeki kiliseleri ve okulları kapatmıştır. St. Saviours Anglikan Kilise mensubu Joseph Shadare, Anglikan okulunda öğretmen olarak çalışan Sophia Odunlami'nin desteğini de alarak bu hastalığı ortadan kaldırmaya yönelik bir dua grubu oluşturmuştur. Henüz yirmili yaşlarında genç bir kadın olan Odunlami, Tanrı'nın yağmur göndereceğini ve tüm hastalara şifa vereceğini ifade eden bir ilham aldığını iddia etmiştir.[529] Tıbbi tedaviye karşı çıkan Odunlami, vaazlarında sadece kutsal su ile şifa bulunabileceğini vurgulamıştır.[530] Bu

[526] Onah Augustine Odey, "Prophet-Evangelist Garrick Sokari Idaketima Marian Braide: The First Revivalist in Nigeria, (1882-1918)", s.288.
[527] Lamin Sanneh, West African Christianity: The Religious Impact, s.182.
[528] Nijerya'da Ogun Eyaletinin doğusunda yer alan bir şehirdir. (Ijebu Ode, Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Ijebu_Ode).
[529] Matthews A. Ojo, "Odunlami, Sophia", Encyclopaedia of New Religious Movements, (ed) Peter B. Clarke, Roudledge, New York, Canada, 2006, s.466.
[530] Odunlami ve Shadere tarafından Yoruba halkına sunulan ilahi şifa yeni bir yaklaşım değildir. Geleneksel Yoruba halkı arasında bazı efsunlu kelimelerin kudreti olduğuna dair güçlü bir inanış vardır. Geçmişi, geleceği ve gizli olayları görme yeteneği olduğuna inanılan yerel din adamı Babalowa'ya başvurulur. Ondan yaşamın sırlarının açıklanması ve yorumlanması beklenilir. Babalowa suya belirli sözcükler okuyarak suyun şifa niteliği kazanmasını sağlar. Hayatin kaynağı olarak görülen su, geleneksel Yoruba halkı arasında olağanüstü niteliklere sahiptir. Sabahın erken saatlerinde toprak kaplara su doldurulur, gün boyunca şifa versin diye hastalara, kısır ya da hamile kadınlara içirilir. (Peter

durum, dertlerine şifa arayan insanların oldukça dikkatini çekmiştir. Bölgenin önde gelen Hristiyanlarından oluşan bu grup, kendilerini "Elmas Cemiyeti" (Diamond Society) olarak adlandırmışlardır.[531]

Elmas Cemiyeti Niyerya'daki Anglikan Kilisesinde bebek vaftizi sırasında esrarengiz ölümlerin çoğalması nedeniyle yetişkin vaftizini daha uygun bulmuş, geleneksel ve batılı anlamda her tür tıbbi tedaviye karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Piskopos, Anglikan geleneklerine aykırı davrandıkları gerekçesiyle 1922 yılında bu cemiyeti aforoz etmiştir.[532]

Elmas Cemiyeti 1923 yılında Faith Tabernacle Philadelphia grubuna katılarak "Faith Tabernacle Nijerya" adını almıştır. Bu değişimin kökeninde cemiyet mensubu iş adamı Odubanjo'nun Amerika seyahati vardır. Odubanjo, maneviyatın "sadece imanla" kazanılacağı anlayışını benimseyen ve dünya çapında yayınlanan "Sword of the Sprit" adlı dergi ile misyonerlik faaliyetleri yapan Faith Tabernacle grubunun fikirlerinden oldukça etkilenmiştir. Ancak bu iki hareketin birliktelikleri doktrinel, ritüel ve sosyokültürel farklılıklar nedeniyle uzun süreli olamamıştır. Philadelphia Kilisesi, Nijeryalıların sıkı sıkıya bağlı olduğu farklı dillerde konuşma (glossolalia) gibi bazı pentekostal pratikleri kabul etmemiş, davul ve dansın eşlik ettiği ibadet uygulamalarını kısıtlamak istemiştir.[533] Amerika'daki Faith Tabernacle grubu ile ona bağlı Niyerya'daki Faith Tabernacle grubu arasında gelişen bu farklı anlayış ve uygulamaların neden olduğu sıkıntıların üzerine bir de Amerika'daki Faith Tabernacle

B. Clarke, West Africa and Christianity, The Castlefield Press, London, 1986, s.167; Oyeronke Olajubu, Women in the Yoruba Religious Sphere, State University of New York Press, Albany, 2003, s.113).

[531] Anderson, African Reformation: African Initiated Christianity in the 20th Century, s.81.

[532] Cephas N. Omenyo, "Faith Tabernacle Church", Encyclopaedia of New Religious Movements, ed. by Peter B. Clarke, Roudledge, New York, 2006, s.201.

[533] Crumbley, Spirit, Structure, and Flesh, s.32.

grubunun kurucusu Ambrose Clark'ın adının cinsel skandala karışmasıyla Faith Tabernacle Nijerya Amerika ile bağlarını koparmıştır.

Faith Tabernacle Nijerya, uyguladığı temel pratikler neticesinde Afrikadaki diğer Anglikan Kilisesi üyelerinin de ilgisini çekmiş, Ghana, Kamerun, Benin ve Togo gibi batı Afrika ülkelerine hızla yayılarak büyük pentekostal uyanış hareketine zemin hazırlayan öncülerden olmuştur.[534]

1.3.1.3. Keruvlar ve Seraflar Toplum Hareketi (Cherubim and Seraphim)

1925 yılında Nijerya'nın güneybatısında Lagos şehrinde kurulan Keruvlar ve Seraflar[535] Kilisesi Avrupa eksenli misyon kiliselerine karşı tepki niteliğinde Yoruba halkı arasında "dua grubu" olarak ortaya çıkmış ve müstakil bir Kilise olarak teşkilatlanmıştır.[536] Keruvlar ve Seraflar Kilisesi, Yoruba geleneksel dini ile Anglikan doktrin ve seremonilerini harmanlayarak, şifa ve Kutsal Ruh vaftizini vurgulayan bir Pentekostal Hristiyanlık modelini benimsemiştir. Onları Avrupa eksenli misyon kiliselerinden ayıran en önemli nokta ayinlerde Hristiyan ilahileri ile

534 Samson Adetunji Fatokun, "The Great Move of God in an African Community: A Retrospect of the 1930s Indigenous Pentecostal Revival In Nigeria and Its Impact on Nigerian Pentecostalism", Exchange 38, 2009, pp.34-57, s.36.

535 Seraflar (Seraphim) ve Keruvlar (Cherubim) Tanrı'nın tahtını korumakla görevli meleklerdir. Eski Ahit'in Yeşaya Kitabının 6. bölümünde Seraflar, Hezekiel Kitabının 10. bölümünde de Keruvlar anlatılmaktadır. İbranice 'aşk' anlamına gelen Seraflar, Peygamber Yeşaya'nın Tanrı tarafından peygamberlik görevine çağrıldığı zaman ortaya çıkmışlardır. Tanrı'nın tahtını korumakla görevli bu meleklerin her birinin altı kanadı vardır. Kanatların ikisiyle yüzlerini, ikisiyle ayaklarını örtüyor, diğer ikisiyle de uçtukları anlatılmaktadır. (Bkz. Bill Graham, Angels: Ringing Assurance that We Are Not Alone, Thomas Nelson Inc., USA, 1995, s.52-54).

536 J. Akinyele Omoyajowo, "The Cherubim and Seraphim Church", Journal of Interdenominational Theological Center, 1988, Vol.16 (1-2), p.137-151, s. 137.

Yoruba davul ritimlerinin birleştiği müziği birlikte icra etmeleri olmuştur.[537]

Keruvlar ve Seraflar Hareketinin kurucusu Moses Orimolade Tunolase[538] 1879 yılında bugün Ekita eyaleti olarak bilinen Ikare bölgesinde yaşayan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Orimolade,[539] 1890 yılında Anglikan kilisesinde vaftiz olmuş, 1916 yılından itibaren ülkenin her yerini gezerek vaazlar vermiş, putperestliğe, büyücülüğe ve insan kurbanına karşı çıkmış ve insanların Tanrı suretinde yaratıldığını vurgulamıştır. 1924 yılında Lagos'a yerleşen Orimolade kentin farklı merkezlerinde bir yıl boyunca vaazlar vermiş, pek çok hastaya dua ile şifa bahşetmiştir. Bu nedenle halk arasında Baba Aladura (duacı baba) olarak da anılmıştır.[540]

1925 yılı haziran ayında Orimolade, Christianah Aboidun Akinsowon (1907-1994) adlı genç bir kızla tanışmış ve hayatının seyri değişmiştir. Akinsowon, Anglikan Kilisesinin kabul törenine hazırlandığı sıralarda düşlerinde sürekli Mikail adlı baş meleği görmüş, ancak bir anlam verememiştir. Bir gün arkadaşlarıyla birlikte Katolik Kilisesinin Lagos meydanında her yıl

[537] Vicki L. Brennan, "Up Above the River Jordon: Hymns and Historical Consciousness in The Cherubim and Seraphim churches of Nigeria", Studies in World Christianity, 2013, Vol.19 (1), p.31-49, s.32.

[538] Orimolade'nin doğum ve öncesine ilişkin hayatı hakkında mucizevi anekdotlar anlatılır. Örneğin, bir gün annesi ona hamileyken yakacak odun toplamaya gider ve taşıyabileceğinden çok fazla odun aldığı için bir kısmını bırakır. Ancak o esnada nerden geldiğini anlamadığı bir ses duyar. Etrafına bakar ve kimseyi göremez. "Korkma, ben karnındaki bebeğim, dediklerimi yap ve yoluna devam et" şeklinde bir ses işitir. Kadın duyduğu sesin telkini sayesinde bütün topladığı odunları taşır ve daha sonra bunu kocasına anlatır. Olanlara bir anlam veremeyen çift, din adamı Babalowa'ya danışırlar. Babalowa onlara, bebeğin gelecekte bir aziz olacağını söyler. Yine başka bir mucize ise Orimolade'nin doğduğu gün yürüdüğünün iddia edilmesidir. (Israel O. Olofinjana, 20 Pentecostal Pioneers in Nigeria, s.25-26).

[539] Ülkenin kuzeyinde İslam dininin egemenliği nedeniyle verdiği evanjelik mücadele güneydeki kadar başarılı olmamıştır. Kuzeydeki kasabalardan birinde sadece dua evi kurabilmiştir. (Israel O. Olofinjana, s.28-29).

[540] J. Akinyele Omoyajowo, "The Cherubim and Seraphim Church", s.139.

düzenlediği Corpus Christi[541] yortusunu izlemeye gitmiş ve rahibin elinde tuttuğu şarap kadehinin yanında meleğin ona görünmesiyle şoka girmiştir. Günlerce şuurunu kaybetmiş bir şekilde evde yatan Akinsowon, dayısının duacı ve şifacı olarak tanınan Orimolade'yi çağırmasının üzerine iyileşmiştir.[542] Akinsowon, kendine geldiğinde meleğin onu gökyüzüne çıkardığını ve orada manevi bir sınav verdikten sonra Tanrı tarafından görevlendirildiğini iddia etmiştir. Hadisenin duyulması üzerine pek çok insan onun bu mucizevi deneyimini dinlemek için ziyarete gelmiştir. Bu olayın ardından Orimolade ve Akinsowon, birlikte düzenli dua seansları düzenlemeye başlamış ve 1925 yılında "Keruvlar ve Seraflar" (Cherubim and Seraphim) Kilisesini kurmuşlardır. Kendilerini Tanrı'nın eşsiz armağanı olarak gören bu grup, evanjelik faaliyetlerini devam ettirmiş ve 1928 yılında Lagos, Ogun, Ondo ve Ibadan kentlerinde de kiliselerini kurmuşlardır.[543]

1929 yılında Keruvlar ve Seraflar grubunun kendi içinde yaşamış olduğu ihtilaflar Kiliseyi zor duruma sokmuş ve bölünmeler başlamıştır. İlk olarak, Orimolade ve Akinsowon arasında çıkan gerginlik nedeniyle büyük bir bölünme yaşanmış ve Orimolade'nın grubu "The Eternal Sacred Order of Cherubim and Seraphim", Akinsowon'un grubu ise "The Cherubim and Seraphim Society"i kurmuştur. İkinci ayrılık ise Orimolade ve dua orkestrası arasında yaşanmış ve dua grubu "The Praying Band of the Cherubim and Seraphim" Kilisesini kurarak ayrılmıştır. Günümüze kadar Keruvlar ve Seraflar Kilisesinin içinden 200 farklı

[541] Corpus Christi Latince "İsa'nın bedeni" anlamına gelir. Katolik Kilise'sinde Paskalyadan 60 gün sonra kutlanan Corpus Christi yortusu İsa'nın varlığının gerçekte orada olduğu anlayışı ile kutsal Evharistiya sakramentinin uygulanmasıdır. (Bkz. Leadbeater C. W., The St. Alban Press, Losangeles, London, Sydney, 1920, s.216).

[542] Titilaya Mary Dipe, "Founding of an African Independent Church: The case of Cherubim and Seraphim Church and Emmanuel", Dialogue & Alliance, 1998, Vo.12 (1), p.117-130, s.120-121.

[543] Olofinjana, s.32.

grup ortaya çıkmıştır. Bunlardan "The Eternal Sacred Order of Cherubim and Serapim", "Cherubim and Seraphim Church of Zion of Nigeria", "Holy Order of Cherubim and Seraphim" gibi gruplar öne çıkan topluluklardır.[544]

1.3.1.4. Rabbin Kilisesi Hareketi (The Church Of The Lord)

Rabbin Kilisesi (The Church of the Lord) 1930 yılında Josiah Olunowo Ositelu tarafından kurulmuştur. Kurucusu Ositelu, 1900 yılında Ogun eyaletinde yer alan Ogere, Ijebu-Remo'da dünyaya gelmiştir. Çocukluğunda, gökyüzünün sırlarını çözdüğü, yapılan büyüyü ortaya çıkardığı ve esrarengiz olayları ifşa ettiğine dair manevi güçlere sahip olduğu iddia edilmiştir.[545] Ositelu,1913 yılında Ogera'da bulunan Anglikan misyon okulunda eğitim aldıktan sonra, 1919 yılında Abeokuta, Asha, Erunbe ve Erukute şehirlerinde bulunan Anglikan okullarında öğretmenlik yapmaya başlamıştır.[546]

Rivayetlere göre Ositelu 1925 yılında Erukute'de Anglikan misyon evinde kalırken hayatının kalan kısmını değiştirecek bir rüya görmüştür. Rüyasında güneş gibi parlayan büyük bir göz görmüş ve oldukça korkmuştur.[547] Onun gördüğü bu rüyanın uzun süre devam etmesi üzerine, mensup olduğu Anglikan Kilisesinin ileri gelenleri onu ermiş telakki ettikleri Samuel Shaomoye'ya göndermişlerdir. Shaomoye, Ositelu'nun rüyasını Tanrı tarafından göreve çağrılmak olarak yorumlamıştır.[548] Bunun üzerine üç yıl boyunca maneviyatını geliştirmek için oruç tutup dua eden Ositelu, aralıklı olarak, "Dualaların işitildi.

[544] Chinonyelu Moses Ugwu, Healing in the Nigerian Church: A Pastoral-psychological Exploration, Peter Lang AG, Bern, 1998, s.122.
[545] Olofinyana, s.51.
[546] Benjamin Simon, From Migrants to Missionaries: Christianity in African Origin in Germany, Peter Lang GmbH, Frankfurt, 2010, s.91.
[547] Olofinyana, s.54.
[548] Simon, s. 92.

Sıkıntılardan sonra zafere ulaşacaksın. Korkma seninle birlikteyim." şeklinde Tanrı'nın sesini duymaya başlamış ve aldığı bu mesajları düzenli olarak günlüğüne kaydetmiştir.[549] İbadetlerini icra ettiği sırada zaman zaman transa geçen Ositelu'nun dilinden 'Alljrohanan' ya da 'Anomonomollahhujah' gibi kelimeler dökülmüştür. Ositelu, Rabbin Kilisesinin temel pratiği arasında yer alan dillerde konuşma (glossolalia) pratiğini tecrübe etmiştir. O, 1929 yılında Ogera ve dünyanın farklı bölgelerinde Tanrı'nın Krallığını kurmakla görevlendirildiğini ileri sürmüş ve misyonu gerçekleştirmek için Ogera'ya dönmüş, burada açık hava toplantıları düzenlemiş ve vaazlar vermeye başlamıştır.[550] Bu faaliyetleri sonucunda 27 Temmuz 1930 yılında Ogera'da ilk kilisesini kurmuş ve buraya "Rabbin Kilisesi" (The Church of the Lord) adını vermiştir. Ositelu aynı yıl Abeokuta'da, sonraki yıllarda Ibadan, Ondo, Ekita, Ijebu ve Benin gibi Nijerya'nın farklı bölgelerinde faaliyetlerine devam etmiştir.[551]

1966 yılında Ositelu'nun ölümünün ardından Rabbin Kilisesine Adeleki Adejobi (1921-1991) başkanlık etmiştir.[552] Üstün yönetim kabiliyetine sahip olarak anılan Adejobi, kiliseler arası bağlantıları oluşturmuş, Ghana (Accra) ve Sierra Leone (Freetown)'da kurulan kiliseleri kontrol altına almıştır. "Bağımsız Afrika Kiliseler Birliği"nin (Organizations of African Independent Churches) oluşumunda etkili olmuş ve başkan seçilmiştir. Ayrıca o, Aladura Kiliseleri arasında dayanışmayı geliştirerek

[549] Harold W. Turner, Religious Innovation in Africa: Collected Essays on New religious Movements, G. K. HALL CO., Boston, 1979, s.124.
[550] Olofinjana, s.56-57.
[551] Thomas W. Higgins, "Prophet, Priest and King in Colonial Africa: Anglican and Colonial Political Responses to African Independent Churches in Nigeria and Kenya, 1918-1960", s.14.
[552] Elizabeth Isichei, A History of Christianity in Africa: from antiquity to the present, Cromwell Press, London, 1995, s.282.

"Nijerya Aladura Kiliseler Birliğini"[553] (Nigeria Association of Aladura Churches) oluşturmuştur.[554]

Nijerya'nın sınırlarının da ötesine geçen Rabbin Kilisesi, Sierra Leone, Ghana, Togo, İngiltere, Amerika ve Almanya'ya kadar yayılmıştır. Bugün 2.5 milyon civarında mensubu bulunan bu Kilise, 1975 yılında Dünya Kiliseler Konseyinin bir üyesi olmuştur.[555]

1.3.1.5. Apostolik Kilise Hareketi (The Christ Apostolic Church)

Apostolik Kilise Hareketi 1930 yılında Tanrı elçisi ve şifacısı Joseph Ayodele Babalola[556] liderliğinde ortaya çıkan ve yeni bir dönem başlatan en büyük Aladura dini uyanış hareketidir.[557]

J. A. Babalola 1904 yılında Nijerya'nın batısında yer alan Kwara eyaletinin Ilofa şehrinin Odo-Owa kasabasında dünyaya gelmiştir. Babası David Rotimi, Ilofa'da bulunan St. Peter's Anglikan Kilisesinin yöneticiliğini yapmıştır. Genç yaşta eğitimini yarıda bırakan Babalola, 1928 yılında motor mekanik ustası olarak yol yapımında kullanılan ağır silindirli araç kullanmaya başlamıştır.[558] Bir gün Igbara-Oke ve Ilesa arası yol yapımında

[553] 1996 yılında Nijerya Aladura Kiliseler Birliğinin bünyesinde 1200 kilise yer almıştır.
[554] Matthew Kustenbauder, "Prophetic Movements: Western Africa", New Encyclopaedia of Africa 4, ed. John Middleton and Joseph C. Miller, 273-279, s.6 http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:5332856, 02/07/2015.
[555] Jacob Obafemi Kehinde Olupona and Regina Gemignani, African Immigrant Religions in America, New York University Press, New York and London, 2007, s. 159. Femi Adelegan, Nigeria's Leading Lights of the Gospel: Revolutionaries in Worldwide Christianity, WestBow Press, Osun State, Nigeria, 2013, s.22.
[556] Nijerya kilise tarihinin gelişimine önemli katkısından dolayı Babalola adına bir üniversite inşa ettirilmiştir. Joseph Ayodele Babalola Üniversitesi, Christ Apostolic Kilisesine ait özel üniversitelerden biridir. (Bkz. Olofinjana, s.11).
[557] A. Richard Ogunyele, "Elimination By Substitution: Christ Apostolic Church and Indigeneous Faith Interplay in Nigeria", European Scientific Journal, Vol.9 (11), April 2013, pp.181-189, s.181.
[558] Olofinjana, s.12-13.

çalışırken kullandığı ağır silindirli araç aniden durmuştur. Yardımcılarıyla birlikte silindiri tamir etmeye çalışan Babalola aniden gökyüzünden gelen gürültülü bir ses duymuş ve o ses kendisine, "Joseph! Joseph! Joseph! Bırak bu işi. Eğer bu işi bırakmazsan, bu yıl öleceksin." demiştir. Bunun üzerine Babalola ne yapması gerektiğini sormuş ve eğer Tanrı'nın mesajını dünyaya iletirse güçlü bir adam olacağı yanıtını almıştır.[559] Babalola, kendisine kimin seslendiğini anlayabilmek için yedi gün oruç tutmuş ve seslenenin Mesih İsa olduğuna ikna olduktan sonra Müjde'yi tüm insanlara yaymakla görevlendirildiğine inanmıştır.[560] İlaveten rüyasında Tanrı tarafından mesh edilmiş olduğu için başlık giymesi yasaklanmış ve kendisine, hastalara sürmesi için kutsal yağ, şifa amaçlı su, otoriteyi simgeleyen demir çubuk ile dua toplantılarının öncesi ve sonrası İblisi uzaklaştırmak için el çanı verilmiştir.[561]

Babalola, Tanrı'nın mesajını iletmek üzere Tanrı tarafından seçilen bir elçi olarak, ilahi misyonu yerine getirmek için ilk önce memleketi Oda-owa'ya gitmiş ve orada dilsiz bir çocuğa şifa verdiği iddia edilmiştir. Ardından Babalola, Ejide kasabasına geçmek istemiş ancak kasabaya girişine izin verilmemiştir. Bunun üzerine Babalola, bölgeyi yöneten kralın üç hafta içinde görevinden alınacağına dair kehanette bulunmuştur. Nitekim tam

[559] Babalola'nın deneyimi Tarsuslu Paul'un vizyonunu andırmaktadır. Şam vizyonu Tarsuslu Paul'ün yaşamında bir dönüm noktası olmuştur. Şam'a yolculuk ederken birdenbire gökten gelen bir ışık çevresini aydınlatır ve yere yığılan Paul "Saul, Saul, neden bana zulmediyorsun?" diye bir ses duyar ve bu sesin İsa'ya ait olduğunu öğrenir. İsa ona Şam'a gitmesi ve orada ne yapması gerektiği hususunda haberdar edileceğini söyler. (Elçilerin İşleri 9:5-7, 22:6-10). Bu hadise İsa ile iletişimin başlangıcı olmuştur. Kaynaklara göre Babalola'da Tarsuslu Paul gibi Tanrı'nın mesajını insanlara iletmek üzere Tanrı tarafından seçilen bir elçidir.

[560] Fatokun s.38.

[561] Bugün, The Christ Apostolic Church Kiliselerinde de dua toplantıları öncesi çan çalınması oldukça önemlidir ve şifa için su pratiği halen devam etmektedir. (Olofinyana, s.15).

on sekiz gün sonra İngiliz hükümeti, kralı suç işlediği iddiasıyla görevinden almıştır. Babalola'nın göstermiş olduğu şifa ve kehanet mucizelerini duyan Sudan İç Misyonunda[562] görevli din adamı K. P. Titus, onu bugünkü Nijerya'nın Kogi eyaletinde yer alan Araromi Igbaja kasabasına davet etmiştir. Bu davet neticesindeki görüşmeler üzerine Sudan İç Misyon üyeleri ve K. P. Titus, halka Babalola'nın yanında durduklarını ve onu desteklediklerini duyurmuşlardır.[563] Görüşmenin ardından Ilofa kasabasına geçen Babalola, St Peter's Anglikan Kilisesinde dua toplantıları düzenlemiş ve dua toplantıları esnasında Tanrı ile iletişime geçen bazı insanların farklı dillerde konuştuklarını ileri sürmüştür. Böylece Babalola'nın şifacı peygamber olarak yayılan ünü Lagos'ta Faith Tabernacle üyelerine kadar ulaşmıştır. Öyle ki Faith Tabernacle mensubu rahip Joseph Shadare, Babalolayı Lagos'a davet etmiştir.[564] Bu davete iştirak eden Babalola 1929 yılında rahip Shadare tarafından suya daldırılarak vaftiz edilmiş ve Faith Tabernacle grubuna katılmıştır.[565]

Kaynaklara göre Babalola, Faith Tabernacle grubuna katıldıktan altı ay sonra, Ogun eyaletinin Ilesa şehrinde bulunan Oke-Oye kasabasında ölmüş ve gömülmek üzere olan 10 yaşındaki bir çocuğa, Mesih İsa adıyla dua okumuş ve akabinde çocuk mucizevi bir şekilde dirilmiştir. Çok kısa sürede yayılan haber komşu kasabaların da ilgisini çekmiş ve pekçok insan, mucizeler

562 Sudan İç Misyonu (Sudan Interior Mission) uluslararası Hristiyan Misyon Organizasyonudur. 1893 yılında Walter Gowans, Roland Bingham ve Thomas Kent tarafından kurulan bu organizasyon Misyon Hizmetleri Örgütünün (Serving İn Mission- SIM) çatısı altında faaliyet göstermektedir. Amacı her inanca Hristiyanlığı anlatmak, yaymak ve insani ilişkiler kurmaktır. Afrika, Asya ve Güney Amerika olmak üzere dünyanın pekçok ülkesinde misyonerlik faaliyetleri yürütmektedir. (bkz. www.sim.org/index.php/content/sim-history).

563 Fatokun, s.40.

564 Olofinyana, s.16.

565 Turner, Religious Innovation in Africa: Collected Essays on New religious Movements, s.126.

yaratan peygamberi görmek için kasabaya akın etmiştir.[566] Öyle ki bu hadisenin, Pentekostal dini uyanış hareketinin kitleselleşmesinde büyük rolü olmuştur. Kısa zamanda kentin her tarafını sardığı iddia edilen Pentekostal uyanış hareketine milyonlarca insan katılmıştır. Kutsal Ruh'un üzerlerine döküldüğü, dilsizin dillendiği, sağırın duyduğu, sakatın yürüdüğü şeklinde pekçok mucizelerin yaşandığı rivayet edilmiştir.[567]

Ilesha şehrinde başlayan Pentekostal uyanış, Babalola'nın meslektaşı Daniel Orekoya'nın öncülük ettiği Ibadan şehrinde de etkisini hissettirmiştir. Söylentilere göre, Orekoya dua ederken üç melek onunla konuşmuş ve kilise için mesaj getirmiştir. Bu söyletilerin yanısıra Orekoya, dört gün önce ölmüş olan hamile bir kadına dua okumuş, akabinde kadın mucizevi bir şekilde dirilmiş ve çocuğunu dünyaya getirmiştir. Dolayısıyla o, Pentekostal uyanışın Babalola'dan sonra ikinci peygamberi olarak kabul görmüştür.[568]

Pentekostal uyanış, iki hafta sonra Nijerya'nın batısında yer alan Ondo eyaletinin Efon Alaaye kentine de yayılmıştır. Kutsal Ruh'un insanlar üzerine inmesi ve akabinde pek çok mucizeler yaşanması, uyanışın Nijerya'nın sınırlarının da ötesine geçmesine neden olmuştur.[569] Ancak koloni hükümeti, ulusal sınırların da ötesine geçen bu dini harekete tepki göstermiş ve uyanış önderlerini yasadışı dini hareket yürüttükleri gerekçesiyle tutuklamıştır. Bunun üzerine Babalola, Büyük Britanya Pentekostal Apostolik Kilisesinden yardım talep etmiştir.[570] 1931 yılında İngiltere'den gelen Pentekostal misyonerler, büyük bir uyanışın olduğunu görmüş ve Faith Tabernacle üyeleri ile birlikte çalışma

[566] Fatokun, s.42.
[567] Adelegan, Nigeria's Leading Lights of the Gospel: Revolutionaries in Worldwide Christianity, s. 18.
[568] Fatokun, s.42.
[569] Fatokun, s.45.
[570] Matthew Kustenbauder, "Prophetic Movements: Western Africa", s.5.

kararı almışlar ve nihayetinde "Apostolik Kilise"yi (The Apostolic Church) kurmuşlardır. Ancak ilerleyen yıllarda Nijerya'daki Apostolikler ile İngiltere'deki Apostolikler arasında ilahi şifa öğretisi gereği tıbbı ilaçların yasaklaması ve grubun idaresi konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. 1941 yılında Babalola ve Isaac B. Akinyele (1882-1964) gibi liderler Apostolik Kilisesinden ayrılarak bugün Afrika Yerli Pentekostal Kiliselere önderlik eden "İsa Apostolik Kilisesini" (Christ Apostolic Church) kurmuşlardır.[571]

Pentekostal uyanışı ön plana çıkaran bu akım kısa zamanda farklı etnik grupların ve sosyal sınıfların da ilgisini çekmiştir. Bünyesinde oldukça kalabalık bir grup toplayarak bugünkü Afrika Bağımsız Pentekostal Kiliselerin ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Hristiyanlıktan uzaklaşanların ve sözde Hristiyanların tekrar kazanılmasını sağlamaya çalışmıştır.[572]

1.3.2. Aladura Pentekostal Hristiyanlığı

Geleneksel Afrika kozmolojisi görünen ve görünmeyen ruhlarla ilgili olarak ikiye ayrılmaktadır. Afrika yerli geleneğinin bu iki temel unsuru Aladura Kiliseleri tarafından devam ettirilmektedir. Bunlardan ilki dini ritüellerle iyi ruhların cezbedileceği ve kötü ruhların kovulacağı inancıdır. Bu nedenle ibadetin pek çok açıdan faydasının olduğuna inanılmaktadır.[573] İkincisi ise gözle görülmeyen ruhların varlığıdır. Görünmeyen güçlerin var olduğu, hiç bir şeyin şans eseri olmadığı ve hemen her şeyin bir anlamının olduğu kâinat anlayışı vardır. Kötü ruhların faaliyetleri ve insanoğlunun büyü ve sihirbazlık eylemleri neticesinde yaşanılan dünya negatif güçlerle dolu tehlikeli bir

[571] Turner, s.126.
[572] Fatokun, s.49.
[573] Benjamin J. Ray, "Aladura Christianity: A Yoruba Religion", Journal of Religion in Africa, Vol.23 (3), 1993, pp.266-291, s.268.

yerdir.[574] Aladura Kiliseleri büyü ve sihir aktivitelerinin yerine Tanrı'ya sonsuz güven ve mutlak itimat mesajı vermektedir.[575]

Geleneksel Afrika inancında Tanrı'nın varlığının yanısıra tanrısal varlıklar olarak kabul edilen Orişalar'a inanılmaktadır. Tanrı yaratıcı ve dünyayı yönetendir. Orişalar ise Tanrı ve insanlar arasındaki iletişimi sağlamaktadır. Geleneksel inanca nazaran Aladura teolojisinde ise Tanrı dünyaya karşı ilgisiz ve alakasız olmaktan ziyade aktif bir konumdadır. Günahkârları hastalıkla ve aksiliklerle cezalandırmakta, iyileri sağlık ve başarıyla ödüllendirmektedir. Nitekim 1918 yılında ortaya çıkan ateşli salgın hastalık, insanların günahlarından dolayı Tanrı'nın öfkesinin alameti olarak algılanmıştır. Aladura anlayışını benimseyen kiliselerin yaklaşımı Orişaların, tarihi kiliselerin ve geleneksel şifacıların gücünü gölgelemiştir. Bu akıma mensup kişiler, Tanrı ve insanlar arasında aracılık eden Orişaları, insanoğlunun aleyhinde güçleri olan kötü ruhlar olarak aforoz etmişlerdir. Kötü ruhların var olduğu bilinci geleneksel inançta olduğu gibi Aladura teolojisinde de oldukça güçlüdür. Bazı talihsizliklere Tanrı'dan ziyade kötü ruh, büyü ve sihir sebep olmaktadır. Tanrı'nın gücüne ve O'nun gücünün her şeyden daha üstün olduğuna ve bu güce ancak ibadet edilerek erişileceğine dair güçlü bir inanç vardır.[576]

Geleneksel Afrika inancında Tanrılara nasıl ibadet edileceği, ritüel ve seremonilerin nasıl düzenleneceği hususunda pek çok bilginin yer aldığı Ifa sisteminin yerini Hristiyanlığın esasları ve papazlar almıştır.[577] Teorik açıklamalardan ziyade pratik uygulamalara yönelen Aladura teolojisinde "Görkemli Hükümdar"

[574] Ray, s.270.
[575] Bu nedenle Pentekostal dini uyanış sırasında büyü ile ilişkilendirilen kitaplar, putlar, zehirli yüzükler ve kemerler yakılmıştır. (Fatokun, s.50).
[576] Metuh, "The Revival of African Christian Spirituality: The Experience of African Independent Churches", s.155.
[577] J.D.Y Peel, Aladura: A Religious Movement Among the Yoruba, Oxford University Press, London, 1968, s.117.

olarak görülen Tanrı, günahkârları cezalandırıp, iyiliği ödüllendirerek adaleti sağlamaktadır. Mesih İsa ise kötü ruhları kovan, mucizeler yaratan bir aracı gibi görülmektedir.[578] Onun kurtarıcı yönünden ziyade kötü ruhları defetmesi önem kazanmıştır. Bu kapsamda Mesih İsa'da tezahür eden Tanrı sevgisinin Aladura Kiliselerinde net olarak anlaşılmadığı gözlemlenmektedir. Anlaşılacağı üzere Aladura Kiliseleri kendi geleneksel kültürüne uygun evrensel ve yerli bir Tanrı anlayışı oluşturmuştur.

Mesih İsa gibi Kutsal Ruh da Hristiyanlıktaki anlamı ile birebir örtüşmemektedir. Aladura Kiliseleri maneviyata vurgu yapan "ruh eksenli" kiliselerdir. Kutsal Ruh, Tanrı'dan sonra ruhsal varlıkların en büyüğüdür. Uğursuz ve kötü ruhların üstesinden gelen, şifa, sağlık ve başarı sağlayan inanılmaz bir güce sahiptir. Aynı zamanda kilise Kutsal Ruh tarafından yönetilmektedir.[579] Aladura Hristiyanlığında kilise ruhani bir toplumdur. İnananların yeni evi olan kilisede herkes ailenin bir ferdidir. Daha iyi bir yaşam için bir araya gelen cemaat Kutsal Ruh'un idaresi altındadır.[580]

Hristiyan geleneğinde karizma Kutsal Ruh'un hediyeleri olarak anlaşılırken, Yoruba geleneksel inançlarında Tanrı'nın gücü ve ruhlar anlamına gelmektedir. Aladura camiasında karizma, Tanrı'da bulunduğu kadar kötü ruhlarda da bulunur. Böylece iyi ve kötünün olduğu tarafsız bir kudret oluşmaktadır. Bu kudret kutsayıcı olduğu kadar lanetleyici de olabilir. Karizmayı elde etmenin en iyi yolu ibadettir ve bu yolla Tanrı, şifa, peygamberlik gibi manevi güçleri kapsayan karizmayı herkese bağışlayabilir.[581]

[578] Metuh, s.163.
[579] Elochukwu Eugene Uzukwu, God, Spirit, and Human Wholeness, Pickwick Publications, USA, 2012, s.160.
[580] Ray, "Aladura Christianity: A Yoruba Religion", s.272.
[581] Metuh, s.155.

Aladura Kiliselerinin en dikkat çekici özelliği ibadete verilen önemdir. Doktrin ve dini uygulamaların temelini oluşturan ibadet, bereketin kaynağı ve tüm beşeri sorunların çözümü olarak görülmektedir. Bu yaklaşımla kurtuluş, bireysel ibadet ve ahlaki çabalarla edinilmektedir. Faziletli bir yaşam Tanrı'ya ulaşmayı ve kötü ruhlara galip gelmeyi gerektirir.[582] Bu nedenle, şeytan ve kötü ruhlarla baş etmenin en iyi yolu ibadettir. Aladura Kiliselerinde günde bir kaç kez ibadet edilmekte ve bu Kiliselerin pek çoğunda ibadet grupları yer almaktadır. En önemli sorumlulukları, dertleri olan insanlar için dua etmek, oruç tutmak ve tavassut etmektir.[583] Düzenli ibadetin sağlık, başarı, huzur sağladığına inanılır ve ibadet esnasında Tanrı'nın görünen ve görünmeyen kudreti göz önünde bulundurulur. Belirli durumlarda Tanrı'nın kudreti, rüyalarla ya da Kutsal Ruh'un insanları dile getirmesi vasıtasıyla anlaşılabilir ve keşfedilebilir. İbadet esnasında bireyin ruh haline bağlı olarak ibadetin tonu, ısrarcı, sert, çaresiz ya da samimi ve sakin de olabilir. İbadetin sonunda kutsal isimler zikredilir, dilekler dilenir ve Mesih İsa'nın ya da Tanrı'nın adıyla hamd ve şükran duası edilir. Aladura Kiliselerinde domuz yemek, ibadet mekânlarında ayakkabı ile gezmek, adetli kadın ile ilişki kurmak ve alkollü içecekler tüketmek yasakdır. Düzgün bir ibadet için bu yasaklara riayet etmek gereklidir. Yasakların ihlali durumunda arınma ritüelleri yapılır.[584]

Diğer kiliselerde olduğu gibi Aladura Kiliselerinde de her Pazar düzenli ayin yapılmaktadır. Hasat festivali, bayramlar ve yıldönümleri için yıllık ayinlerin yanı sıra haftanın yedi günü çeşitli nedenlerden dolayı ayinler düzenlenmektedir.[585] Örneğin her hafta, işsizlere, hidayet ve şifa arayışı içinde olanlara ve

[582] Ray, s.270.
[583] Ayegboyin, "Aladura Spirituality: Authentic African Initiative in Christian Missions", s.168-169.
[584] Metuh, s.156.
[585] Metuh, s.157.

güçlerini kuvvetlendirmek ve onurlandırmak için dini liderlere ayinler organize edilmektedir. Bu ayinlerin yanı sıra cemaate giriş, vaftiz, isim verme ve arınma ritüelleri de yer almaktadır. Beyaz cüppe ve üniforma giyilerek cemaate giriş ritüeli düzenlenmektedir. Bu aşamadan bir yıl sonra gerçekleştirilen vaftiz töreni ise dans, alkış ve çığlıklar eşliğinde akan suya daldırma yöntemi ile yapılmaktadır. Bununla birlikte geleneksel Yoruba kültüründe olduğu gibi doğumdan sekiz gün sonra çocuğa isim verme töreni ve kadınlar için her ay adet dönemi sonrası arınma ritüelleri de uygulanmaktadır.

Kutsallık ve maneviyat algısı kutsalın yaşama nüfuz etmesinin yanında yaşamın her alanında kutsal zamanlar, mekanlar ve nesneler olarak da ortaya çıkmaktadır. Tasavvur etme, rüya görme ve peygamberlik bağışı hayatın farklı noktalarında uygun bir şekilde alınan maneviyat şeklini tanımlamaya yardımcı olmaktadır. Kutsal zaman, mekan ve nesneler maneviyatın varlığını ve ona nasıl hürmetle yaklaşılacağını insanlara hatırlatmaktadır.

Kilise ve çevresi fevkalade kutsal bir yerdir. Etrafı çitlerle çevrili olan kilise binası "kutsal mekân" olarak adlandırılır. Her kim bu kutsal mekana girmek isterse Tanrı'nın Musa'ya dediği gibi[586] ayakkabılarını çıkarmak zorundadır. Mensupları Kilisenin girişinde parmaklarını kutsal suya daldırarak Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla istavroz çıkarırlar. Böylelikle bütün kötü ruhlardan arındıklarına inanırlar. Kilise içine girerken saflığı simgeleyen ve "ruh örtüsü" olarak adlandırılan beyaz kaftan giyilirlir.[587] İnsanlar kiliseye girdiklerinde eğilir ve alınlarıyla yere dokunurlar. Mihrap kutsalın kutsalını temsil etmektedir. Kilisede üç büyük altın sarısı haç, üzerinde yedi kollu şamdan ve

[586] Mısırdan Çıkış, 3:5.
[587] Benjamin J. Ray, "Aladura Christianity: A Yoruba Religion", s.275.

büyük bir İncil'in bulunduğu beyaz örtülü küçük bir masa ve duvarda İsa'nin resimleri bulunur.[588]

Ayin sırasında Kutsal Ruh'un gücünün cemaatin üzerinde olduğuna inanılmaktadır. İnsanlar ara sıra istemsiz olarak silkelenmekte, kostümlerinin püsküllerini sallamakta ya da coşkulu şekilde şarkı söylemektedirler. Tüm bu davranışların Kutsal Ruh'un tezahürü neticesinde gerçekleştiğine inanılmaktadır. Kilisede Kutsal Ruh'un varlığının yanında meleklerin de varlığına inanılmaktadır. Mikail, Cebrail, Uriel ve Raphael adında dört melek ayin sırasında giriş kapısından ilerleyerek mihrapta yerlerini almaktadır. Orişalar gibi bu meleklerin her birinin ayrı ayrı görevi bulunmaktadır. Mikail kötü ruhları uzaklaştırmakta, Cebrail kısırlığı tedavi etmekte, Uriel ibadetleri etkin kılmakta, Raphael ise tehlikeli hastalıkları önlemektedir. Meleklerin kuzey, güney, doğu ve batı yönlerini temsil ettikleri düşünülür. Ayin sonunda insanlar yüzlerini dört köşeye çevirerek coşkuyla yedi defa "şükürler olsun Rabbim" (Hallelujah) diye meleklerin huzurunda Tanrı'ya hamd ve sena ederler.[589]

Aladura anlayışında kutsanmış tepeler, nehirler ve mezarlıklar da vardır. Ritüellerde kullanılan mum, kutsal su, tütsü, tuz, bal, parfüm yağ kutsal nesneler olarak kabul edilir. Işık anlamına gelen mumun, büyü ve kötü ruhları defetme gücü olduğuna; lavanta parfümü, kireç, kantaşı ve tuzun katıldığı kutsal suyun zehirlenmelere, mide ağrılarına iyi geldiği ve kötü ruhları kovduğuna ve kutsal mekanlarda yapılan ibadetlerin oldukça tesirli olduğuna inanılmaktadır. Bazı kiliseler festival dönemlerinde törenleri kutsal tepeler ya da dağlarda düzenlemektedir.[590] 1, 3, 7 ve 21 rakamları kutsaldır. Aynı zamanda sabah saat 6 ve 12

[588] Metuh, "The Revival of African Christian Spirituality: The Experience of African Independent Churches", s.157.
[589] Ray, s.276.
[590] Ayegboyin, "Aladura Spirituality: Authentic African Initiative in Christian Missions", s.172.

öğleden sonra 3 ve 6 saatlerinde ruhların dünya ile iletişime geçtiğine inanılmaktadır.

Genellikle Aladura Kiliselerinin yönetim kadrosu bölge halkından oluşmaktadır. Bu kadro sırasıyla şöyledir; Peygamberler, ihtiyarlar heyeti, papazlar ve evanjelikler. Her bir kademenin kendi görev ve sorumlulukları vardır. Örneğin evanjeliklerin hiyerarşik yapılanması aşağıdan yukarı doğru şöyledir; Asistan Evanjelik, Evanjelik, Kıdemli Evanjelik, Daha kıdemli Evanjelik, Üst ve En üst Evanjelik. Kadınlar bizzat kurucu, vaiz, yönetici ve şifacı olarak aktif katılımcı olmuşlardır. Yönetici statüsündeki kadınların güçlü temsiliyetleri vardır. Her alanda kadınların yer aldığı eş görevlendirme sistemi bulunmaktadır. Örneğin Abiodun Emmanuel, Cherubim and Seraphim kilisesinin kurucu eş başkanıdır.[591]

1.3.3 Batı Merkezli Klasik Pentekostal Kiliselerin Nijerya'daki Faaliyetleri

1906 yılında Kuzey Amerika'da Azusa caddesi uyanış hareketi neticesinde Apostolik İnanç Misyonu (Apostolic Faith Mission), Tanrı Toplulukları (Assemblies of God) ve İncil Kilisesi (Foursquare Gospel) isimli Pentekostal Kiliseler ortaya çıkarken Birleşik Krallık'da da 1907 yılında Welsh dini uyanış hareketi neticesinde Elim Pentekostal Kilisesi (The Elim Pentecostal Church), Apostolik Kilise (The Apostolic Church) ve İngiliz Tanrı Toplulukları (British Assemblies of God) gibi Pentekostal Kiliseler ortaya çıkmıştır.[592] Bağımsız Afrika Kiliselerinin kurulduğu ve yayılmaya başladığı dönemlerde Kuzey Amerika ve İngiltere'de bulunan Klasik Pentekostal Kiliseler Afrika'ya misyonerler göndermişlerdir. Apostolic Faith Mission Kilisesi güney Afrika'da, The Apostolic Church, Assemblies of God ve Foursquare

[591] Metuh, s.158.
[592] Olofinjana, 20 Pentecostal Pioneers in Nigeria, s.35.

Gospel Kiliseleri ise Doğu ve Batı Afrika'da faaliyetlerde bulunmuşlardır.[593]

1.3.3.1. Apostolik Kilise (The Apostolic Church)

Apostolik Kilise[594] İngiltere'de Welsh dini uyanış hareketinden etkilenen W. J. Williams ve kardeşi D. P. Williams tarafından kurulmuştur. Buradan Batı Afrika'ya gönderilen Idris Vaughan ve George Perfect gibi Apostolik Kilise misyonerleri, Ghana ve Nijerya'da bulunan Faith Tabernacle üyeleri ile iş birliği yapmışlardır. Kökleri İngiltere ve Amerikaya dayanan bu misyonerler, Afrika Bağımsız Kiliselerinin yönettiği Pentekostal dini uyanış hareketlerinde aktif rol oynamışlardır.[595] Birlikte yürüttükleri faaliyetler neticesinde 1931 yılında Nijerya Apostolik Kilisesini[596] kurmuşlardır.

1933 yılında Apostolik Kilise misyoneri Idris Vaughan, güneydoğu Nijerya'nın Calabar şehrinde yer alan dini uyanış hareketine öncülük etmiştir. Bu uyanış hareketi Apostolik Kilisenin gelişmesine ve yayılmasına oldukça katkı sağlamıştır. Özellikle o dönem, bölgede ortaya çıkan büyü korkusu, toplumsal gerilime

[593] Olofinjana, Reverse in Ministry & Missions: Africans in the Dark Continent of Europe, s.23.

[594] Apostolik Kilisesinin, kurulduğu günden bugüne 70'den fazla ülkeye yayılarak 6 milyondan fazla mensuba sahip olduğu ve halen güçlü misyonerlik faaliyetleri yürüttüğü belirtilmektedir. (bkz. Femi Adelegan, s.24).

[595] Olofinjana, Reverse in Ministry & Missions: Africans in the Dark Continent of Europe, s.24.

[596] İlerleyen yıllarda her iki taraf arasında ilahi şifa doktrini hususunda anlaşmazlık ortaya çıkmış ve ayrılmışlardır. Daha öncede belirttiğimiz gibi 1941 yılında Babalola, Isaac B. Akinyele (1882-1964) ve Odubanjo gibi liderler The Apostolic Church grubundan ayrılarak bugünkü Afrika Yerli Pentekostal Kiliselere önderlik eden "Christ Apostolic Church" (CAC) grubunu oluşturmuşlardır. The Apostolic Church grubu ise farklı kilise organizasyonları düzenleyerek Nijerya'da faaliyetlerine devam etmiştir. (Bkz. Harold W. Turner, Religious Innovation in Africa: Collected Essays on New religious Movements, s.126; Rufus Okikiolaolu Olubiyi Ositelu, African Instituted Churches: Diversities, Growth, Gifts, Spirituality and Ecumenical Understanding of African Initiated Churches, LIT, London, 2002, s.90).

neden olmuştur. Diğer kiliselerin aksine, Vaughan'nın büyü gerçeğini kabul etmesi ve İsa'nın gücü sayesinde büyünün üstesinden gelinebileceğini beyan etmesi, orada yaşayan insanların ilgisini çekmiştir. Onun bu yaklaşımı, çevresinde yoğun bir kalabalığın oluşmasını sağlamış ve bu sayede Apostolik Kilise, 1938 yılına kadar Nijerya'nın güneydoğusunda on üç bölgeye yayılmış ve 120 meclis oluşturmuştur. Sonuçta yürüttüğü faaliyetler neticesinde Vaughan 1940 yılında bölgeye yetkili yönetici olarak atanmıştır.[597]

1948 yılında Nijerya'da Apostolik Kilisenin lideri Samuel Gbadebo Adegboyega olmuştur. Onun da liderlik döneminde de epey gelişme sağlanmış ve Lagos'ta 200 kilise kurulmuştur. Ilesha şehrinde ise 150 kiliseyle birlikte ilk ve ortaokul öğretmenleri için eğitim merkezi kurulmuştur. İlaveten bölgede ilkokul, ortaokul ve Kutsal Kitap Koleji açılmıştır. Apostolik Kilise, Togo, Sierra Leone, Ghana ve Benin gibi batı Afrika ülkelerine de yayılmıştır. Adegboyega Apostolik Kilisesine liderlik ettiği dönemde, 1976 yılında kurulan "Nijerya Hristiyan Birliğinin" (Christian Association of Nigeria) kurucu üyelerinden biri olmuş ve ölmeden önce Edo eyaletinin Ogwa kentinde 1979 yılında kurulan Apostolik Kilise Üniversitesinin kuruluş alt yapısını hazırlamıştır. Daha sonra bu üniversite Samuel Adegboyega adını almıştır.[598]

Bugün Nijerya'da Apostolik Kilise, E. E. Okon'un başkanlık ettiği "Nijerya Apostolik Kilisesi Ulusal Konseyi" (National Council of the Apostolic Church Nigeria) tarafından yönetilmektedir. Bu konsey bünyesinde beş bölgenin alan çalışmasını organize etmektedir. Bu bölgeler sırasıyla şunlardır; Lagos ve Kuzeybatı bölgesi (Lawna), Cross River Eyalet bölgesi, Igbo bölgesi, The

[597] Richard Burgess, Nigeria's Christian Revolution: The Civil War Revival and Its Pentekostal Progeny (1967-2006), Paternoster, USA, 2008, s.69.
[598] Olofinjana, 20 Pentecostal Pioneers in Nigeria, s.41-42.

Maritime ve The Akwa Ibom bölgesi.[599] Bugün, Nijerya Apostolik Kilisesi "The Apostolic Church of Nigeria" 100.000 kişilik ulusal kongre merkezine sahip en büyük ulusal Kilisedir ve 4.5 milyonu aşkın mensubu bulunmaktadır.[600]

1.3.3.2. Tanrı Toplulukları (The Assemblies Of God)

Amerika'nın farklı bölgelerinden gelen Pentekostal liderler, 1914 yılında Arkansas eyaletinin Hot Springs şehrinde bir araya gelerek, aralarındaki işbirliği ve koordinasyonu sağlamak için kiliselerin tek bir merkezden yönetimine karar vermişlerdir. Bu amaçla Tanrı Toplulukları "The Assemblies of God" (AG) kurulmuş ve bu kiliseleri çatısı altında toplamıştır. Bugün en büyük Pentekostal grup olarak adlandırılan Tanrı Topluluklarının dünya genelinde 41 milyon ve Amerika'da 1.5 milyon mensubu bulunmaktadır. Ayrıca bu grup 1927 yılında resmi yapılanmasını tamamlamış ve ilk yıllarından itibaren misyon programlarına destek vermeye başlamıştır. 1980'lerin ortalarında 1500 misyonerin 118 ülkede göstermiş olduğu faaliyetleri için yıllık 135 bin dolar tahsis etmiştir. 250'den fazla Kutsal Kitap Kurumunun eğitim faaliyetlerini yöneten Tanrı Toplulukları, 100 ülkede "Uyanış Vakti" (Revivaltime) adı altında radyo programı yayınlamaktadır.[601]

Tanrı Toplulukları 1931 ve 1935 yılları arasında ilk olarak Nijerya'nın güneydoğu bölgesinde Umuahia ve Port Harcourt kasabalarında yaşayan igbo etnik grupları arasında faaliyet göstermeye başlamıştır. Grubun literatür departmanı tarafından Amerika'da yayınlanan Pentekostal evanjelik magazinlerin bu bölgede dikkat çekmesi ve okunması Kutsal Ruh vaftizine yönelik

[599] The Apostolic Church: Glorious Vision, "History and Beliefs", http://www.tacglobal.org/beliefs.php, 25.09.2015.
[600] Femi Adelegan, s.24.
[601] Drew Blankman & Todd Augustine ed. 2004, Pocket Dictionary of North American Denominations, InterVarsity Press, USA, s.20.

arayışı harekete geçirmiştir.[602] Nitekim Nijerya'da bu grubun ilk öncüleri olan Faith Tabernacle mensupları, Kutsal Ruh ile vaftiz olmuşlar ve 1934 yılında "Mesih İsa Kilisesini (Church of Jesus Christ) kurmuşlardır. Evanjelik faaliyetlerine hızlı başlayan Mesih İsa Kilisesi, 1935 yılına kadar altı farklı bölgede Church of Jesus Christ topluluğu oluşturmuştur. 1935 yılında Enugu eyaletinin başkenti Enugu'da kurulan Mesih İsa Kilisesi bugün Tanrı Toplulukları'nın genel merkezi olarak kullanılmaktadır. Bu grup, 1937 yılında Nijerya'nın batısında yer alan Benin şehrine ve 1938-39 yıllarında Kuzey Nijerya'nın Kafanchan, Kaduna, Zaria ve Kano şehirlerine yayılmış ve kiliseler kurmuştur.[603] Bunlar bir süre sonra Amerika'daki Tanrı Toplulukları Kilisesinden Nijerya'ya eleman göndermesini istemişlerdir. Bu isteğin üzerine 1939 yılında gönderilen W.L Shirer ve eşi, kısa süre sonra Mesih İsa Kilise yönetimini devralmıştır.[604] Öyle ki bu birlikteliğin neticesinde Mesih İsa Kilisesi, ismini "Nijerya Tanrı Toplulukları" (Assemblies of God Nigeria)[605] olarak değiştirmeyi kabul etmiştir.

Adını değiştirdikten sonra faaliyetlerini hızlandıran Nijerya Tanrı Toplulukları, aynı zamanda varlığının gerekçesini tanımlayan yeni bir misyon raporu beyan etmiştir. Bu rapora göre başlıca hedefleri, tüm dünyaya İncil'in öğretilerini yaymak, insanların Tanrı'ya ibadet edebilecekleri kurumsal bir yapı oluşturmak ve ulûhiyetin gerektirdiği mükemmelliği geliştirebilecek bir birim olmaktır. Bu noktadan hareketle Nijerya Tanrı Topluluğu hedeflerini geliştirebilecek seminerler, atölye çalışmaları ve konferanslar aracılığıyla eğitim faaliyetleriyle birlikte

602 Mbamalu, s.244.
603 Burgess, s.71.
604 Kalu, African Pentecostalism: An Introduction, s.43.
605 AGN'nin guncel faaliyetleri icin resmi sitesine bakiniz: http://aognigeria.org/ 30.09.15.

tamamen yerli bir politika izlemiştir.[606] İç Savaşın neden olduğu zorluklara rağmen 1961 yılında 130 kiliseye sahip olan bu grup, 1965 yılında kilise sayısını 256'ya çıkarmıştır.[607]

1967 yılından 1970 yılına kadar devam eden Nijerya İç Savaşının oldukça yıkıcı etkileri olmuştur. Bu savaş ardından askeri rejimleri getirmiş (1967-1979, 1984-1999), ulusal ekonominin yıkılmasına neden olmuş, insanları maddi ve manevi yaşamı yeniden tanımlayabileceği bir arayışa sürüklemiştir. İşte tam bu günlerde Pentekostaller "refah müjdesi" vaazlarıyla birlikte her yerde fiziksel şifa merkezleri oluşturmuşlardır. Dahası Nijerya Tanrı Topluluğunun Genel Konseyi, 1990 ve 2000 yılları arasında İncil öğretisinin yayılmasını hedefleyen bir vizyon açıklamıştır. Bu vizyonun amacı 30 Afrika ülkesinde kilise kurmak ve bu kiliselere 5 milyon mensup kazandırmaktı. İsa'nın bu on yıl içerisinde fiziksel olarak dünyaya gelebileceği anlayışını paylaşan diğer gruplar da bu dönemi "Hasat Dönemi" (Decade of Harvest) olarak adlandırmışlardır. 1990 yılında Hasat dönemi, ulusal ve dünya çapında resmi törenle başlatılmıştır. Yetiştirilen 150.000 din adamı ülkenin her tarafında ibadet birliği oluşturmak için seferber edilmiştir. Bununla birlikte basın, yayın, kitapevi, radyo/TV, halkla ilişkiler ve çözüm merkezi gibi altı bölümden oluşan bir medya departmanı kurulmuştur. Böylece Nijerya Tanrı Topluluğu on yılda 1.2 milyon mensup kazanmış, 5.026 yeni papaz atamış ve sadece Nijerya'da 4.044 yeni kilise kurmuştur. Bugün Nijerya'da bu grubun 2.6 milyon mensubu ile birlikte 14.300 kilisesi bulunmaktadır.[608]

606 Mbamalu, s.245.
607 Burgess, s.72.
608 Mbamalu, s.249.

1.3.3.3. İncil Kilisesi (Foursquare Gospel Church)

Pentekostal bir kilise olan İncil Kilisesi (The Foursquare Gospel Church)[609] Amerika'nın California eyaletinin Oakland şehrinde Aimee Semple McPherson tarafından kurulmuştur. Gezgin evanjelik vaiz McPherson 1918 yılında Kaliforniya'nın Los Angeles eyaletine yerleşmiş ve 1923 yılında Angelus Temple tapınağını kurmuştur. Daha sonra Pasadena, Santa Monica ve Santa Ana bölgelerinde birer şubesini açmıştır.[610] 1925'te 30'a çıkan bu kiliselerin sayısı 1927 yılında 25 farklı eyalette 128'e ulaşmıştır. Aynı yıl kurucu meclis oluşturularak bütün kiliseler Uluslararası İncil Kilisesi "International Church of the Foursquare Gospel" adı altında toplanmıştır. Kuruluşundan itibaren dünyanın farklı bölgelerine resmi misyonerler gönderen İncil Kilisesi, diğer Pentekostal Kiliselerde olduğu gibi teolojik hareketten ziyade bir misyon hareketi olarak ortaya çıkmıştır.[611]

---

609 "Foursquare Gospel" terimi, 1922 yılında Oakland şehrinde yapılan dini uyanış hareketi esnasında ortaya çıkmıştır. Binlerce kalabalığın toplandığı alanda McPherson Hezekiel peygamberin Tanrı'dan görümler gördüğünü anlatmıştır. Hezekiel insan, aslan, öküz ve kartal olarak Tanrı'nın dört farklı yüzünü gördüğünü anlatmıştır. (bkz. Hezekiel, 1:10). McPherson "foursquare" (dört köşe) terimini Mesih İsa vizyonunun temsili olarak yorumlamıştır. Buna göre Mesih İsa kurtarıcı, vaftizci, şifacı ve yakında gelecek Kral'dır. Foursquare vizyonu, kurtuluş, ilahi şifa, Kutsal Ruh vaftizi ve tezahürü dillerde konuşmayla birlikte Mesih İsa'nın yakında geleceği beklentisi üzerine kuruludur. Foursquare Gospel Kilisesi bugün dünya genelinde 16 bin kilisesi ve 1,5 milyon katılımcısı ile birlikte yetmiş ülkede varlik göstermektedir. (bkz. Carol S. Matthews, Religions of the World: New Religions, Chelsea House Publishers, USA, 2005, s.54-55; Gbolahan Olukayode Akinsanya, "'You Shall Receive Power': The Establishment of the Pentekostal Movement in the Nigerian Context", Drew University, Madison, New Jersey, 2000, s.172; John L. Amstutz, "Foursquare Missions: Doing More With Less", s.66).

610 Our Story: The History and the Future of The Foursquare Church, http://www.foursquare.org/about/history, 30.09.2015.

611 John L. Amstutz, "Foursquare Missions: Doing More With Less", The journal of Society of Pentecostal Studies (PNEUMA), Vol.16 (1), Spring 1994, pp.63-80, s.64.

İncil grubunun Nijerya'ya gelişi 1950 yıllarının sonuna denk gelmiştir. Bu grubun misyonerlerinden papaz Harold Curtis ve eşi Faye Curtis, Apostolik Kilisesinde yetişmiş ve Lagos caddesinde İncil öğretilerini yaymak için mücadele eden Samuel Olusegun Odunaike ve James Aboyomi Boyejo ile temasa geçmişlerdir.[612] Daha sonra Tanrı Toplulukları Kilisesinde papazlığa atanan Friday Chinyere Osuwa da bunlara katılmıştır. Böylece misyonerler ve Pentekostal gençler bir araya gelerek Nijerya'da misyon hareketini başlatmışlardır. Bu grup yürüttüğü faaliyetler neticesinde Nijerya'da İncil Kilisesini kurmuş ve ilk evanjelik toplantısını 1955 yılında Lagos eyaletinin Yaba kentinde yapmıştır. Grubun misyonerleri "Yankee Bar" adında eski bir bar kiralamış ve burada ilk Pazar ayinini gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte Kutsal Kitap Okulu (Bible College) açmış ve eğitim faaliyetlerine devam etmiştir.

1965 yılından 1975 yılına kadar İncil Kilisesinin ilk ulusal yöneticisi Odunaike olmuştur. Boyejo ise Yaba kentinde yer alan grubun genel merkezine papaz olarak atanmıştır.[613] Uluslararası ekümenik organizasyonlarda önemli görevler alan Odunaike, ulusal düzeyde 1970 yılından 1991 yılına kadar "Nijerya Evanjelik Birliği"nin (Nigeria Evangelical Fellowship) (NEF) genel başkanlığını yürütmüştür. Küresel düzeyde 1977 yılından 1980 yılına kadar "Dünya Evanjelik Birliği" (World Evangelical Fellowship) üyesi olmuş, aynı zamanda 1974'ten 1991 yılına kadar "Dünya Pentekostal Konferansı"nın (World Pentecostal Conference) danışma komitesinde görev almıştır.[614]

612 Adelegan, s.32.
613 Akinsanya, "'You Shall Receive Power': The Establishment of the Pentekostal Movement in the Nigerian Context", s.169-171.
614 Victorson Agbenson, ed. Moment of Truth: The Compelling Story of Pastor Tunde Bakare, Safari Books, Ibadan, Nigeria, 2014, s.96.

2. II. DÖNEM – KARİZMATİK PENTEKOSTAL HAREKET (1960-1980)

Karizmatik Pentekostal Hareket, 1960'lardan itibaren Kutsal Ruh vaftizinin tarihi ve bağımsız kiliselerde uygulanmaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Kaynağı itibariyle Nijerya'ya özgü olmayan Kuzey Amerika etkisiyle dünya genelinde ikinci dalga olarak gelişen karizmatik hareketin temel amacı, Hristiyanlığa manevi bir boyut getirmek ve evanjelik faaliyetlere hız kazandırmak olmuştur. Bu hareketin Nijerya'ya intikal etmesi ise kökleri İngiltere'ye dayanan Hristiyan Öğrenci organizasyonlarının 1970'li yıllarda yükseköğretim kurumlarında yürüttükleri faaliyetlere dayanmaktadır. Hristiyan maneviyatını ön plana çıkaran bu gruplar Nijeryada gençlerin karizmatik harekete yoğun katılımını sağlamıştır. Kampüslerde başlayan karizmatik eğilim üniversitelerin de ötesine geçerek şehir ve kasabalara yayılmaya başlamıştır.

2.1. Karizmatik Pentekostal Hareketin Ortaya Çıkışı

Nijerya'da 1970'lerde hızla yayılan karizmatik anlayış aslında dünya genelinde ortaya çıkan hareketin bir parçasıdır ve kaynağını Kuzey Amerika ve İngiltere'de gelişen Pentekostal karizmatik hareketlerden almıştır. Bu döneme kadar Pentekostal Hristiyanlık sadece geleneksel Pentekostal Kiliselerde varlığını sürdürmüştür. Ancak 1961 yılında Kaliforniya eyaletinin Van Nuys şehrinde St. Markos Episkopalyen Kilisesinin papazı Dennis Bennet'ın, Kutsal Ruh Vaftizini tecrübe ettiğini iddia etmesi karizmatik hareketi ortaya çıkarmıştır.[615] Time ve Newsweek gibi dergilerde bu deneyimin haber olarak yayınlanması diğer kiliselere de hızla sıçramasına neden olmuştur. Bu kiliselerde

[615] Michael J. Mcclymond, "Charismatic Renewal and Neo-Pentecostalism: From North American Origions to Global Permutations", ed. Cecil M. Robeck and Amos Yong, The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge University Press, California, 2014, s.32.

Tanrı'yı Kutsal Ruh olarak doğrudan deneyimlediğini iddia eden binlerce kişi kendilerini "karizmatikler" olarak adlandırmış ve Pentekostal Kiliselere katılmaktan ziyade, kendi kilise gelenekleri içinde kalmayı tercih etmişlerdir. Böylece karizmatik eğilimler Protestan mezhepleriyle birlikte Roma Katolik ve Ortodoks mezheplerinin içinde yenilenme hareketi olarak ortaya çıkmış ve 1975 yılına kadar Amerika'da hemen her mezhebin içinde yer almıştır. Daha sonra bu hareket radyo yayınları, yazılı eserler ve misyonerler aracılığıyla Amerika kıtasının ötesine yayılmıştır.[616]

Karizmatik hareket, tarihi misyon kiliseleriyle birlikte bağımsız kiliselere yenilik, çeşitlilik ve canlılık kazandırmıştır.[617] Kutsal Ruh vaftizi ve onun tezahürü dillerde konuşma tecrübesini öne çıkaran karizmatik hareket, Hristiyan yaşam ve inancını güçlendirmek ve yeniden ihya etmek arzusuyla ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda "yeniden doğuş hareketi" (born again movement) olarak adlandırılan karizmatik hareket, bünyesinde hem Pentekostalleri hem de karizmatikleri barındırmaktadır. Bu nedenle Pentekostal Kiliselerin sınıflandırmasını yapmak mümkün değildir ve genel olarak Pentekostal şemsiye altında zikredilmektedir.[618]

Karizmatik hareket ve Klasik pentekostal hareket arasında dokrinel ya da teolojik bir farklılık yoktur. Hareketin Kutsal Ruh vaftizi ve onun tezahürü olan dillerde konuşma tecrübesine yeniden vurgu yapması bir canlılık getirmiştir. Karizmatik hareketin en belirgin ayırıcı özelliği her mezhebin içinde ortaya çıkan mezhepler arası (trans-denominational) bir hareket olması, eğitimli gençler tarafından temsil edilmesi, üniversite ve

[616] Hocken, The Challenges of the Pentecostal, Charismatic and Messianic Jewish Movements, s.56.
[617] Komolafe, "The Changing Face of Christianity: Revisiting African Creativity", s.218.
[618] Kalu, "Pentecostalism and Mission in Africa", s.11.

yükseköğretim kampüslerine girerek "yeni uyanış" (reawakening) olarak ortaya çıkmasıdır.[619]

Nijerya'da karizmatik hareket, 1970'li yıllarda üniversite öğrencileri arasında yenilenme hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Bu hareketin temeli, evveliyatı İngiltere'ye dayanan Uluslararası Öğrenci Organizasyonları tarafından atılmıştır. Bu grupların Kutsal Kitap'a dayalı ahlak anlayışı ve ruhların kazanıldığı bireysel deneyime yaptığı vurgu, kampüslerde pek çok öğrencinin dikkatini çekmiş ve yeni karizmatik figürlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.[620]

2.1.1. Uluslararası Hristiyan Öğrenci Organizasyonları

Karizmatik hareketin Nijerya'daki eğitim kurumlarında ortaya çıkmasını sağlayan ve önde gelen uluslararası Hristiyan öğrenci organizasyonları şunlardır; "Öğrenci Hristiyan Hareketi" (Student Christian Movement), "Hristiyan Birliği" (Christian Union) ve "Kitabı Mukaddes Birliği" (Scripture Union). 19. yüzyılda İngiltere'deki universitelerde ortaya çıkan Hristiyan öğrenci organizasyonlarının kuruluş amacı yurt dışında misyon faaliyetleri yürütmekti. Bu amaçla Nijerya'ya intikal eden Hristiyan öğrenci organizasyonları, 1937 ve 1955 yılları arasında Nijerya'daki üniversite ve yükseköğretim kurumlarında yer almaya başlamış ve kampüslerde karizmatik hareketin ortaya çıkmasına zemin hazırlamışlardır.[621]

---

[619] Olufunke Adeboye, "'Arrowhead' of Nigerian Pentecostalism: The redeemed Christian Church of God, 1952-2005", Pneuma 29, Brill, Leiden, 2007, pp.24-58, s.28.

[620] Rosalind I. J. Hackett, "Charismatic/Pentecostal Appropriation of Media Technologies in Nigeria and Gana", Journal of Religion in Africa, vol.28 (3), 1998, s.260

[621] Matthews A. Ojo, "The Contextual Significance of the Charismatic Movements in Independent Nigeria", Africa: Journal of the International African Institute, Vol. 58 (2), 1988, pp.175-192, s.176.

2.1.1.1. Öğrenci Hristiyan Hareketi (Student Christian Movement)

Öğrenci Hristiyan Hareketi[622] 19. yüzyılda İngiliz üniversitelerinde misyon eksenli kurulmuş gönüllü öğrenci organizasyonudur. Yurt dışında geniş misyonerlik faaliyetlerinin yürütüldüğü dönemde bu hareketin mensupları, mezun olur olmaz gönüllü misyoner olmaya söz vermişlerdir. 20. yüzyılın ilk yıllarında daha çok sosyo-politik ve teolojik meselelere ağırlık veren bu grubun Nijerya'ya[623] getirilmesi ise 1930 yıllarında İngiltere'de yükseköğretim ve üniversitelerde eğitim alan Akanu Ibiam ve Theophilus gibi Nijeryalı gençler tarafından sağlanmıştır. Akunu Ibiam Öğrenci Hristiyan hareketine İskoçya'da St. Andrew Üniversitesinde tıp eğitimi aldığı sıralarda katılmıştır. 1935 yılında Nijerya'ya döndükten sonra Abia eyaletinin Abibira kasabasında kurulan İskoçya Misyon Kilisesinde görevli öğretmen, evanjelik ve rahipler arasında bu hareketi tanıtma ve yayma faaliyetlerine başlamış[624] ve 1937 yılında Nijerya'da Öğrenci Hristiyan hareketini kurmuştur. 1955-58 yılları arasında Uluslararası Misyon Konseyi komitesine üye olan Akuni, aynı zamanda Nijerya Hristiyan Konseyi'nin de başkanlığını yapmıştır.[625]

Öğrenci Hristiyan hareketini, Akunu İbiam ile birlikte Nijerya'ya taşıyan ikinci isim Theophilus Ejiwumi ise Londra Üniversitesinde eğitime başladığı ilk yıl Öğrenci Hristiyan Hareketine katılmıştır. 1940 yılında ülkesine dönen Ejiwumi, Lagos'ta

[622] Bugün İngiltere'de varlığını halen devam ettiren Öğrenci Hristiyan Hareketi aynı zamanda Dünya Öğrenci Hristiyan Federasyonunun "World Student Christian Federation" (WCSF) bir parçasıdır. WCSF tarafından hazirlanan uluslararası konferanslara düzenli katılım sağlamaktadırlar.
(Bkz: http://www.movement.org.uk/get-involved/international-students).

[623] SCM'nin Nijerya yapılanması ve faaliyetleri için (bkz: https://scmnigeria.wordpress.com/about/).

[624] Ojo, s.176.

[625] Ans Joachim Van Der Bent, Historical Dictionary of Ecumenical Christianity, Rowman&LittleField, USA, 1994, s.193.

bulunan Yaba Meslek Yüksek Okulunda ders vermeye başlamıştır. Akabinde bu hareketi öğrencilerine tanıtmaya başlamış ve aynı yıl Öğrenci Hristiyan hareketinin bir faaliyet grubunu kurmuştur. Batı ve Doğu Nijerya'da bu iki şahıs tarafından kurulan hareketin faaliyet grupları 1944 yılında irtibata geçmiştir. Sonuç olarak Nijerya'da Öğrenci Hristiyan hareketi bu iki bölgenin çalışmaları ve faaliyetleri neticesinde ortaya çıkmış ve gelişmiştir.

1948 yılında Yaba Meslek Yüksek Okulundan mezun olan öğrenciler, eğitimlerine Ibadan Üniversitesinde devam etmiş ve hareketin bir faaliyet grubunu orada da tesis etmişlerdir. Öğrencilerinin ardından Ejiwumi de bu üniversiteye öğretim görevlisi olarak gelmiştir. Ibadan Üniversitesinde bir faaliyet grubu olarak başlayan hareket, 1949 yılından itibaren Nijerya'da Öğrenci Hristiyan hareketi gruplarının yönetim merkezi olmuştur. Nijerya'da yürütülen bu faaliyetler İngiltere'deki Öğrenci Hristiyan Hareketinin ilk mensupları olan Maurice Wiles ve John Ferguson[626] gibi bazı gurbetçilerin de ilgisini çekmiştir. 1950'li yıllarda Ibadan, Enugu ve Zaria bölgelerinde yer alan Meslek Yüksek Okullarında da (Nigerian Colleges of Arts, Science and Technology) bu hareketin grupları oluşturulmuştur. 1960 yılında bu kurumlar üniversitelere dönüştüğünde de bu hareketin grupları desteklenmeye devam edilmiştir. Öğrenci Hristiyan Hareketi 1960'lı yılların ortalarına kadar Ibadan, Ife, Lagos Üniversitelerinde ve Nijerya Üniversitesinin Nsukka ve Enugu kampüslerinde mezhepler arası Hristiyan öğrenci organizasyonu olarak kalmış ve 1970'li yıllarda Nijerya'da Karizmatik hareketin ortaya çıkışında aktif rol oynamıştır.[627]

[626] John Ferguson, Birmingham'da Selly Oak Yüksek Öğretim kurumunun emekli başkanıdır. Maurice Wiles ise Oxford Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde halen Profesör olarak çalışmaktadır. (Ojo, "The Contextual Significance of the Charismatic Movements in Independent Nigeria", s.178).

[627] Ojo, s.178.

2.1.1.2. Hristiyan Birliği (Christian Union)

Hristiyan Birliği, 1910 yılında Öğrenci Hristiyan hareketinin Cambridge Üniversitesinde bulunan muhafazakâr evanjelik mensupları tarafından kurulmuştur. Öğrenci Hristiyan Hareketinin teolojik ve sosyo-politik meselelere odaklanmaya başlaması ve Hristiyanlığın mesajını yeni gelen nesillere daha anlamlı kılabilmek için liberal Hristiyanlığa yönelmesi, hareketin bünyesinde yer alan muhafazakâr evanjeliklerin tepki göstermesine neden olmuştur. Bu eksen kaymasına muhalefet eden muhafazakâr evanjelikler Ulusal Öğrenci Hristiyan Hareketinden ayrılarak 'Hristiyan Birliği'ni (Christian Union) oluşturmuşlardır.[628] Bu birlik, 1928 yılında diğer gruplar ile bir araya gelmiş ve muhafazakâr evanjelik öğrencilerin ulusal hareketi olarak "Yüksek Okul ve Üniversiteler arası Evanjelik Birlik Cemiyeti"ni (Inter-Varsity Fellowship of Evangelical Unions, IVF)[629] oluşturmuştur.

İngiliz Evanjelik Birlik Cemiyetinin ilk mensupları, Nijerya'nın Yükseköğretim kurumlarında ders vermeye başlamış ve bu cemiyet 1960 yılına kadar Öğrenci Hristiyan Hareketinin anlayışına alternatif olarak üniversitelerde Hristiyan Birliği grupları kurmak için mücadele etmiştir. Her ne kadar Öğrenci Hristiyan Hareketinin idari ve danışma kadrolarının ters etkisi olsa da bu grup, 1961 yılında Ibadan Üniversitesinde Hristiyan Birliği grupları tesis etmeyi başarmıştır. Daha sonra faaliyetlerine 1966'da Lagos Üniversitesi ve 1967'de Nsukka'da bulunan Nijerya Üniversitesinde devam etmişlerdir. 1960'ların sonuna kadar Öğrenci Hristiyan Hareketi ve Hristiyan Birliği, üniversite ve yükseköğretim kurumlarında yan yana faaliyet göstermiştir. Hristiyan Birliği her ne kadar Öğrenci Hristiyan Hareketinin liberal teoloji anlayışına tepki gösterse de yerine yeni bir

[628] Burgess, s.54.
[629] Daha fazla bilgi için bkz. https://www.biblicaltraining.org/...inter-varsity-fellowship.

alternatif sunamamıştır. Evanjelik gruplar olarak Hristiyan Birliği[630], Kutsal Kitap çalışmalarına ve bireysel Hristiyan sorumluluklarına ağırlık verirken, Öğrenci Hristiyan Hareketi daha çok sosyal reformlara vurgu yaparak İncil'in politik ve ekonomik gelişmelerin ortasında bulunan çağdaş topluma nasıl daha anlamlı ve uygun kılınacağı hususunda çalışmalar yapmıştır.[631]

Kampüslerde Hristiyan maneviyatını ön plana çıkaran bu iki grup, Pazar ayinleri için şapellerde bir araya gelmiştir. Dini organizasyonlar genellikle din adamlarının desteğiyle Öğrenci Hristiyan Hareketi tarafından düzenlenmiştir. Hem akademik hem de Hristiyan kuruluşu olarak çift ajandaya sahip olan Ibadan Üniversitesinin Dini Çalışmalar Departmanında görevli öğretim üyeleri, hafta içi ders verirken hafta sonu öğrenci organizasyonları için şapellerde papaz, yönetici, danışmanlık görevinde bulunmuşlardır.[632] Bu gruplar ulusal dua seferberliği adı altında yaptıkları etkinliklerle Hristiyan öğrencileri ülkenin siyasal ve sosyal sorunlarına karşı duyarlı hale getirerek toplumsal ihtiyaçları müdafaa edebilecek öğrencilerin ittifak oluşturmasını sağlamışlardır. Nitekim Nijerya Federal Hükümetine gönderdikleri mektuplar ve bildiriler sayesinde 1970'ler ve 80'ler arasında ulusun sesi haline gelmişlerdir. Bu durum Evanjelik ve Karizmatik Hristiyanlarda politik bilincin gelişmesini sağlamıştır.[633]

2.1.1.3. Kitabı Mukaddes Birliği (Scripture Union)

Kitabı Mukaddes Birliği[634] 1867 ve 1879 yılları arasında İngiltere'de kurulmuş ve mezhep farkı gözetmeyen uluslararası bir organizasyondur. 1884 yılında Kilise Misyon Toplumu, bu

[630]Hristiyan Birliği faaliyetleri için Bkz: https://www.facebook.com/IVCUIbadan, https://www.facebook.com/christianunionunnlagosbrethren.
[631] Ojo, s.178.
[632] Ojo, s.178.
[633] Olofinjana, 20 Pentecostal Pioneers in Nigeria, s.123.
[634] Nijerya ve uluslararası SU faaliyetleri için bkz: http://sunigeria.org/ , http://su-international.org/su-around-the-world/africa-region/fellowship-of-christian-students-nigeria/.

grubun faaliyetlerini Nijerya'da yaymaya başlamıştır. Günlük Kutsal Kitap okuma faaliyetlerini ön plana çıkaran bu grup, daha sonra misyonerler tarafından yürütülen misyon çalışmalarının bir parçası haline gelmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşının neden olduğu zor koşullar, mevcut misyoner sayısının düşmesi, bu gruba ait eserlerin İngiltere'den Nijerya'ya nakledilmesinde yaşanılan zorluklar, Nijerya'daki faaliyetlerini zayıflatmıştır. Birlik, 1950'li yıllara kadar bir durgunluk dönemine girmiştir. 1951'den sonraki yıllarda yeniden canlanan Birlik, bilhassa İngiltere'de yaşayan gurbetçi öğretmenler Nijerya'ya gelerek eğitim kurumlarında faaliyetlerini yaymaya başlamışlardır. Böylece Ibadan, Lagos ve Nsukka Üniversitelerinde Kitabı Mukaddes Birliği eserlerini okuma grupları oluşturulmuştur.[635]

Başlangıçta Kutsal Kitap okumanın önemi üzerinde durarak sadece çocuklar için evanjelik hizmet veren bu grup, zamanla gençleri de faaliyet kapsamı içine almaya başlamıştır. Bu çerçevede yeni evanjelik metotlar geliştirilmiş, dua toplantıları düzenlenmiş ve yerel bölgenin şartlarına ayak uydurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu grup 1960 yılında Londra'da düzenlediği uluslararası yıllık toplantısında, her ülkenin kendi kültürel bağlamında kendi kimliğini oluşturması için bağımsız yönetime geçme kararı almıştır.[636] Kitabı Mukaddes Birliği şehir ve kasabaların kozmopolit yapısı nedeniyle önceleri Londra'da yayınlanan eserleri kullanırken, 1960'ların sonunda Nijerya'da yerli eserler yayınlamaya başlamıştır. Londra'da, Daily Bread ya da Daily Notes adı altında yayınlanan eserler, Nijerya'da Daily Power, Daily Guide olarak benimsenmiştir. Yerli eserler sayesinde Hıristiyanlığın mesajı, toplumun temel sembol ve

[635] Ojo, s.177.

[636] Andrew Olu Igenoza, "Contextual Balancing of Scripture with Scripture: Scripture Union in Nigeria and Ghana", Gerald O. West & Musa W. Dube, ed. The Bible in Africa: Transactions, Trajectories and Trends, Koninklijke Brill, Netherlands, 2000, s. 294.

inançlarıyla bütünleştirilmiş ve daha anlamlı hale getirilmiştir. Yoruba geleneksel dininde 'amona' olarak tanımlanan Ifa kâhininin yerini aynı anlama gelen yol gösterici Mesih İsa almıştır. Kavramlar titizlikle çalışılmış ve diğerinin içeriğine yerleştirilmiştir. Böylece inkültürasyon modeli uygulanmıştır. Toplumun sahip olduğu kültürel kavramlar titizlikle tespit edilmiş, Hıristiyan mesajı ve hayat tarzı mevcut toplumun kültürüne adapte edilmiştir.[637] Nitekim bünyesinde yerel unsurlara yer veren bu grup, Nijerya'da bir otonom ulusal hareket haline gelmiştir.[638]

Nijerya'nın doğusunda karizmatik hareketlerin ortaya çıkışı öğrenci hareketlerinden ziyade Kitabı Mukaddes Birliği mensuplarının yürüttüğü evanjelik faaliyetler neticesinde gerçekleşmiştir. Bu grubun gezici sekreterleri Mike Oye ve Muyiwa Olamijulo, Nijerya'nın güneydoğusunda yer alan Umuahia'da kutsalın doğrudan deneyimlenmesi konusuna vurgu yapan Tanrı Toplulukları mensuplarından etkilenmiş, giderek bireysel deneyimlere daha fazla önem vermeye başlamışlar ve bölgenin her tarafında faaliyet grupları oluşturmuşlardır. Başlangıçta Doğu Nijerya'da Kutsal Kitap'a dayalı ve aile değerlerini sağlamlaştıran sıkı bir ahlak anlayışının ve Hristiyanlığı yaymanın önemine vurgu yapan Kitabı Mukaddes Birliği, Pentekostal pratiklere karşı tavır sergilese de bünyesinde oluşabilecek ayrılıkları ve bölünmeleri engellemek için bu tavrından vazgeçmiştir.[639] Böylece, mezhepler arası fark gözetmeyen Kitabı Mukaddes Birliği, Roma Katolik Kilisesi dahil her mezhep mensubunun ilgisini çekmiştir. Örneğin, 1970'lerin ilk yıllarında Enugu eyaletinde bulunan St. Bartholomew Anglikan Katedrali ve Roma Katolik Kutsal Ruh Katedrali gibi iki önemli kilise, bünyesinde bu grubun

[637] Ali İsra Güngör, "Dinler Arası İlişkiler Alanı ve İlgili Kavramlar", ed.Ali İsra Güngör, Dinler Arası İlişkiler, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s.27.
[638] Ojo, s.182.
[639] David O. Ogungbile, Akintunde E. Akinade, Creativity and Change in Nigerian Christianity, Malthouse Press, Lagos, 2010, s.82.

toplantılarına yer vermiş ve Kutsal Ruh vaftizini ve karizmatik armağanları deneyimlemenin arzusu içinde olmuşlardır. Bu nedenle bu birliğin bünyesinde karizmatik akımın kişisel deneyimlere yaptığı vurgudan etkilenmiş karizmatik Katolikler de bulunmaktadır.[640]

2.2. Uluslararası Öğrenci Organizasyonlarının Faaliyetleri ve Karizmatik Pentekostal Hareketin Nijerya'da Gelişmesi

1970 yıllarında Afrika'nın pek çok ülkesinde ortaya çıkan karizmatik hareket ırk, cinsiyet, sınıf, yaş ve mezheplere dair tüm engelleri ve sınırları ortadan kaldırmıştır. Özellikle İç Savaş nedeniyle Nijerya'nın içinde bulunduğu zor koşullar karizmatik hareketin oluşmasına zemin hazırlamış ve savaş sonrası yeni bir başlangıç olmuştur. Karizmatik akım bireysel yaşamların değişmesine neden olan ve Pentekostalizmin en önemli doktrini olan Kutsal Ruh vaftizine vurgu yapmıştır. 1960'lı yılların sonunda Ibadan Üniversitesi öğrencileri Kutsal Ruh vaftizini münferit olarak deneyimlerken, 1970 yılının Şubat ayında Hristiyan Birliği cemiyetine mensup pek çok kişi Kutsal Ruh vaftizini ve onun tezahürü dillerde konuşma deneyimini kolektif olarak tecrübe ettiklerini iddia etmişlerdir. Bu durum öğrencilerin ve farklı mezhep mensuplarının oldukça ilgisini çekmiş ve bu nedenle hareketin mensupları Kutsal Ruh vaftizini amaçlayan "Salı dua grubu" oluşturmuşlardır.[641]

Evanjelik anlayışa sıkı sıkıya sarılan ve Pentekostal deneyimi temsil eden Salı dua grubu Nijerya'nın doğusu, batısı ve ortasında evanjelik enstitüler kurmaya başlamıştır. Kongre adını verdikleri ilk evanjelik faaliyet Mayıs ayında Ibadan

[640] Ogungbile, s.83.
[641] Ogungbile, s.82.

Üniversitesinde düzenlenmiştir.[642] Bu faaliyetin başarısı onları daha fazla organizasyon gerçekleştirmeye teşvik etmiştir. Bu nedenle 1970'lerin ortalarında liderler bir araya gelerek "Mesih için Dünya Hareket Takımı" (The World Action Team for Christ 'WATC') isimli bağımsız ve daimi bir organizasyon oluşturmuşlardır. Bu oluşum ilk olarak İbadan Üniversitesinde başlamış, akabinde Ife üniversitesine sirayet etmiş ve bir iki yıl içinde diğer üniversitelere yayılmıştır. Karizmatik dini uyanış sırasında Ibadan ve Ife üniversiteleri ön sırada yer alırken diğer üniversiteler karizmatik hareketin kurucu ve önderliğini daha sonra üstlenmişlerdir. Karizmatik dini uyanışın öğrenci üzerinde kümülatif etkisi daimi ve geniş kapsamlı olmuştur. Öyle ki dini uyanış hareketinin öznel deneyimi herkesi katılımcı yapmış, mezhepler arası gerginliğe son vermiş ve gerektiği zaman birlik olunabileceğini göstermiştir.

Kampüslerde başlayan karizmatik dini uyanış hareketi üniversitelerin de ötesine geçerek şehir ve kasabalara yayılmaya başlamıştır. Örneğin Ibadan üniversitesinde Salı dua grubu liderlerinin oluşturdukları Mesih için Dünya Hareket Takımı, karizmatik hareketi kampüslerden ulusal düzleme taşımıştır. Bu nedenle bu organizasyonun kongre yapacağı yerler titizlikle seçilmiş ve ilk kongresi 1970 yılının Mayıs ayında Ibadan'da gerçekleşmiştir. Daha sonra 1970'te Agbor (orta batı Nijerya), 1971'de Owerri (doğu Nijerya), 1972'de Port Harcourt (güneydoğu Nijerya) ve Ijebu Ode (batı Nijerya), 1973'de Ibadan ve Lagos kongreleri yapılmıştır. Bu kongreler iç savaş sonrası Federal Hükümetin rehabilitasyon ve kalkınma dönemine rastlaması açısından oldukça önem kazanmış ve verilen mesajlar belli başlı kabileler arasında oluşan nefret ve husumetin bir nebze de olsa yatışmasına yardımcı olmuştur.

[642] Ojo, s.179.

Mesih için Dünya Hareket Takımının düzenlediği kongrelerin ardından birbirinden farklı ve bağımsız karizmatik kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bu kuruluşlar karizmatik uyanış hareketini şehir ve kasabalarda daha belirgin hale getirmeye başlamıştır. Batı Nijerya'da Mesih için Dünya Hareket Takımı kongresinden sonra kurulan karizmatik kuruluşlar şunlardır; 1971 yılında Ibadan'da Teknik okullardan mezun gençler "Mesih Temsilcileri Evanjelik Takımını" (Christ Ambassadors Evangelistic Team), aynı yıl Warri kasabasında Kitabı Mukaddes Birliği mensupları "Gençlik Evanjelik Hareketini" (Youth Evangelical Movement), 1973 yılında Lagos Üniversitesinde öğretim görevlisi W.F. Kumuyi "Derin Hristiyan Yaşam Hizmetini" (Deeper Christian Life Ministry), 1973 yılında Ogbomosa'da WATC'nin liderleri arasında yer alan Biola Adeniran "Mesih'in Gelişi için Evanjelik Hristiyan Hizmetini" (Maranatha Evangelical Christian Ministry) ve 1973 yılında Ife Üniversitesinden mezun Segun Tubi Ado Ekiti şehrinde "Hristiyan Kardeşlik Grubunu" (The Christian Fellowship Group) kurmuştur. Savaş sonrası bu organizasyonların kuruluşu dini birlikteliğin yeniden oluşumu olarak algılanmış ve dini gruplar arasında oluşan gerilimi yok etmiştir.[643]

Kuzey Nijerya'da ilk karizmatik organizasyonlar 1974 yılında Ibadan, Nijerya ve Nsukka Üniversitelerinden mezun gençler tarafından kurulmuştur. Bir yıllık zorunlu Ulusal gençlik hizmeti kapsamında kuzey Nijerya'ya gönderilen bu gençler Zaria şehrinde yer alan Ahmadu Bello üniversitenin kampüsünde karizmatik organizasyonlara ev sahipliği yapmışlardır. Ibadan, Lagos, Ife ve Nsukka şehirlerinden gelen bu gençler, Hristiyan grupları arasında evanjelizme yeterince önem verilmediğini görmüş ve Zaria'da evajelik faaliyetleri organize etmeye başlamışlardır. 1975 yılında görevini tamamlayan öğrencilerden pek çoğu memleketlerine dönmüş, geri kalanı ise müslümanların

[643] Ojo, s.180.

hakim olduğu kuzey bölgesinde daimi göreve başlamış ve misyon organizasyonu olarak Calvary Hizmetini başlatmışlardır. Bir iki yıl içinde Calvary Hizmetleri kuzey Nijerya'da karizmatik organizasyonların kuruluşu için model teşkil etmiştir.[644]

Doğu Nijerya'da karizmatik hareketin ortaya çıkışı öğrenci hareketlerinden ziyade Kitabı Mukaddes Birliği mensuplarının yürüttüğü evanjelik faaliyetler neticesinde gerçekleşmiştir. 1967 yılında bu grubun gezici sekreteri Bill Roberts İngiltere'den Nijerya'ya geldiğinde, Umuahia[645] şehrindeki öğrenci evlerinde Kutsal Kitap çalışmalarının yapılmasına karar vermiştir. Onun bu kararı İç Savaş nedeniyle zor koşullarda bulunan gençleri etkilemiştir. Ev tipi hücre yapılanmasıyla başlayan grup daha sonra derin sohbetlerin yer aldığı kamp toplantılarına dönüşmüştür. Burada bir süre eğitim alan gençler daha sonra kendi bölgelerinde ibadet evleri ve evanjelik topluluklar oluşturmaya başlamıştır. Afrika geleneksel dini ve Hristiyanlık unsurlarını birleştiren bu grubun ibadet evleri, özellikle mülteciler arasında önem kazanmaya başlamıştır. Zira 1969 yılında yüzlerce insan yaşadıkları bölgelerin bombalanması üzerine kent merkezine akın etmiştir. Böylece Umuahia'da Kitabı Mukaddes Birliğinin faaliyet gruplarının sayısı 25'den 85'e ulaşmıştır. Daha sonra bu grubun faaliyetleri Onitsha, Enugu, Owerri ve Aba gibi şehirlere yayılmıştır [646]

Pentekostal ve Karizmatik hareketin gelişimi kırsal kesimlere nazaran şehirlerde daha etkili olmuştur. Zira kırsal kesimlerde kabile normları doğru ve yanlışın ayırt edilmesinde önemli bir başvuru kaynağı iken bu değerler toplumsal yaşamın hızlı olduğu şehirlerde özgünlüğünü kaybetmiştir. Farklı yaşam tarzları, bireyin gelişimini olumsuz yönde etkileyerek inançlarını,

[644] Ojo, s.181.
[645] Nijerya'nın güneydoğusunda yeralan Abia Eyaletinin başkentidir.
[646] Kalu, "Pentecostalism and Mission in Africa, 1970-2000", s.12-13.

yaşam tarzını ve toplumsal ilişkilerini değiştirmiştir. Şehirlerde ortaya çıkan bu kültürel boşluğu Karizmatik Kiliseler doldurmaya çalışmışlardır. Şehir yaşamının neden olduğu barınma, işsizlik gibi sorunlar neticesinde ortaya çıkan kurtuluş ihtiyacı her zaman Karizmatik Kiliselerin ajandalarında yer almıştır. Peygamberlik niteliklerine sahip karizmatik liderler, sosyal ve ekonomik problemlere alternatif olarak geleceğe dair kurtuluş ve umut mesajları vermişlerdir. Bu nedenle pek çok insan karşılaştıkları yaşam sorunlarına çözüm için karizmatik hareketlere yönelmiştir. İletişim kolaylığı sayesinde yeni hareketin mesajı hızla yayılmıştır. Pek çok karizmatik organizasyon, afiş, poster, el ilanı bastırmış, önemli programların reklamı içinde radyo ve gazetelere ilanlar vermiş ve bu reklamlar sayesinde pek çok insana ulaşabilmiştir.[647]

3. III. DÖNEM - NEO-KARİZMATİK PENTEKOSTAL HAREKET

(1980-GÜNÜMÜZ)

Pentekostalizmin üçüncü dalgası olarak adlandırılan Neo-karizmatik hareket, 1980'lerden itibaren Kutsal Ruh vaftizinin tarihi evanjelik ve bağımsız kiliselerde uygulanmaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Nijerya'ya özgü olmayan bu hareketin kaynağı Kuzey Amerika'dır. Klasik ve Karizmatik Pentekostaller bireysel kutsallığa odaklanırken, Neo-karizmatikler toplumsal sorunlara odaklanmış ve toplumsal dönüşümü amaç edinmişlerdir. "Hâkimiyet teolojisi" ve "Refah müjdesi" öğretileriyle şekillenen Neo-karizmatik kiliseler, siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın bütün dinamiklerinde kontrolü ele geçirmek için faaliyetler göstermişlerdir.

[647] Ojo, s.183-184.

3.1. Neo-Karizmatik Pentekostal Hareketin Ortaya Çıkışı

1980'lerde ortaya çıkan Neokarizmatik hareket genellikle üçüncü dalga Pentekostalizm olarak ifade edilmektedir. Bu kavram ilk kez, Amerika'da Fuller Seminary adlı teoloji okulunda ders veren C. Peter Wagner tarafından kullanılmıştır. Wagner, Pentekostal hareketin tarihsel gelişim sürecini ana hatlarıyla şöyle ifade etmektedir; "İlk dalga Pentekostallerden, ikinci dalga Katolik, Ortodoks ve Protestan Kiliseleri içerisinde yenilenme hareketi neticesinde oluşan karizmatiklerden ve üçüncü dalga ise Kutsal Ruh'un tarihi Evanjelik Kiliselerdeki hareketinden oluşmaktadır."[648] Evanjelik ve bağımsız grupların oluşturduğu bu yeni hareket, diğerlerinde olduğu gibi Kutsal Ruh vaftizi ve ruhsal bağışları vurgulamakla birlikte Kutsal Ruh vaftizinin lütfun ikinci aşamasından ziyade Hristiyanlığa giriş vaftizinden hemen sonra gerçekleşebileceğine inanmaktadır. Klasik Pentekostallerin önemle üzerinde durduğu dillerde konuşma bağışına, Neo-karizmatikler önem vermemiştir. onlar daha ziyade mucizeler, fiziksel şifa, cin çıkartma ve duygusal şifa üzerinde durmuşlardır.[649]

C. Peter Wagner şeytanın sadece bireye değil tüm topluma nüfuz edebileceğini ifade etmiştir. Ona göre, dua ve ibadet ile yapılan mücadele neticesinde şeytanın tüm kale duvarları yıkılabilecek ve evanjelik faaliyetler hızlanacaktır. Bu noktada lütfun bir parçası olarak anlaşılan kötü ruhları defetme (exorcism) özellikle Afrika bağlamında hızla yer edinmiştir. Kötü ruhları defetmenin ilk adımı "manevi eşleşme" yani bir bölgeye şeytanın neden musallat olduğunun anlaşılması, diğer adım ise Tanrı'ya dua edilerek günahın itiraf edilmesi ve "tövbenin tanımlanması"dır.

[648] Deininger, Global Pentecostalism: An Inquiry into the Cultural Dimensions of Globalization, s.48.
[649] Russell J. Sharrock, Covenant Theology: A Critical Analysis of Current Pentecostal Covenant Theology, Lulu Enterprises, Morrisville, 2006, s.50.

Yine bazı Neo-karizmatikler kötülüğün üstesinden gelebilmek için dua kadar eyleme de ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle Neo-karizmatikler sosyal adalete ve toplumsal değişime büyük ilgi göstermeye başlamıştır. Örneğin, 1990'larda Yeni Zelandalı John Dawson soykırım benzeri tarihi suçlara ve sosyal adaletsizliklere çözüm aranması için "Uluslararası Uzlaşma Koalisyonunu" (International Reconciliation Coalition) kurmuştur.[650]

1990'lar Neo-Karizmatikler tarafından düzenlenen dini hareketlere sahne olmuştur. Bunlardan ilki 1994 yılında Kanada'da Toronto Airport Vineyard Kilisesinde ortaya çıkmıştır. Kutsal Ruh ile vaftiz olduğunu iddia eden pek çok insan tuhaf hareketler sergilemiştir. Tanrı'nın gücünü hisseden bu insanların kimisi kahkaha atıp dans etmeye başlamış kimisi ise yere düşüp hayvani sesler çıkarmıştır. Toronto hareketi olarak bilinen bu fenomen dünya genelinde pek çok insanın dikkatini çekmiş ve ziyaretçi akınına uğramıştır. İkinci yenilenme hareketi ise 1995 yılında Florida eyaletinin Pensacola şehrinde bulunan Tanrı Topluluğu Kilisesinde gerçekleşmiştir. Son günler uyanışı olarak adlandırılan Pensacola hareketine 2,5 milyon ziyaretçinin katıldığı ve yüzlercesinin Tanrı'yı Kutsal Ruh olarak deneyimlediği iddia edilmiştir. Kuzey Amerika, İngiltere, Asya ve Afrika'dan binlerce kilise mensubunun katıldığı ve derin bir Tanrı sevgisinin ihya edildiği Toronto ve Pensacola hareketi aynı zamanda Neo-karizmatiklerin hac mekânı olmuştur[651].

Bugün Nijerya'da üçüncü Pentekostal kuşağı oluşturan Neo-karizmatikler, klasik ve karizmatik pentekostal gruplar ile bağlantılarını koparark yeni bağımsız bir grup olarak ortaya çıkmıştır. Nijerya Pentekostalizmi içinde eğitimli gençler olarak

[650] Mcclymond, "Charismatic Renewal and Neo-Pentecostalism: From North American Origins to Global Permutations", s.42.
[651] Anderson, An Introduction to Pentecostalism, s.67-68.

tanımlanan bu grup, mezhepler arasında sıkışmış klasik ve karizmatik Pentekostallerin ötesine geçerek "Neo-karizmatikler" olarak adlandırılmıştır. Günümüzde Nijerya Hristiyanlığı içinde baskın bir grup olarak hareket eden Neo-karizmatikler, Refah müjdecisi olarak nitelendirilmiştir. Zira bu grup, insanlara somut olarak manevi ve sosyo ekonomik meselelerle ilgili yeni bir kimlik ve değer sunmuş, ciddi ekonomik krizlere ve çağdaş gerçekliklere el atmıştır. 1970'lerde ilk karizmatik canlanma hareketinin sürdürdüğü ekonomik yükselişin aksine, 1980'lerin ortasında ortaya çıkan bu grup, devletin tasarruf ve ekonomiyi yeniden yapılandırmak için hazırladığı "Yapısal Düzen Programına" (Structural Adjustment Programme) rastlamıştır. Ülkenin sosyo ekonomik ve siyasi gerileme dönemine rastlayan Refah müjdesi, batılı yaşama uygun bilinç ve refaha yönelik ekonomik değerleri içeren başarılı hayatın kolektif algısını yansıtmak için girişimlerde bulunmuştur. Ekonomik sistemin çöküşüyle birlikte popüler refah doktrini günün koşullarına uyarlanmış ve Hristiyan mesajı sembolik alt yapı olarak sunulmuştur. Bu nedenle refah ve mucizeler Kutsal Ruh'un nüfuz eden kanıtı kutsal bir yaşamı teşvik edici olmuştur. Koşullara uyum sağlama neticesinde Neo-Karizmatikler, dönüşen bir toplum algısı yaratmışlardır.[652]

3.1.1. Neo-Karizmatik Pentekostal Hareketin Temel Öğretileri

Klasik ve Karizmatik Pentekostaller "Mesih'e daha yakın olma", "yeni bir yaşam" gibi derin manevi tasvirlerle kutsallık ahlakını ve maneviyatını vurgulayarak bireysel yaşamları güçlendirmeye ve değiştirmeye odaklanmışlardır. Öyleki maneviyata dayalı dindarlık anlayışında Kutsal Ruh ile vaftiz olanlar

[652] Komolafe, "The Changing Face of Christianity: Revisiting African Creativity", s.220.

mucizevi güçlere sahip olurlar, kendilerinin ve diğer insanların yaşamlarının sorumluluğunu taşıyabilecek kadar güçlenmiş hissederler. Neo-karizmatik Pentekostallerde ise maneviyata dayalı dindarlık anlayışı kadar toplumsal gerçeklikler de önem kazanmıştır. Diğerlerinden farklı olarak Neo-karizmatik Pentekostallerin, siyasal güç kazanmak ve toplumu siyaset, medya, eğitim gibi temel toplumsal dinamikler aracılığıyla değiştirip toplumu yeniden inşa etme arzuları vardır. Bu amaca hizmet eden ve faaliyetlerinin altyapısını oluşturan "refah müjdesi" ve "hâkimiyet teolojisi" Neo-karizmatik Pentekostallerin en önemli öğretileridir.[653]

3.1.1.1. Hâkimiyet Teolojisi (Dominionism)

Krallık teolojisi olarak da adlandırılan hâkimiyet teolojisi Pentekostal hareketin üçüncü dönemi olarak adlandırılan Neo-karizmatik hareketin kurucusu ve misyologu C. Peter Wagner tarafından formüle edilmiştir. Son Yağmur (Latter Rain) uyanışına dayanan bu öğretinin en önemli amacı yeryüzünde Tanrı'nın Krallığını tesis etmektir. Neo-karizmatikler, Premillenial eskatolojik karamsarlığın yerine postmillenial anlayışı benimsemişlerdir. Bu anlayışa göre, bu yüzyıl büyük bir uyanışa sahne olacak, Mesih'in milenyum sonunda dönüşü için gerekli koşullar sağlanacaktır. Tanrı'nın insanları, cennet bahçesinde hâkimiyeti ele geçiren ve yeryüzünde kendi egemenliğini oluşturan şeytanla mücadele edecek, Âdeme söz verilen yeryüzünün hâkimiyetini tekrar alacak ve cennette olduğu gibi yeryüzünde de Tanrı'nın Krallığını inşa edeceklerdir.[654]

Hâkimiyet teolojisine göre ruhsal armağanlar arasında havarilik ve peygamberlik görevi toplumun kontrolünü sağlamak

[653] Komolafe, s.228.
[654] Petri Laitinen, Spiritual Gifts According to C. Peter Wagner, Abo Academy University Press, Finland, 2014, s.13,65.

açısından en önemli araçtır. Tanrı ve insanlar arasında aracılık yapan havariler ve peygamberler, aynı zamanda insanların kaderlerini etkilemekte ve yön vermektedir. Toplum üzerinde hâkimiyet kazanabilmek için bu iki görevin yeniden canlandırılması ve eski haline getirilmesi gerekmektedir. Onların liderliğine işaret veya mucize denilen doğaüstü güç veya olaylar eşlik edecektir. Öyle ki, Mesih'in dünyevi krallığının bir grup elit havariler tarafından yürütüleceği ve yetkilerinin ilk dönem havarilerinden üstün olacağı iddia edilmektedir. Bu nedenle Neo-karizmatik harekete yeni bir apostolik uyanış hareketi de denilebilir. Hâkimiyet teolojisine göre toplum havariler ve peygamberler tarafından kontrol altına alınacak ve Mesihin ikinci gelişi için otorite sağlanacaktır. Ancak bu kontrol Hristiyanların "yedi dağ"a hükmetmesiyle gerçekleşecektir. İş dünyası, siyaset, medya, sanat, din, aile ve eğitim sektörü gibi toplumu oluşturan temel dinamikler yedi dağ olarak nitelendirilmektedir. Hâkimiyet teolojisine göre kilise, toplumsal yaşamı oluşturan bu temel unsurlara nüfuz etmeli ve toplumu dönüştürmelidir. Bu anlayış Afrika Pentekostalleri tarafından hâlihazırda uygulanmaktadır. Örneğin, Nijerya tabanlı Redeemed Christian Church of God grubu yedi dağ teolojisini uygulayarak bulunduğu topluma nüfuz etmektedir. Bu grup, dünyanın her tarafına kilise inşa etmekle birlikte bankalar, süpermarketler, pastaneler ve eğitim alanına yatırım yapmaktadır. Aynı zamanda nüfuz ettiği insanların düşüncelerini ve kültürünü de şekillendirmektedir.[655]

Hâkimiyet teolojisinin temel stratejisi "ruhsal mücadele"dir (spiritual warfare). Ruhsal mücadele gece ve gündüz gibi birbirine zıt iki gücün mücadelesidir ve bu mücadele, sadece insanlara değil, şeytanın hâkim olduğu tüm gruplara ve uluslara karşıdır.[656] Bu yaklaşım, diğer inançların bizzat şeytan

[655] Laitinen, s.83.
[656] Efesliler, 6:12.

tarafından yönlendirildiğine ve Mesih'in dünyaya gelişinin ancak bu inançların yıkılmasıyla gerçekleşeceğine, dolayısıyla Hristiyanlık haricinde tüm inançların yok edilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Şeytani faaliyetlere yönelik ruhsal mücadele üç aşamada gerçekleşmektedir. İlk ruhsal mücadele açgözlülük, isyan, yoksulluk ve hastalığın kötü ruh olarak tayin edildiği bireysel günahlara yöneliktir. Diğer dinlere mensup insanlar tövbe etmeli ve şeytanın esaretinden kurtulmalıdır. İkincisi, putperestlik, ruhçuluk ve büyücülüğün tarihsel ya da çağdaş pratiklerini içeren doğaüstü aktivitelere karşıdır. Sorun insanlarda değil, bu tür aktiviteleri içeren sosyal yapılardadır. Bu nedenle bu yapıların yok edilmesi gereklidir. Sonuncusu ve en önemli strateji ise mevcut manevi güçleri yok etmek ve devletlerin yönetimini ele almaktır.[657] Ruhsal mücadele, 1989 yılında Manila'da dünya evanjelizmi hakkında düzenlenen II. Uluslararası Kongre'nin en önemli konusu olmuştur. Tüm evanjelik faaliyetlerin ruhsal mücadeleyi içermesi gerektiği ve kötülüklerin ruhsal silahlarla yok edilmesi gerektiği Manila Manifesto'sunda açıkça belirtilmiştir. Sonuçta, evanjelizm basit bir şekilde kiliseler inşa edip içini ruhlarla doldurmaktan ziyade ruhsal mücadele ile toplumsal dönüşümü sağladığı sürece etkilidir anlayışı hâkim olmuştur.[658]

Neo-karizmatiklerde evanjelizm anlayışı dinamik bir katılım gerektirmektedir. Bireysel anlamda bu katılımın sağlanması Kutsal Ruh vaftizi sayesinde gerçekleşmektedir. Kutsal Ruh ile dolanlar mucizevi güçlere sahip olurlar ve hem kendilerinin hem de başkalarının yaşamlarının sorumluluğunu taşıyabilecek kadar güçlenmiş olurlar. Kutsal Ruh'un topladığı bu yeni ruhlar, ulusları şeytani güçlerden kurtaracak, toplumun temel

[657] Ruth Marshall, "Destroying arguments and captivating thoughts: Spiritual warfare prayer as global praxis", Journal of Religious and Political Practice, Vol.2 (1), 2016, s.100.
[658] Marshall, s.99

dinamiklerini yeniden şekillendirecek ve aynı zamanda dönüşmekte olan inançları güçlendirecektir.[659]

3.1.1.2. Refah Müjdesi (Prosperity Gospel)

"Refah Müjdesi" öğretisi Neo-karizmatik dini grupların temel ve ortak ikinci özelliğidir. Bu öğreti, 1930 yıllarında Amerika'yı etkisi altına alan Büyük Bunalım döneminde insanların huzur, mutluluk ve refahı aradıkları sırada gelişmiştir. A. A. Allen, Oral Roberts, T.L. Osborne, Jim Bakker, Kenneth Hagin gibi Pentekostal vaizler tarafından yaygın hale getirilen bu öğretinin merkezinde Hristiyanların bolluk ve bereket içinde olması anlayışı vardır. Oysa ki ilk Hristiyanlar dünya malından uzak fakirlikleriyle bilinirdi. Kimisi ıssız diyarlara yol alır, keşişler gibi yaşar, kimisi de kutsal dilenciler gibi tüm dünyayı yürüyerek gezen münzevi rahipler olurdu. Hristiyanlığın ilk yıllarında fakirliğin erdem olduğu düşüncesi bugün yerini refah öğretisine bırakmıştır. Bu anlayışa göre insanlar Tanrı'nın buyruklarına uyarsa bolluk ve bereket içinde bir yaşam sürecektir.[660] 1950 yıllarında Amerikalı televanjelist ve Pentekostal vaiz Oral Roberts, Refah öğretisi konusunda daha da öteye giderek İsa'nın şu sözlerine odaklanmıştır: "Hırsız ancak çalıp öldürmek ve yok etmek için gelir. Bense insanlar, bol yaşama sahip olsunlar diye geldim."[661] O, Hristiyanlığın sürekli fedakârlık ve özveri olmadığını, inananlar için güzel şeyler getireceğini ifade etmiştir. Böylece başarı ve zenginlik Tanrı'nın lütfu olarak değerlendirilmiş ve Hristiyanlığın temel mesajı haline gelmiştir.

İlk Refah Müjdesi vaizleri sık sık düzenledikleri televizyon programlarında tüketicilerin daha fazla harcamalarını ve paraya olan ilginin artmasını sağlamışlardır. Bu anlamda "Verin, size

[659] Komolafe, "The Changing Face of Christianity: Revisiting African Creativity", s.227.
[660] Kay, Pentecostalism: A Very Short Introduction, s.64.
[661] Yuhanna, 10:10.

verilecektir. İyice bastırılmış, silkelenmiş ve taşmış, dolu bir ölçekle kucağınıza boşaltılacak. Hangi ölçekle verirseniz, aynı ölçekle alacaksınız."[662] cümlelerini referans göstermiş, sosyal yardımlaşmayı desteklemiş ve yoksul insanların ekonomik standartlarını yükseltmek istemişlerdir. Hatta bazı Pentekostal vaizler öğretilerine "iman sözü" (Word of Faith) boyutunu da eklemişlerdir. Bu kavrama göre, insanların hayatına yön veren kelimeler çok güçlü bir silahtır. Pozitif bir ifade pozitif bir sonuç doğuracaktır. Olumlu bir beyanda bulunan Hristiyan sadece imanla gerçekleşmesini beklemelidir.[663]

Refah müjdesi, Kenneth Hagin, T. L. Osborn, Oral Roberts gibi Amerikalı vaizlerin yazılı eserleri neticesinde Afrika'ya ulaşmıştır. Nijerya'ya gelişi ise, Oral Roberts ile yakın temasta olan Benson Idahosa[664] aracılığıyla olmuştur. Onun refah savunuculuğu sadece yukarda isimlerini saydığımız Pentekostal vaizlerden etkilenmesinden kaynaklanmamış aynı zamanda kendi

[662] Luka 6:38

[663] Kay, s.67.

[664] Nijerya'da en etkili Refah Müjdesi öncülerinden biri olan Benson Idahosa, 11 Eylül 1938 yılında Benin şehrinde dünyaya gelmiştir. Sekiz yaşında kardeşleriyle birlikte Anglikan okuluna başlamış ve kısa surede zekâsı ve çalışkanlığıyla öğretmenlerinin ilgisini çekmeye başlamıştır. Ancak 11 yaşında babası onu amcasının çiftliğinde çalışmaya göndermiştir. Bu süre zarfında Idahosa, amcasının okula giden çocuklarından bir şeyler öğrenmeye çalışmıştır. Daha sonra ailesinin ona gerekli ilgiyi göstermediğinden dolayı büyük annesi onu yanına alarak yatılı Metodist okuluna göndermiştir. Mezun olduktan sonra Idahosa, Benin şehrinde otel ve restoran işleten teyzesinin yanında çalışmaya başlamıştır. Her pazar arkadaşlarıyla futbol oynarken en yakın kilisenin ilahilerini işiten Idahosa, topu yanlışlıkla kiliseye fırlatmış, ancak top kilisenin penceresinden sekip kendi kafasına düşmüştür. Bunun üzerine bayılan Idahosa, Assemblies of God kilisesi mensupları tarafından iyileştirilmek üzere içeri alınmıştır. İyileşmesi için dualar okunan Idahosa, kendine geldiğinde merakla kilisede anlatılanları dinlemeye başlamış ve oldukça etkilenmiştir. Yuhanna İncil'ini sayfa sayfa okuduktan sonra Hristiyan olmaları için arkadaşlarına vaaz vermeye başlamıştır. Daha sonra kendisini iyileştiren papaz Okpo'dan Kutsal Ruh vaftizini deneyimlemesi için dua etmesini istemiştir. Bunun üzerine Idahosa Kutsal Ruh vaftizini dillerde konuşma deneyimi ile birlikte tecrübe ettiğini iddia etmiştir. (Olofinjana, s.100).

geçmişi ve Nijerya'nın 1960 ve 1970 yılları bağlamına da dayanmaktadır. Idahosa oldukça fakir bir aileden gelmiştir. 1967-70 yılları arasında Nijerya'da ortaya çıkan iç savaş insanların daha da fakirleşmesine neden olmuştur. Bu dönemde Idahosa (18 Mayıs 1973) Tanrı'dan şöyle bir mesaj aldığını ileri sürmüştür; "Kerametin sözcüsü olarak seni görevlendiriyorum ve inananları kutsuyorum. Bana itibar ettikleri sürece onlardan rahmetimi esirgemeyeceğim. Her ihtiyaçları görkemli bir şekilde karşılanacaktır. Tüm bereketim sizlerin üzerine olacak. Eğer zenginlikleriyle beni onurlandırırlarsa, yaşamın her alanında ben de onları müreffeh kılacağım. Birlikte çalıştığın insanları kutsuyorum. Şimdi kalk ve kiliseye git. Onlara fakirliğin dün gece öldüğünü ilet. Bereketim onların üzerine olacak." Tanrı'dan aldığını iddia ettiği bu mesaj Idahosa'nın hizmeti ve yaşamının her alanında büyük düşünmesine neden olmuştur. Fakir ve ezilen halka yardım elini uzatan Idahosa, okul, hastane, üniversite, kilise inşa etmiş, medyayı en iyi şekilde kullanmış ve ülkenin politikasına hizmet etmiştir. Geliştirdiği refah stratejisini kendisinden ziyade insanlığın yararı için kullanmıştır.

Benson Idahosa'nın misyoner S. G. Elton[665] ile tanışması hayatının seyrini değiştirmiştir. Zira Elton onu yeni karizmatik gruba papaz olarak atamakla kalmamış aynı zamanda Amerikalı uyanışçı vaiz James Gordon Lindsay ile tanıştırmıştır. 1971 yılında Lindsay, Idahosa'ya Dallas'ta Kutsal Kitap Okulunda eğitim

[665] 1937 yılında İngiltere'den gelen TAC misyoneri S. G. Elton, Joseph Ayodele Babalola'nın yürüttüğü dini uyanış hareketine öncülük etmiş ve batı Nijerya'da Pentekostalizmin gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Aynı zamanda Elton 1970'lerde Nijerya'da Karizmatik Hareketlerin başlamasına zemin hazırlayan üniversite öğrenci örgütlenmelerinin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Elton'nın danışmanlık ettiği dönemin karizmatik önderleri günümüzde önemli kiliselerin liderleri olmuştur. Tezimizin ileri safhalarında görüleceği üzere bu liderler şunlardır; Başpiskopos Benson Idahosa (Church of God Missions International), Piskopos Davis Oyedepo (Winner's Chappel), Piskopos Francis Wale Oke (Sword of the Spirit Ministries) Israel Olofinjana, Reverse in Ministry & Missions: Africans in the Dark Continent of Europe, s.25).

almasi için burs sağlamış ve bu fırsatı değerlendiren Idahosa, İlahiyat diploması almıştır. Daha sonra Idahosa 1981 yılında New Orleans'ta yer alan Word of Faith Enstitüsünde yüksek lisans yapmış ve 1984 yılında Oral Roberts Üniversitesinde hukuk alanında doktora eğitimi almıştır.[666]

Benson Idahosa 1972 yılında "Church of God Mission International" isimli Afrika'nın en etkili karizmatik kiliselerinden birini kurmuştur. Genel merkezi Benin şehrinde bulunan Kilisenin 1991 yılında 300.000 mensubu bulunmaktaydı. Idahosa, danışmanı James Gordon Lindsay, şifacı ve evanjelist T.L. Osborne, televangelist Jim Bakker gibi Amerikalı bağımsız Pentekostal vaizlerden kilisesi için muazzam finansal destek sağlamıştır. Batı Afrika'da "All Nations for Christ Bible Institute" isimli en etkili ve beğenilen Kutsal Kitap okulunu Kilisenin bir kolu olarak yönetmiştir. Temel amacı bölgenin farklı yerlerinde yeni kiliseler inşa etmek olan okul yüzlerce vaizi etkilemeyi başarmıştır. 1981 yılında piskoposluk görevine atanan Idahosa, daha sonra başpiskoposluğa yükselmiştir. 1998 yılında ani ölümünün ardından eşi Margaret Idahosa, hizmet ve liderlik görevini devralarak Church of God Mission Kilisesinin başına geçmiştir.[667] Idahosa, yaşamı boyunca Afrika ve dünyanın farklı coğrafyalarında 6000'inden fazla kilise inşa etmiş ve Refah Müjdesinin en önemli savunucularından biri olmuştur.

Church of God Mission International Kilisesinin en önemli ve yüce görevi aktif evanjelik faaliyetlerde bulunmak olmuştur. Kilise inşa etme, etkili medya araçlarını kullanma, açık hava toplantıları ve deniz aşırı misyonlar bu faaliyetlerin özünü

[666] John U. Anaba, "Benson Idahosa", ed. Phyllis G. Jestice, Holy People of the World: A Cross-Cultural Encyclopedia, Volume 1, ABC&CLIO, California, Colorado, Oxford, 2004, s.387.

[667] Allan H. Anderson, "The Newer Pentecostal and Charismatic Churches: The Shape of Future Christianity in Africa", PNEUMA The Journal of Society for Pentecostal Studies, Vol.24 (2), 2002, pp. 167-184, s.173.

oluşturmuştur. Örneğin Nijerya'da 'Crusades' olarak adlandırılan ve haftada en az bir kez düzenlenen açık hava toplantıları elit tabakanın sosyal sorumluluklara karşı hassasiyetini arttırmış ve maddi katkı sağlamıştır. Idahosa'nın finansal kaynak geliştirme yöntemi her ne kadar eleştirilere maruz kalsa da o, tenkitlere kulak asmadan hastane ya da üniversite inşası gibi sayısız projelerin yürütülebilmesi için her toplantıda mensuplarından finansal destek sağlamalarını istemiştir. Oral Robert'den öğrendiği "Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz" anlamını ifade eden "Tohum Ekme" kavramını ön plana çıkarmıştır. Böylece, Tanrı yolunda sahip olduklarını harcamayanın, maddi manevi zor zamanında yardım beklemeye hakkı yoktur anlayışı yardımseverliğe dayalı faaliyetlere katkı sağlamıştır.[668]

Refah öğretisi uygulamalarıyla dikkat çeken ve bu dönemde kurulan en dikkat çekici Kiliseler şunlardır; Mountain of Fire and Miracles Ministries (1989), Sword of the Spirit Ministries (Christ Life Church, 1989), Christ Embasy (1991), Fountain of Life Church (1992), House on the Rock (1994) ve Daystar Christian Center (1995). Bu Kiliselerin kurucuları genç, hareketli ve eğitimli profesyonellerden oluşmaktadır. Bu dönemde mevcut Pentekostal Kiliselerin de kendini yenilediği gözden kaçmamaktadır. Özellikle Deeper Life Bible Kilisesinin 1990'lardan önce her kasaba ya da şehirde tek bir şubesi bulunurken, 1990'lardan sonra şubelerinin geliştiği ve yayıldığı görülmüştür. Her bölgede çok sayıda bağımsız kiliseler kurulmuş ve bunlar mahalli kiliseler olarak adlandırılmıştır. 1983 yılında David Oyedepo tarafından kurulan The Winners' Chapel, 1989 yılında genel merkezini Kaduna'dan Lagos'a taşımış ve kent merkezlerinde şubelerini kurmaya başlamıştır.[669] Refah öğretisi Pentekostal hareketin üçüncü dünya ülkelerinde yoğun olarak

[668] Olofinjana, s.106-108.
[669] Adeboye, s.31.

yayılmasını sağlayan en önemli dinamik olmuştur. Tanrı Afrika için refah, bolluk, bereket, dua ve ahlaklı bir yaşam isterken, Şeytanın fakirlik, acı ve geri kalmışlık istediği anlayışına dayanan Refah öğretisi, vaazlar, dini yayınlar, film ve televizyon dizileri aracılığıyla takipçilerine muazzam bir enerji sağlamıştır. Bu öğreti neticesinde son 30 yılda milyonlarca Afrikalı, Pentekostal Kiliselere katılmıştır.[670]

3.2 Neo-Karizmatik Pentekostal Kiliseler

1970'lerden itibaren Hristiyan yaşamını yüceltmeyi hedefleyen karizmatik gruplar resmi olmayan küçük topluluklardı ve sosyolojik açıdan bu gruplar ilk yıllarda tarikat olarak sınıflandırılmışlardı. O dönemlerde bölünmelere neden olan gruplaşma Hristiyanlar arasında şeytani bir eğilim olarak değerlendirildiği için bu grupların toplantıları hafta içi düzenleniyordu ve mensupları hafta sonu kendi kiliselerine katılıyordu. Her ne kadar bölünmeye karşı çıkılmış olsa da yıllar sonra bu karizmatik gruplar bölünme (denominasyonel) karakteri sergilemeye başlamıştır. İlk yıllarda resmi bir yönetim yapısı olmayan bu gruplar, toplantılarını üniversite sınıflarında düzenlemiş ve önderleriyle sürekli iletişim halinde olmuştur. Başlangıçta küçük gruplar olarak ortaya çıkan Neo-Karizmatik Pentekostal Kiliseler 1980'lerden sonra hızla yayılarak mezhepsel bir yapıya dönüşmüş ve kilise olarak tanımlanmışlardır. İlk dönem Pentekostal kiliseler dini kurallara riayeti ve bireysel kutsallığı önemserken Karizmatik ve Neo-Karizmatik Pentekostal Kiliseler, şifa, keramet ve mucizeleri ön plana çıkarmışlardır.[671]

1986 yılında Nijerya'da oluşturulan Pentecostal Fellowship of Nigeria (PFN) en önemli ekümenik organizasyonlardan biridir. Karizmatik hareketlerin tüm farklı oluşumlarını

[670] Freeman, " The Pentecostal Ethic and the Spirit of Development", s.2.
[671] Ojo, s.148.

kapsayan bu ekümenik birlik, Nijerya'da ulusal Hristiyan birliğinin en güçlü sesi olmuştur. 1991 yılında sadece Lagos eyaletinde 700'den fazla kilisesinin buunduğu tespit edilmiştir. Temel görevlerinden birisi Nijerya'da İslami faaliyetlere karşı Hristiyan birliğini sağlamaktır.[672]

Neo-karizmatik kiliselerin sosyal, dini, ekonomik ve politik alanlarda toplumsal dönüşümü sağlayacak pek çok boyutları vardır. Bu kiliseler ilahi yetkisi olduğunu iddia eden bir kişi tarafından kurulur. Bu kişi Tanrı ve takipçileri arasında bir köprü görevi görmektedir. Eşleri kendilerinden sonra en yetkili kişilerdir ve genellikle kilisenin finansal işlerini takip ederler. Bu kiliselerde kadınlar büyük rol üstlenirler. Kadınlar, hem diğer kadınları teşvik ederler hem de üstlendikleri toplumsal görevlerle esaslı bir işlev yürütürler. Nijerya'da en zengin dini organizasyonlar olarak bilinen bu kiliseler finans kurumu gibi yönetilmektedir. Kiliselerin kendilerine ait büyük bir tüketici pazarı bulunmaktadır. Finans kuruluşları, medya, eğitim, reklam, hastane, sigorta firmaları bu kiliselerin iktisadi temellerini oluşturmaktadır.[673] Genellikle genç, dinamik, eğitimli ve batı düşünce tarzına sahip liderleriyle öne çıkan bu kiliselerin ayinleri biraz daha duygusal ve coşkuludur. Diğer kiliselerden farklı olarak kendi yayınevlerine, kendi mesajlarını iletebilecek Kutsal Kitap eğitim merkezlerine sahiptir. Genellikle dini uyanış toplantılarını okul dersliklerinde, sinema salonlarında hatta otel konferans salonlarında gerçekleştiren bu kiliseler, yeni bağımsız kiliselerin kuruluşunu önemle desteklemektedirler ve pek çoğu uluslararası ağ örgüsüne sahiptirler. Bu kiliselerin en önde gelenleri şunlardır; Deeper Life Bible Church (DLBC), Winners' Chapel Living faith Church (WCLFC) ve The Redeemed Christian Church of God

672 Anderson, s.174,179.

673 Asonzeh Ukah, "African Christianities: Features, Promises and Problems", Institut für Ethnologie und Afrikastudien, Johannes Gutenberg-Universitat, Germany, 2007. s.15-17.

(RCCG). Bu kiliselerin milyonları aşkın şubeleri ve mensupları vardır ve Batı Avrupa, İngiltere ve Kuzey Amerika'nın her yerinde kiliseleri bulunmaktadır.[674]

3.2.1. Redeemed Christian Church Of God (RCCG)

Redeemed Christian Church Of God[675] 1952 yılında Josiah Olufemi Akindayomi tarafından kurulmuştur. 5 Temmuz 1909 yılında Nijerya'nın Ondo eyaletinde çiftçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Akindayomi, Yoruba dini geleneklerine göre yetişmiştir. Geleneksel şifa ve kehanet uygulamalarına ilgi duyan Akindayomi, bitkisel ilaçlar ve kehanet konusunda çıraklık eğitimi almıştır. Ancak bu eğitimi yeterli bulmayan Akindayomi, 1927 yılında resmi eğitim almak için Kilise Misyon Toplumunun okuluna katılmıştır. Burada din değiştiren Akindayomi Anglikan Kilisesinin bir üyesi olmuştur.[676] Dört yıl burada kaldıktan sonra 1931 yılında Aladura Kilisesi olan Keruvlar ve Seraflar Kilisesine katılmıştır. Kısa süre sonra Akindayomi'nin göstermiş olduğu şifa ve mucizeler neticesinde onun peygamberlik yönü fark edilmiş ve takipçileri tarafından "Tanrı Dostu" (Egbe Ogo Oluwa) olarak adlandırılmıştır. O, 1952 yılında Keruvlar ve Seraflar Kilise otoritesine karşı geldiği gerekçesiyle aforoz edilmiş ve takipçilerinden oluşan küçük grupla "Tanrı'nın Kurtulmuş Hristiyan Kilisesi"ni (Redeemed Christian Church of God) kurmuştur.[677]

Güneybatı Nijerya'da, Klasik Pentekostal Kiliselere (Faith Tabernacle in Philadelphia USA, The Apostolic Faith Church, Foursquare Gospel Church ve The Assemblies of God) ait eserlerin Aladura Kiliselerinde dolaşması ve okunması çok geçmeden

674 Anderson, s.168, 171.
675 Redeemed Christian Church of God Web Sitesi, http://www.rccg.org/.
676 Olofinjana, s.73.
677 Asonzeh Ukah, "Reverse Mission or Asylum Christianity? : A Nigerian Church in Europe", ed. Toyin Falola and Augustine Agwuele, Africans and the Politics of Popular Culture, University of Rochester Press, USA, 2009, s.108.

Akindayomi'nin grubunu da etkisi altına almıştır. Böylece Akindayomi'nin Aladura modelindeki Kilisesi, Pentekostal Kiliseye dönüşmüştür.[678] Akindayomi, 1980 yılında öldüğünde Nijerya'nın güneyinde RCCG'nin sadece 40 şubesi bulunuyordu.[679] Akindayomi'den sonra RCCG'ye matematik profesörü Enoch Adejare Adeboye[680] başkanlık etmiştir. Adeboye yönetimi devralır almaz eski yönetim şeklini terk edip yeni bir tarz benimsemiştir. Bu durum RCCG'nin hızla gelişen küresel bir hareket olmasını sağlamıştır.[681]

Adeboya'nın en önemli icraatlarından biri eğitimli gençlerin ve üst tabakanın yer aldığı "Model Parish" olarak adlandırılan yeni bir cemaat modeli inşa etmesidir. Klasik cemaatin katıldığı ve geleneksel Yoruba dilinde yapılan ayinlerin yanı sıra Hristiyanlığın yayılmasını hızlandıracak ve üniversite öğrencilerinin dikkatini çekecek modern müzik enstrümanlarının yer aldığı İngilizce ayin pratiğini hayata geçirmiştir.[682] Bununla birlikte Adeboye, kilise programını yeniden sistematize etmiş, "Digging Deep" adı verilen Kutsal Kitap çalışmalarının yanısıra "Faith Clinic" adı altında ibadet toplantıları düzenlemeye başlamıştır. Adeboye'nin yeni cemaat modeli ilk olarak 1988 yılında Lagos'ta başarıyla faaliyete geçmiştir. Hatta beklenenden daha çabuk

[678] Olofinjana, s.79.
[679] Adeboye, s.37.
[680] Fakir bir ailenin çocuğu olan Adeboye ilköğrenimine St. Stephen's ilkokulunda başlamış, 1956 ve 60 yılları arasında eğitimine Ilesha Gramer Okulunda devam etmiştir. Nijerya Üniversitesinde matematik eğitimi aldıktan sonra ilkokul öğretmenliği yapan Adeboya, Foluke Adenike Adeyokunnu ile evlenmiştir. Daha sonra Lagos üniversitesinde master ve doktora eğitimini tamamlayan Adeboya, aynı üniversitenin akademik kadrosunda yer almıştır. 1973 yılında RCCG'nin lideri Akindayomi ile tanıştıktan sonra Hristiyan olmuş ve 1975 yılında papaz olarak atanmıştır. Yeni Hristiyan olmasına karşı Akindayomi kendisini halefi olarak tanıtmıştır. O, Akindayomi'nin ölümünden sonra 38 yaşında RCCG'nin lideri olmuştur. (Olofinjana, s.124).
[681] Mark R. Gornik, World Made Global: Stories of African Christianity in New York City, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., UK, USA, 2011, s.111.
[682] Gornik, 112.

oluşturulan dostluk kısa sürede Lagos'un her yanına ve diğer kent merkezlerine yayılmıştır. Böylece bu çalışmalar sayesinde RCCG'nin mensup sayısı artmıştır.[683]

RCCG'nin "Ulusal Gençlik Hizmeti Topluluğunda" (National Youth Service Corp) yer alan mensupların yeni cemaatler oluşturmak için öngörülen hizmet bölgelerinde bir yıllık zorunlu ulusal hizmet yükümlülüğü vardır. Bu nedenle G.B. Ollivant gibi inşaat firmaları ya da Nijerya Telekomünikasyonu (NITEL) gibi devlet kuruluşlarında çalışan genç kadrolar farklı zamanlarda kuzeye transfer edilmişlerdir. Genç liderle gittikleri bölgelerde ilk cemaati kendi evlerinde oluşturmuş ve ibadet edenlerin sayısı artar artmaz genel merkezle iletişime geçip daha büyük bir mekân ve beraberinde sorumluluğu alabilecek eğitimli papazlar talep etmişlerdir. Bu gelişmeler Ilorin, Kano, Sokoto, Nassarawa, Minna, Zamfara, Bauchi gibi kuzey eyaletlerinde de aynı şekilde gerçekleşmiştir. Böylece 1980'lerde, RCCG'nin mensupları ülkenin her yerine dağılmış ve RCCG'nin faaliyetlerinin yürütülmesine ve yayılmasına öncülük etmişlerdir.[684]

2008 yılında Newsweek Dergisi "Dünyanın en güçlü 50 kişisi" arasında Enoch Adeboye'nin adını da vermiştir. Dünyanın en başarılı vaaz veren papazı olarak iddia edilen Adeboye'nin önemli girişimlerinden diğeri ise Lagos-Ibadan karayolu üzerinde Redemption Camp isimli büyük organizasyonlara ev sahipliği yapacak bir arazi satın almış olmasıdır. Redemption Camp başlangıçta iki dönümlük küçük bir arazi iken bugün 350 dönümlük büyük bir kampüse dönüşmüştür. RCCG'nin liturjik takvimine göre her ayın ilk cuması "Kutsal Ruh Ayini" (Holy Ghost Service)[685] adı altında gece ibadeti, Ağustos'un ikinci

[683] Adeboye, s.38-9.
[684] Adeboye, s.40.
[685] Milyonları bir araya getiren Kutsal Ruh ayini bugün İngiltere, Amerika ve diğer ülkelerde de düzenlenmektedir. Sabaha kadar süren bu ayine yaklaşık 500.000 kişinin katıldığı bildirilmektedir. (bkz. Adelegan, s.27).

haftası "Yıllık Kurultay" (Annual Convention) ve aralığın üçüncü haftası "Kutsal Ruh Kongresi" (Holy Ghost Congress)[686] olmak üzere üç büyük organizasyon düzenlenmektedir. Her organizasyon hazırlığında televizyon, gazete ve billboardlara verilen reklamların yanı sıra RCCG'nin mensupları, yakın çevrelerindeki arkadaş ve dostlarını davet etmeleri konusunda teşvik edilmektedirler. Muazzam kalabalıklara ev sahipliği yapan Redemption Camp, konuklarını rahat ettirmek için tüm olanaklara sahip küçük bir şehir gibidir. Bu alanda uluslararası konuk evi, başkanlık konağı, küçük konuk evleri ve ziyaretçiler için ahşap sayfiye evleri bulunmaktadır. Tüm bu olanakların yani sıra klinik, postane, bankalar[687], kitapevleri, süpermarketler, benzin istasyonu ve çeşitli restoranlar yer alan Redemption Camp'de, Redeemer's University for Nations, Redeemer's High School, Redeemed Christian Bible College gibi RCCG'nin eğitim kurumları da bulunmaktadır. Aynı zamanda RCCG'nin sahip olduğu Haggai Community Bankası Haggai Emlak adında kurduğu ofiste mensuplarına kredi açarak yarı müstakil evler, üç dört odalı daireler sunmaktadır. Dini amaç için bir araya gelen muazzam kalabalık 450.000 koltuklu kongre salonunda ayinlerini gerçekleştirmektedir.[688] Redemption Camp, RCCG'nin mensupları tarafından doğal güzelliğin ve huzurun yer aldığı "Yeni Kudüs" olarak nitelendirilmektedir. Dini faaliyetlerin yanısıra Redemption Camp, sosyal, ekonomik, kültürel, ekolojik ve politik bağlantıların ve etkileşimlerinin kesiştiği bir kavşaktır. Zaman içinde RCCG, etkisini ABD'de

[686] 2003 yılında düzenlenen Kutsal Ruh Kongresine yaklaşık 6 milyon insan ve 50'den fazla ulus katılmıştır. Yıllık düzenlenen ve 'İbadet Bayramı' olarak adlandırılan organizasyona pek çok kişi Tanri'nın insanlara verdigi olağanüstü güç ve kudrete erişebilmek için katılmaktadır. (Adeboye, s.40).

[687] Bu bankaların isimleri şunlardır; Intercontinental Bank, Oceanic Bank, Haggai Community Bank, United Bank for America ve New Life Community Bank.

[688] Adedamola Osinulu, "The Road to Redemption: Performing Pentecostal Citizenship in Lagos", ed. Mamadou Diouf & Rosalind Fredericks, The Arts of Citizenships in African Cities, Palgrave Macmillan, New York, 2014, s.118-120.

de göstermeye başlamıştır. 2003 yılında Dallas yakınlarında 4000 dönümlük bir arazi satın alınmıştır. İçinde alışveriş merkezi, restoranlar, eğlence merkezi, kütüphane, konferans salonları, konuk evleri, eğitim merkezleri, okullar bulunan Redemption Camp'in bir kopyası da Dallas'da yapılmıştır.

RCCG kurmuş olduğu sosyal tesislerin ve kuruluşların sürekliliğini sağlamak için ciddi finansal kaynak sağlamaktadır. Eğitim ve sağlık sektörlerinin ötesinde bankacılık, sigorta ve küresel ekonomide varlığı göze çarpmaktadır. RCCG'nin dini temelli ticari kuruluşlara istihdam sağlamakla birlikte kâr odaklı olduğu ve ekonomik aktörler olarak yerel ve küresel ekonomiye her yönden katkı sağladığı tespit edilmiştir.[689] RCCG aynı zamanda Dove Medya Grubu olarak adlandırılan ve genel merkezi Texas eyaletinde yer alan uydu televizyon sistemine sahiptir. Trumpet Internet Television firması bir grup televizyon kanalıyla birlikte hızlı internet hizmeti sunmaktadır. Nitekim Batı Afrika'da hem televizyon hem de internet sunan ilk firmadır.[690]

RCCG'nin en güçlü kadrolarından biri "parachurch" olarak adlandırılan kiliseye paralel teşkilatlanmalardır. Grekçe ön ek olarak kullanılan "para", "yanısıra, paralel" anlamına gelmektedir. Evanjelik Hristiyanlığın temel erklerinden biri olan bu kiliseye paralel teşkilatlanmalar genellikle kiliselerin misyonlarını gerçekleştirmesine destek olurlar.[691] RCCG içinde en etkili parachurch grupları şunlardır; Christ the Redeemer's Ministries, Redeemed Christian Fellowship, Christ the Redeemer's Friend Universal ve Redeemed AIDS Program Action Committee.

[689] Afe Adagome, "The Redeemed Christian Church of God: African Pentecostalism", ed. Stephen M. Cherry and Helen Rose Ebaugh, Global Religious Movements Across Borders, Ashgate, UK, USA, 2014, s.51.
[690] Adeboye, s.45.
[691] Jonathan N. Thigpen, "Parachurch Perspectives", ed. Michael J. Anthony, Introducing Christian Education: Foundations for the Twenty-first Century, Baker Academic, USA, 2001, s.283.

Christ the Redeemer's Ministries her türlü evanjelik faaliyetlerin yürütüldüğü birimdir. Kadrosu kilisenin eğitimli mensuplarından oluşur. 'Kutsallık, İman ve Aşk' ilkesiyle yola çıkan bu teşkilatın faaliyet alanları eğitim, medya, misyon ve ticarettir. Eğitim alanında bilgisayar, orta dereceli okullar, fakülteler ve ticaret akademisinden (Redeemer's Business Academy) sorumludur. Ticaret sektörüne genç girişimciler yetiştiren teşkilat, aynı zamanda ticaretin pek çok alanında faaliyet göstermekte ve istihdam yaratmaktadır.[692]

Eğitim alanında RCCG'nin parachurch gruplarından Redeemed Christian Fellowship sorumludur. Nijerya genelinde yükseköğretim kurumlarında 90 kampüste şubesi olan bu teşkilatın yönetimi coğrafi olarak dört bölgeye ayrılır. Her bölge lideri, ulusal koordinatöre aylık faaliyet raporu bildirir. Pazar ayini dışında kampüslerde kariyer, evlilik ve danışmanlık seminerleri, drama, yetenek geliştirme ve rehabilitasyon programları düzenlenir. Teşkilat genellikle RCCG'nin ruhban sınıfını yetiştirme ve görevlendirme ocakları olarak bilinir. Mezun olan her öğrencinin Redeemed Christian Corpers Fellowship birliğine katılması beklenir ve Ulusal Gençlik Hizmeti (National Youth Service Corp) kapsamında bir yıl zorunlu görev yapması gerekir. Zira Nijerya'nın kuzeyinde Pentekostalizm, Ulusal Gençlik Hizmeti'nin öncüleri sayesinde yayılmıştır. [693]

RCCG'nin en aktif hizmet kollarından birisi olan ve 1990 yılında kurulan Christ the Redeemers Friends Universal teşkilatının temel amacı nüfuz sahibi güçlü elitlerin ve iş adamlarının dikkatini çekmek, toplantılar düzenlemek ve İncili yaymaktır. Bu teşkilatın evanjelik faaliyetleri otellerde ya da birinci sınıf eğlence mekânlarında akşam yemeği, seminer, konser ve kahvaltı

[692] Ukah, A New Paradigm of Pentecostal Power, s.123.
[693] Ukah, s.125.

organizasyonları şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca teşkilat üst sınıf insanlara Kutsal Ülke İsrail'e yıllık hac yolculuğu düzenlenmektedir. Örneğin, 2004 yılında 1300$ ile 6000$ arası üst düzey toplumun dikkatini çeken turistik gemi seyahatinde Kutsal Kitap Çalışmaları, ibadet toplantıları ve konserler düzenlenmiştir. Her ne kadar siyasiler kendilerini RCCG'nin bir üyesi olduğunu belirtmese de kilisenin yardıma ihtiyacı olduğunda gereken dayanışmayı göstermekten kaçınmazlar. Örneğin, Nijerya devlet başkanı General Olusegun Obasanjo RCCG'nin 2002 yılında düzenlediği "Abuja Holy Ghost" ayinine ve 2003 yılında Lagos'ta düzenlediği "Holy Ghost Kongresine" yardımcılarıyla birlikte katılmıştır. Hatta 2003 yılı Mayıs seçimlerinde RCCG Obasanjo'nun seçim zaferi için "Şükran Ayini" düzenlemiştir.[694]

Redeemed AIDS Program Action Commitee isimli teşkilat RCCG'nin toplumsal hizmet kolu olarak görev yapmaktadır. Bu teşkilat International Red Cross, Family Health International ve United States Agency for International Development gibi sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışmaktadır.[695] Aynı teşkilat, Ulusal Sivil Toplum kuruluşlarının finansal katkısını alarak HIV/AIDS hastalığını önlemeye ilişkin çalışmalar yürütmüştür. Toplumun bilinçlenmesi, duyarlılığın geliştirilmesi ve gereken önlemlerin alınması hedeflenmiştir. Konuyla ilgili gençlerin dikkatini çekecek posterler yayınlanmış ve seminerler düzenlenmiştir. Böylece Kilise pek çok fakir ve hasta insana umut ve inanç kapısı olmuştur. Toplum tarafından dışlanan virüslü insanlar kilise tarafından kabul görmüştür.[696]

[694] Adeboye, s.42-43.
[695] Afe Adogame, "Hiv/Aids Support and African Pentecostalism: The Case of Redeemed Christian Church of God (RCCG)", Journal of Health Psychology, Vol.12(3), 2007, p. 475-484, s.478.
[696] Ukah, s.131.

RCCG'nin[697] 110 ülkede 14.000 şubesi ve sadece Nijerya'da beş milyon mensubu bulunmaktadır. Çin'in yansıra Pakistan ve Malezya gibi İslam ülkelerine de misyonerler gönderen RCCG'nin İngiltere'de 360 şubesi vardır. RCCG'nin temel hedefi insan kazanmak ve Starbucks kahve salonları gibi dünyanın her tarafına kilise inşa etmektir.[698]

3.2.2. Deeper Life Bible Church (DLBC)

Deeper Life Bible Church, William Folorunso Kumuyi tarafından 1973 yılının Nisan ayında Lagos'ta kurulmuştur. W. F. Kumuyi, 1941 yılında Nijerya'nın Ogun eyaletine bağlı Ijebu bölgesinde yer alan Orunwa kasabasında dünyaya gelmiştir. 1967 yılında Ibadan Üniversitesi matematik bölümünden mezun olan Kumuyi orta öğrenimini tamamlamış olduğu Mayflower okulunda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. 1971 yılında Lagos Üniversitesi Eğitim Fakültesinde yüksek lisansını tamamladıktan sonra yine aynı üniversitede 1983 yılına kadar öğretim görevlisi olarak çalışmıştır.[699] Katı Anglikan geleneğiyle yetişen Kumuyi üniversitede çalışırken 1973 yılında Kutsal Kitap Çalışma grubu oluşturmuştur. Onun Kutsal metinlere yaklaşımı ve yorumu pek çok öğrencinin dikkatini çekmiştir, bu nedenle sayısız toplantılara, seminerlere ve konferanslara davet edilmiştir. 1975 yılında bu grup Deeper Life Bible Church adını benimsemiştir.[700]

Kutsal Kitap çalışma grubu mütemadiyen her salı toplanırdı. İki saat süren bu toplantıların çalışma taslağı kopyalanır ve katılımcılara dağıtılırdı. 1974'de Kumuyi, bu kopyaları

[697] Bugün RCCG'nin Türkiye'de de Ankara ve İstanbul olmak üzere beş kilisesi faaliyet göstermektedir. http://rccgturkey.org/.
[698] Adogame, "The Redeemed Christian Church of God: African Pentecostalism", s.35.
[699] Winifred Akoda, "May His Will Be Done" A History of the Deeper Life Bible Church, 1973-2006", International Journal of Asian Social Science, 2(4), pp. 402-410, s.402.
[700] Olofinjana, s.119.

arkadaşlarına ve üniversite dışına da dağıtmaya başlamış ve onun evanjelik faaliyetleri öğrenci olmayanları da kapsamaya başlamıştır. Böylece o, Kutsal Kitap çalışma grubunun yansıra İnziva grupları oluşturmuş, el ilanları ve posterlerle Lagos'ta binlerce insanın dikkatini çekmeyi başarmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun üniversite öğrencisi olması, farklı etnik gruplardan gelen mensupların iletişim aracı olarak İngilizceyi kullanması Kumuyi'nin dini düşüncelerinin kısa sürede geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır.[701]

1983 yılında DLBC "Ev Kardeşliği" konsepti sayesinde çarpıcı bir gelişme göstermiştir. Ülkenin her yerinde 15.000 ev kardeşliği adı altında ev kiliseleri tesis edilmiştir.[702] 1980'lerin sonunda ise ülkenin ekonomik koşullarının zayıflaması nedeniyle Kumuyi, mucize ve şifa öğretilerine vurgu yapmış, zor durumda olan pek çok insanı etkisi altına almayı başarmıştır. "Tanrı Adamı" olarak adlandırılan Kumuyi, "Mucize Zamanı" (Revival Miracle Hour) olarak tanımlanan faaliyetlerde insanlara dua etmiş ve onun duaları neticesinde şifa bulan insanların hikâyeleri yayınlanarak her türlü hastalığın çaresinin olduğu ifade edilmiştir.[703] Luka İncil'inde, "Gidin, görüp işittiklerinizi Yahya'ya bildirin. Körlerin gözleri açılıyor, kötürümler yürüyor, cüzzamlılar temiz kılınıyor, sağırlar işitiyor, ölüler diriliyor ve Müjde yoksullara duyuruluyor." cümleleri onların bu konudaki görüşlerini desteklemiştir.[704]

DLBC'nin kilise yapılanmasının en başında kurucu ve genel müdür olarak William Kumuyi bulunmaktadır. Onun yanında DLBC'nin var olduğu ülkelerden sorumlu ulusal yöneticiler

[701] Matthews A. Ojo, "Deeper Life Bible Church of Nigeria", ed. Paul Gifford, New Dimensions In African Christianity, Uzima Press, Nairobi, Kenya, 1992, s.138-9.
[702] Olofinjana, s.120.
[703] Ojo, s.142.
[704] Luke, 7:22.

bulunmaktadır. Nijerya'da her eyalet bölgelere ayrılmıştır. Bölge sorumluları eyalet yöneticisine bağlıdır. Her bir bölgenin altında mahalli gruplar yer almaktadır. Bu gruplara Grup Koordinatörü başkanlık etmektedir. Mıntıka koordinatörleri ve alan liderlerinin yer aldığı bu zincirin en altında ise sıradan mensuplar yer almaktadır.[705] DLBC'nin finansal kaynağını, Lagos'ta yer alan kiliseler ve yine merkezi Lagos'ta bulunan yayınevleri sağlamaktadır. Her mahalli kilise Pazar ayinlerinden topladığı bağışlarla su elektrik gibi temel ihtiyaçlarını ve personelin ücretini karşılamaktadır. Hali vakti yerinde olan mensuplar, Kilise fonuna oldukça iyi bağışlarda bulunmakta ve önemli derecede katkı sağlamaktadırlar.[706]

DLBC, hayırseverlik proje kapsamında fakirlere, yoksullara, özürlülere, mültecilere ve zor koşullarda olan insanlara yardım etmektedir. Ayrıca Kilise Ulus İnşası Projelerinde yer alarak gerekli bölgelere tam donanımlı doğum evleri, tıbbi personel ve okullar tedarik etmektedir. Kilise genellikle mensuplarını hayırseverlik hususunda sağduyulu olmaya teşvik etmektedir. Sağlık hizmetleri, yetenekleri geliştirme, gençlik gelişimi, ekonomik güçlenme ve hayırseverlik DLBC'nin kolektif sosyal sorumluluk faaliyetleri kapsamındadır. Bu faaliyetler DLBC'nin farklı birimleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunlar; Deeper Life Campus Fellowship, Deeper Life Student Outreach, Deeper Life Children Outreach, Deeper Life World Mission, International Bible Training College, Youth Fellowship, Prison Outreach, Hospital Fellowship, Women's Ministry, Forces Ministry, Deeper Life Church Aid Ministry.[707]

[705] Akoda, s.404.
[706] Ojo, s.149.
[707] Olatoye Ojo, "Nigeria: CSR as a Vehicle for Economic Development", ed. Samuel O. Idowu and Walter Leal Filho, Global Practices of Corporate Social Responsibility, Springer, UK, 2009, s.426.

DLBC'de olumsuz davranış ve tutumlara karşı katı bir disiplin hâkimdir. Mensuplarının sosyal yaşamlarında ahlaki değerleri gözetmesi beklenmektedir. Özellikle kadınlar bedenlerini teşhir eden kıyafet giymemeleri hususunda uyarılırlar. Kumuyi vaazlarında elbisenin amacının çıplaklığı kapatmak olduğunu daima dile getirir. Deeper Life Campus Fellowship adlı birim, kampüs içinde okültizm ve görevi kötüye kullanma gibi sosyal sorunlara karşı caydırıcı önlem almaya çalışmaktadır. Böylece DLBC'nin vaazları ve uygulamaları neticesinde silahlı soygun ve fuhuş azalmıştır. DLBC aynı zamanda hastane ve cezaevlerine düzenledikleri ziyaret ve vaazlar neticesinde hasta insanların ve tutukluların da yaşamlarını etkilemeye başlamıştır.[708]

Kumuyi İncil'in yayılımını hızlandırmak için bilişim teknolojisinin kullanılmasına öncülük etmiştir. Bugün kilisenin kendisine ait kablolu TV kanalı vardır. En beğenilen programlar internet ya da TV kanalı sayesinde tüm dünyada yayınlanmaktadır. Kumuyi uydu bağlantısı sayesinde her hafta DLBC'nin şubelerine canlı yayınla bağlanmakta ve mensuplarıyla doğrudan iletişim sağlamaktadır. Women's Mirror Magazine, Life Magazines for Adults, Youths and Children, Ona Iwa Mimo Magazine DLBC'nin tirajı yüksek yayınlarıdır. 2010 yılında Anchor Üniversitesi ile DLBC'nin yurt genelinde bulunan liseleri arasında geleceğin liderlerini yetiştirme programı düzenlenmiştir.[709]

Bu kilisenin 1993 yılı verilerine göre Afrika ve batı ülkelerinde 50 şubesi ve Nijerya'da yaklaşık 350.000 mensubu olduğu belirtilmektedir.[710] Sadece Ghana'da 1.340 kilisesi bulunan DLBC, Rusya, Ukrayna, Hong Kong, Hindistan, Jamaika, İrlanda Cumhuriyeti, Amerika, Kanada, İtalya. Almanya, Malta, Hollanda

[708] Akoda, s.409.
[709] Adelegan, Nigeria's Leading Lights of the Gospel: Revolutionaries in Worldwide Christianity, s.29.
[710] Ojo, "The Charismatic Movement in Nigeria Today", s.114.

ve Filipinler gibi ülkelere yayılmasını hızla devam ettirmektedir.[711]

3.2.3. Winner's Chapel Living Faith Church (WCLFC)

Winners' Chapel Living Faith Church, 1983 yılında David Oyedepo tarafından Nijerya'nın Lagos kentinde kurulmuştur. 2000 yılına kadar Nijerya'da 400, Afrika ülkesinde 38 şubesiyle faaliyet göstermeye başlamıştır. WCLFC Lagos'ta 50.400 koltuklu dünyanın en büyük oditoryumuna sahiptir. Nairobi'de düzenlenen Pazar Ayinlerine katılımcıların sayısı 9000 olan WCLFC'nin Afrika'nın doğusu ve merkezinde en büyük kilise organizasyonu olduğu ifade edilmektedir.[712]

Kurucusu ve lideri David Oyedepo 1954 yılında Kwarra eyaletinin Omu Aran kasabasında dünyaya gelmiştir. Annesi dindar bir Hristiyan babası ise şifacı bir Müslümandır.[713] Ortaokul yıllarında manevi dönüşüm yaşadıktan sonra Ilorin'de yer alan "Hristiyan Öğrencilerin Birliği" (Fellowship of Christian Students) organizasyonuna katılmıştır. Aynı yıl çocukluğundan itibaren mücadele ettiği tüberküloz hastalığına şifa bulmuştur. Oyedepo, insanları evlerinde ziyaret ederek aktif evanjelizm faaliyetlerinde bulunmuştur. Çalışmaları neticesinde pek çok insanın şifa bulmasını sağlamış ve kısa zamanda tüm kasabanın ilgisini çekmeyi başarmıştır.

Kwara Eyaleti Politeknik okulunda Mimarlık eğitimi almaya giden Oyedepo aynı zamanda Christian Union lideri olmuştur. Mezun olduğu dönemde ilahi hizmet için Tanrı'dan bir

---

711 Baffour Ankomah, "Deeper Life: Years of Transformation", Special Report, New African; Oct 2006; ProQuest Social Sciences Premium Collection pg. S2, s.5.

712 Paul Gifford, "Healing in African Pentecostalism: The "Victorious Living" of David Oyedepo", ed. Candy Gunther Brown, Global Pentecostal and Charismatic Healing, Oxford, New York, 2011, s.253.

713 Musa A. B. Gaiya, "Charismatic and Pentecostal Social Orientations in Nigeria", Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions, Vol.18 (3), 2015, pp. 63-79, s.64.

mesaj aldığını iddia etmiştir. "Dünyayı şeytanin zulmünden kurtarma zamanı geldi. Bu görevi üstlenmek için seni görevlendiriyorum." mesajı Oyedepo tarafından Winners' Chapel Kilise organizasyonunun kurulmasına neden olmuştur. Oyedepo, 1985 yılında evanjelik açık hava toplantıları neticesinde Kaduna'da bir kilise kurmuştur. Bu Kilisenin 1989 yılına kadar hızla büyümesi ve oldukça ilgi çekmesi daha büyük bir tapınak inşa edilmesine vesile olmuş, Oyedepo da Piskoposluk mertebesine yükselmiştir. Oyedepo tarafından kurulan Winners' Chapel, sadece Batı Afrika değil aynı zamanda İngiltere, Amerika ve dünyanın farklı bölgelerine de yayılmaya başlamıştır.[714]

Oyedepo Lagos'un Ota bölgesinde 280 dönümlük arazi üzerine Canaanland adı verilen dünyanın en büyük kilise kompleksini inşa etmiştir. Uluslararası genel merkezin yer aldığı bu tesiste 300.000'den fazla insan bir araya gelebilmektedir. Piskopos Oyedepo hem Nijerya hem de diğer Afrika ülkelerinde her düzeyde eğitim müesseselerinin kuruluşuna öncülük etmiştir. Bunlardan biri olan Covenant Üniversitesi 7000'den fazla öğrenci kapasitesine sahiptir. 1500 öğrenci kapasitesiyle İman Akademisi (Faith Academy) bu üniversite içinde yer almaktadır. Covenant Üniversitesi 2005 yılında Nijerya'nın en iyi özel üniversitesi seçilmiştir. Hedefleri arasında 2020 yılına kadar dünyanın en iyi üniversiteleri arasında olmak vardır. Oyedepo, Covenant Üniversitesinin bir kurumdan ziyade, eğitimde bir devrim niteliği taşıdığını ifade etmektedir. 2010 yılında eğitim faaliyetlerine başlayan Landmark Üniversitesi de bu kilise tarafından kurulmuştur. Ghana, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Güney Afrika ve Nijerya'nın Abuja Asana şehirlerinde de en az beş üniversite kurulması planlanmaktadır. Kilisenin birinci derece mensuplarına yönelik yıllık yedi milyon dolar eğitim bursu sağlanmaktadır. Afrika'nın her ülkesine en azından bir ortaokul açma bugünkü misyon hedefleri arasındadır. World Mission Agency (WMA) adlı hizmet kolu toplumun ihtiyaçlarına göre

[714] Olofinjana, s.125-126.

sağlık ve insani yardım sunmaktadır. World of Faith Bible School (WOFBI) olarak ifade edilen Kutsal Kitap Okulları vardır. En büyüğü Nijerya'da bulunan bu okulların Amerika, İngiltere ve Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere 30 şubesi bulunmaktadır.[715]

WCLCF'nin başarı ve refah vurgusu özellikle modern çağda kendini ifade etmeye çalışan genç eğitimli kitlenin dikkatini cezbetmiştir. İman ve refah teolojisi üzerine yoğunlaşan kilise, mensuplarını sağlık ve kazanç beklentisi doğrultusunda ibadete yönlendirmektedir.[716] Winners' Chapel sadece bir kilise değil, aynı zamanda Oyedepo'nun sanayi ve ticaret kuruluşudur. 150 milyon dolar değerinde İşletmecilik ve bankacılık sahasında sayısız yatırımları bulunan Oyedepo'nun kendi meslektaşlarından üç beş kat daha zengin olduğu söylenmektedir. 2011 yılında Forbes dergisi tarafından Nijerya'nın en zengin din adamı olarak değerlendirilmiştir. Onun dört özel jeti, Londra ve Amerika'da evleri olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca tüm eserlerinin basıldığı Dominion Yayınevi kendisine aittir.[717] Oyedepo'nun vaazlarından derlenen 70'e yakın kitabı vardır. Güçlü ve etkili bir dini yaşamı arzu eden mensupları hem kitapları hem de CD ve DVD'leri satın almakta, radyo, televizyon ve internet programlarını takip etmektedir.

Oyedepo, iman yoluyla insanların zafere ulaşacağına inanmaktadır. Ona göre inanan kimse, hayatın her alanında sonsuz galibiyetin tadını çıkartmalıdır. Zira iman, hastalık, ölüm, aile sorunları ve maddi problemler gibi her türlü zorluğun üstesinden gelmektedir.[718] Oyedepo'ya göre fakirliğin nedeni günahkârlıktır

[715] Adelegan, s.30.
[716] Mathews A. Ojo, "Transnational Religious Networks and Indigenous Pentecostal Missionary Enterprises in the West African Coastal Region", ed. Afe Adogame, Roswith Gerloff, Klaus Hock. Christianity in Africa and the African Diaspora, Continuum, London, 2008, s.170.
[717] Yinka Bamgbelu, Christ is Our God: It Is Mathematics: Deducible Originalism, Strategic Book Publishing, Singapore, 2015, s.22.
[718] Paul Gifford, "Unity and Diversity within Africam Pentecostalism", ed. Martin Lindhardt, Pentecostalism in Africa: Presence and Impact of Pneumatic Christianity in Postcolonial Societies, Brill, Boston, 2015, s.122.

ve bu sebeple fakirler Tanrı'nın rahmetinden uzak insanlardır. Mesih'in kefareti insanları hak ettiğine kavuşturmak içindir. Her Hristiyan dünya malını sevmeli, sahip olmalı ve Tanrı'nın sonsuz rahmeti içinde hakettiğini istemelidir. Zenginlik içinde daha iyi şükredilir. Tanrı'nın yolunda tohumunu eken hasadını alacaktır.[719]

Sonuç olarak Klasik, Karizmatik ve Neo-Karizmatik olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılan Nijerya Pentekostalizmi, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda her dönem farklı stratejiler geliştirerek kendisini yenilediği görülmektedir. Bağımsız Afrika Kiliseleri ve Batı merkezli Klasik Pentekostal Kiliselerin arasında gerçekleşen temas ve diyalog neticesinde Nijerya'da ilk Klasik Pentekostal Kiliseler ortaya çıkmıştır. Hayata anlam ve gaye kazandıran bu ilk dönem, kutsalın dönüşü olarak algılanmıştır. Hıristiyanlık bir taraftan kendi karakterini mevcut kültüre aktarırken, diğer taraftan Nijerya'nın sosyal şartları ve kültürel motifleri içinde yeniden şekillenmiştir. Nijerya'da ikinci kuşağı oluşturan ve kaynağını yine batıdan alan ve kampüslerde gençler arasında ortaya çıkan Karizmatikler, Pentekostal Hıristiyanlığın şehir ve kasabalarda yayılmasını sağlamış, diğer Hıristiyan gruplarıyla diyalog kurmuş ve birlik sağlamışlardır. Bugün üçüncü kuşağı oluşturan Neo-Karizmatikler ise daha çok sosyal adalete ve toplumsal değişime ilgi göstermiş, iş dünyası, sanat, siyaset, medya, aile ve eğitim sektörü gibi hayatın her alanında varlığını ortaya koymaya başlamıştır. İlk iki dönem siyasetle hep bir mesafe içinde bulunmasına rağmen üçüncü dönem politik alana dahil olmaya çalışmıştır. Zira bu dini topluma dahil olan insanların etrafında seferber olduğu ana değerler değişmiş, yerini toplumsal dönüşümü hedefleyen hakimiyet teolojisi gibi öğretiler almıştır.

[719] A. Christian Van Gorder, "Pentecostalism and Challenges Facing Muslim Christian Relations in Nigeria", ed. Michael Wilkinson, Global Pentecostal Movements, Brill, Boston, 2012, s.52.

SONUÇ

Pentekostal hareket günümüzde Hıristiyanlığın dünya genelinde yayılımı noktasında başat bir rol üstlenmektedir. Hıristiyanlık içinde günden güne güçlenen misyonu ve farklı coğrafyalarda hayatın her alanında yarattığı dönüşüm nedeniyle, bu çalışmada söz konusu hareketin ne olduğu incelenmiş ve Nijerya örneğinden yola çıkılarak Afrika'daki Hıristiyanlığın gelişimine nasıl katkıda bulunduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Hatırlanacağı üzere Pentekostalizm, 20. yüzyılın ilk yıllarında Amerika'da Protestanlığın evanjelik kanadı içinde ortaya çıkan dini bir harekettir. Temel teolojik unsurları 19. yüzyılda Amerika'nın dini anlayışında değişim ve gelişime büyük etkileri olan uyanış hareketleri içinde filizlenmiştir. Hristiyanlığın özüne dönmeyi amaç edinen bu uyanışçı hareketlerin vurgulamış oldukları ve Pentekostal hareketin de kendine temel aldığı en önemli doktrinler kurtuluş, Kutsal Ruh vaftizi, Ruhsal bağışlar ve İsa'nın bin yıllık krallık dönemi öncesinde geleceğidir.

Pentekostallere göre kurtuluş doktrini sadece seçilmişlere özgü olmayıp, özgür irade ve Tanrı'nın lütfu ile herkesi kapsamaktadır. İnsanlar arasında kurtuluşu ve Tanrı'nın kudretini etkin kılan Kutsal Ruh, insanların sonsuz yaşama iştirak etmesini sağlamaktadır. Ruh'un hulul ettiği kişi, farklı dillerde konuşmak, şifa bahşetmek, kehanette bulunmak ve yeryüzünde Tanrı'nın işlerini yürütmek gibi mucizevi güçlere ve yeteneklere sahip olmaktadır. Dolayısıyla teslisin üçüncü şahsı olan Kutsal Ruh'un doğrudan deneyimlenmesi olgusuna yaptığı vurgu sebebiyle Pentekostalizm, ruh eksenli mistik bir hareket olarak anlaşılmaktadır. Onlara göre Tanrı, Baba, Oğul ve yaşama güç veren Kutsal Ruh'tur.

Kutsal Ruh Tanrı'nın yeryüzündeki varlığıdır, Baba ve Oğul'un ayrılmaz bir parçasıdır. Tanrı, Mesih'i Kutsal Ruh aracılığıyla yeryüzünde hala etkin kılmaktadır. Kutsal Ruh'a aşırı vurgu yapması nedeniyle mistik bir hareket olan Pentekostalizm

aynı zamanda İsa merkezlidir. Zira teolojik yapılanmasının merkezinde Mesih İsa ve öğretileri yer almaktadır. O, insanların kurtuluşunu sağlayan, Ruh ile vaftiz eden, şifacı ve yakında gelecek kral olarak tasavvur edilmektedir. Hatta O'nun ikinci gelişine dair beklentiler Pentekostalizmin temel teolojik esaslarından birini oluşturmaktadır. Özellikle Premillenial Dispensational olarak bilinen anlayış geçmiş ve geleceğe dair yaklaşımlarıyla dikkat çekmektedir. Bu açıdan misyon ve evanjelizm, İsa'nın yeryüzüne gelmesinden önce, mutlaka yapılması gereken bir ödev olarak görülmektedir.

Pentekostal Hristiyanlık Kutsal Kitap hususunda aşırı tutucu bir tavır sergilemektedir. Onlar Kutsal Kitabın yegâne otorite olduğuna inandıkları için, harfiyen okunmasını, anlaşılmasını ve uygulanması gerektiğini savunurlar. Kutsal Kitabın açık ve net olduğunu, Kutsal Ruh'un rehberliğinde herkesin okuyabileceğini ve yorumlayabileceğini ifade ederler. Ortaya atılan felsefi bilimsel teoriler ve tarihsel-eleştirel Kutsal Kitap yorumları Pentekostaller tarafından şeytani ilham olarak değerlendirilmektedir.

Pentekostal hareket, misyon karakteri, teolojik, felsefi ve ahlaki yorumları, eğitim biçimleri, teşkilatlanma tarzları ve bir takım yaklaşımları itibariyle kendilerine has özellikler taşımaktadır. Pentekostal Hıristiyanlığın yürütmüş olduğu misyon faaliyetlerinin en dikkat çeken noktası kültürel boyutudur. Bulunduğu ülkelerde sadece Kiliseler açmakla yetinmeyen bu hareket aynı zamanda o ülkenin kültür gelenekleriyle bütünleşmekte hatta toplumun tüm dinamiklerine nüfuz edebilmektedir. Cemaat yapısı ve mensuplarının hareketliliği onların misyonerlik faaliyetleri alanında etkili olmalarını sağlamaktadır. Misyon hareketi olmasının temel nedeni teolojisinin temelini oluşturan motiflerden kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda Kutsal Ruh'un rolü ve eskatolojik anlayış Pentekostal misyon karakterini oluşturmaktadır.

İsa'nın gelişinden önce İncil'in mesajını tüm dünyaya yaymayı hedefleyen Pentekostal hareketin teolojik alt yapısı Parham tarafından sistematik hale getirilmiş, onun öğrencisi William Seymour tarafından 1906 yılında Azusa Cadde uyanışı ile ortaya çıkmış ve kısa bir süre içinde tüm dünyanın dikkatini çeken ve farklı ırklara ev sahipliği yapan bir hareket olmuştur. 1910 yılına kadar dünyanın farklı bölgelerinden gelen insanlar, Azusa'da Kutsal Ruh vaftizini tecrübe etmiş ve kendi ülkelerinde yaymaya başlamışlardır. Böylece Pentekostal hareket başta Amerika olmak üzere dünyanın dört bir köşesine ulaşmıştır.

Kaynağı itibariyle Pentekostal Hristiyanlığın kendi içinde farklılık gösteren bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Tarihsel süreç içinde Klasik, Karizmatik ve Neo-Karizmatik Pentekostalizm gibi farklı biçimlere bürünmüştür. Bu sınıflandırma bize Pentekostal Hristiyanlığın Kuzey Amerika etkisiyle ne yöne evirildiğini göstermektedir.

Pentekostalizmin Nijerya'ya sirayet etmesi ilk dönem olarak adlandırdığımız Klasik Pentekostal dönemde gerçekleşmiştir. Misyon Kiliselerinde yıllardır öğretilmeye çalışılan Hristiyanlığın kaideleri Afrika geleneksel dini kültürünü yok saymış, mensuplarını maneviyattan yoksun bırakmıştır. Bu nedenle Bağımsız Afrika Kiliseleri altında yer alan ve Aladura hareketi olarak ifade ettiğimiz dua grupları, mevcut dini statükoya meydan okumuş, kendilerini Afrika dini kültürüyle sentezlenen ve ilk dönem Hristiyanlığına vurgu yapan Pentekostal hareketin bir parçası olarak görmüşlerdir. Böylece Nijerya'da geleneksel Afrika inanç ve pratikleriyle harmanlanan Pentekostal Hristiyanlık, Aladura Kiliseleriyle başlamış ve 1930'lardan sonra bu kiliselerin bazıları Amerika ve İngiltere merkezli Klasik Pentekostal Kiliselerle işbirliğinde bulunmuşlardır. Öyle ki Nijerya'lı Pentekostaller, Hristiyanlığı temel kaideleriyle yaymaya çalışan beyaz misyonerlerin aksine, halkın içinden çıkan şahsiyetler olarak Hristiyanlığın daha hızlı yayılmasını sağlamışlardır. Tanrıyla

iletişime geçiş tecrübesinin yaşandığı ve kişisel deneyime dayalı Pentekostal maneviyat, Aladura Kiliselerindeki manevi gereksinimleri karşılayarak büyük ilgi görmüş ve kutsalın dönüşü olarak algılanmıştır.

Pentekostaller, tarihi ya da bağımsız kiliselerden herhangi birinin üyesi olabilirler. Onlara göre farklı kiliselerin var olması onları bir araya getiren deneyimlerin ve kabullerin yanında önemsizdir. 1960'lardan sonra Katoliklerde olduğu gibi Baptist, Anglikan ve Metodistler de tedrici Pentekostalleşme sürecine girmiştir. Dolayısıyla Pentekostal Hristiyanlık farklı konumlardan oluşan bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu yelpazenin bir ucunda Karizmatik akımın kişisel deneyimlere yaptığı vurgudan etkilenen Katolik Karizmatikler yer alırken diğer yanda Protestan grupları bulunmaktadır. Amerika kıtasında doğan ve daha sonra yayıldığı ülkelere intikal eden Karizmatik hareketin ülkelere ve geleneklere göre çeşitli uygulamalar ve yorumları bulunmaktadır.

Pentekostalizmin ikinci evresi olarak kabul edilen Karizmatik Hristiyanlığın Nijerya'ya sirayet etmesi ise uluslararası Hristiyan öğrenci organizasyonlarının eğitim kurumlarında yürüttükleri faaliyetlere dayanmaktadır. Merkezinde Kutsal Ruh vaftizinin yer aldığı Karizmatik Pentekostal hareketin Hristiyan dünyasında diğer mezheplerle rekabete girmeden bir işbirliği oluşturduğu söylenebilir. Öyle ki Pentekostal hareketin bu ikinci evresi Hristiyanlığın içinde birleştirici bir unsur olmuştur. Yeniden doğuşu vurgulayan, ilahi ve beşeri olan arasındaki her şeyi ortadan kaldıran ve kutsal ile doğrudan iletişim kurmayı sağlayan Kutsal Ruh vaftizi, sözde Hristiyanların aktif bir Hristiyan yaşamı içine girmesine neden olmuştur. Bireyleri Kutsal Ruh'un armağanları aracılığıyla içsel olarak güçlendiren bu mistik eğilim Hristiyanlığın geneline bir canlılık getirmiş ve belki de o yıllarda söz konusu olan Hristiyanlığın gerilemesinin önüne bir nebze de olsa geçtiği söylenebilir.

Pentekostalizmin üçüncü evresi olarak bilinen Neo-Karizmatikler ise bireysel kutsallığın yanı sıra toplumsal dönüşümü sağlamak için siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın her alanında kontrolü ele geçirmek için faaliyet göstermektedirler. Öncekine kıyasla liberal tavır sergileyen bu dönem, dünya nimetlerinden yararlanmayı tercih etmiştir. Onların yegâne amacı siyasal güç kazanmak ve toplumu siyaset, medya ve eğitim gibi temel toplumsal dinamikler aracılığıyla değiştirip yeniden inşa etmektir. Örneğin Nijerya'da 1980'lerdan sonra Neo-Karizmatikler kendi kiliseleri, okulları, üniversiteleri, alışveriş merkezleri, radyo ve televizyon kanalları ile ilişkiler ağını içeren bir Hristiyan kültürü yaratmayı başarmışlardır. Uluslararası ağ örgüsüne sahip yeni kiliseler Hristiyanlığı yayma hususunda modern pazarlama tekniklerini benimsemiş, büyük reklam panoları, televizyon, radyo yayınları, yayınevi ve son zamanlarda online teknoloji kullanılmaya başlamış ve dünyanın her tarafına kilise inşa etmekle birlikte finans kuruluşları, süpermarket, pastane, televizyon, film, sağlık ve eğitim alanına yatırım yapmışlardır.

Pentekostal hareketin küresel bir vizyon geliştirmeye müsait en önemli özelliği her kültürel bağlamda varlık gösterebilmesidir. İncil'in mesajının farklı kültürlere uygun biçimde aktarılması ve misyon faaliyetlerindeki aktif rolleri onları oldukça başarılı kılmaktadır. Bu hareket, vardığı coğrafyalarda yer alan dinleri dışlamak yerine kültürel özelliklerini yakından tanıyarak İncil'in mesajını bölgenin temel unsurlarına monte etmektedir. Dolayısıyla hareketin temel stratejisi dışardan değiştirmek yerine içeriden dönüştürmektir.

Yoksul ülkelerde insanların bireysel yaşamlarını zenginleştiren Pentekostal Hıristiyanlığın çekiciliği kendine güvenen, yaratıcı, girişimci, toplumsal refaha ve yaşama değer katan bireyler yetiştirmesinden kaynaklanmaktadır. Öznel yaşama değer vermesinden dolayı bulunduğu coğrafyalarda daha fazla destek bulduğu söylenebilir. Örneğin Nijerya'da iç savaş sonrası

devletin istikrarının bozulması beraberinde enflasyonu getirmiş, toplumun orta ve alt tabakalarının yoksullaşmasına neden olmuştur. Bu durum insan haklarının ihlali, devlet güdümlü şiddet ve beşeri sıkıntılara karşı duyarsızlığı tetiklemiştir. Yoksulluk, az gelişmişlik, adaletten yoksun olma ve ahlaki çöküntü dini eğilimler için verimli alan haline gelmiştir. Bu süreçte pek çok kişi Pentekostalizmi sığınılacak bir liman olarak görmüştür. Pentekostal Kiliseler insanların mevcut ihtiyaçlarına karşılık somut destek sağlamış, hastalık, büyü, kötü ruhlar, yoksulluk, sıkıntılara karşı holistik kurtuluş müjdesi duyurmuş ve hiçbir şey yapamayacağı durumlarda ise mucize vaat etmiştir.

Kilise piskoposları ve rahipleri sivil itaatsizlik yanlısı hareketlenmelere açıktan destek sağlayarak başrol oynamıştır. Pentekostal Hıristiyanlığın siyasi alanda giderek güçlenen bir enstrüman haline gelmesi 1990'larda Pentekostal Hareketin hızla yayılmasına neden olmuştur. Böylece bu hareket taşra halkından başlayıp elitlere sirayet etmiştir. Hatta Kutsal Kitaba dayalı dünya düzeni kurma çabaları son zamanlarda daha belirgin siyasi bir karakter kazanmıştır.

Tüm dünyayı değiştirebilecekleri yönündeki inanç ve gayretle çeşitli faaliyetlere girişen Pentekostallere adanmışlar da denilebilir. Mensuplarından düzenli olarak grup içi kilise etkinliklerine katılmaları istenmektedir. Neredeyse haftanın her günü olan bu etkinlikler mensuplarının kilise dışındaki sosyal bağımlılıklarını da azaltmaktadır. Bunun yanı sıra ev kiliselerinde arkadaşlık yoluyla yakın duygusal ilişkilerin geliştirilmesi cemaat duygusunun kazandırılmasına ve bir nevi aile bağlılığı hissinin oluşturulmasını sağlamakta ve bu hareketin sürdürülebilirliğine neden olmaktadır.

Pentekostalizm mesihçi karakteriyle tüm dünyada Tanrı krallığını tesis etmeyi amaçlamaktadır. Bu esas hedefin gerçekleşmesinde kurtuluş doktrini ya da misyonu önemli bir rol oynamaktadır. Bireysel ruhların dönüşümünü öngören kurtuluş

misyonu Hristiyanlığa özverili biçimde hizmet edecek bir taraftar kitlesine sahip olmanın yolunu açmaktadır. Kutsal Ruh'la dolup bireysel dönüşümünü gerçekleştiren her birey kendisinin ilahi bir misyonla görevlendirildiğine inanmakta ve Tanrı Krallığını tesis etme faaliyetlilerinde yer almaktadır. Bu hareket mesihçi karakterini gerçekleştirebilmek için sadece manevi gücün yeterli olmayıp dünya genelinde dini, sosyal, siyasal ve ekonomik düzenin dönüşümünü hedefleyen bir strateji takip ettiğini söyleyebiliriz.

Pentekostallerin en belirgin özelliklerinden bir diğeri de militarist karakterli oluşlarıdır. İsa Mesih'in gelişinden önce Kutsal Kitaba dayalı bir dünya nizamı kurmak istemeleri ve bunun içinde dünyanın Hristiyanlaştırılması gerekmektedir. Toplum havariler ve peygamberler tarafından ele alınacak ve temel toplumsal dinamiklere nüfuz edilerek toplum dönüştürülecektir. Dolayısıyla bu durum Hristiyanlık haricinde tüm inançların yok edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Neredeyse Tanrı seviyesine çıkarttığı insanları şeytana karşı savaşa hazır hale getirmektedir.

Pentekostal hareket hem yerel hem de küresel bir örgütlenmeye sahiptir. Temel misyonu tüm dünyayı Hristiyanlaştırmak olan bu hareketin yayılmasında en önemli unsur mensuplarının oluşturduğu göç hareketliliğidir. Hem yerel hem küresel düzlemde oluşturulan bu hareketlilik onun en önemli misyon stratejisidir. Nijerya örneğinden anlaşılacağı üzere hareketin Nijerya geneline yayılması 1970'lerden sonra üniversite öğrencilerinin zorunlu dini hizmete gönderilmesiyle gerçekleşmiştir. Bir yandan öğrencilerin oluşturduğu bu hareketlilik karşılaştığı yeni kültür bağlamında tohumlarını ekerek yerelleşmekte diğer yandan orta sınıf göçü uluslararası alanda güçlü bir dinamik oluşturarak dışa açılmakta ve küreselleşmektedir. Dini öğretilerin motivasyon sağladığı göç ve hareketlilik Pentekostal hareketin hem ulusal hem de ulusal sınırların ötesine yayılmasını

sağlamakta ve uluslararası iletişim ağı sayesinde farklı coğrafyalarda kendi karakterini ve kimliğini geliştirmektedir. Ulus ötesi anlamına gelen transnasyonel bir karaktere evirilen bu hareketin mensuplarının milliyetçilik ve ülke bilinci zayıflamaktadır. Dolayısıyla Pentekostal dini kimlik için taşınabilir, gezgin bir kültürü temsil ettiği söylenebilir.

Pentekostalizm, inancın sadece entelektüel bir anlayıştan ibaret olmadığını göstermiştir. Örneğin 19. yüzyıl Hıristiyan misyonerliğinin Nijerya'da Batı eğitim ve medeniyetlerini kurması her ne kadar olumlu karşılansa da yerli halkın geleneksel değerlerinin tahrip edilmesi ve salt Hıristiyanlık kültürünün dayatılması misyon faaliyetlerini başarısız kılmıştır. Oysa Pentekostal Hıristiyanlık sunduğu mistik dindarlık sayesinde yayılmacılığın önündeki kültürel engelleri ortadan kaldırarak Hıristiyanlığın yükselişe geçmesini sağlamıştır. Onun başarısı, maneviyatı öne çıkaran bireysel deneyimlere önem vermesi ve kendi temel unsurlarının yerli inanç ve ibadet biçimleriyle kolayca bağdaşmasından kaynaklanmaktadır. Nijerya başta olmak üzere Afrika'nın pek çok yerinde yükselişe geçen Pentekostal Hristiyanlığın gelecekte bu kıtada Hıristiyanlığın biçimlenmesi ve politikalarının belirlenmesinde önemli bir aktör olması kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

ADEBOYE, Olufunke,"'Arrowhead' of Nigerian Pentecostalism: The redeemed Christian Church of God, 1952-2005", Pneuma 29, Brill, Leiden, pp.24-58, 2007.

ADELEGAN, Femi, Nigeria's Leading Lights of the Gospel: Revolutionaries in Worldwide Christianity, WestBow Press, Osun State, Nigeria, 2013.

ADOGAME, Afe. "How God became a Nigerian: Religious Impulse and the }Unfolding of a Nation", Journal of Contemporary African Studies, 28:4, pp.479-49.

……., "Hiv/Aids Support and African Pentecostalism: The Case of Redeemed Christian Church of God (RCCG)", Journal of Health Psychology, Vol.12(3), p. 475-484, 2007.

……., "The Redeemed Christian Church of God: African Pentecostalism", ed. Stephen M. Cherry and Helen Rose Ebaugh, Global Religious Movements Across Borders, Ashgate, UK, USA, 2014.

AGBENSON, Victorson, ed. Moment of Truth: The Compelling Story of Pastor Tunde Bakare, Safari Books, Ibadan, Nigeria, 2014.

AGBETI, Kofi, West African Church History: Christian Missions and Church Foundations: 1482-1919, Leiden E.J. Brill, Netherlands, 1986.

AKINSANYA, Gbolahan Olukayode, "'You Shall Receive Power': The Establishment of the Pentekostal Movement in the Nigerian Context", Drew University, Madison, New Jersey, 2000.

AKODA, Winifred, "May His Will Be Done" A History of the Deeper Life Bible Church, 1973-2006", International Journal of Asian Social Science, 2(4), pp. 402-410.

ALBRECHT, Daniel E., "Pentecostal Spirituality: Looking through the Lens of Ritual", Peneuma 14.(2), 1992.

ALEXANDER, Estralde, "Women", Handbook of Pentecostal Christianity, ed. Adam Stewart, Northern Illinois University Press, DeKalb, 2012.

ALFORA, Sammy G., "Foundations for a Hispanic Pentecostal Christology: A Constructive and Liberative Approach", Center for Advanced Theological Studies, Fuller Theological Seminary, 2008.

ALIGWEKWE, Uche, Charismata: The Power and the Witness, Creation House, UK, 2015.

ALTHOUSE, Peter, The Ideological Development of "power" in Early American Pentecostalism: A Historical, Theological and Sociological Study, Edwin Mellen Press, 2010.

……., "Eschatology", ed. Adam Stewart, Handbook of Pentecostal Christianity, Northern Illinois University Press, DeKalb, 2012.

……., "Ecclesiolgy", ed. Adam Stewart, Handbook of Pentecostal Christianity, Northern Illinois University Press, DeKalb, 2012.

AMOAH, Michael, "Christian Musical Worship and 'Hostility to the Body': The Medieval Influence Versus the Pentecostal Revolution, Implicit Religion, 7.(1), 2004.

ANABA, John U., "Benson Idahosa", ed. Phyllis G. Jestice, Holy People of the World: A Cross-Cultural Encyclopedia, Volume 1, ABC&CLIO, California, Colorado, Oxford, 2004.

ANDERSON, Allan, African Reformation: African Initiated Christianity in the 20th Century, Africa World Press, Africa, 2001.

……., "The Newer Pentecostal and Charismatic Churches: The Shape of Future Christianity in Africa",

PNEUMA The Journal of Society for Pentecostal Studies, Vol.24 (2), pp. 167-184, 2002.

……., "The Future of Protestantism: The Rise of Pentecostalism", The Blackwell Companion to Protestantism, Ed. by Alister E. McGrath, Darren C. Marks, 2004.

……., "Charles Fox Parham", Handbook of Pentecostal Christianity, Ed. by Adam Stewart, Northern University Press, USA, 2012.

……..., To the Ends of the Earth: Pentecostalism and Transformation of World Christianity, Oxford University Press, New York, 2013.

……..., "The Emergence of a Multidimensional Global Missionary Movement", ed. Donal E. Miller, Kimon H. Sargeant, Richard Flory, Spirit and Power: The Growth and Global Impact of Pentecostalism, Oxford, New York, 2013.

……..., An Introduction to Pentecostalism, Cambridge, England, 2016.

ANDERSON, Robert Mapes, Vision of the Disinherited: The Making of American Pentecostalism, Oxford University Press, New York, 1979.

ANKOMAH, Baffour, "Deeper Life: Years of Transformation", Special Report, New African; Oct 2006; ProQuest Social Sciences Premium Collection pg. S2.

AMSTUTZ, John L., "Foursquare Missions: Doing More With Less", The journal of Society of Pentecostal Studies (PNEUMA), Vol.16 (1), Spring 1994.

ARRINGTON, French L., "The Indwelling, Baptism, and Infilling with the Holy Spirit: A Differentation of Terms", Pneuma, Vol.3(1), 1981.

……., "Feedback: Pentecostal Hermeneutics, The Use of Bible by Pentecostals", PNEUMA: The journal of Society for Pentecostal Studies, Vol. 16 (1), 1994.

ARCHER, Kenneth J., A Pentecostal Hermeneutic for the Twenty-First Century: Spirit, Scripture and Community, T&T Clark International, London, New York, 2004.

ATTANASI, Katherine - Yong, Amos, Christianities of the World: Pentecostalism and Prosperity: The Social Economics of the Global Charismatic Movement. Palgrave Macmillan, Basingstoke, Hampshine, 2012.

AYDIN, Mehmet, Ansiklopedik Dinler Sözlüğü, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2005.

AYEGBOYIN, Deji Isaac, - F.K. Azonzeh Ukah, "Taxonomy of Churches in Africa: The Case of Nigeria", Ogbomoso Journal of Theology, vol.13, (1), 2008.

……., "Aladura Spirituality: Authentic African Initiative in Christian Missions", Ogbomoso Journal of Theology, Vol.XVI (1), 2011.

BACKMAN, Milton V., "The Holiness Pentecostal Movement", Christian Churches of America, Docs: Curric: 352ChrHist: "BACKMPentecostal.doc".

Bamgbelu, Yinka, Christ is Our God: It Is Mathematics: Deducible Originalism, Strategic Book Publishing, Singapore, 2015.

Baptist and Methodist Faiths in America, ed. by Julie Ingersoll - Melton J. Gordon, Shoreline Publishing Group, New York, 2003.

BASIL of Caesare, "from On the Holy Spirit", ed. Eugene F. Rogers, The Holy Spirit: Classic and Contemporary Readings, Wiley-Blackwell, UK 2009.

BERNARD, David K., Pentecostal Theology: The New Birth, Vol. II, World Aflama Press, USA,1984.

BIYIK, Mustafa, "Presbiteryenler ve Metodistler", ed. Şinasi Gündüz, Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2010.

BIRD, Warren, "Megachurches as Spectator Religion: Using Social Network Theory to Understand the Spiritual Vitality of America's Largest Attendance Churches", Fordham University, New York, 2007.

BLANKMAN, Drew,- Augustine, Todd, ed., Pocket Dictionary of North American Denominations, InterVarsity Press, USA, 2004.

BLOESCHE, Donald G., The Holy Spirit: Works & Gifts, InterVarsity Press, UAS, 2000.

BLUMHOFER, Edith L., The Assemblies of God: A Chapter in the Story of American Pentecostalism, Gospel Publishing House, Missouri, V.1, 1941.

……., Restoring the Faith: The Assemblies of God, Pentecostalism, and American Culture, The University of IIIinois Press, Chicago, 1993.

BOONE, R. Jerome, "Community and Worship: The Key Components of Pentecostal Christian Formation", Journal of Pentecostal Theology, 8, 1996.

BRENNAN, Vicki L., "Up Above the River Jordon: Hymns and Historical Consciousness in The Cherubim and Seraphim churches of Nigeria", Studies in World Christianity, 2013.

BROMİLER, G.W., "Holy Spirit", The International Standard Bible Encyclopedia, Vol.4, William B. Eerdmans Publishing Co., Michigan 1982.

BRUCE, F.F., "Luke's Presentation of the Spirit in Acts", Criswell Theological Review, 5.1 (1990).

BURGESS, Richard., Nigeria's Christian Revolution: The Civil War Revival and Its Pentekostal Progeny (1967-2006), Paternoster, USA, 2008.

……., "Nigerian Pentecostalism and Civic Engagement: Mission in the Midst of Poverty and Violence", TEA

conference, Theological College of Northern Nigeria, Jos, Nigeria, 16 May 2012.

……., "Pentecostalism and Democracy in Nigeria", Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions, Vol.18, (3) 2015.

……., "Pentecostals and Politics in Nigeria and Zambia: An Historical Perspective", ed. Martin Lindhardt, Pentecostalism in Africa: Presence and Impact of Pneumatic Christianity in Postcolonial Societies, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2015.

CARTLEDGE, Mark J., Encountering the Spirit: The Charismatic Tradition, Darton, Longman and Todd, London, 2006.

……., "Glossolalia", ed. Adam Stewart, Handbook of Pentecostal Christianity, NIU Press, USA, 2012.

CHRISTY, Mark W., "The Role of the Holy Spirit in Missions from a Biblical Perspective", Roy Fish School of Evangelism and Missions Southwestern Baptist Theological Seminary, 21 Nisan 2009.

CLARK, Otis G. - Williams, Gwyneth, The Azusa Outpouring: Unleashing the Holy Spirit, Signs, Wonders & Miracles, Author House, USA, 2011.

Clarke, Peter B. West Africa and Christianity, The Castlefield Press, London, 1986

COLVER, Randy, Lessons on the Charismata and the Gift Ministries, Zondervan Publishing House, Michigan, 2008.

COOK, David Kemball, Is God a Trinity?, David Kambell – Cook, 2006.

COX, Harvey Fire From Heaven: The Rise of Pentecostal Spirituality and the Reshaping of Religion in the Twenty-first Century, Cassell, London, 1996.

CRUMBLEY, Deidre Helen, Spirit, Structure, and Flesh: Gendered Experiences in African Instituted Churches Among the

Yoruba of Nigeria, The University of Wisconsin Press, England, 2008.

DAVIES, Andrew, "What Does it Mean to Read the Bible as A Pentecostal", Brill: Journal of Pentecostal Theology, Vol.18, 2009.

DAYTON, Donald, "Asa Mahan and the Development of American Holiness Theology", Wesleyen Theological Journal, Vol.9(1), Spring 1974.

……., American Holiness Movement: A Bibliographic Introduction, First Fruits Press, Wilmore Kentucky, 2012.

DEININGER, Matthias, Global Pentecostalism: An Inquiry into the Cultural Dimensions of Globalization, Anchor Academic Publishing, Hamburg, 2014.

DEMPSTER, Murray W., "Eschatology, Spirit Baptism, and Inclusiveness: An Exploration into the Hallmarks of a Pentecostal Social Ethic", ed. Peter Althouse & Robby Waddell, Perspectives in Pentecostal Eschatologies, James Clarke& Co., Cambridge, 2010.

DICONTI, Veronica Donahue, "Second Great Awakening", Paul A. Djupe & Laura R. Olson, Encyclopaedia of American Religion and Politics, Facts On File, New York, 2003.

DIETER, Melvin E., The Holiness Revival of the Nineteenth Century: 2nd Ed., Scarecrow Press, USA 1996.

DIPE, Titilaya Mary, "Founding of an African Independent Church: The case of Cherubim and Seraphim Church and Emmanuel", Dialogue & Alliance, Vo.12 (1), p.117-130, 1998.

DRAGAS, George D. "Pentecost", Encyclopedia of Early Christianity Second Edition, Ed. By Everett Ferguson, New York: Rotledge, 1999.

DROOGERS, Andre,- KNIBBLE, Kim,- SMITH, Regien, "Guest Editorial: Mobility, Time and Space in Pentecostalism, Penteco Studies, 9(2), 2010.

DYNESS, William A., Karkkainen, Veli-Matti, Global Dictionary of Theology: A Resource for the Worldwide Church, InterVarsity Press, USA 2008.

ELLINGTON, Scott A., "Pentecostalism and The authority of Scripture", Journal of Pentecostal Theology, Vol.9, 1996.

EPSTEIN, Morris., All about Jewish Holidays and Customs, USA: Ktav Publishing House, 1970.

EROĞLU, Ahmet Hikmet, "Doğu Batı Kiliselerinin Ayrılış Sebepleri", Dini Araştırmalar, Eylül-Aralık, C.2 (5), 1999.

……., "Ekmek-Şarap Ayini (Evharistiya) Konusunda Katolikler ve Protestanlar Arasındaki Anlayış Farklılıkları", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dergisi, c.39, 1999, s.443-49. http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37.779.9980.pdf.

FAHLBUSCH, Erwin, "Revivals", The Encyclopedia of Christianity, Volume 4, Eerdsman Publishing Company, Netherlands 2005.

FLYNN, James T., Tjiong, Wie L., West, Russell W., A Well - Furnished Heart, XulonPress, USA 2002.

FOTA, Arye, Judaism, Oxford: Heinemann Education, 1995.

FOTOKUN, Samson Adetunji, "Christian Missions in South-Western Nigeria, and the Response of African Traditional Religion", International Review of Mission, Vol.96, No. 380/381, January/April 2007.

……., "The Great Move of God in an African Community: A Retrospect of the 1930s Indigenous Pentecostal Revival In Nigeria and Its Impact on Nigerian Pentecostalism", Exchange 38, 2009.

FOX, Charles R., William J. Seymour: A Critical Investigation of His Soteriology, ProQuest LLC, Michigan, 2009.

FREEMAN, Dena, ed. Pentecostalism and Development: Churches, NGOs and Social Change in Africa, Palgrave Macmillan, UK, 2012.

……., "The Pentecostal Ethic and the Spirit of Development", ed. Dena Freeman, Pentecostalism and Development: Churches, NGO's and Social Change in Africa, palgrave macmillan, England, 2012.

FRESTON, Paul, Evangelicals and Politics in Asia, Africa and Latin America, Cambridge University Press, UK, 2001.

GABAITSE, Rosinah M., "Pentecostal Hermeneutics and the Marginalisation of Women", Scriptura 114 (1) 2015.

GAILLARDETZ, Richard R. - Clifford, Catherine E. Keys to the Council: Unlocking the Teaching of Vatican II, Liturgical Press, Minnesota, 2012.

GAIYA, Musa A. B., "Charismatic and Pentecostal Social Orientations in Nigeria", Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions, Vol.18 (3), 2015.

GEORGE, Maya, Faith and Philosophy of Christianity, Singhal Print Media, Delhi, 2009.

GIFFORD, Paul, "Healing in African Pentecostalism: The "Victorious Living" of David Oyedepo", ed. Candy Gunther Brown, Global Pentecostal and Charismatic Healing, Oxford, New York, 2011.

……., "Unity and Diversity within Africam Pentecostalism", ed. Martin Lindhardt, Pentecostalism in Africa: Presence and Impact of Pneumatic Christianity in Postcolonial Societies, Brill, Boston, 2015.

Global Christianity – A Report on the Size and Distribution of the World's Christian Populationhttp://www.pewforum.org /2011/12/19/ global-christianity-exec/ 13.04.14.

GOFF, James R., Fields White Unto Harvest: Charles F. Parham and The Missionary Origins of Pentecostalism, Goff, USA, 1988.

GORNIK, Mark R. World Made Global: Stories of African Christianity in New York City, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., UK, USA, 2011.

GRAHAM, Bill, Angels: Ringing Assurance that We Are Not Alone, Thomas Nelson Inc., USA, 1995.

GRAMS, Rolling G., Stewards of Grace: A Reflective, Mission Biography of Eugene and Phyllis Grams in South Africa 1951-1962, Wipf & Stock Publishers, USA, 2010.

GRENZ, Stanley J. Theology for the Community of God, Wm. Eerdsman Publishing, Michigan&Cambridge, 2000.

GÜNGÖR, Ali İsra, Evanjelikler, İlgi Kültür Sanat, İstanbul, 2016.

……., "Dinler Ararsı İlişkiler Alanı ve İlgili Kavramlar", ed.Ali İsra Güngör, Dinler Arası İlişkiler, Grafiker Yayınları, Ankara 2017.

HACKETT, Rosalind I. J., "Charismatic/Pentecostal Appropriation of Media Technologies in Nigeria and Gana", Journal of Religion in Africa, vol.28 (3), 1998.

HALL, Timothy L., American Religious Leaders, Facts on File, New York, 2003.

HEATH, Elaine A., Naked Faith: The Mystical Theology of Phobe Palmer, James Clarke & Co, Cambridge, 2009.

HEUSER, Andreas, "Encoding Caesar's Realm-Variants of Spiritual Warfare Politics in Africa", ed. Martin Lindhardt, Pentecostalism in Africa, Brill, Boston, 2014.

HIGGINS, Thomas W., "Prophet, Priest and King in Colonial Africa: Anglican and Colonial Political Responses to African Independent Churches in Nigeria and Kenya, 1918-1960", Doctor of Philosophy, University of Edinburg, 2010.

HOCKEN, Peter, The Challenges of the Pentecostal, Charismatic and Messianic Jewish Movements, England and USA Ashgate Publishing, 2009.

HODGE, Kent, Christ in You: An Introduction to the New Covenant and the Christian Life, AuthorHouse, Bloomington Indiana, 2009.

HOLLENWEGER, Walter J., The Pentecostals, SCM Press LTD, London, 1972.

HORTON, Stanley M., "The Pentecostal Perspective", ed. Stanley N. Gundry, Five Views on Sanctification, Zondervan, Michigan, 1987.

HUNTER, Harold D. – Robeck, Cecil M., ed, The Azusa Street Revival and Its Legacy, Wipf&Stock Publishers, Eugene, 2006.

IGENOZA, Andrew Olu, "Contextual Balancing of Scripture with Scripture: Scripture Union in Nigeria and Ghana", Gerald O. West & Musa W. Dube, ed. The Bible in Africa: Transactions, Trajectories and Trends, Koninklijke Brill, Netherlands, 2000.

ISICHEI, Elizabeth, A History of Christianity in Africa: from antiquity to the present, Cromwell Press, London, 1995.

JACOBSEN, Douglas, Thinking in the Spirit: Theologies of the Early Pentecostal Movement, Indiana University Press, Bloomington, USA, 2003.

KALU, Ogbu U., "Pentecostalism and Mission in Africa, 1970-2000", Mission Studies, Vol.24, 2007.

KARKKAINEN, Veli-Matti, Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual, Baker Academic, UK, 2002.

……., "Pentecostal Theology of Mission in the Making", Journal of Beliefs & Values, Carfax Publishing, Vol.25, No.2, August 2004.

……., The Holy Spirit: A Guide to Christian Theology, Westminster John Knox Press, Kentucy, 2012.

……., "Pentecostal Mission and Encounter with Religions", Cecil M. Robeck & Amos Yong, ed. The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge University Press, New York, 2014.

KAY, William K., Pentecostalism: A Very Short Introduction, Oxford, New York 2011Pentecostalism: A very Short Introduction, Oxford, New York 2011.

KOMOLAFE, Sunday Babajide, "The Changing Face of Christianity: Revisiting African Creativity", Missiology: An International Review, Vol. 32 (2), April 2004.

KUSTENBAUDER, Matthew, "Prophetic Movements: Western Africa", New Encyclopaedia of Africa 4, ed. John Middleton and Joseph C. Miller, 273-279, s.6 http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:5332856, 02/07/2015.

KÜÇÜK, Abdurrahman,- Tümer, Günay – Küçük, Mehmet Alparslan, Dinler Tarihi, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.

KÜÇÜK, Mehmet Alparslan, Kutsal Kitap Anlayışı, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009.

LAITINEN, Petri, Spiritual Gifts According to C. Peter Wagner, Abo Academy University Press, Finland, 2014.

LAND, Steven J., "The Triune Center: Wesleyans and Pentecostals Together in Mission", PNEUMA: The Journal of Society for Pentecostal Studies, Vol.21, No.2, Fall 1999.

LEDERLE, Henry I., Theology with Spirit: The Future of the Pentecostal and Charismatic Movements in the 21st Century, World&Spirit Press, Oklahoma, 2010.

LIARDON, Roberts, ed.2006, The Azusa Street Revival, Destiny Image, USA.

LIPPY, Charles H,- Williams, Peter W., Encyclopedia of Religion in America, CQ Press, Washington, Vol.4, 2010.

LO, C. Frederick. "Gregory Nazianzen's Pneumatology Completes the 4th Century Trinitarian Theology", University of IIIinois & The Johns Hopkins University, Charlotte, North Carolina 2011.

LODER, Allan Thomas, "An Examination of the Classical Pentecostal Doctrine of the Baptism in the Holy Spirit in the Light of the Pentecostal Position on the Sources of Theology", Faculty of Providence Theological Seminary, 2000.

LORD, Andy, "Mission-driven Pentecostal Ecclesiology", International Journal for the Study of the Christian Church, Routledge, Vol.11, No.4, November 2011.

MA, Julie C.,- Ma, Wonsuk, Mission in the Spirit: Towards a Pentecostal/Charismatic Christianity, RBI, Oxford, 2010.

MACCHİA, Frank D., "Pentecostal and Charismatic Theology", ed. Jerry L. Walls, The Oxford Handbook of Eschatology, Oxford University Press, Oxford, New York, 2008.

……., "The Oneneess-Trinitarian Pentecostal Dialogue: Exploring the Diversity of Apostolic Faith", Harvard Theological Review, 103:3, 2010.

Marshall, Ruth, "Destroying arguments and captivating thoughts: Spiritual warfare prayer as global praxis", Journal of Religious and Political Practice, Vol.2 (1), 2016.

MATTHEWS, Carol S., Religions of the World: New Religions, Chelsea House Publishers, USA, 2005.

MCCLYMOND, Michael J., "Charismatic Renewal and Neo-Pentecostalism: From North American Origins to Global Permutations", ed. Cecil M. Robeck and Amos Yong, The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge University Press, USA, 2014.

MATSHOBANE, MM., "A Pentecostal Perspective on the Challenge of Hierarchy in Pentecostal Churches", University of Pretoria, 2011.

MCDERMOTT, Gerald, ed. The Oxford Handbook of Evangelical Theology, Oxford, New York, 2010.

MCLEAN, Mark D., "Toward a Pentecostal Hermeneutic", Pneuma Vol.6(1), 1984.

MCQUILKIN, J. Robertson, "The Keswick Perspective", Five Views on Sanctification, Ed. by Melvin Easterday Dieter, 1987, Zondervan Corporation, Michigan

METUH, E. Ikenga, "The Revival of African Christian Spirituality: The Experience of African Independent Churches", Mission Studies, Vol. 7-2, 14, 1990.

"Millennialism", Encyclopaedia of Religions in American Politics, Ed. by Joffrey D. Schultz, John G. West, Jain Maclean, The Oryx Press, USA 1999.

MILLER, Donald E.,- SARGEANT, Kimon H., - FLORY, Richard,ed., Spirit and Power: The Growth and Global Impact of Pentecostalism, Oxford, New York, 2013.

MILLER, Donald - YAMAMORI, Tetsunao, Global Pentecostalism: The New Face of Christian Social Engagement, University of California Press, California, London, 2007.

MINAHAN, James B., Encyclopedia of Stateless Nations: Ethnic and National Groups Around the World, ABC-CLIO, USA 2016.

MURRAY, Jocelyn, Proclaim the Good News: A Short History of the Church Missionary Society, Hodder and Stoughton, London, 1985.

NEILL, Stephen, 'Nigeria', Concise Dictionary of the Christian World Mission, (ed) Stephen Neill, Gerald H. Anderson, John Goodwin, Lutterworth Press, London, 1970.

NJOH, Ambe J., Tradition, Culture and Development in Africa: Historical Lessons for Modern Development, Ashgate, England, 2006.

NEWMAN, Joe, Race and Assemblies of God Church, Cambria Press, New York, 2007.

OBAFEMI, Jacob,- OLUPONA, Kehinde, - GEMIGNANI, Regina, African Immigrant Religions in America, New York University Press, New York and London, 2007.

ODEY, Onah Augustine, "Prophet-Evangelist Garrick Sokari Idaketima Marian Braide: The First Revivalist in Nigeria, (1882-1918)", International Journal of Humanities and Social Science, Vol.3, No.17, 2013.

OGUNBADO, Ashamed Faosiy, "Impacts of Colonialism on Religions: An Experience of South-western Nigeria", Journal of Humanities and Social Sciences, Vol.5, Issue 6, Nov-Dec 2012.

OGUNGBILE, David O., Akintunde E. Akinade, Creativity and Change in Nigerian Christianity, Malthouse Press, Lagos, 2010.

OGUNYELE, A. Richard, "Elimination By Substitution: Christ Apostolic Church and Indigeneous Faith Interplay in Nigeria", European Scientific Journal, Vol.9 (11), pp.181-189, 2013.

UGWU, Chinonyelu Moses, Healing in the Nigerian Church: A Pastoral-psychological Exploration, Peter Lang AG, Bern, 1998.

OJO, Olatoye, "Nigeria: CSR as a Vehicle for Economic Development", ed. Samuel O. Idowu and Walter Leal Filho, Global Practices of Corporate Social Responsibility, Springer, UK, 2009.

OJO, Matthews A., "The Contextual Significance of the Charismatic Movements in Independent Nigeria", Africa: Journal of the International African Institute, Vol. 58 (2), pp.175-192, 1988.

……..., "Deeper Life Bible Church of Nigeria", ed. Paul Gifford, New Dimensions In African Christianity, Uzima Press, Nairobi, Kenya, 1992.

……., The End-Time Army, African World Press, Eritrea, 2006.

……., "Odunlami, Sophia", Encyclopaedia of New Religious Movements, (ed) Peter B. Clarke, Roudledge, New York, Canada, 2006.

……., "Transnational Religious Networks and Indigenous Pentecostal Missionary Enterprises in the West African Coastal Region", ed. Afe Adogame, Roswith Gerloff, Klaus Hock. Christianity in Africa and the African Diaspora, Continuum, London, 2008.

……., "Pentecostalism, Public Accountability and Governance in Nigeria", Ogbomoso Journal of Theology, Vol.13 (1), 2008.

OLAJUBU, Oyeronke, Women in the Yoruba Religious Sphere, State University of New York Press, Albany, 2003.

OLANIYI, Michaiah Akinyele, "The Meaning of Religious Conversation in the Christ Apostolic Church of Nigeria: Towards the Incarnation of the Gospel in Yorubaland", Department of Theology School of Historical Studies, The University of Birmingham, 2007.

OLOFINJANA, Israel O., Reverse in Ministry & Missions: Africans in the Dark Continent of Europe, Author House, UK, 2010.

……., 20 Pentekostal Pioneers in Nigeria, Xlibris Corporation, USA, 2011.

OMENYO, Cephas N., "Faith Tabernacle Church", Encyclopaedia of New Religious Movements, ed. by Peter B. Clarke, Roudledge, New York, 2006.

……., "New Wine in an Old Wine Bottle? Charismatic Healing in Mainline Churches in Ghana", ed. Candy

Gunther Brown, Global Pentecostal and Charismatic Healing, Oxford, New York, 2011.

OMOYAJOWO, J. Akinyele, "The Cherubim and Seraphim Church", Journal of Interdenominational Theological Center, Vol.16 (1-2), 1988.

OORT, Van. "The Holy Spirit and Early Church: Doctrine & Confession", Theological Studies, 67(3), 2011.

ORIGEN, First Principles, ed. G.W. Butterworth, Harper & Row Publishers, New York 1966.

OSINULU, Adedamola, "The Road to Redemption: Performing Pentecostal Citizenship in Lagos", ed. Mamadou Diouf & Rosalind Fredericks, The Arts of Citizenships in African Cities, Palgrave Macmillan, New York, 2014.

OSITELU, Rufus Okikiolaolu Olubiyi, African Instituted Churches: Diversities, Growth, Gifts, Spirituality and Ecumenical Understanding of African Initiated Churches, LIT, London, 2002.

OWENS, Robert R., The Azusa Street Revival, xulonpress, USA 2005.

OWENS, Wil L., "The Doctrine of Sanctification With Respect to its Role in Eternal Salvation", Faculty of Southeastern Baptist Theological Seminary, North Caroline, 2008.

OYEBADE, Adebayo, "A Retrospect on Colonial Nigeria", ed. Adeboya Oyebade, The Foundations of Nigeria: Essays in Honor of Toyin Falola, Africa World Press, Eritrea, 2003.

PEEL, J.D.Y., Aladura: A Religious Movement Among the Yoruba, Oxford University Press, London, 1968.

Pentecostal Ministry and Ordination, General Presbytery of Assemblies of God on August 3, 2019, s.1-2 https://ag.org/-/.../pp_Pentecostal_ministry_and_ordination 24.05.2018.

PHILLIS, Ron, An Essential Guide to Baptism in the Holy Spirit, Florida, 2011.

PYPE, Katrien, "The Liveliness of Pentecostal/Charismatic Popular Culture in Africa", ed. Martin Lindhardt, Pentecostalism in Africa: Presence and Impact of Pneumatic Christianity in Postcolonial Societies, Brill, Boston, 2014.

QUARCOOPOME, T. N. O., West African Traditional Religion, African University Press, Nigeria, 1987.

QUAST, Kevin, "Pentecost", Religions of the World: A Comprehensive Encyclopedia of Beliefs and Practices, ed. Melton, J. Gordon & Martin Baumann. 2nd edition, ABC-CLIO, California. Denver, Colorado. Oxford, England, 2010.

RAY, Benjamin J., "Aladura Christianity: A Yoruba Religion", Journal of Religion in Africa, Vol.23 (3),pp.266-291, 1993.

ROBBINS, Joel, "The Globalization of Pentecostal and Charismatic Christianity", The Annual Review of Anthropology, 33, 2004.

ROBBINS, R. G., Pentecostalism in America, Greenwood Publishing Group, California 2010.

ROBECK, Cecil M., The Azusa Street Mission and Revival: The Birth of Global Pentecostal Movement, Thomas Nelsons Inc., USA, 2006.

ROBECK, Cecil M.,-YONG, Amos, The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge University Press, California, 2014.

ROBINSON, James, Divine Healing: The Formative Years: 1830-1890: Theological Roots in the Transatlantic World, Pickwick Publications, Eugene, Oregon, 2011.

RUSSELL, Anderson F. Lectionary Preaching Workbook: Series V, Cycle A, Lima, Ohio: CSS Publishing Company, 2007.

RYDER, A.F.C., "Missionary Activity in the Kingdom of Warri to the Early Nineteenth Century", Journal of the Historical Society of Nigeria, Vol.2, No.1, 1960.

……., “The Benin Missions”, Journal of Historical Society of Nigeria, Vol.2, No.2, 1961.

SANNEH, Lamin, West African Christianity: The Religious Impact, C. Hurst & Company, London, 1983.

SATTLER, Dorothea, “Sacrament”, The Encycylopedia of Christianity, ed. Erwin Fahlbusch, Jan Milic Lochman, John Mbiti, Jaroslav Pelikan, Lucas Vischer, Geoffrey W. Bromiley, David B. Barrett, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 2005

SHARROCK, Russell J., Covenant Theology: A Critical Analysis of Current Pentecostal Covenant Theology, Lulu Enterprises, Morrisville, 2006.

……., Spiritual Warfare: A Struggle for Truth, Lulu Enterprises, Morrisville 2007.

SIMON, Benjamin, From Migrants to Missionaries: Christianity in African Origin in Germany, Peter Lang GmbH, Frankfurt, 2010.

SMITH, Calvin L.,“The Politics and Econimics of Pentecostalism: A Global Survey”, ed. Cecil M. Robeck, Amos Yong, The Cambridge Companion to Pentecostalism, Cambridge University Press, New York, 2014.

Studying Global Pentekostalism: Theories and Methods, ed., Allan Anderson- Michael Bergunder - Andre Droogers - Cornelis Van der Laan, University of California Press, London, England, 2010.

SYNAN, Vinson, The Holiness Pentecostal Tradition: Charismatic Movements in the Twentieth Century, Eerdsmans Publishing Co. Michigan 1997.

……., The Century of the Holy Spirit: 100 Years of Pentecostal and Charismatic Renewal Thomas Nelson, Nashville, Tennessee, 2001.

……., -Fox, Charles R., William J. Seymour: Pioneer of the Azusa Street Revival, Bridge-Lagos, USA, 2012.

The Apostolic Church: Glorious Vision, "History and Beliefs", http://www.tacglobal.org/beliefs.php, 25.09.2015.

The Encyclopedia of World Religions, Ed. by Ellwood, Robert S., Alles, Gregory D. DJW BOOKS LLC, New York, 2007.

THIGPEN, Jonathan N., "Parachurch Perspectives", ed. Michael J. Anthony, Introducing Christian Education: Foundations for the Twenty-first Century, Baker Academic, USA, 2001.

THOMPSON, W. Ralp, "An Appraisal of the Keswick and Wesleyan Contemporary Positions", Wesleyan Theological Journal, Ed. by Charles W. Carter, Vol.1, Spring 1966.

THORNTON, R. Michael, Fire in the Carolinas: The Revival Legacy of G. B. Cashwell and A. B. Crumpler, Creation House, Florida 2014.

TOPCAN, Özlem, "Yahudilik ve Hristiyanlık Din Geleneklerinde Toplumsal Cinsiyet (Geleneksel Dinler Otoritesine Feminist Bakış)", Yükseklisans Tezi, Ankara Ün. Sos. Bil. Enst. Kadın Çalışmaları, 2010.

TURLEY, Briane K., A Wheel Within a Wheel: Sothern Methodism and Georgia Holiness, Mercer University Press, Georgia 1999.

TURNER, Harold W., Religious Innovation in Africa: Collected Essays on New religious Movements, G. K. HALL CO., Boston, 1979.

……., "African Independent Churches and Economic Development", World Development, Vol.8, pp.523-533, Pergamon Press Ltd., England, 1980.

UDOYE, Edwin Anaegboka, Resolving the Prevailing Conflicts between Christianity and African (Igbo) Traditional Religion through Inculturation, Lit Verlag, Berlin, 2011.

UKAH, Asonzeh, "African Christianities: Features, Promises and Problems", Institut für Ethnologie und Afrikastudien, Johannes Gutenberg-Universitat, Germany, 2007.

……., A New Paradigm of Pentecostal Power: A Study of the Redeemed Christian Church of God in Nigeria, Africa World Press, Eritrea, 2008.

……., "Reverse Mission or Asylum Christianity? : A Nigerian Church in Europe", ed. Toyin Falola and Augustine Agwuele, Africans and the Politics of Popular Culture, University of Rochester Press, USA, 2009.

UNGER, Merrill F., "The Baptism with the Holy Spirit", Bibliotheca Sacra, Vol.101(403), 1944.

UZUKWU, Elochukwu Eugene, God, Spirit, and Human Wholeness, Pickwick Publications, USA, 2012.

WARIBOKO, Nimi,- YONG, Amos, ed., Paul Tillich and Pentecostal Theology: Spiritual Presence & Spiritual Power, Indiana University Press, USA, 2015.

WARIBOKO, Nimi, Nigerian Pentecostalism, University of Rochester Press, USA, 2014.

WARRINGTON, Keith, Pentecostal Theology: A Theology of Encounter, T&T Clark, London, 2008.

……., "Healing", Handbook of Pentecostal Christianity, Ed. by Adam Stewart, Northern University Press, USA, 2012.

……., "Holy Spirit", (ed) Adam Steward, Handbook of Pentecostal Christianity, NIU Press, US, 2012.

WEAVER, Mary Jo, - Brakke, David, Introduction to Christianity, Wadsworth, USA, 2009.

WHITE, Peter, "A Missional Study of Ghanainan Pentecostal Churches' Leadership and Leadership formation", HTS Theological Studies, Vol 71, No (3):8 2015

WILLIAMS, Juan, Baptism of the Holy Spirit and Empowering of Believers: A Ministry Model, UMI, California, 2007.

WOLF, Norma H. 'Yoruba', Encyclopedia of Medical Anthropology: Health and Illness in the World's Cultures, ed. Carol R. & Melvin Ember, Vol. II, Kluwer Acedemic/Plenum Publishers, New York, 2004.

WOODHEAD, Linda, Hıristiyanlık, çev. Sevda Çalışkan, Dost Kitabevi, Ankara 2004.

WRIGHT, William J. Martin Luther's Understanding of God's Two Kingdoms, Baker Academic, Michigan 2010.

VAN DER BENT, Ans Joachim, Historical Dictionary of Ecumenical Christianity, Rowman&LittleField, USA, 1994.

VAN DE WALLE, Bernie A., The Hearth of the Gospel: A. B. Simpson, the Fourfold Gospel and Late Nineteenth Century Evangelic Theology, Pickwick Publications, USA, 2009.

VAN GORDER, A. Christian, "Pentecostalism and Challenges Facing Muslim Christian Relations in Nigeria", ed. Michael Wilkinson, Global Pentecostal Movements, Brill, Boston, 2012.

VIREELAND, Derek, "Edward Irving: Preacher, Prophet&Charismatic Theologian", The Pneuma Review, s.3, Pneumareview.com/Edward-irving-preacher-prophet, 11.15.2016.

VLAS, Natalia, "Thy Kingdom Come! Two Approaches to Christian Community And Socio-Political Order", ed. Natalia Vlas and Vasile Boari, Religion and Politics in the 21st Century: Global and Local Reflections, Cambridge Scholars Publishing, UK, 2013.

VONDEY, Wolfgang, Pentecostalism; A Guide for the Perplexed, Bloomsbury t&tclark, London, New York, 2013.

YONG, Amos, The Hermeneutical Spirit: Theological Interpretation and Scriptural Imagination fort he 21st Century, Wift and Stock Publishers, USA, 2017.

WEB SITELERI

http://www.glopent.net/ 15.03.2014

http://en.wikipedia.org/wiki/Christianity_in_Africa 13.04.2014

http://www.movement.org.uk/get-involved/international-students 12.08.2015

https://scmnigeria.wordpress.com/about/ 12.08.2015

http://ag.org/top/Press/organization.cfm 16.04.2014

www.tcnn.org/articles/RB58_Burgess.pdf 11.08.2015

https://www.facebook.com/spsusa 11.08.201

http://www.sps-usa.org/ 11.08.2015

www.cia.gov 30.06.2015, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html

http://www.tacglobal.org/beliefs.php, 25.09.2015

Our Story: The History and the Future of The Foursquare Church, http://www.foursquare.org/about/history 30.09.2015

www.foursquare.org/about/what_we.../salvatio, Declaration of Faith compiled by Aimee Semple McPherson for the International Church of the Foursquare Gospel, 22. "Tithing and Offerings" 14.10.2015

The Acts of the Council of Chalcedon, Vol.45, trans. Richard Price & Michael Gaddis, Liverpool University Press, Liverpool, 2005, s. 28 http://ixoyc.net/data/fathers/624.pdf, 19.10.2015

http://rccgturkey.org/ 29.11.2015

PENTEKOSTAL HAREKET VE AFRİKA'DAKİ MİSYON FAALİYETLERİ

Küresel bir misyon hareketi olan Pentekostalizm, 20. yüzyılın en önemli dini akımları arasında yer almaktadır. Kutsal Ruh'un bahşettiği armağanlar (farklı dillerde konuşmak, kehanette bulunmak, şifa bahşetmek, kötülüğe karşı koymak gibi mucizevi güçlere sahip olmak) aracılığıyla içsel olarak güçlendiğine inanan Pentekostal Hareket mensupları, yaptıkları çalışmalarla dünya genelinde farklı coğrafyalarda yaşamın her alanında dönüşümler yaratarak Hıristiyanlık inancının yayılmasına, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal hayatta giderek güçlenmesine aracı olmaktadırlar. Pentokostalizm, sunduğu mistik dindarlık tarzıyla kültürel engelleri aşabilen bir misyona sahiptir. Bu mistik inanç tarzı Hıristiyanlık inancının küresel yayılımının önünü açmaktadır.

Sahra çölünün güneyinde yaygın bir Hıristiyanlaştırma faaliyetinde bulunan ve her dönem karakteri ve misyon stratejisi değişen Pentekostal hareketin faaliyet tarzındaki en çarpıcı özellik "yedi dağ teolojisi" olarak adlandırılan toplumun temel dinamiklerine (iş dünyası, siyaset, medya, sanat, eğitim, aile ve din) nüfuz etme anlayışıdır. Pentekostal Hıristiyanlığın Afrika'da Nijerya ve benzeri sömürge geçmişi bulunan ülkelerde etkili olması, bu ülkelerin Batıyla doğrudan tarihi bağlarının bulunması, yerel kültürün kendine has özelliklerini dikkate alması ve geleneksel öğretileri kendi inanç esaslarıyla bütünleştirmeyi başarabilmesinden kaynaklanmaktadır.

BERİKAN YAYINEVİ

9786057501400